

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SURİYELİ GENÇLERİN TÜTÜN ÜRÜNLERİ VE
NARGİLE KULLANIM DENEYİMLERİNİN
KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ SOSYAL HİZMET
MÜDAHALELERİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ: İZMİR ÖRNEĞİ**

Sevgi TIKTAŞ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Burcu ÖZDEMİR OCAKLI

ANKARA

2023

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SURİYELİ GENÇLERİN TÜTÜN ÜRÜNLERİ VE
NARGİLE KULLANIM DENEYİMLERİNİN
KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ SOSYAL HİZMET
MÜDAHALELERİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ: İZMİR ÖRNEĞİ**

Sevgi TİKTAŞ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Burcu ÖZDEMİR OCAKLI

ANKARA

2023

Etik Beyan

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünleri ve Nargile Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Sevgi TİKTAŞ

Tarih: 31/05/2023

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalında

SEVGİ TİKTAŞ tarafından hazırlanan

“Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünleri ve Nargile Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak OY BİRLİĞİ/ÇOKLUĞU ile kabul/ret edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 31 / 05 / 2023

Prof. Dr. Esra ÇALIK VAR

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Gonca POLAT

Ankara Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Burcu ÖZDEMİR OCAKLI

Ankara Üniversitesi

Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fügen AKTAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	vii
Simgeler ve Kısaltmalar	ix
Şekiller	x
Çizelgeler	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Kavramsal Çerçeve	9
1.4.1. Genç Yetişkinlik Dönemi	10
1.4.2. Tütün Ürünleri	14
1.5. Araştırmanın Kuramı	17
1.6. Araştırmanın Varsayımları	22
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	22
1.8. Araştırmanın Sınırları	23
1.9. Kuramsal Çerçeve	24
1.9.1. Tütün Ürünleri Kullanımı	24
1.9.2. Tütün Ürünü Kullanım Nedenleri	27
1.9.2.1. Sosyal Çevre	27
1.9.2.2. Psikolojik Faktörler	28
1.9.2.3. Bilgi Eksikliği / Yanlış Bilgi	29
1.9.2.4. Diğer Faktörler	30
1.9.3. Tütün Kontrolüne Yönelik Koruyucu ve Önleyici Uygulamalar	31
1.9.3.1. Tütün Kontrolüne Yönelik Uluslararası Koruyucu-Önleyici Uygulamalar	32
1.9.3.2. Tütün Kontrolüne Yönelik Ulusal Koruyucu-Önleyici Uygulamalar	35
1.9.3.3. Tütün Kontrolü Politikaları ve Uygulamalarına Yönelik Yürütülen Araştırmalar	39
1.10. Sosyal Hizmet Bağlantısı	41
1.10.1. Gençler ve Sosyal Hizmet	41
1.10.2. Bağımlılık ve Sosyal Hizmet	43
1.10.3. Göç ve Sosyal Hizmet	45
2. GEREÇ VE YÖNTEM	48
2.1. Araştırmanın Modeli	48
2.2. Katılımcıların Belirlenmesi / Çalışma Grubu	50
2.2.1. Neden Basmane ve Karabağlar?	51
2.2.2. Araştırmanın Katılımcılarını Tanıtıcı Bilgiler	52
2.3. Veri Toplama Araçları ve Yöntemleri	54
2.4. Veri Toplama Süreci	56
2.5. Araştırma Verilerinin Analizi	59

2.6. Etik Konular	60
2.7. Süre ve Olanaklar	61
3. BULGULAR	62
3.1. Tütün Ürünü İle Tanışma	63
3.1.1. İlk Kullanıma Dair Bilgiler	64
3.1.2. Tütün Ürününe Başlama Nedenleri	73
3.1.2.1. Tütün Ürününe Başlama Nedenlerinde Farklılıklar	73
3.1.2.2. Tütün Ürününe Başlama Nedenlerinde Benzerlikler	76
3.2. Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri	82
3.2.1. Göç Öncesi Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri	83
3.2.1.1. Tütün Ürünü Kullanımına Dair Bilgiler	84
3.2.1.2. Göç Öncesi Tütün Ürünleri Kullanım Nedenleri	90
3.2.2. Göç Sırası Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri	93
3.2.2.1. Göç Deneyimleri	93
3.2.2.2. Göç Sırasında Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri	97
3.2.2.3. Göç Süreci Tamamlandığında Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri	100
3.2.3. Göç Sonrası Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri	101
3.2.3.1. Tütün Ürünü Kullanımına Dair Bilgiler	102
3.2.3.2. Göç Sonrası Mevcut Tütün Ürünleri Kullanım Nedenleri	110
3.3. Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara İlişkin Düşünceler	127
3.3.1. Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara İlişkin Olumlu Düşünceler	129
3.3.1.1. Kapalı Alanlarda Tütün Ürünleri Kullanım Yasağına İlişkin Olumlu Düşünceler	129
3.3.1.2. Tütün Ürünlerinin Paketlenmesi ve Resimli Sağlık Uyarılarına İlişkin Olumlu Düşünceler	134
3.3.1.3. Fiyat ve Vergilendirmelerin Artırılmasına İlişkin Olumlu Düşünceler	137
3.3.1.4. Çocuklara Tütün Ürünü Satışının Yasaklanmasına İlişkin Olumlu Düşünceler	140
3.3.1.5. Telefon Hattı Uygulamasına İlişkin Olumlu Düşünceler	141
3.3.1.6. Kamu Spotlarına İlişkin Olumlu Düşünceler	144
3.3.1.7. Tütün Ürünleri Hakkında Eğitim Programlarına İlişkin Olumlu Düşünceler	147
3.3.2. Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara İlişkin Olumsuz Düşünceler	148
3.3.2.1. Kapalı Alanlarda Tütün Ürünleri Kullanım Yasağına İlişkin Olumsuz Düşünceler	148
3.3.2.2. Tütün Ürünlerinin Paketlenmesi ve Resimli Sağlık Uyarılarına İlişkin Olumsuz Düşünceler	150
3.3.2.3. Fiyat ve Vergilendirmelerin Artırılmasına İlişkin Olumsuz Düşünceler	155
3.3.2.4. Çocuklara Tütün Ürünü Satışının Yasaklanmasına İlişkin Olumsuz Düşünceler	158
3.3.2.5. Telefon Hattı Uygulamasına İlişkin Olumsuz Düşünceler	161
3.3.2.6. Kamu Spotlarına İlişkin Olumsuz Düşünceler	162
3.3.2.7. Tütün Ürünleri Hakkında Eğitim Programlarına İlişkin Olumlu Düşünceler	166
4. TARTIŞMA	169

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	180
ÖZET	206
SUMMARY	207
KAYNAKLAR	208
EKLER	218
Ek-1 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	218
Ek-2 Uzman Görüşü Değerlendirme Formu	221
Ek-3 İzmir Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi	228
Ek-4 Ankara Üniversitesi Etik Kurul İzin Belgesi	229
Ek-5 Bilgilendirilmiş Onam Formu	231

ÖNSÖZ

Bu çalışmada 18-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin tütün ürünleri kullanım deneyimleri, koruyucu ve önleyici uygulamalar açısından değerlendirilmiş ve ekolojik yaklaşım temelinde ele alınmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, İzmir’de yaşayan ve tütün ürünü kullanımı devam eden 20 Suriyeli genç ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sosyal hizmet bakış açısından yararlanarak hazırlanan ve farklı uygulama alanlarını bir arada ele alan bu çalışmanın benzer deneyimlere sahip bireyler için politikaların geliştirilmesine katkı sağlamasını ve bu konuya yönelik çözüm üretme amacı taşıyan daha fazla çalışmaların yapılmasını diliyorum.

Bu çalışmanın başından sonuna kadar bana eşlik eden, ilgi ve emeğini eksik etmeyen, yalnız olmadığımı hissettiren herkese bir teşekkür borçluyum. Öncelikle bu çalışmayı mümkün kılan, benimle deneyimlerini paylaşan ve vakit ayıran tüm katılımcılara ve beni katılımcılarla buluşturan, görüşmeler boyunca titizlikle çalışan tüm tercümanlara çok teşekkür ederim.

Tez süreci boyunca desteğini hep hissettiğim, bilgisini tüm samimiyetiyle paylaşarak çalışmamı daha nitelikli hale getirmem için çabalayan, yaşadığım kaygılara çözümler bularak sürecimi kolaylaştıran, tüm sorularıma sabırla yanıt veren, birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum tez danışmanım Doç. Dr. Burcu Özdemir Ocaklı’ya,

Tezim için konu arayışında olduğum süreç boyunca yol göstermeleri ile çalışmak istediğim birçok konuyu bir araya getirerek hayata geçirmemi sağlayan, bana olan güveni ile akademik hayatımda yeni kapılar aralayan, bir yıl boyunca tez danışmanlığımı yürüten değerli hocam Prof. Dr. Elif Gökçearsan’a,

Tez savunma jürimde yer almayı kabul ederek bilgi ve önerileriyle bana yol gösteren, çalışmama değerli katkılar sunan hocalarım Prof. Dr. Esra Çalık Var ve Doç. Dr. Gonca Polat’a,

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'ne geldiğim ilk günden beri desteğini hep hissettiren, veri toplama sürecimi kolaylaştıran, sahip olduğu kaynakları benimle paylaşan, tez sürecimde ihtiyaç duyduğum alan ve zamanı bana tanıyan, tüm sorularıma benimle birlikte yanıtlar bulan Doç. Dr. Melike Tekindal'a; sunduğu öneriler ile tezimi daha nitelikli hale getirmem için bilgilerini ve bakış açısını sunan, katkılarıyla beni güçlendiren Doç. Dr. Ahmet Ege'ye; sunduğu öneriler ile çalışmamın son halini almasında katkılar sunan Dr. Öğr. Üyesi Ferman Erım'e; iş yükümü paylaşmaktan çekinmeyen, benim için kolaylaştırıcı bir rol üstlenen ve bana olan desteğini her fırsatta dile getiren Arş. Gör. Aybike Betül Maral'a çok teşekkür ederim. Hepiniz iyi ki varsınız.

Tez sürecime yakından tanık olan, ihtiyaç duyduğum anlarda rahatlamamı ve farklı açılardan bakmamı sağlayan, akademik kaygılarıma buldukları çözümler ile beni motive eden oda arkadaşlarım Senemhan Yılmaz ve Karya Polat'a; attığım her adımda bir "kapı zili" kadar uzağımda olduğunu bildiğim, savunma günümü kolaylaştırmak için elinden geleni yapan sevgili arkadaşım İrem Şahin'e; farklı şehirlerde olsalar dahi her zaman desteklerini hissettiren, bana olan güvenlerini sürekli dile getiren sevgili arkadaşlarım Beyza Tüfek, Zuhall Duman, Buse Alas, Ezgi Sanıyar ve Hüseyin Şensoy'a çok teşekkür ederim.

Ailem oldukları için kendimi çok şanslı hissettiğim, bugünlere gelmemi sağlayan, maddi ve manevi desteğini hiç esirmeyen annem Şahsenem Tiktaş ve babam Fikrettin Tiktaş'a sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak sıkıldığım her anımda yanımda olan patili arkadaşım Liliş'a; bu çalışmanın tamamlanmasını en az benim kadar isteyen, stresli geçen tüm süreçlerimde çözüm odaklı yaklaşımıyla beni güçlendiren, her zaman yanımda olan, harekete geçmem için cesaretlendiren Barış Çelik'e anlayışı ve güveni için içten bir teşekkür borçluyum.

SİMGELER VE KISALTMALAR

BM: Birleşmiş Milletler

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

IFSW: International Federation of Social Workers

ILO: International Labour Organization

KGTA: Küresel Gençlik Tütün Araştırması

KYTA: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması

MAXQDA: Nitel & Karma Yöntemler İçin Profesyonel Veri Analizi Yazılımı

TBM: Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı

TKÇS: Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Ekolojik Sistem Yaklaşımı	19
Şekil 3.1. Bulgular Şeması	62
Şekil 3.2. Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünü İle Tanışma Tema Haritası	64
Şekil 3.3. Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri Tema Haritası	83
Şekil 3.4. Göç Sonrası Tütün Ürünü Kullanım Nedenleri Tema Haritası	111
Şekil 3.5. Suriyeli Gençlerin Tütün Kontrolüne Yönelik Yürütülen Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara İlişkin Düşünceleri Tema Haritası	128
Şekil 3.6. Kapalı Alanlarda Tütün Ürünleri Kullanım Yasağına İlişkin Düşünceler İki Vaka Modeli	132
Şekil 3.7. Katılımcıların Ekonomik Durumuna Göre İki Vaka Modeli	138
Şekil 3.8. Katılımcıların Cinsiyetine Göre İki Vaka Modeli	139
Şekil 3.9. Telefon Hattı Uygulamasına İlişkin Düşünceler İki Vaka Modeli	143
Şekil 3.10. Resimli Sağlık Uyarıları Hakkında Düşünceler Kod Matrisi	154
Şekil 3.11. Resimli Sağlık Uyarıları Hakkında Düşünceler İki Vaka Modeli	154
Şekil 3.12. Tütün Ürünü Kullanmaya Başlama Yaşı Kod Matrisi	160
Şekil 3.13. Kamu Spotlarına İlişkin Düşünceler İki Vaka Modeli	164
Şekil 3.14. Katılımcıların Eğitim Programlarına İlişkin Düşünceleri Kod Matrisi	168

ÇİZELGELER

Çizelge 3.1. Araştırmanın Katılımcılarını Tanıtıcı Bilgiler	53
Çizelge 3.2. Katılımcıların Tütün Ürünü Kullanım Deneyimlerine İlişkin Bilgiler	54

1. GİRİŞ

Tütün ürünlerinin kullanımı, önlenebilir bir halk sağlığı sorunudur. Günümüzde sigara daha sık kullanılan tütün ürünü olmakla birlikte sigara dışında nargile, sarmalık tütün, puro, pipo gibi farklı tütün ürünleri bulunmaktadır. Türü fark etmeksizin zararlı olan tütün ürünlerini kullanımını güvenli kılan bir düzey, sıklık ve miktar bulunmamaktadır (Erdöl ve ark., 2015). Farklı yaş grupları tarafından çeşitli nedenlere bağlı olarak tütün ürünü kullanımı başlamakta ve sürdürülmektedir. Tütün ürünü kullanımının görüldüğü kitlelerden birisini göç deneyimi olan gençler oluşturmaktadır. Ergenlik döneminde başlayan bağımsızlaşmanın belirginleştiği, hayata dair yeni kararların alınmaya başlandığı gençlik döneminde bireyler farklı sistemlerle etkileşime girmekte; olumlu ve olumsuz olaylar deneyimlemektedir. Gençlik döneminin beraberinde getirdiklerinin yanı sıra zorunlu bir göç deneyimlemiş olmak, tütün ürünleri kullanımı gibi olumsuz baş etme stratejilerinin geliştirilmesinde etkili olmaktadır.

Tütün ürünleri kullanımı, farklı sosyal sorunların bir arada görülmesine neden olmakta ve yalnızca kullanıcıları değil; kullanmayan bireyleri de olumsuz etkilemektedir. Tütün ürünlerinin neden olduğu problemleri önleyebilmek ve kullanımın önüne geçebilmek amacıyla ülkeler çeşitli uygulama ve politikalar geliştirmektedir. Üzerinde kapsamlı bir çalışmanın gerekli olduğu tütün kullanımı, yalnızca devletin sorumluluğunda ve gündeminde sınırlı kalınmaması ve sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimlerin, özel kuruluşların dâhil edilmesinin gerekli olduğu bir konudur. Özellikle çocuk ve gençlerde tütün ürünü kullanımının önlenmesinde toplumun tüm kesimlerinin çabası ve makro düzeyde uygulama ve politikaların varlığı önemlidir. Hedef kitlede tütün ürünü kullanımını azaltmak için uygulama ve politikaların geliştirilmesinin öncesinde kullanılan tütün ürününün ve nedenlerin derinlemesine ele alınması gerekmektedir (Karaca, 2019). Tütün ürünü kullanımının devam etmesi, mevcut koruyucu ve önleyici uygulamalarının yetersiz kaldığına işaret etmektedir. Bu nedenle tütün ürünü kullanım deneyimleri, ilk kullanımdan günümüze kadar detaylı olarak nedenleri ile birlikte ele alındığında kitleler üzerinde

uygulamaların ve politikaların neden etkisiz olduğuna ilişkin bir fikir oluşması mümkün olmaktadır.

Tütün kontrolü çalışmaları, hem tütün kullanımı olmayan bireyler için önleyici hem kullanımı olan bireyler için koruyucu uygulamaların geliştirilmesini gündeme getirdiğinden toplumsal fayda amacı gütmektedir. Tütün kontrolüne yönelik yürütülen koruyucu ve önleyici uygulamalar arasında kapalı alanlarda kullanım yasağı, resimli sağlık uyarıları, kamu spotları, eğitim programları, fiyat ve vergilendirmelerde artış ve reşit olmayanlara satış yasağı bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen MPOWER paketi aracılığı ile altı ayrı başlıkta ele alınan bu uygulamalar, anlaşma sağlanan tüm ülkeler tarafından aynı amaca yönelik olacak şekilde farklı biçimlerde uygulanmaktadır (WHO, 2008). Temel amaç, tütün ürünlerine olan talebi azaltmak ve kullanımı önlemektir. Çakmak Barsbay (2022), tütün ürünlerini bırakmaya yönelik mevcut hizmetlere erişimin kolaylaştırılması gerektiğine ve bu konuda eşitlikçi ve adalete dayalı bir yaklaşım sergilenmesinin önemine dikkat çekmektedir. Özellikle belirli hedef gruplara yönelik yürütülen tütün kontrolü hizmetlerinin genişletilmesi gerektiğini ve bu konuda ortak bir çabaya ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır.

Makro düzeyde bir uygulama olarak karşımıza çıkan tütün kontrolüne yönelik yürütülen koruyucu ve önleyici uygulamaları mikro, mezzo ve egzo düzeyden bağımsız ele almak bir noktada uygulamaların eksik kalması anlamına gelmektedir. Tütün kontrolüne yönelik atılacak adımlarda, hedef kitlelerin tütün ürünü kullanım deneyimlerini ve bu deneyimlerin farklı sistemlerle etkisini değerlendirmek gerekmektedir. Toplumsal düzeyde bir değişiklik için mikro düzeyde çalışmaya başlamanın gerekliliği, ekolojik yaklaşımdan yararlanılmasını gündeme getirmektedir. Son olarak ve hiç de önemsiz olmayan bir şekilde bireylerin içinde bulunduğu fiziksel ortam, sosyal çevre, topluluk ağları, kuruluşlar, kültür, politik, yasal ve ekonomik çevre gibi farklı sistemlerin bilgisi ve bu ekolojik bakış açısı tütün ürünü kullanımı ile uygulamalar arasındaki ilişkiyi ve bağlantıyı görme imkanı sunacaktır.

Genç, göç ve tütün kullanımı kesişiminde bir çalışma, sosyal hizmetin farklı uygulama alanlarını içermenin yanı sıra tütün ürünü kullanımını farklı açılardan ele alma imkânı sunacaktır. Suriyeli gençlerin yoğun olarak yaşadığı illerden biri olan İzmir’de yürütülmesi planlanan bu çalışma, gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerini derinlemesine ele almak, koruyucu ve önleyici uygulamalar açısından değerlendirebilmek ve çözüm önerileri sunabilmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaca yönelik Suriyeli gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimleri ve uygulamalara ilişkin düşünceleri ekolojik yaklaşım çerçevesinde incelenmiştir. Tütün kullanımı konusunda etkili bir değişim yaratma ve toplumsal katkıda bulunma amacı güden bu çalışmada gençlerin değişim için kendi fikir ve önerilerine de yer verilmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, kavramsal çerçevesi, araştırmanın kuramı, varsayımları, sınırlılıkları, sınırları, kuramsal çerçevesi ve sosyal hizmet bağlantısı başlıklarına yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Sosyal hizmetin sorundan kaçmaması, araştırmanın başlangıç noktasıdır (Sharland, 2005). Bundan hareketle farklı uygulama alanlarını bir arada ele alarak bir akademik ürün ortaya koymayı hedefleyen bu çalışmada araştırmanın problemini açıklayabilmek için bazı temel soruların sorulması ve bu sorulara yanıtlar verilmesi gerekmektedir. Bu araştırma konusu bağlamında “*Neden mülteci gençler?*”, “*Neden tütün ürünü kullanımı?*”, “*Neden koruyucu ve önleyici uygulamalar?*”, “*Neden ekolojik yaklaşım?*” soruları odağında biçimlenmektedir.

“*Neden mülteci gençler?*” sorusunu yanıtlamadan önce genç ve mülteci kesişimine giden yoldan bahsetmek gerekmektedir. Öncelikle gençler ile çalışma isteği, ilk yetişkinlik dönemine geçişin beraberinde getirdiklerini deneyimleyen bir genç olmamdan gelmektedir. Bu öznel sebep ve araştırmacı kimliği gençlerin içinden biri olarak seslerini duyurma konusunda sorumluluk hissetmemde etkili olmuştur. Çocukluk ve yetişkinlik arasında adeta bir tampon bölge olan gençlik

dönemi değişimler içermektedir. Heath ve arkadaşları (2009), değişimlere karşı gençlerin risk alma ve olumsuz etkilere karşı dezavantajlı bir grup olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle gençlerin öznel ihtiyaçlarının anlaşılması ve deneyimlerinin derinlemesine ele alınmasında gençlik çalışmalarının özel bir dikkat gerektirdiğini eklemektedir. Gereken özeni mülteci gençler üzerinde gösterme isteği ise hem tütün ürünü kullanım deneyimlerini nedenleri ile birlikte anlama çabasından hem göç deneyimi olan gençlerde tütün ürünü kullanımının beraberinde farklı madde kullanımını ve ileri dönemlerde bağımlılığı beraberinde getirme riskinden kaynaklanmaktadır. Göç deneyiminin beraberinde getirdiği stresli yaşam koşulları, travmatik deneyimler sonrasında ruh sağlığı sorunlarına yönelik hizmet alamama, destek mekanizmalarının ve kontrolün eksikliği çocuk ve gençleri madde kullanım riskiyle karşı karşıya getirebilmektedir (Ivert ve Magnusson, 2020). Bu riski erken fark etmek ve gerekli müdahalede bulunmak mülteci çocuk ve gençler için kritiktir.

Araştırmanın mülteci gençlerle yürütülmesindeki bir diğer neden, kendi toplumundan ayrılarak zorunlu göç etmek durumunda kalan bireylerin toplumda ve araştırmanın yürütüldüğü İzmir’de daha küçük bir nüfusu oluşturmamasından kaynaklanmaktadır. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2023) tarafından yayınlanan son verilere göre Türkiye’de toplamda 3.366.185 geçici koruma statüsüne sahip Suriyeli yaşamaktadır ve Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılıma bakıldığında 138.599 kişi ile İzmir 7. sırada yer almaktadır. Kayıtlı Suriyeli sayısının İzmir’de yaşayan toplam kişi sayısına oranı %3,01’dir. Buradan hareketle Suriyeli gençlerin sayısının mevcut nüfus içerisinde daha küçük bir grubu oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu durum Suriyeli gençlerin görünürlüklerinin az olabileceğini gündeme getirmektedir. Bununla birlikte özellikle bu grupla yürütülen çalışmalarda tütün ürünü kullanım deneyimlerini ele alan çalışmaların kısıtlı olması da bu konunun seçilmesinde etkili olmuştur. Yürütülen çalışmalar göç sürecinin beraberinde madde kullanımını bir başa çıkma aracı veya uyum sağlama isteğinin bir sonucu olarak meydana gelebileceğini göstermektedir. Göçmenler göç öncesi, sırası ve sonrasında kayıplar, ailenin parçalanması, şiddet gibi birçok zorlu travmatik deneyimlere şahit olmakta ve deneyimlemektedir. Bu gibi yaşam deneyimleri sonrasında göçmenler madde kullanımına karşı savunmasız hale getirebilmektedir (Vasic ve ark., 2021).

Mülteci gençlerin madde kullanımına karşı savunmasızlığı ve görünmezliği araştırmada bu grubun seçilmesinde etkili nedenlerden birini oluşturmaktadır.

Bu bağlamda mülteci gençlerin yaşamının bir boyutuna ışık tutmak, ihtiyaç ve yaşantıları anlamlandırmada önemlidir. Bu anlamda tütün ürünü kullanım deneyimlerine mikrodan başlayacak şekilde koruyucu ve önleyici uygulamalar hakkındaki düşüncelerini kapsayan makro boyuta kadar bakmanın çözüme yönelik adım atılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Özellikle gençlik hizmetleri üretirken kültüre duyarlı ve güçlenme odaklı olma ihtiyacı bulunmakla birlikte genç mültecilerin düşünceleri, ele alınan konuya ilişkin değişiklik yaratmada önemli bir noktada yer almaktadır.

Araştırmanın problemini ele alırken cevaplanması gereken bir diğer soru “*Neden tütün ürünü kullanımı?*”dır. Bu sorunun birçok yanıtı bulunmaktadır. İlk halk sağlığını riske atan tütün kullanımının önlenabilir olması ve bu alanda etkili önleme politikalarının varlığının birçok sosyal sorunun çözümüne katkıda bulunacağı gerçeğidir. Tütün kullanımının beraberinde getirdiği hastalıkların bireyler üzerindeki olumsuz etkilerinin yanı sıra bu tedavilerin sağlık alanındaki maliyeti, kişisel harcamaların yeme, içme, barınma gibi temel ihtiyaçlardan bu ürünlere yöneltilerek yoksulluğa katkıda bulunması gibi ekonomik boyut da bulunmaktadır. Sayısal olarak Dünya Sağlık Örgütü (2022), tütün ürünlerinin kullanıcıların yarısının ölüm sebebi olduğunu ve her yıl doğrudan tütün kullanıcısı olan ve pasif etkilenen olmak üzere toplamda 8 milyondan fazla insanın öldüğünü belirtmiştir. Bu durum, tütünün her türünün zararlı olduğunu ve bu ürünlere maruz kalmanın güvenli bir yanının olmadığını ortaya koymaktadır. Böylesine ciddi bir sosyal sorunu çözüme kavuşturmadan önce nedenlerini ekolojik yaklaşım ile ele alma gerekliliği konu seçiminde etkili olmuştur.

Son olarak tütün ürünlerinin zararları ve etkileri konusunda farkındalığın azlığı ve yanlış inançların olduğunu kanıtlayan bilimsel çalışmaların varlığının etkili olduğunu söylemek mümkündür. Nargilenin ve diğer tütün ürünlerinin (puro gibi) sigaradan daha az zararlı olarak algılandığını bulgulayan çalışmaların (Fong ve ark.,

2019; Hair ve ark., 2017) yanı sıra daha az zararlı olarak gören gençlerin bu tütün ürünlerini deneme ihtimalinin yüksek olduğu sonucuna varan araştırmalar da mevcuttur (Parker ve ark., 2018; Majeed ve ark., 2017). Farkındalığın az olması ve az olmasının da tütün ürünlerinin kullanımı ve zararlı etkileri konusunda riskli olacağı düşüncesi bu konunun seçilmesinde etkili olmuştur.

“*Neden koruyucu ve önleyici uygulamalar?*” sorusuna gelindiğinde ise iki sebepten söz edilmesi mümkündür. İlk olarak tütün ürünleri kullanımının önlenmesi ve tütün ürünlerini kullanan veya bu ürünlerden pasif/ikincil olarak etkilenen bireylerin korunması amacıyla oluşturulan hizmetler hakkında gençlerin düşüncelerinin gelecek politikalar için önemli olmasıdır. Hâlihazırda tütün ürünü kullanımı devam eden gençlerle görüşmeler yapılmış olması, şimdiye kadar uygulanan hizmetlerde bir eksiklik olduğunu ve bu gençler üzerinde uygulamaların olumlu bir etki yaratmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle koruyucu ve önleyici hizmetlerin seçilme nedeninde ikinci sebep olarak gençlerin kendi söylemlerinden hareketle temelde tütün ürünü kullanımında olumlu bir değişim sağlayacak hizmet önerileri ortaya koyma isteği yer almaktadır.

Son olarak “*Neden ekolojik yaklaşım?*” sorusunun cevabı, araştırmanın kuramının seçilme nedenini anlamak açısından önemlidir. Akademik bir disiplin ve meslek olarak sosyal hizmeti diğerlerinden ayıran yönü “çevresi içinde birey” yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, bireylerin içinde bulundukları ve etkileşime girdikleri fiziksel, sosyal ve kültürel çevre tarafından etkilendiğini belirtmektedir (Teater, 2014). Gitterman ve Germain (2008), ekolojik bakış açısının doğrusal bir ilişkiden ziyade döngüsel olduğunu belirtmektedir. Burada kast edilen A, B üzerinde değişikliğe neden olacak şekilde hareket ettiğinde B’deki değişikliğin A üzerinde de değişikliğe yol açacağı ve yeniden bunun B’yi etkileyeceği bir karşılıklı etki durumudur. Ekolojik yaklaşımda A’nın B üzerinde neden olduğu değişiklik, basit bir neden-sonuç ilişkisi olarak açıklanmamakta; A ve B arasındaki etkileşimlere ve çevresel faktörlere odaklanılarak ele alınmaktadır. Müdahale hedefi yalnızca A ya da B değil, A ve B’yi kapsayan tüm sistemlerdir.

Ekolojik kuram, araştırmada ele alınan tütün ürünü kullanım deneyimlerine farklı sistemlerin etkisini hesaba katarak bütüncül bir perspektiften bakmaya olanak sağlamaktadır. Genç mültecilerin tütün ürününe başlama hikâyesinden itibaren bu kullanımı sürdürmelerine katkı sağlayan veya etkisi olan tüm sistemlere bakılması, birbirlerini nasıl etkilediklerini ortaya koymak bakımından önemlidir. Ekolojik yaklaşımın kullanılması, ele alınan konuya ilişkin sunulacak ve geliştirilecek hizmetlerin yalnızca bireyin en küçük çevresini oluşturan mikro boyutta değil; mezzo, egzo ve daha geniş makro boyutta olmak üzere kapsayıcı olması konusunda etkili olacağı umulmaktadır.

“Genç”, “göç” ve “tütün kullanımı” bağlamında bakıldığında Türkiye’de sosyal hizmet literatüründe göç deneyimi olan gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerine veya Türkiye’deki uygulamalara ve hizmetlere yönelik düşüncelerine yer veren herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysa bu üç alanın kesişiminde bir çalışma, yalnızca deneyimleri görünür kılmakla kalmamakta; aynı zamanda değişim için harekete geçirici olma amacı da taşımaktadır.

Tüm bunlardan hareketle bu araştırmanın problemi; göç deneyimi olan gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerinin ve uygulamalara ilişkin düşüncelerinin görünürlüğünün az olması ve bu konuyu ekolojik yaklaşım temelinde ele alan, güçlenmeye ve değişime katkı sunacak hizmet önerileri sunan çalışmaların sınırlılığı oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı İzmir’de yaşayan Suriyeli gençlerin tütün ürünleri ve nargile kullanım deneyimlerini derinlemesine ele almak, tütün kontrolüne yönelik koruyucu ve önleyici uygulamalar hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, ekolojik yaklaşım ile bağlantı kurarak incelemek ve öneriler sunmaktır. Araştırmanın temel sorusunu “İzmir’de yaşayan 18-24 yaş arası Suriyeli gençlerin tütün ürünleri ve nargile kullanım deneyimleri, koruyucu ve önleyici uygulamalar açısından nasıl

değerlendirilmektedir?” oluşturmaktadır. Araştırma boyunca bu temel soruya yanıt ararken İzmir’deki Suriyeli gençler ile ilgili aşağıdaki alt amaçlara ulaşılması beklenmektedir:

1. Tütün ürününe başlama süreçlerini anlamak
2. Göç öncesi süreçte tütün ürünü kullanım deneyimi bilgisini edinmek
3. Göç esnasında tütün ürünü kullanım deneyimini öğrenmek
4. Devam eden tütün ürünü kullanım deneyimini öğrenmek
5. Türkiye’de tütün ürünlerine yönelik uygulanan koruyucu ve önleyici uygulamalar hakkında düşüncelerini öğrenmek
6. Gençlerin tütün ürünleri kullanımına yönelik koruyucu ve önleyici çözüm önerilerini anlamak.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın, sosyal hizmet mesleğinin farklı çalışma alanlarını oluşturan göç, gençlik, bağımlılık alanlarını bir arada ele alması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle tütün bağımlılığı ekseninde ilerleyen bu çalışmanın erken yaşta tütün ürünleri kullanımının etkileri konusunda farkındalık yaratmada ve bu ürünleri bırakmada teşvik edici uygulamalar oluşturmada olumlu bir etkisi olacağı umulmaktadır.

Yürütülen araştırmada katılımcı grubunu göç deneyimi olan kişilerin oluşturması, iki farklı ülke deneyimi olan katılımcıların deneyimlerini incelemeyi ve ülkelerin tütün ürünlerine yönelik politikalarına ilişkin karşılaştırma yapmayı sağlaması bakımından önemlidir. Elde edilen bulgular, yalnızca iki farklı ülke açısından değerlendirme yapmayı sağlamakla kalmamakta, aradaki geçiş sürecini oluşturan göç deneyiminin tütün ürünü kullanım deneyimleri üzerindeki etkisine bakma olanağı da sunmaktadır. Bu yönüyle özgün bir çalışma olduğu ve literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Göç sürecinden sonra gençler, göç edilen yerde birçok kurumla iletişime geçmektedir. Hem kurumların yapısı, hem kurumdaki meslek elemanları alınan hizmetlerin kalitesini etkileyebilmektedir. Alınan hizmetlerin sadece kurumun bağlı olduğu alanla sınırlı kalabildiği, farklı problemlerin çözümü için yönlendirme yapılmadığı durumlar ile karşılaşılması mümkündür. Göç eden Suriyeli gençlerin Türkiye’de gittikleri kurumların tespiti, bu kurumlarda tütün kullanımına ilişkin bir bilgi alıp almadıkları, tütün kullanımlarına yönelik gittikleri kurumlar ve aldıkları hizmetlerin belirlenmesi bu araştırma için önem arz etmektedir. Böylece Suriyeli gençlerin tütün ürünleri kullanımına veya başka ihtiyaçlarına yönelik kurum bazında öneriler sunulması mümkün olmaktadır.

Araştırmada tütün ürünü kullanımı devam eden kişilere ulaşılması, Türkiye’nin tütün ürünlerine yönelik yürütmekte olduğu koruyucu ve önleyici uygulamaların görüşme yapılan katılımcılar için yetersiz kaldığının bir göstergesidir. Yapılacak derinlemesine görüşmeler ile gençlerin tütün ürünü kullanımlarının neden devam ettiğinin kendi söylemlerinden hareketle ortaya konulması ve bu kullanımın önlenmesi için verdikleri öneriler, gençlere sunulacak yeni hizmetlerin oluşturulmasında veya var olan hizmetlerin iyileştirilmesinde önem taşımaktadır.

Bu araştırmada sosyal hizmetin hem uygulamada hem akademik çalışmalarda sıkça kullandığı ekolojik kuramdan yararlanılması, gençlerin tütün ürünleri kullanım deneyimlerini farklı sistemler ile ilişkilendirerek aktarmada bütüncül bir perspektif sunmaktadır. Bu yönüyle ilk kullanımdan itibaren süreci anlama ve öneri sunmada seçilen kuramın uygun ve önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında araştırmanın tanımlarına yer verilmiştir. Araştırma için “genç” ve “tütün ürünleri” tanımları verilmeden önce literatürden bilgilere yer verilerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

1.4.1. Genç Yetişkinlik Dönemi

Bu başlık altında genç yetişkinlik döneminin tanımlanmasına ve özelliklerine yer verilmiş olup sonrasında göç deneyimi olan bir genç olma konusuna değinilmiştir. Araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan Türkiye’de yaşayan Suriyeli gençlere ilişkin bilgilere yer verilmesinin ardından bu araştırma için genç kavramının tanımlaması yapılmıştır.

Gençlik, ergenlik döneminde başlayan bağımsızlaşmanın daha da netleşmeye başladığı, ilişkilerin geliştiği, hayata ilişkin yeni kararların alınmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemde genç, genellikle meslek seçimini yapmakta ve buna yönelik eğitim almak için üniversiteye başlamaktadır. Bu ortamda yalnızca mesleki bilgi edinmemekte; aynı zamanda yeni hayat görüşü kazanmakta ve farklı kültürleri öğrenmektedir. Bununla birlikte ilişkilerde ve ekonomik yönde yeni kararlar almaktadır. Farklı sistemlerle etkileşime girerek kararlar alan genç, hem olumlu hem olumsuz deneyimlerle karşılaşabilmektedir. Kısaca genç, yetişkin dünyasına girmeden önce hareketli bir dönem geçirmektedir.

Arnett (2000), 18-25 yaş arasını ergenlik döneminin bitişi ve yetişkinlik dönemi öncesi olarak görmekte ve “beliren yetişkinlik” olarak adlandırmaktadır. Bu dönemde romantik ilişkiler, çalışma yaşamı ve hayat görüşü olmak üzere üç alanda kendini keşfetme söz konusudur. Gençler deneme, yeni kararlar alma, bir kültür edinme mekânlarından olan üniversiteye geçiş ile birlikte farklı hayat görüşleri bilgisini edinme gibi edimlerle yetişkinlik yaşamına geçiş için adımlar atmaktadır.

“İlk yetişkinlik” dönemi olarak da adlandırılan gençlik döneminde birey, ebeveynlerinden bağımsızlık beklemekte, sosyal ve ekonomik konularda yaşamını şekillendiren kararlar vermektedir. Bunu yaparken güvendikleri yetişkinleri rol model almalarının olumlu etkisi olmaktadır (Meltzer ve ark., 2016).

Birey gelişimini sekiz evre halinde ele alan ve her evrede bireyin gerçekleştirmesi gereken görevleri olduğunu ileri süren Erikson (1968), genç

yetişkinlik dönemini “yakınlığa karşı yalıtılmışlık” ile açıklamaktadır. Ergenlik döneminde kimlik oluşumunu tamamlayan birey, genç yetişkinlik döneminde artık yakın ilişkiler kurmaktadır. Güvenli ve sağlıklı ilişkiler kuramadığı takdirde yalnızlık yaşanmakta ve birey kendini yalıtılmış hissetmektedir.

Geçtan (1981), “ben kimim?” sorusunun cevabını bulmak için çabalayan ergenin yerini gençlikte ne olduğunu fark etmeye başlayan birinin aldığını söylemektedir. Bu fark etme sürecinde genç, toplumun isteklerine ayak uydurma ile kendi benliği arasında çelişki yaşayabilmektedir. Bunun yanı sıra gençlik dönemi dinamiktir ve durağan bir yaşamın olması zaman zaman genç bireyi paniğe sürüklemektedir. Sözü edilen çelişki durumu ve değişim sürecinin genci madde kullanımına ittiği durumlarla karşılaşılması mümkündür.

Gençlik dönemini net bir yaş aralığıyla sınırlandırmak mümkün olmamakla birlikte ülkelerin demografik, ekonomik, politik veya sosyokültürel özelliklerine bağlı olarak tanımın değişiklik gösterdiği görülmektedir. Bu nedenle bazı uluslararası kuruluşların tanımları bu araştırma için rehber niteliğinde olacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 10-19 yaş aralığını “ergenlik” dönemi olarak tanımlamakta ve ergenlik dönemini kendi içerisinde kategorilere ayırmaktadır. 10-14 yaş aralığını “erken ergenlik”, 15-19 yaş aralığı “ileri ergenlik” olarak ele almaktadır. 15-24 yaş aralığı “gençlik” dönemi olarak tanımlanmakla birlikte 20-24 yaş aralığındaki bireyler “genç yetişkin” olarak değerlendirilmektedir. DSÖ, yapılan bu tanımlamaları baz alarak ergen ve genç yaş gruplarının birleşimi olan 10-24 yaş aralığındaki bireyleri “genç insan” olarak nitelendirmektedir (WHO, 2022). Birleşmiş Milletler (BM) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ise 15-24 yaş arasındaki bireyleri “genç” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım 14 yaşın altındaki kişileri çocuk olarak ele almayı gerektiriyor gibi gözükse de Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilk maddesine göre 18 yaşın altındaki bireyler “çocuk” olarak tanımlanmaktadır (UN, 2021). Ülkemizde ise Gençlik ve Spor Bakanlığı (2013), oluşturduğu politika belgesinde 14-29 yaş aralığını hedef kitlesi olarak belirleyerek “genç” olarak tanımlamıştır.

Uluslararası ve ulusal kuruluşlar tarafından gençlik dönemi yaş aralığına bakıldığında farklılıklar olduğu görülmekle birlikte bu araştırmada Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler (BM) tarafından evrensel olarak kabul edilen 18-24 yaş arası esas alınmıştır.

Genç yetişkinlik dönemi, ergenlik ve orta yetişkinlik dönemleri arasında yer almakla birlikte bünyesinde olumlu ve olumsuz yaşam olaylarını barındırmaktadır. Genç olmanın getirdiklerinin yanı sıra farklı özelliklere sahip olmak bu dönemi bazen kolaylaştırmakta, bazen zorlaştırmaktadır. Göçmen, mülteci, sığınmacı, yabancı, geçici koruma gibi farklı statülerde sınıflandırılabilen göç durumunu deneyimleyen gençler bulunmaktadır. Göç deneyimi olan gençlerin yaşadıkları deneyimlerin bilgisine değinmek, gençleri ekolojik yaklaşım çerçevesinde değerlendirmek açısından önemlidir.

Göç deneyimi olan genç olmanın getirdikleri, yalnızca genç olmaktan farklıdır. Yeni kararların alındığı ve yetişkin yaşamına hazırlanılan gençlik dönemine bir de zorunlu göç deneyiminin eklenmesi, beraberinde olumlu veya olumsuz davranışları getirebilmektedir. Bu davranışları değerlendirirken sistemlerin bilgisinden yararlanmak, yol gösterici olacaktır.

Göçmen ve mülteci gençler dil bilmeme, mesleki bir bilgiye sahip olamama ve bunun bir sonucu olarak kayıt dışı ve düşük ücretli işlerde çalışmak durumunda kalma, kültürel farklılıklardan kaynaklı olarak topluma uyum sağlamakta zorlanma gibi problemlerle karşılaşmaktadır (Reach Out, 2018). Bu problemler gençlerin iyilik halini etkilemekte, olumlu ve olumsuz baş etme stratejileri geliştirmelerinde etkili olabilmektedir.

Göçmen veya mülteci bir genç olmanın getirdiği sorumluluk ve görevler bulunmaktadır. Göç öncesi, sırası veya sonrasında gençlerde tütün kullanımının görülmesi yeni bir sorun alanını gündeme getirmektedir. Yürütülen araştırmanın öznesini bu kesişimde yer alan bireyler oluşturmaktadır. Genç olma, göç deneyimine

sahip olma, tütün ürünü kullanma durumlarını aynı anda deneyimleyen kişilerin ele alınması bunların birbiriyle ilişkisini ortaya koymak açısından önemlidir.

Araştırmanın öznesini oluşturan Suriyeli gençlerin göç sürecini anlamak, neden bu grupla çalışıldığının anlaşılması açısından önemlidir. Türkiye, konumu nedeniyle çevresinde bulunan ülkelerdeki gelişmelerden etkilenmekte ve göç sürecinde önemli bir noktada yer almaktadır. Hem Ortadoğu, Asya ve Avrupa ülkelerindeki gelişmelerden hem de bu ülkelerdeki göç eden bireylerden etkilenmektedir. Özellikle siyasi ve finansal açılardan gelişmemiş ve çatışmaların sık meydana geldiği ülkelerdeki bireylerin Türkiye’yi Batı ülkelerine geçmek için aracı olarak kullandığı ve bu durumun da Türkiye’yi bir geçiş ülkesine dönüştürdüğü görülmektedir (Şişman ve Balun, 2020). Bu nedenle göç sürecinin başlangıcından bitişine kadar olan gelişmelerden Türkiye’nin etkilendiğini söylemek mümkündür.

Mart 2011 tarihinden sonra Suriye’de görülen iç savaş, ülkede bir çatışma ortamının oluşmasına ve beraberinde ülkeden başka ülkelere ciddi bir göç hareketinin meydana gelmesine neden olmuştur. Türkiye, Suriye’de yaşanan krizden farklı yönlerden etkilenmiştir. İlk olarak Nisan 2011’de göç dalgası meydana gelmiş ve o dönemde Türkiye açık kapı politikası izlemiştir. Suriye’de meydana gelen çatışmaların artması ve şiddet olayları insanları göç etmeye zorlamış ve Türkiye o dönemde artan bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır (Gök, 2019). Ülkeye ciddi sayıda kişinin göç etmesiyle yeni konular ve ihtiyaçlar gündeme gelmiştir. Aradan 11 yıl geçmesine rağmen göç konusu güncelliğini korumakta ve bu konuda yapılan çalışmalar artış göstermektedir.

Kriz ortamından kaçarak Türkiye’ye sığınan bireyler geri gönderilmemiş ve başta “misafir” olarak tanımlanmış, daha sonra ise bu bireylere “geçici koruma statüsü” verilmiştir. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2023), ülkemizde geçici koruma altında bulunan kişilerle ilgili verileri güncel olarak paylaşmaktadır. Verilere göre Türkiye’de toplamda 3.366.185 geçici koruma kapsamında Suriyeli bulunmaktadır. Veriler, 19-24 yaş arası 211.632 erkek, 175.676 kadın olmak üzere

toplamda 387.308 Suriyeli genç yaşadığını göstermektedir. İzmir’de yaşayan 18-24 yaş arası Suriyeli gençlere ilişkin bir veri yayınlanmamıştır.

Türkiye’deki Suriyelilerde diploma veya sertifika ile geçerliliği kanıtlanmış bir mesleki beceriye sahip olmamak, aile üyelerinin bakımını üstlenmek durumunda kalmak veya düşük eğitim seviyesine sahip olmak genç mültecilerin çalışma yaşamına geçişini ve uyum sağlamasını zorlaştırabilmektedir (Reach Out, 2018). Bu olumsuz deneyimlerin yanı sıra Türkiye’de kendi işyerini açan Suriyelilere de rastlanmaktadır. Bu kişilerin dükkânları daha çok lokanta veya yemek yerleri, içecek veya tütün ürünleri ağırlıklı ürünlerin satıldığı dükkânlardan veya iletişim araçlarının ticaretine yönelik mekânlardan oluşmaktadır (Koraş ve Arıcıoğlu, 2018). Türkiye’deki Suriyelilerin açtıkları dükkânlar arasında tütün ürünlerinin satışına yönelik yerlerin olması araştırmanın konusu açısından dikkat çekicidir.

Dünyada en fazla geçici koruma altında bireyin bulunduğu ülkelerden olan Türkiye’de yaşayan Suriyeliler hakkında yapılan bilimsel çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Bu araştırmada yaş aralığını sınırlandırılmış ve gençler ile çalışılması uygun görülmüştür. Bu araştırma için “genç” kavramını İzmir’de yaşayan, geçici koruma statüsüne sahip, Suriye uyruklu, en az bir tütün ürünü kullanan, 18-24 yaş arası kişiler olarak tanımlamak mümkündür.

1.4.2. Tütün Ürünleri

Bu bölümde tütün ürünleri ve özellikleri hakkında bilgi verilmekte olup bu araştırma özelinde tütün ürünlerinin tanımlaması yapılmaktadır.

Tütün, patlıcangiller (solanaceae) ailesinde bulunan bitkilerden birisidir. Bu ailenin nicotiana türünden olan tütün, içerisinde yaklaşık 65 tür barındırmaktadır. Genellikle ılıman veya tropikal iklimin hakim olduğu yerlerde bulunmaktadır (Hancinský ve ark., 2020). Tütün genellikle yıllık olarak yetişmektedir ve iklim

şartlarına bağlı olarak bu sürenin kısaldığı veya uzadığı da görülmektedir (Parlak ve Karalezli, 2016).

Tütün ürünleri, tütün yaprağının ham madde olarak kullanılmasıyla elde edilen ürünler olup çeşitli işlemlerden geçtikten sonra ambalajlanarak tüketime hazır hale getirilmektedir. Buruna çekme, emme, çiğneme veya içme gibi farklı yollarla tüketilebilmektedir (Seydioğulları, 2009).

Çok sayıda çeşidi bulunan tütün dört yüzyıl kadar önce keşfedilmiş ve o dönemde keşfedilen diğer tarım ürünlerinden daha ön plana çıkmıştır. Güney yarım kürede sıcak iklimin hâkim olduğu bölgede ilk tütün ürünü büyümüştür. Tütün, Christopher Colombus ve Amerigo Vespucci'nin keşiflerinden önce Amerikalılar arasında sigara içme, çiğneme veya enfiye olmak üzere farklı şekillerde kullanılmıştır. Buradan hareketle tütünün anavatanının Amerika olduğu bilinmektedir. Amerika'nın keşfinin ve Avrupa'ya gelmesinin ardından tütün tüm dünyaya yayılmıştır (Köprülü ve ark., 2009).

Tütün bitkisini diğer bitkilerden ayıran özellik, yaprağında nikotini barındırmasıdır. Psikoaktif bir madde olan nikotin, tütün bağımlılığının sebeplerinden birini oluşturmaktadır (Güzel, 2016). Gün içerisinde tüketilen ilk tütün ürününden itibaren nikotine tolerans gelişmeye başlamaktadır. Kullanımın sürdürülmesi ile vücutta nikotinin birikmekte ve böylece tolerans düzeyi artmaya başlamaktadır (Schwartz ve Benowitz, 2010). DSM-5'te diğerlerinden farklı olarak "tütün/nikotin kullanım bozukluğu" ifadesi yer almaktadır.

Tütün ürünlerini elektronik sigara da dâhil olmak üzere sigara, pipo, puro, sigarillo, çiğnemelik tütün, enfiyelik tütün, nargile olarak sıralamak mümkündür. Bu araştırmada görüşme yapılan katılımcılar sigara ve nargile kullandığından bu iki tütün ürününün özelliklerine daha detaylı bakmak, kullanıcılar üzerindeki etkisini anlamak açısından önemlidir.

Sigara, filtreli ve filtresiz olmak üzere ayrılan, ince bir kâğıt üzerine tütünün serilmesi ve sarılması yoluyla hazırlanan tütün ürünüdür (Resmi Gazete, 2019). Tütün çeşidi ve işlenme tekniğine göre sigara bulunan nikotin miktarı farklılaşabilmektedir. Bir sigarada yaklaşık 9-20 mg nikotin bulunmakta ve bunun yaklaşık 1-2 mg kadarı vücut tarafından emilmektedir (Güzel, 2016).

Nargile, tütün dumanının kişi tarafından solunmadan önce sudan geçtiği bir tütün içme yöntemidir. “Hookah, shiska, hubblebubble, goza, ghalyun, arguileh, bouri, boubri, gidou” gibi farklı yerel isimlerle anılmaktadır (Günen ve ark., 2016). Nargile farklı boyut, biçim, aromada ve renklerde görülmekle birlikte tipik bir nargile lüle (hazne, baş), ser, şişe ve marpuç olmak üzere dört parçadan meydana gelmektedir (Akter, 2011; Okdemir 2013). Bu parçaların özellikleri şunlardır:

- Lüle: Tütünün konulduğu ve genellikle bir köz veya odun kömürü ile birlikte yakılan çukur biçimindeki haznedir.
- Ser: Tütün dumanını, lüleyi ve hazneyi birbirine bağlayan boru biçimindeki uzun gövdedir.
- Şişe: Bir kısmı su ile dolu bir sürahi ya da duman haznesidir.
- Marpuç: Dumanın hazneden geçmesini sağlayan uç kısmında ağızlık (sipsi) bulunan hortumdur.

Nargilenin ana malzemeleri bunlar olmakla birlikte sipsi, tabla, rüzgârlık ve maşa da kullanılmaktadır. Sipsi, marpucun ucuna takılan ve dumanın emilmesine yardımcı olan aksesuar olup tüketilen kafelerde kullan-at şeklinde tek kullanımlık şekilde sunulmaktadır. Tabla, lüle ve ser arasında bulunan ve kullanılmayan veya fazla kalan közün konulduğu kısımdır. Maşa, közün alınmasında; rüzgârlık ise rüzgârlı havalarda gelen rüzgârı ve küldeki küllerin yayılmasını önlemek amacıyla kullanılan aksesuardır (Çağlak, 2018). Bir nargilenin içimi ortalama olarak 45-50 dakika sürmektedir. Bu süre kullanılan malzemenin artırılmasıyla bir buçuk saate kadar uzayabilmektedir (Sarılı, 2019). Nargile, tömbeki tütünü veya bu tütüne eklenen aroma ve katkı maddelerinden meydana gelmektedir. İki şekilde kullanılan nargilede “natürel nargilelik tütün mamulü”, klasik tömbeki tütünü ile hazırlanan ürününü; “aromalı

nargilelik tütün mamulü” ise içerisinde %20-30 oranında tütün, %70-80 oranında aromatik madde ve katkı maddesini barındıran ürününü ifade etmektedir (Seydioğulları, 2010).

Literatürde mevcut birçok tütün ürünü bulunmasına rağmen Suriyelilerin daha çok sigara ve nargile kullandığı gözlemlenmiş ve bu çalışmada bu iki tütün ürünü ele alınmıştır. Bu bağlamda yürütülen araştırma için “tütün ürünleri” kavramını İzmir’de yaşayan, geçici koruma statüsüne sahip, Suriye uyruklu, 18-24 yaş arası gençler tarafından kullanılan sigara ve nargile olarak tanımlamak mümkündür.

1.5. Araştırmanın Kuramı

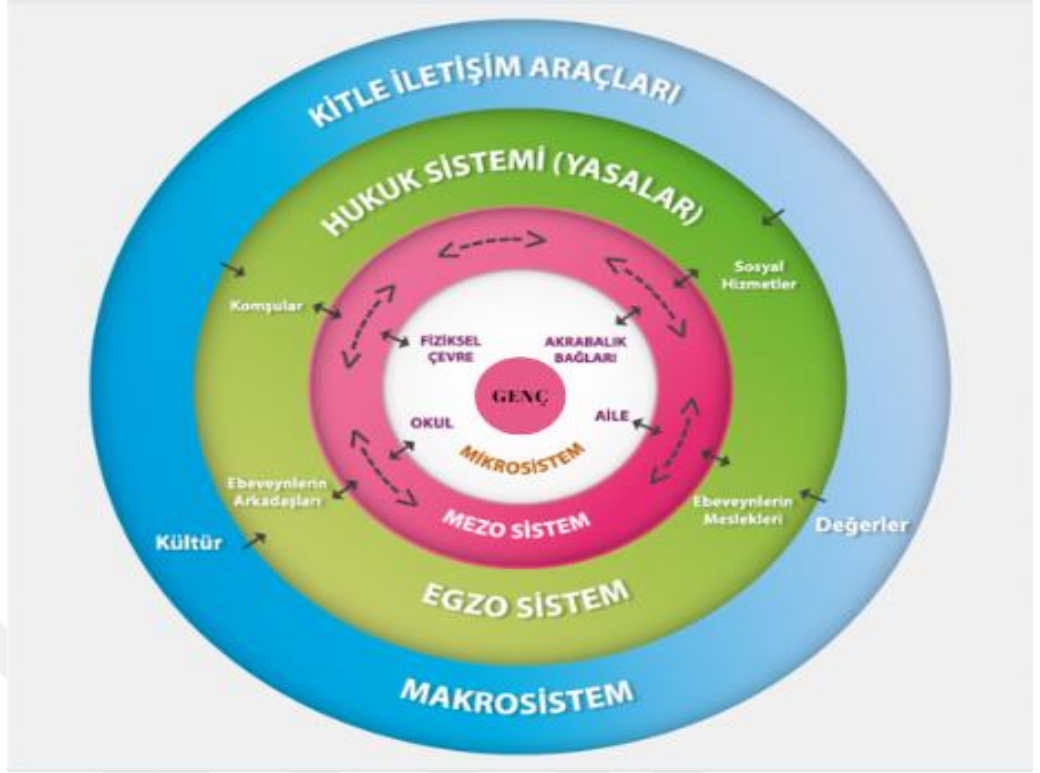
Sosyal hizmet, uygulamalı bir meslek ve akademik bir disiplin olarak tanımlanmakta olup sosyal ve beşeri bilimler ve yerel bilgilerin yanı sıra kendi kuramlarının bilgisinden de yararlanmaktadır (IFSW, 2014). Bu çalışmada sosyal hizmetin temel kuramlarından biri olan ve bireyi çevresi içerisinde değerlendirmeyi sağlayan “ekolojik yaklaşım” kullanılmıştır. Sosyal hizmet alanında yürütülen lisansüstü çalışmalarda kuramsal çerçeveyi ekolojik yaklaşımın oluşturduğu araştırmalara (Koçak, 2020; Özdemir Ocaklı, 2019; Ege, 2018) rastlamak mümkündür. Sosyal hizmet ve madde bağımlılığı kesişiminde yürütülen lisansüstü çalışmalar arasında araştırmanın kuramının ekolojik yaklaşım olarak belirlendiği araştırmalar (Sönmez, 2021) bulunmaktadır.

Sosyal hizmet uygulamalarında müracaatçılara “hasta” gözüyle bakan ve problemlerin kaynağının bireylerin kendi özelliklerinden kaynaklandığını savunan medikal modelin 1960’lı yıllarda önemini yitirmesiyle ekolojik yaklaşım gündeme gelmeye başlamıştır (Zastrow, 2013). Problemlerin kaynağını yalnızca bireyin kendisinden kaynaklı değil, çevresindeki farklı sistemlerle etkileşimi bağlamında ele alan ve bütüncül bakış açısı sunan ekolojik yaklaşımın sosyal hizmet uygulamalarındaki kullanımı böylece artmıştır (Altındağ ve Ege, 2018).

Ekolojik yaklaşıma göre sosyal hizmet uygulamalarında bireyin çevresinden bağımsız olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bireyler, çevrelerindeki sistemlerle iletişim halinde olup hem sistemleri etkilemekte hem sistemlerden etkilenmektedir. Bu nedenle sorunların ortaya çıkış nedenini keşfetmede ve farklı sistemlerle ilişkisini kurmada önemli bir yere sahiptir. Duyan (2010), ekolojik yaklaşım ile bireylerin bulunduğu sistemlere, doğuştan getirdiği özelliklerine, kültürel çevresine bakılmasının ve bunlar arasındaki ilişkilerin açıklanmasının mümkün olduğunu belirtmektedir.

Ekolojik yaklaşım, bireyin çevresiyle etkileşim halinde olduğunu ve bireylerin strese neden olan yaşam olaylarıyla karşılaştığında bunlara karşı özgün baş etme mekanizmaları geliştirdiğini belirtmektedir (Germain ve Gitterman, 1995; Teater, 2014). Kuramsal çerçeveyi ekolojik yaklaşımın oluşturması, gençlerin bütün ürünü kullanımını stres verici yaşam olaylarına karşı baş etme aracı olarak gerçekleştirip gerçekleştirmediğini görme ve çözüm üretme noktasında etkili olacaktır.

Ekolojik yaklaşım birey, grup ve topluluklara içinde bulundukları sistemler üzerinden geniş bir perspektiften bakma olanağı sunmaktadır. Bu perspektif hem problemlerin nedenlerini anlamada hem sistemler arası etkileşimin birey, grup ve topluluklar üzerindeki etkisini görmede bütüncül bir bakış sağlamaktadır. Mikro, mezzo, egzo ve makro olmak üzere tanımlanan 4 düzey, sistemleri anlamada yol göstericidir (Bronfenbrenner, 1994). Düzeyleri açıklamadan önce sistemleri ve düzeyleri daha görünür kılmak amacıyla ekolojik sistem teorisi görsel olarak aşağıda belirtilmektedir.

Şekil 1.1. Ekolojik Sistem Yaklaşımı

Mikro sistem, bireyin içerisinde bulunduğu aile, akrabalık bağları, okul, akran grup ve fiziksel çevreyi içermektedir. Bu sistemler bireyin en yakın çevresini oluşturmakla birlikte bireyi doğrudan etkilemektedir. *Mezzo* sistem, bireyin iki veya daha fazla sistem arasındaki etkileşimini ifade etmektedir. Bronfenbrenner (1994), mezzo sistemi “bir mikro sistemler sistemi” olarak tanımlamaktadır. *Egzo* sistemde birey aktif olarak yer almamaktadır ancak yakın çevresinde meydana gelen süreçlerden dolaylı olarak etkilenmektedir. Egzo sisteme komşuları, bir çocuğun ebeveynlerinin iş ortamını, komşuları, sosyal hizmetleri örnek olarak vermek mümkündür. Son olarak *makro* sistem, bireyin en geniş çevresini oluşturmakla birlikte içerisinde kültür, politika, inanç sistemleri, değerleri, yapısal konuları barındırmaktadır (Bronfenbrenner, 1994).

Gençlerin içinde bulundukları sistemlerin bilgisine değinmek, meydana gelen süreçlerden nasıl etkilendiğini ortaya koymak açısından yol gösterici olacaktır. Bu araştırmanın öznesini oluşturan Suriyeli gençlerin en yakın çevresini oluşturan mikro sistemde ebeveynleri, kardeşleri, akrabaları, arkadaşları, evli ise eşi ve varsa çocukları,

eğitim görüyor ise öğretmenleri ve okul arkadaşları, çalışıyor ise iş arkadaşları yer almaktadır. İki veya daha fazla mikro sistemin etkileşimini içeren mezzo sisteme örnek olarak gencin ebeveynleri ve okul veya iş yaşamından kişilerin iletişimini örnek vermek mümkündür. Egzo sistemde gençlerin hizmet aldığı birimler, ebeveynlerin çalışma alanları yer almakla birlikte gençlerin arkadaşlarının, okul veya iş ortamında iletişimde olduğu kişilerin kendi sistemleri içerisinde yaşadıkları sorunları bu kişiye yansıtması burada ele alınmaktadır. Son olarak makro sistemde gençlere ve bağımlılığa yönelik politikalar, içinde bulundukları toplumdaki kültürel değerler, ekonomik durum, yapısal problemler vb. bulunmaktadır.

Derezotes (2000), ekolojik yaklaşımın kapsayıcı bir yaklaşım olduğunu ve en eksiksiz değerlendirmeyi yapmaya olanak sağladığını belirtmektedir. İnsan gelişiminin beş gelişim boyutuna (fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel) etki eden yedi ekolojik düzeyin ele alınması 35 farklı şekilde bilgi toplanmasına olanak sağlamaktadır. Yedi düzeyden ilki olan *biyogenetik* faktörler, bireyin kalıtsal özelliklerine ve fiziksel özelliklerine değinmektedir. *Ailevi* faktörler bireyin yakın ve geniş ailesini kapsarken; *kültürel* faktörler bireyin psikososyal çevresinden meydana gelmektedir. Bu çevrede arkadaşlar, birlikte çalıştığı kişiler, bireyin içinde bulunduğu toplumdaki resmi ve resmi olmayan ağlar yer almaktadır. Bireyin yaşam kalitesini etkileyen beşeri ve doğal yapılar çevresel koşulları ifade ederken *kaynaklar ve fırsatlar* boyutu hizmet, politika, güç gibi kavramlar üzerinden ele alınmaktadır. *Öz-bakım kalıpları*, hem içsel (motivasyon, bilinç düzeyi gibi) hem dışsal (temizlik, bakım gibi) faktörleri içermektedir. Son olarak *bireyin mevcut sağlık durumu ve gelişimi* göz önünde bulundurulmaktadır.

Bu araştırmada kapsamlı bir ekolojik değerlendirme yapmak, gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerine daha derinlemesine bakmada ve uygulamalara ilişkin düşüncelerinin temelindeki nedenleri anlamada yardımcı olacaktır. Tütün ürünü kullanım nedenleri ve etkileri, gelişim boyutları gibi bireysel olarak farklılaşmaktadır. Bu nedenle her bir genç özelinde bireyin biyogenetik özellikleri, aile üyelerinde ve sosyal çevresinde tütün ürünü kullanımının varlığı ve tütün ürünü kullanımına karşı tutumların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Göç deneyimi olan gençlerin

kendi kültürlerinde ve geldikleri kültürde tütün ürününe atfedilen anlamlar, var olan mevcut politikalar ve uygulamalar ekolojik değerlendirme için önemlidir. Bunun yanı sıra gençlerin tütün ürünü kullanmaya yönelik motivasyonları, ürünler hakkındaki bilgi ve bilinç düzeyleri, mevcut sağlık durumlarının da ele alınması bütüncül bir perspektiften bakılmasını sağlamaktadır. Tüm bu değerlendirmeler boyunca fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel olmak üzere beş gelişim boyutu özelinde bakmak ve ekolojik yaklaşım düzeylerinde kapsamlı bir değerlendirme yapmak bu araştırma için önemlidir.

Ekolojik yaklaşım, ele alınan konuya ilişkin risk ve koruyucu faktörlerini değerlendirme fırsatı sunmaktadır. Madde ve tütün ürünleri kullanımı, bireylerin çevresindeki risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin etkileşiminin bir sonucu olarak meydana gelmektedir. Ekolojik yaklaşımın düzeyleri üzerinden bakıldığında mikro düzeyde bireysel faktörler, aile faktörleri; mezzo düzeyde komşuluk, sosyal destek mekanizmaları, okul çevresi; makro düzeyde gelir ve istihdam, ayrımcılık gibi etkenler madde kullanımı üzerinde koruyucu veya risk faktörü olarak kendisini gösterebilmektedir (Corcoran ve Nichols-Casebolt, 2004). Göç deneyimi üzerinden bakıldığında travmatik deneyimlerin kendisi, mevcut tedavi hizmetleri hakkında yeterli bilgiye ulaşamama, işsizlik gibi durumlar risk faktörlerini içermektedir. Koruyucu faktörler ise yeni toplumda tatmin edici sosyal uyum, psikolojik ihtiyaçların erken belirlenerek hizmetlerden yararlanılması, aile ile bir arada olma vb. durumlarını içermektedir (Eisenbruch, 1991).

Araştırmanın kuramsal çerçevesi için ekolojik yaklaşımın uygun görülmesinin birden fazla nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden ilki gençlerin içinde bulunduğu ve yaşadığı çevrenin mikro, mezzo, egzo ve makro sistemlerinin bütününden meydana gelmesidir. Ekolojik yaklaşım gencin yaşamına önce yakın çevresini oluşturan aile, arkadaş, okul, iş bakımından; daha sonra ise mahalle, toplum, politikalar gibi daha geniş bir açıdan kapsamlı bakılmasına olanak tanımaktadır. Bir diğer neden, gençlerin tütün ürünü kullanım nedenlerini ve deneyimlerini ele alırken bunu etkileşimde olduğu sistemler üzerinden açıklamanın önemli görülmesidir. Tütün ürünleri kullanımı, gencin içinde bulunduğu sistemlerden bağımsız değildir. Bu sistemler arasındaki

ilişkiler, gençleri etkilemekte ve davranışlarına tütün ürünü kullanımı şeklinde yansıyabilmektedir. Mikro ve mezzo sistem içerisinde yer alan aile üyelerinin veya arkadaşların tütün ürünü kullanımı, gencin içinde bulunduğu sistemlerde meydana gelen stres faktörleri, risk faktörleri içeren bir çevrede yaşama, koruyucu bir okul veya iş ortamının olmaması gibi durumlar tütün ürünü kullanımı üzerinde etkili olabilmektedir. Bunların yanı sıra gençlerin doğrudan etkileşimde olmadığı ancak onun tütün ürünü kullanımını etkileyen durumları netleştirmek -yani egzo sistemlerin etkisine bakmak-, belki de şimdiye kadar bu konuyla bağlantı kurulmamış, görünür olmamış ve bu nedenle bir çözüm geliştirilmemiş durumların açığa çıkmasında yardımcı olacaktır. Bununla birlikte makro sistemde yer alan politikaların etkililiğini değerlendirmede ve şimdiye kadar tütün ile ilgili yürütülen politikalara ilişkin gençlerin farkındalıklarını görmede ve düşüncelerini öğrenmede bu araştırmadan elde edilen sonuçların kanıta dayalı bir veri niteliğinde olacağı düşünülmektedir. Bu yönleriyle ekolojik yaklaşım, araştırma için bütüncül ve ilişkisel bir bakış açısı sunmaktadır. Bu perspektif, sorunları açığa çıkarmada ve tütün ürünü kullanımını sonlandırmaya yönelik uygulamaları harekete geçirmede etkili olacaktır.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan ekolojik yaklaşımın tütün ürünü kullanan Suriyeli gençlerin deneyimlerini görünür kılmada ve farklı sistemlerde öneriler sunmada bütüncül bakış sağladığı ve araştırmanın amaçlarına ulaşmada en uygun yaklaşım olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmada görüşme yapılan Suriyeli gençlerin göç deneyimlerinin ülkedeki mevcut koşullardan kaynaklı olarak zorunlu gerçekleştiği varsayılmaktadır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma için alınan kurum izninde ses kaydına izin verilmemesi ve hâlihazırda araştırmacı, katılımcı, tercüman olmak üzere 3 kişi ile yürütülen görüşmelere ayrıca

raportör eklenmesi ile kişi sayısının artacak olması ve buna bağlı olarak katılımcının kendisini açmayabileceği kaygısı nedeniyle eklenememesi veri kaybı riskini meydana getirmiştir.

Görüşmelerde ses kaydı alınamaması, veri kaybının önüne geçmek amacıyla görüşmede konuşulanları eşzamanlı olarak yazıya dökmeyi gerektirmiştir. Bu durum derinlemesine görüşmelerin akıcı bir şekilde ilerlemesinin önünde bir sınırlılık olmuştur.

1.8. Araştırmanın Sınırları

Araştırma verileri toplanmadan önce bir sivil toplum kuruluşu temsilcisinden kuruluşun toplantı salonunun görüşmeler için gündüz vakitlerinde kullanılmasına yönelik onay alınmıştır. Ancak veriler toplanmaya başlandığında mekân ve görüşme saatleri planlandığı gibi olmamıştır. Kadın katılımcılar ile genelde kendi evlerinde, evli olan kadınlar ile eşlerinin işte ve çocuklarının okulda olduğu saatlerde görüşmeler yapılmıştır. Erkek katılımcılar ile genellikle akşam saatlerinde kendi çalıştıkları mekânlarda veya kendi seçtikleri kafelerde görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın bir diğer sınırı, görüşmelerde tercümanlık yapmak üzere anlaşılan kişilerle iletişimin zaman zaman kopması, veri toplama sürecinde görüşmelerin sekteye uğraması ve veri toplama sürecinin planlanan süreyi aşması olmuştur.

Başka bir sınırlılık, görüşme yapılan katılımcı söylemlerinin kontrol edilebilirliğinin zayıf olmasıdır. Suriyeli gençlerin mevcut koruyucu ve önleyici uygulamalar hakkındaki söylemleri üzerinden bu uygulamaların uygulanabilirliği veya işlevselliğine yönelik değerlendirme yapılamamaktadır. Bu çalışma, mevcut koruyucu ve önleyici uygulamalara yönelik araştırma öznelere fikirlerini kapsamaktadır.

1.9. Kuramsal Çerçeve

Tütün kullanımı ile ilgili çalışmaların bir kısmı prevalans ve kullanım sıklığına odaklanırken, bir kısmı da kullanım nedenleri ve etkilerini araştırmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde öncelikle prevalans ve kullanım sıklığına yönelik araştırmalara yer verilmiş; sonrasında tütün ürünü kullanım nedenleri ekolojik yaklaşım çerçevesinde ele alınmıştır. Başlarken tütün ürünlerinin kullanımının ne düzeyde olduğunu anlamak, ilerleyen süreçlere ilişkin tahminde bulunulmasını kolaylaştırmakta ve neler yapılabileceğine ilişkin bir yol haritası çizmektedir.

Araştırmanın bu bölümünde ele alınan bir diğer konu tütün kontrolüne yönelik var olan uluslararası ve ulusal koruyucu ve önleyici uygulamalardır. Bunun yanı sıra uluslararası olarak dünyanın farklı yerlerinde uygulanan sözleşme ve politikalara yer verilmiş olup ulusal olarak özellikle katılımcılara düşünceleri sorulan hizmet ve uygulamalara değinilmiştir. Son olarak koruyucu ve önleyici uygulamalara yönelik yürütülen araştırmalardan örnekler verilmiştir.

1.9.1. Tütün Ürünleri Kullanımı

DSÖ verileri tütün ürünlerinin kullanıcılarının yarısının ölüm sebebi olduğunu ortaya koymaktadır. Her yıl 8 milyondan fazla insan tütün ürünü tüketimine bağlı olarak ölmekte ve bu ölümlerin 7 milyondan fazlası doğrudan kullanımdan; yaklaşık 1,2 milyonu ise pasif içicilikten kaynaklanmaktadır (WHO, 2021). Bu durum tütün ürünü kullanımının etkilerini ciddi bir şekilde ortaya koymakta ve bu etkilerin yalnızca kullanan bireyler üzerinde değil; pasif içiciliğe maruz kalan bireyler üzerinde de olduğunu göstermektedir.

DSÖ tarafından 2007 yılında yürütülmeye başlanan Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), ülkelerin yetişkinlere yönelik tütün kullanımı ve tütün kontrolü konusundaki önlemleri hakkında sayısal veri toplanmasını sağlamaktadır. Tütün kullanım yaygınlığı, pasif içiciliğe maruz kalma, politikalar, bırakma girişimi, bilgi,

tutum ve algılar, medyada bu konuyla karşılaşma durumu gibi farklı konularda sayısal verilere yer verilen bu araştırma Doğu Akdeniz bölgesi ülkelerinden yalnızca Mısır, Pakistan ve Katar'da yürütülmüş olup Suriye'de ilgili veriye rastlanmamıştır (WHO GATS, 2007). Bu durum, Suriye özelinde tütün kullanımı ve önlemlere ilişkin veri eksikliğini ortaya koymaktadır.

Suriye'nin de içerisinde yer aldığı Doğu Akdeniz bölgesindeki ülkeler toplamda 22 tanedir. Nüfusu yaklaşık 680 milyonu bulan Doğu Akdeniz ülkeleri demografik, politik, coğrafi, kültürel ve sosyoekonomik özellikler açısından birbirinden farklılık göstermektedir (Abu-Rmeileh ve ark., 2022). Söz konusu ülkelerde istikrarlı bir düzenin eksikliği ve belirsizlik durumları, ülkelerin tütün kontrolü üzerine yürüttüğü uygulamaların denetlenmesini zorlaştırabilmektedir (Maziak ve ark., 2014).

Doğu Akdeniz ülkelerinde 1990'lı yıllar nargile içen birçok kişi için başlangıç noktası olarak görülmektedir. O yıllarda ortaya çıkan yeni aromalı nargilenin piyasaya sürülmesi ve medyanın yaygın kullanılmaya başlamasıyla bu ürünün kullanımının Arap dünyasında yaygınlaşmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Rastam ve ark., 2008).

Suriye bir tütün üreticisi ülke olmasına ve farklı markalarda sigaraları piyasaya sunmasına rağmen Suriyeliler genellikle Lübnan üzerinden yasal veya kaçak olarak sigara ithal etmektedir. Bu ithal edilen sigaralara ciddi miktarda para harcanmaktadır. Dünyada tütün üretimi sıralamasında 8. sırada bulunan Suriye, yılda toplam maliyeti 351,8 milyonu bulan 20 bin sigara ithal etmektedir. Suriyeliler yerel olarak üretilen sigara daha ucuz olmasına rağmen ithal olanları daha fazla tüketmektedir (Labban, 2021).

Suriye'de yürütülen Küresel Gençlik Tütün Araştırması'nda (KGTA) 2002 yılında (GYTS Syria, 2002) her 5 öğrenciden 1'inin herhangi bir tütün ürününü kullandığı görülürken 2007 yılındaki araştırmada (GYTS Syria, 2007) tütün kullanımı her 3 öğrenciden 1'i olmak üzere değişiklik göstermiş ve artış görülmüştür. Suriye'nin Şam kentinde bulunan bir üniversitede okuyan 18-30 yaş arası lisans öğrencileriyle

yürütülen araştırmaya göre öğrencilerin yarısından fazlası (%51,4) sigara veya nargile ürünlerini kullanmaktadır (Alolabi ve ark., 2020). Mevcut veriler, Suriye’de erken yaştaki bireylerin tütün ürünü kullanımının olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde güncel duruma bakıldığında Türkiye İstatistik Kurumu’nun yayınladığı Türkiye Sağlık Araştırması’na (TÜİK, 2019) göre her gün tütün tüketen 15 yaş ve üzeri yetişkinlerin oranı 2016’da %26,5 iken bu oran 2019 yılında artarak %28 olmuştur. Bu oranın %41,3’ünü erkekler, %14,9’unu kadınlar oluşturmakta ve en çok tütün kullananlar %42,8 ile 35-44 yaş grubundaki yetişkinlerden meydana gelmektedir.

Suriyelilerin sağlık durumunu, sağlık hizmetlerini kullanımlarını, risk faktörlerini ele alan Sağlık Durumu Anketi (2016), fazla sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye’nin bu alanda politika geliştirmesi için bilimsel bir kaynak oluşturmaktadır. Araştırma, 18-69 yaş aralığındaki bireylerle yürütülmüş olup 18-29 yaş aralığına dair sayısal veri sağlaması açısından bu çalışma için önemlidir. Toplamda 10 şehirde yürütülen araştırmanın verilerine göre 18-29 yaş aralığındaki Suriyelilerin %30,8’i tütün ürünü kullanmaktadır. Bu yaş aralığındaki erkeklerin %53,8’i; kadınların ise %8,2’si tütün ürünü içmektedir ve erkekler genellikle 16,7 yaşında sigaraya başlarken bu yaş kadınlarda 18,2 olarak değişkenlik göstermektedir. Araştırmada bu yaş aralığının günde ortalama 19,8 sigara içtiği, %50,3’ünün sigarayı bırakmayı denediği, %64,4’ünün evde dumana maruz kaldığı bulgulanmıştır.

Dünyada, Türkiye’de ve araştırmanın öznesini oluşturan Türkiye’de yaşayan Suriyeli gençler arasında tütün ürünleri kullanımının yaygın olması, beraberinde nedenlerin incelenmesinin gerekliliğini de getirmektedir. Kullanıma iten sebepleri ortaya koymak, bu araştırmanın amaçlarına ulaşmasında ve ekolojik yaklaşım bakış açısıyla değerlendirilmesinde yol gösterici olacaktır.

1.9.2. Tütün Ürünü Kullanım Nedenleri

Tüm olumsuz etkilerine rağmen tütün ürünleri kullanımının yaygın olarak devam ediyor olması, nedenlerinin ayrıca ele alınmasını gerektirmektedir. Farklı yaş grupları tarafından kullanılan tütün ürünleri ve nargile, gençler arasında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Araştırmada gençler tarafından tütün ürünleri ve nargilenin neden kullanıldığını anlamak ve öneriler geliştirmek hedeflenmektedir. Bu amaca yönelik çalışmayı yürütmeden önce literatürde tütün ürünlerini kullanım nedenlerini ele alan çalışmaları incelemek, onları anlamak açısından önemlidir.

Tütün ürünü kullanımını bireyin çevresinden bağımsız olarak ele almak mümkün değildir. Araştırmanın kuramı olan ekolojik yaklaşım da bireylerin içinde bulundukları sistemlerin dikkate alınarak değerlendirilmesini ve bu sistemlerin birbirinden etkilendiğini belirtmektedir. Tütün ürünü kullanımında bireye daha yakın olan mikro sistemlerden daha geniş makro sistemlere kadar farklı boyutların etkisi bulunmaktadır. Gencin tütün ürününü kullanımı biyolojik ve genetik özelliklerinden, sosyo-demografik özelliklerinden, aile ve akran gruplarından, gittiği okuldan, çalıştığı iş ortamından, yaşadığı çevrenin koşullarından, kültürel özelliklerinden, yaşadığı ülkenin bu konuya yönelik politikalarından bağımsız değildir. Her bir sistemde meydana gelen değişiklik veya olumlu/olumsuz yaşam deneyimleri, tütün ürünü kullanımını etkilemektedir. Bu nedenle bütüncül ve ilişkisel bakış açısıyla kullanım nedenini incelemek önemli ve gereklidir. Bu nedenle çalışmanın devamında kullanım nedenleri başlıklara ayrılarak incelenmiştir.

1.9.2.1. Sosyal Çevre

Sosyal çevre, bireylerin yakın çevresini oluşturmakla birlikte içerisinde özellikle aile üyelerini ve arkadaş çevresini kapsamaktadır. Tütün ürünü kullanım nedenlerini ele alan çalışmalarda sıklıkla sosyal çevrenin etkisi ele alınmaktadır. Akran grupları tarafından tütün ürünlerinin kullanılıyor olması (Gentzke ve ark., 2022), tütün ürünlerini boş zaman aktivitesi ve eğlenceli zaman geçirme aracı olarak görmek (Dağlı ve Demirezen, 2020; Israel ve ark., 2003) kullanım nedenleri arasında yer almaktadır.

Nargile genellikle grupla birlikte tüketilmekte ve böylece tüketilen ortamda iletişim olmasını sağlayan bir unsur haline gelmektedir (Çağlak, 2018). Nargile kullanımı daha çok sosyal ortamlarda gerçekleşmektedir. Nargile içimi amacıyla açılan nargile kafelerin yanı sıra restoran gibi işletmelerde de nargile kullanımının menüde yer aldığını görmek mümkündür. Araştırmalar nargile kullanımı ömür boyu süren kullanıcıların, kullanmayan kişilere göre nargile kafelerin yerini bilme olasılığı daha yüksek olduğunu bulgulamıştır (Fevrier ve ark., 2018).

Suriyelilerin çoğunluğu için nargile içmenin zevkli bir sosyal deneyim olarak kabul edildiği, nargile tüketen bireylerin toplumsal olarak daha kabul gördüğü, boş zaman aktivitesi veya sosyal ortamlar için zevkli bir ortam yaratmak için kullanıldığı görülmektedir. Sigara içmenin ise Halep kültürüyle veya sosyalleşme amaçlı kültürel bakımdan zengin bir ortam yaratmasıyla belli bir bağlantısı olmadığını ve günlük hayatta tekrarlanan bir aktivite olarak görüldüğü belirtilmektedir (Hammal ve ark., 2008).

1.9.2.2. Psikolojik Faktörler

Tütün ürünlerinin psikolojik rahatlama sağlayacağı düşüncesi, psikolojik problemlerle baş etmede etkili bir yöntem olacağı fikri veya psikolojik problemlerden kaynaklı olarak kullanımına işaret eden araştırmalar bulunmaktadır. Tütün ürünlerinin gündelik yaşamın problemlerden kaçmada etkili olacağı ve sakinlik, mutluluk duygusu yaratacağı düşüncesi (Hammal ve ark., 2008), depresyon, rahatlama ve stresten kurtulma aracı olarak görme (Truth Initiative, 2021), düşük öz-yeterliliğe sahip olma (Dadipour ve ark., 2021) tütün ürünü kullanım nedenleri arasında yer almaktadır. Kaygılı veya stresli hissedildiğinde tütün ürünlerinin bu duygu durumunu pozitif yönde değiştireceğine yönelik inanç (Gentzke ve ark., 2022) da psikolojik faktörler arasında yer almakla birlikte tütün ürünü kullanım sebepleri arasında bulunmaktadır.

1.9.2.3. Bilgi Eksikliği / Yanlış Bilgi

Sigara içmeye oranla nargile içmenin kişinin kendisine veya çevresindekilere daha zararsız olduğuna dair inanış (Dağlı ve Demirezen, 2020; Hammal ve ark., 2008; Aljarrah ve ark., 2014; Smith-Simone ve ark., 2008; Israel ve ark. 2003), nargilenin de diğer tütün ürünleri gibi aşırı kullanımının bağımlılığa yol açma riskine ilişkin düşük algılara sahip olma (Fevrier ve ark., 2018), nargile içmeye karşı olumlu tutuma sahip olma (Dadipour ve ark., 2021) gibi yanlış bilgilerin bireylerde nargile kullanımını artırdığı görülmektedir. Kullanıcıların bu algılarının sebebinin dumanda solunan tütünün zararlı kısmının su yoluyla filtrelendiği varsayımına dayandığı görülmektedir (Nuwayhid ve ark., 1998). Oysa bakıldığında nargile dumanında da sigara dumanında olduğu gibi benzer zararlı maddeler bulunduğu görülmektedir. Bu maddeler karbon monoksit, nikotin, potansiyel kanserli katran fraksiyonları ve ağır metallerdir (Hannoun ve ark., 2010).

Tütün ürünleri kullanımının neden olduğu sağlık sorunları hakkında eksik veya yanlış bilgiye sahip olmak da sebeplerden birini oluşturmaktadır. Oysa nargilede bulunan sipsi adı verilen ağızlık değiştirilebilen bir alet olmasına rağmen aynı sipsi ile nargilenin yeniden kullanımı çeşitli viral hastalıkların ve enfeksiyonların görülmesine neden olmaktadır (Taşdemir, 2016).

Nargile çoğunlukla kafelerde, nargile kafelerde, evde tüketilmektedir ve bu durum sigara içmeyen bireylerin pasif içiciliğe maruz kalmasına ve olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Kakaje ve ark., 2021). Yalnızca nargile tüketenler değil; nargile kafelerde çalışan kişiler de hem pasif içiciliğe hem de ortamda nargile tüketmekten kaynaklı ağır metallere maruz kalmaktadır (Arfaeina ve ark., 2022). Nargile tüketiminin olduğu kafelerin içerisinde partiküller madde olarak adlandırılan kirleticilerin oranı yüksek çıkmaktadır. Bu oran bodrum katta olan kafelerde havalandırma sisteminin olmaması veya yetersiz olması sebepleriyle artış göstermektedir. Ortamdaki kirleticilere maruz kalan müşteri ve çalışanlar kanser ve kronik hastalıklar bakımından risk grubunda yer almaktadır (Heydari ve ark., 2019). Bu durum, eksik veya yanlış bilgiye sahip olmanın hem tütün ürünlerini kullanan hem

tütün ürünlerine pasif olarak maruz kalan bireyler üzerindeki ciddi etkilerini ortaya koymaktadır.

1.9.2.4. Diğer Faktörler

Nargile tütününün gençler için kolay ulaşılabilir ve uygun fiyatlı olması (Salloum ve ark., 2017), nargile kullanımını kısıtlayan veya yasaklayan hukuki bir düzenlemenin bulunmaması (Dadipour ve ark., 2021) tütün ürünü kullanımının sürdürülmesinin nedenleri arasında yer almaktadır. Makro düzeyde görülen bu kullanım nedenleri, toplumda tütün kontrolüne yönelik yürütülen uygulamalar ile ilişkilidir.

Tütün ürünü kullanım sebeplerinden bir diğeri bu ürünlerin özelliklerinin cezbedici olarak görülmesidir. İlk kullanıldığı dönemde herhangi bir katkı maddesi içermeyen nargileye zamanla farklı aromalar eklenmiştir. Nargilenin taban kısmına eklenen farklı aromalar hem lezzet hem koku bakımından nargileyi ön plana çıkarmıştır (Dağlı ve Demirezen, 2020; Aljarrah ve ark., 2014). Kullanıcıların genellikle aromalı veya meyveli nargileyi tercih etmesi (Smith-Simone ve ark., 2008; Israel ve ark., 2003) nargileyi cezbedici bir hale getirmekte ve nargile kullanımında motivasyon sağlamaktadır (Qasim ve ark., 2019).

Tütün kullanımının nedenlerinde savaşın etkisini ele alan farklı çalışmalara da rastlanmıştır. Suriye’de yaşanan savaş ve kriz ortamının toplumsal ve ekonomik hayatta birçok değişikliğe neden olduğu ve tütün ürünleri kullanımının artması ile sonuçlandığını bulgulayan araştırmalar mevcuttur (Idris ve ark., 2018). Tütün ürünleri bireylerin yaşadıkları stresle baş etme yolu olarak kullanabilmektedir (Kakaje ve ark., 2021). Savaşta birini kaybetme olasılığının sigara içme ihtimalini artırdığını bulgulayan araştırmalar da mevcuttur (Kakaje ve ark., 2021).

Mikro, mezzo, egzo ve makro düzeylerde farklılaşan tüm bu faktörler, tütün kullanımına başlama veya sürdürme nedeni olabilmektedir. Bireylerin tütün ürünü kullanma deneyimlerine bakarken tüm sistemlerin birbiri arasındaki ve bireyler

üzerindeki etkisini de ele almak, etkili ve sürdürülebilir çözüm önerileri sunmada önemlidir.

Tütün kullanımının risk ve etkilerine rağmen gençler arasında kullanılmaya devam ediyor olması, bu alana yönelik var olan uygulamaların gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle araştırmanın devamında tütün kontrolüne yönelik geliştirilen uluslararası ve ulusal koruyucu ve önleyici uygulamalara değinilmesi uygun görülmüştür.

1.9.3. Tütün Kontrolüne Yönelik Koruyucu ve Önleyici Uygulamalar

Tütün, 1950 yıllarına kadar üretim alanındaki artıları ile önemli bir konumdayken tütün ile ilgili yürütülen araştırmaların sonuçlarıyla birlikte hem tütün ürünleri kullanımının hem de tütün ürünleri kullanımından pasif etkilenmenin sağlığa zararlı olduğu ortaya konulmuştur. Bulguların bu yönde olması ise tütün ürünlerine yönelik koruyucu ve önleyici politikaların artırılmasında ve devletlerin tütün kontrol politikası kavramını gündeme getirmesinde etkili olmuştur (Saraçoğlu ve Öztürk, 2020).

Dünyada tütün kontrolüne ilişkin politika ve uygulamalar farklı biçimlerde ele alınmaktadır. Tüm yaş gruplarını kapsayan bu uygulamalar, bireylerin tütün ürünü kullanımını önlemeye veya kullanımı devam eden kişileri korumaya yöneliktir. Bu yönüyle makro düzeyde bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Geniş bir sistemi oluşturan makro düzeydeki uygulamaların hem genç hem mülteci olan birini nasıl etkilediğini ortaya koymak bu araştırma açısından önemlidir. Bu etkiyi ortaya koymadan önce uluslararası ve ulusal ne gibi politika ve uygulamalar yürütüldüğünün bilgisine değinilmesi gerekmektedir. Bu nedenle araştırmanın devamında uluslararası ve ulusal tütün kontrolüne yönelik koruyucu ve önleyici uygulamalar anlatılmış; sonrasında tütün kontrolüne yönelik politikalar ve uygulamalar hakkında yürütülen araştırmalardan örnekler verilmiştir.

1.9.3.1. Tütün Kontrolüne Yönelik Uluslararası Koruyucu ve Önleyici Uygulamalar

Tütün üretiminin finansal açıdan ülkelerde olumlu etkileri olduğuna dair yaygın kanı, özellikle 1950’li yıllardan sonra tütün üretiminin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini ele alan çalışmalar ile yıkılmaya başlamıştır. Özellikle sigaranın akciğer üzerindeki olumsuz etkilerinin kanıtlanması ve daha sonrasında 1980’li yıllarda tütün ürünlerine ikincil maruz kalmanın da risk teşkil ettiğinin açığa çıkarılması ile birlikte tütün kullanımının kontrol altına alınmasına yönelik politika ve uygulamalar geliştirilmesi gerekliliği gündeme gelmiştir (Wipfli ve Samet, 2016). Böylece başta uluslararası düzeyde olmak üzere çeşitli sözleşmeler, yasal düzenlemeler, uygulamalar oluşturulmaya başlanmıştır. Özellikle uluslararası anlamda ülkelere tütün kontrolü konusunda öncülük eden Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi’nden ve sözleşmeye taraf ülkelerin tütün kontrolü ile mücadelesinde önemli bir yeri olan MPOWER paketinden söz etmek gereklidir.

1.9.3.1.1. Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi

Tütün ile ilgili uluslararası bir belge oluşturma düşüncesi ilk olarak 1995 yılında toplanan Dünya Sağlık Asamblesi’nde ortaya çıkmıştır. Bu toplantıda bir sonraki kurul toplantısında tütün kontrolüne ilişkin belgeler, yönergeler ile ilgili rapor sunulmasının gerekliliği üzerine görüşülmüştür. Gerçekleştirilen 49. Dünya Sağlık Asamblesi’nde ise uluslararası bir tütün kontrolü çerçeve sözleşmesi hazırlanmasına karar verilmiş ve böylece Dünya Sağlık Örgütü’nün bu konuda ilk defa antlaşma yapma girişimi başlamıştır (WHO FCTC, 2005, s.40).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), dünyada kullanımı artan ve çeşitli sağlık problemlerine neden olan tütün ürünlerine yönelik tütün kontrolü politikaları oluşturma gerekliliğine vurgu yaparak 1998 yılında Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS) için hazırlık çalışmalarına başlamıştır. Tütün salgınının yaygınlaşmasının halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin ve ciddi sonuçlarının uluslararası işbirliğini ve kapsamlı eylem planlarını gerektirdiği gerçeğinden hareketle

oluşturulan bu sözleşme, üye ülkelerin oy birliğiyle 2003 yılında kabul edilmiştir (Çınarlı, 2016). Hazırlıkları dört yıl süren bu sözleşme, dünyada tütün kontrolü ile ilgili ilk uluslararası anlaşma niteliğini de taşımaktadır ve sözleşmeye 180 ülke taraf olduğundan uluslararası nitelik taşımaktadır (Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi, 2008).

Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi, 2004 yılından itibaren ülkelerin imzasına açılmıştır. Halk sağlığını koruma ve bağımlılık yapıcı maddelerden biri olan tütün ürünlerinin kontrolüne yönelik etkili bir belge ortaya koyma amacını taşıyan bu sözleşme, ülkelerin konuyla ilgili hazırlayacağı bir iç mevzuatın yeterli olmayabileceği ve küresel bir durumla karşılaşılması halinde etkili bir küresel eylemin yapılabilmesinin önemli ve gerekli olduğu bilinciyle oluşturulmuştur (WHO FCTC, 2005).

Tütün salgınının küreselleşmesinin önüne geçmeyi, tütün ürünleri talebini, arzını, dağıtımını, bulunabilirliğini ve arzını azaltmayı hedefleyen Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'ne, 22 Doğu Akdeniz Bölgesi ülkesinden 19 tanesi taraftır. Sözleşme, Suriye'de 2003 yılında, Türkiye'de ise 2004 yılında yürürlüğe girmiştir (UN Treaty Collection, 2005). Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ülkelerin tütün kontrolüyle ilgili politikalarını artırmasında etkili olmuş, bu da uygulamalarına yansımıştır. Daha etkili olmasını sağlamak amacıyla sözleşmeye taraf olan ülkelere tütün kontrolü noktasında etkili mücadele yollarını aktaran MPOWER politika paketi açıklanmıştır (Örsel, 2015).

Tütün salgınının neden olduğu ölümlerin azaltılması ve hem yerel hem küresel ölçekte kontrolünün sağlanması, farklı müdahaleleri gerektirmektedir. Buradan hareketle tütün kontrolü için geliştirilen MPOWER paketi, ülkelerin tütün salgını ile mücadelede eylemde bulunması için gerekli araçları tanıtmaktadır. Toplamda 6 ilkeden oluşan MPOWER maddelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Tütün kullanım durumunu ve koruyucu uygulamaları izlemek (monitor),

- 2- Pasif sigara dumanının etkisinden korumak (protect),
- 3- Sigarayı bırakma konusunda uygun yardımlar önermek (offer),
- 4- Sigaranın zararları hakkında toplumu uyarmak (warn),
- 5- Tütün ürünleri hakkında yapılan reklam, tanıtım ve sponsorlukları kısıtlamak (enforce),
- 6- Tütüne yönelik vergi ve fiyatları artırmak (raise) (WHO, 2008).

Geliştirilen politikaların koruma ve önleme ağırlıklı olma nedeni, tütün kullanımına bağlı gerçekleşen ölümlerin önlenabilir olmasıdır. Oluşturulan politika paketi, tütün salgını ile mücadelede önemli bir role sahiptir. Tütün kontrolüne yönelik geliştirilen MPOWER maddelerinin planlandığı şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla ulusal düzeyde altyapı ve koordinasyonu sağlayacak kurumların varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Yalnızca kamu kurumları ve politika yapımcıların değil; yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğinde tüm maddelerin hayatın her alanına entegre edilmesi ile temel amaç olan hiçbir çocuk ve yetişkin bireyin tütün dumanına maruz kalmadığı bir çevreye ulaşmak mümkün olmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü çatısı altında hayata geçirilmesi planlanan tütün kontrol politikalarının temel amacı tütün talebini sınırlandırmaktır (Yılmaz ve ark., 2015). Buna yönelik MPOWER paketinde belirtilen maddelere uygun olarak tütün ürünlerinin olumsuz yönlerini ortadan kaldırmak ve etkili mücadele etmek amacıyla birtakım uygulamalar yürütülmektedir. Eğitim programları ve tütün ürünleri karşıtı reklam çalışmalarının düzenlenmesi, hizmet almak amacıyla telefon hatlarının oluşturulması, küçük yaşta çocuklara tütün ürünleri satışının yasaklanması gibi uygulamalar, sözleşmeye taraf ülkeler tarafından yürütülen uygulamalar arasındadır (Ahmad ve Billimek, 2007).

Başka bir uygulama olarak uyarı etiketlerini tütün ürünleri ve nargile kullanmanın sağlık ile ilgili riskleri iletmede bir araç olarak kullanmak mümkündür. Nargile kullanıcılarının sağlık üzerine etkilerine yönelik bilgi eksiklerini gidermek amacıyla tütün ürünlerine ve nargileye özel sağlık uyarı etiketleri oluşturmak (Salloum ve ark., 2017), akranlara karşı hayır deme becerilerinin geliştirilmesine yönelik

uygulamalar yürütmek (Dadipour ve ark., 2021) koruyucu ve önleyici uygulamalar arasındadır. Özellikle Arap ülkelerinde tütün kontrolünün etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için sivil toplumun ses duyuran konumda olması ve medyanın kitlelere daha iyi ulaşmasında aracı olması önemlidir. Ayrıca bu ülkelerin yaşadığı kriz ve savaşların ardından meydana gelecek bazı değişikliklerin hesaba katılması ve ekonomik alanda yaşanacak zorlukların tütün kontrolünü sağlamak açısından etkili olabileceği düşünülmektedir (Maziak ve ark., 2014). Temel amacın ortak olduğu ve 6 madde çerçevesinde şekillenen politikalar, ülkelerdeki mevcut koşullara ve kültüre bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir.

Koruyucu ve önleyici uygulamaların etkili olması, farklı disiplinlerden meslek elemanlarının mesleki bilgi ve becerilerinden yararlanmayı gerektirmektedir. Sağlık hizmetinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tütün ürünleri ve nargilenin etkileri hakkında kapsamlı bir bilgiye sahip olması ve bu ürünlerin aşırı kullanımına bağlı olarak ortaya çıkabilecek tütün veya nikotin bağımlılığı oluşması riskini hastalar ile paylaşması aynı zamanda bir mesleki sorumluluktur (Noonan ve Kulbok, 2009).

1.9.3.2. Tütün Kontrolüne Yönelik Ulusal Koruyucu ve Önleyici Uygulamalar

Türkiye’de 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte uluslararası tütün şirketleri, iç piyasada aktif faaliyet göstermeye başlamış ve reklamların artmasıyla ülkede tütün ürünleri kullanımında hızlı bir artış görülmüştür. Politikaların sınırlı olduğu tütün kontrolü, bu hızlı artış sonrasında kontrol sağlamaya yönelik girişimlerin artmasında etkili olmuştur (Saraçoğlu ve Öztürk, 2020). Türkiye’nin TKÇS’yi imzalaması ile birlikte yapılacak çalışmaların planlanması ve ulusal düzeyde tütün ürünleri kullanımının kontrol altına alınmasını sağlamak, özellikle gençleri korumak amacıyla “Ulusal Tütün Kontrol Programı” oluşturulmuş ve 7 Ekim 2006 tarihinde Başbakanlık Genelgesi ile yayımlanmıştır. İlk Tütün Kontrolü Eylem Planı 2008-2012 yıllarını içerecek şekilde hazırlanmış olup bütüncül politikalar önermekte, sosyal ve politik yapıya vurgu yapmaktadır (Çobaner, 2013).

Türkiye'nin tütün kontrolü için attığı büyük adımlardan biri 26 Kasım 1996 tarihinde 22829 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olan 4207 sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'dur. Kanunun amacı tütün ürünlerinin olumsuz etkilerinden insanları korumak, bu ürünleri özendiren uygulamalar hakkında düzenlemeler yapmak ve temiz bir hava alanı yaratılmasını sağlamaktır (Resmi Gazete 4207 Sayılı Kanun, 1996). Kanun, getirdiği yeni düzenlemeler bakımından önemlidir. Bu kanun ile çeşitli alanlarda tütün ürünlerinin kullanımı yasaklanmıştır. Bu alanlara kamu binalarının kapalı alanları, eğitim, sağlık, spor vb. amaçlı birden fazla kişinin bulunabileceği yapılar, toplu ulaşım araçları, okul öncesi, ilk ve orta öğrenim kurumları, sosyal hizmet kurumlarının örnek olarak verilmesi mümkündür. Bu yasakların yanı sıra çeşitli koruyucu önlemler de alınmıştır. Tütün ürünlerinin ve üretici firmaların reklamının yapılması ve kullanımı özendiren kampanyaların düzenlenmesi yasaklanmış olup satış işlemlerinin satış belgesi olmadan yapılması engellenmiştir. Kitle iletişim araçlarında bir ayda en az 90 dakika olacak şekilde tütün kullanımının zararları hakkında halkı bilinçlendirici yayın yapılması zorunluluğu da yer almaktadır. Kanundaki en koruyucu önlemlerden birisi de 18 yaş altındaki kişilere tütün ürünlerinin satışının yasaklanmasıdır (Resmi Gazete 4207 Sayılı Kanun, 1996). Tütün Kontrol Uygulamaları Genelgesi 2015/6 numara ile 2015 yılında çıkarılmış olup bu genelge ile tütün ürünü kullanım alanlarına yönelik yeni bir düzenleme yapılmıştır. Kamu kurumları tarafından oluşturulmuş çocuk parkları ve spor alanlarında ve toplu giriş çıkışların olduğu ve sık kullanılan kapalı alan niteliğindeki yerlerin giriş kapılarından en az 5 metre olacak mesafede tütün ürünleri kullanımının önlenmesine yönelik kurallar belirtilmiştir.

Sözü edilen 4207 sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'a dayanarak hazırlanan ve tütün ürünlerinin üretim şekli, etiketlenme şekli, satışı, denetlenmesi ve tüketilmemesine ilişkin konuları kapsayan yönetmelikler bulunmaktadır. Her bir yönetmelik, tütün ürünlerinin zararlarının anlatılmasını, alınan kuralların etkili bir şekilde uygulanması için yapılacak denetimleri içermekle birlikte temelde tütün ürünlerinden kaynaklanabilecek her türlü zararı ve etkilerini önlemeyi amaçlamaktadır. Görüşmelerde katılımcılara sorulan sorularda bu yönetmeliklerde yer

alan uygulamalardan bazıları hakkında düşünceleri sorulduğundan özellikle bu uygulamaların içeriğine yer verilmesi gerekliliği doğmuştur.

Tütün Ürünlerinin Tüketilmemesine ve Satışına İlişkin Yasal Uyarılar Hakkında Yönetmelik kapsamına bakıldığında asılması gereken alanlarda bulunması zorunlu olan resimli sağlık uyarılarının biçim ve içeriği hakkında bilgi verildiği görülmektedir. Herkesin kolay bir şekilde görüp okuyabileceği şekil ve boyutta hazırlanan ve asılması mecburi olan yasal uyarılar, birden fazla hususu içermektedir. Tütün ürünlerinin satış işlemlerinin yapıldığı alanlara asılması gereken şekil içerisinde büyük harflerle “18 yaşını doldurmayanlara sigara ve diğer tütün ürünleri satılamaz; satanlar hakkında yasal işlem yapılır.” ifadesi yer almaktadır. Tütün ürünlerinin kullanımı için ayrılan alanlara asılması gereken şekil içerisinde ise “4207 sayılı kanun gereği bu alan tütün ürünleri tüketimine ayrılmıştır. 18 yaşını doldurmayan kişilerin bu alana girmesi yasaktır.” ifadesi bulunmaktadır. Uyarılar Türkçe yazılmakla birlikte yabancıların yoğun olarak bulunduğu turistik yerler, havaalanları gibi mekânlarda yoğunluğa bağlı olarak en çok konuşulan dillerde de uyarı asılabilmesi mümkündür. Bu uyarılar, özellikle tütün ürünlerinin satışı ve kullanımı konusunda bir yaş sınırı uygulaması olduğunun altını çizmekle birlikte bu kurala uyulmaması halinde işletmelerin bir denetime tabi tutulacağını bildirmektedir. Tütün ürünlerinin kullanımı için ayrı alanların varlığı, dumansız alanların artırılmasında ve bireylerin pasif etkilenmesini önlemede önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yasal sağlık uyarılarının tütün ürünü kullanımı için ayrılan alanlarda asılması zorunludur. Belirtilen yasal sağlık uyarıları, aynı zamanda sigara paketlerinin ve diğer tütün ürünleri paketlerinin üzerinde de yer almaktadır. Resmi Gazete’de yayınlanan uyarılar sigaraya ilişkin olup diğer tütün ürünleri için kullanılması gerektiğinde “tütün ürünleri” ifadesi kullanılmaktadır. Belirtilen uyarılar şu şekildedir:

“Sigara içenler genç yaşta ölür.

Sigara içmek damarları tıkar, kalp krizine ve felçlere neden olur.

Sigara içmek ölümcül akciğer kanserine neden olur.

Hamile iken sigara içmek bebeğe zarar verir.

Çocukları koruyun: Dumanınızı onlara solutmayın.

Sağlık kuruluşları sigarayı bırakmada size yardımcı olabilir.

Sigara içmek yüksek derecede bağımlılık yapar, başlamayın.

Sigarayı bırakmak ölümcül kalp ve akciğer hastalıkları riskini azaltır.

Sigara içmek ağırlı ve yavaş bir ölüme neden olabilir.

Sigarayı bırakmak için doktorunuzdan ve size en yakın sağlık ocağından yardım isteyin.

Sigara içmek kan akışını yavaşlatır ve cinsel iktidarsızlığa neden olur.

Sigara içmek cildin erken yaşlanmasına neden olur.

Sigara içmek spermlere zarar vererek doğurganlığı azaltır.

Sigara dumanında benzen, nitrozamin, formaldehit ve hidrojen siyanit gibi kanser yapıcı maddeler bulunur” (Resmi Gazete 2010).

Türkiye’de bireylerin tütün ürünlerinin dumanından pasif etkilenimi önlemek ve dumansız alanlar oluşturmak amacıyla çeşitli hizmetler oluşturulmuştur. Bir mobil uygulama olarak tasarlanan “Yeşil Dedektör” ile tespit edilen ihlalleri tek tıkla bildirebilmek, oradan da saha çalışanlarına ulaştırabilmek mümkündür. İlk olarak Ankara ve İstanbul’da kullanılan mobil uygulama, 2017 yılı itibari ile tüm Türkiye’de kullanılabilir duruma getirilmiştir. Tütün ihbar, ihlal ve şikâyetlerinin bildirilebileceği bir diğer uygulama “ALO 184 Tütün İhbar Hattı”dır. Bu hizmetler ile Sağlık Bakanlığı bünyesindeki denetim ekiplerine bildirimde bulunmak ve değerlendirme yapmalarını sağlamak mümkündür (T. C. Sağlık Bakanlığı Tütün ve Madde Bağımlılığı ile Mücadele Dairesi Başkanlığı, 2019). Bunun yanı sıra sigarayı bırakmak isteyen gençler için oluşturulan www.alo171.saglik.gov.tr web adresi üzerinden destek hizmeti verilmektedir. Web sitesi, açıldığı tarihten 2018 yılı sonuna kadar 3.358.515 kişi tarafından ziyaret edilmiştir (Tütünle Mücadele Faaliyet Raporu, 2018).

Türkiye’de tütün kontrol politikalarında fiyatların artırılması ile tütün tüketiminin azaltılacağı gerekçesine bağlı olarak tütün tüketim vergileri uygulaması yürütülmektedir. Vergiler, tütün ürünleri kullanımı ile mücadeleyi sağlamanın yanı sıra kamu bütçesinde genişleyen bir gelir kaynağı olmaya başlamıştır (Yılmaz ve ark., 2015). Türkiye’de tütün kontrolü ile mücadelede yürütülen bir diğer uygulama Yeşilay tarafından geliştirilen Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM)’dir. Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği halinde yürütülen ve kamu kurumları, yerel yönetim

ve sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle güçlenen bu eğitim programı, öncelikli olan çocuk ve gençlerin, daha sonrasında toplumun genelinin tüm bağımlılık türlerine karşı farkındalığını artırmayı amaçlamaktadır. İçerisinde tütün bağımlılığı konusunu da işleyen bu program ile her yıl yaklaşık 10 milyon öğrenci, 3 milyon yetişkine ulaşılmaktadır (Yeşilay, 2021). TBM Eğitim Programı kapsamında 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde tütün bağımlılığı hakkında eğitim alan öğretmen ve yönetici sayısı 341.528 iken öğrenci sayısı 5.258.750 olmuştur (Tütünle Mücadele Faaliyet Raporu, 2018).

Türkiye’de kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün işbirliği halinde tütün kontrolünü sağlamaya yönelik yürüttüğü uygulamalardan biri olan kamu spotları, kamu yararı amacı güden mesajların kitle iletişim araçları yoluyla ücretsiz olarak kamuyla bir araya getirilmesini sağlamaya yöneliktir. Radyo ve gazete reklamları, televizyon reklamları, kısa filmler, broşürler, afişler, posterler, sloganlar, reklam panoları vb. materyaller tütün kontrolünü sağlamaya yönelik sunulan kamu spotları arasında yer almaktadır (Çobaner, 2013). Tütün ürünlerinin sağlığa zararlarını ele alan ve bilgilendirme amacı taşıyan “Sigarayı Bırak Hayatı Bırakma”, “Onlar Kazanırken Biz Kaybediyoruz”, “Şimdi 10 Adımda Sigarayı Bırakmanın, İyi ve Sağlıklı Yaşamın Tam Zamanı!” ve “Bırakabilirsin Mobil Uygulaması Kamu Spotu” gibi farklı kamu spotları kamuoyu ile paylaşılmıştır.

1.9.3.3. Tütün Kontrolü Politikaları ve Uygulamalarına Yönelik Yürütülen Araştırmalar

Uluslararası ve ulusal düzeyde tütün kontrolüne yönelik yürütülen politika ve uygulamalar MPOWER paketi maddelerine uygun olarak şekillenmekte olup sunulmaktadır. Bu araştırma bir yönüyle mevcut tütün kontrolüne yönelik koruyucu ve önleyici uygulamaları ele aldığından bu başlıkta literatürden araştırmalara yer verilmiştir.

Küresel Gençlik Tütün Araştırması’nda Suriye’de 2002 yılında her 10 öğrenciden 9’u son bir ayda sosyal medyada sigara karşıtı içerikler görürken bu oran

2007 yılında her 5 öğrencide 4'ü, 2010 yılında ise her 10 öğrenciden 7'si olmak üzere değişiklik göstermiştir. Yürütülen araştırmalarda panolarda, gazete veya dergilerde sigara kullanımını destekleyici içeriklerle 2002 yılında her 10 öğrenciden 6'sının, 2007 yılında katılımcıların yarısından fazlasının, 2010 yılında ise %56,9'unun karşılaştığı bulgulanmıştır (GYTS Syria, 2002; GYTS Syria, 2007; GYTS Syria, 2010).

Küresel düzeyde gündemde olan ve tütün ile mücadelede önemli yer tutan tüm uygulamalar, ülkelere finansal açıdan yük olmaktan ziyade olumlu katkı sunmaktadır. Tütün ürünlerini teşvik eden reklam, tanıtım ve sponsorluk uygulamalarının yasaklanması finansal bir harcama gerektirmemekte; tütün ürünlerini bırakma yönelik sağlık hizmetlerinin ise genel sağlık uygulamalarına entegre edilmiş biçimde sunulması mümkündür. Finansal bir bütçe gerektiren eğitim programlarına yapılacak harcama ise tütün vergilerinden kaynaklı hükümetlerin sorumluluğunda olan vergi yükümlülüklerinden çok daha az olacaktır (WHO, 2008). Bu bakımdan tütün kontrolünü sağlamanın ve sürdürmeye yönelik uygulamalar yürütmenin ülkeler açısından pahalı olmadığını; aksine koruyucu ve önleyici uygulamalar yürütmediğinde bu durumun ülkelere maliyetinin çok daha fazla olacağını söylemek mümkündür.

Uluslararası ve ulusal düzeylerde başlatılan ve yürütülen çalışmalar, tütün ile mücadelenin yalnızca tek bir boyutla sınırlı kalmaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Etkili koruyucu ve önleyici politikalar geliştirmek için bireyin davranışlarından sosyal çevresine, kültüründen yaşamındaki risk faktörlerine kadar giden geniş bir yelpazede bakmayı gerektiren bakış açısı ve kaynak sağlanması gereklidir. Bu araştırma, bireyi çevresi içerisinde değerlendirmeyi sağlayan ekolojik yaklaşımdan hareketle ve sosyal hizmet bakış açısıyla konuya yaklaşması bakımından önemli bir yeredir. Bu nedenle araştırmanın devamında konunun sosyal hizmet ile bağlantısı ele alınmaktadır.

1.10. Sosyal Hizmet Bağlantısı

Bu araştırma sosyal hizmetin farklı uygulama alanlarını birlikte ele almaktadır. Çocukluk, gençlik, orta yetişkinlik, yaşlılık gibi farklı yaş dönemleriyle uygulama yürüten sosyal hizmet alanında gençlik dönemi bu araştırma için uygun görülmüştür. Gençlerin göç deneyimi olan ve tütün ürünü kullananlar arasından seçilmesi farklı sosyal sorunları birlikte ele alma imkânı sağlaması yönünden önemlidir. Yararlanılan ekolojik yaklaşım, uygulama yürütülecek alanlarda tüm sistemlere çok boyutlu bakma imkanı sunmaktadır. Bu yönleriyle araştırmanın sosyal hizmet ile bağlantısını kurarken tüm başlıkları kapsayıcı şekilde ele alınmasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle gençlik ve sosyal hizmet, bağımlılık ve sosyal hizmet, göç ve sosyal hizmet başlıklarına bu başlık altında yer verilmektedir.

1.10.1. Gençler ve Sosyal Hizmet

Her yaş döneminin kendine ait özellikleri ve gelişim görevleri bulunmaktadır. İlk yetişkinlik olarak da adlandırılabilen gençlik dönemi, hayata dair yeni kararların alındığı ve sorumlulukların arttığı; aynı zamanda değişimlerin yaşandığı bir süreci ifade etmektedir. Bu süreçte hâlihazırda var olan mikro, mezo, egzo ve makro sistemlerin kendisi ve bu sistemlerde meydana gelen değişiklikler, gencin yaşamı üzerinde olumsuz deneyimlerin yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu süreçte gençler birçok risk faktörü ile karşılaşabilmekte ve sosyal hizmetlere ihtiyaç duyabilmektedir.

Sosyal hizmetin gençlere yönelik yürüttükleri çalışmaların amaçları arasında gençlerin karşılaştıkları sorunları tespit etmek, bu sorunların çözümünde katkıda bulunmak, güçlendirerek karşılaştıkları sorunlarla baş etmede yeni stratejiler geliştirmelerini sağlamak, var olan hizmetler hakkında bilgilendirmek ve hizmetlerle buluşturmak bulunmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları özellikle risk altındaki gençler ile uygulama yürütmektedir. Aile, okul, iş yaşamı, mevcut kaynaklara erişim durumu, yaşanan çevredeki koşullar bireyin risk altında olmasını etkilemektedir. Sharland (2005), risk

altındaki gençlerle çalışırken ilişkilerine, çevrelerine ve kaynaklara daha yakından bakılması gerektiğini ve birey ve toplum arasında arabuluculuk yapmanın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Gençlerle uygulamada bütüncül bir yaklaşım sergilemek, içinde bulundukları farklı sistemlerin bilgisine sahip olmayı gerektirmektedir. Genç bireyin kendisinden başlamak üzere ailesi, arkadaşları, okul veya çalışma ortamı, yaşadığı çevre, kültür, toplumda bu gruba yönelik hizmet veya politikalar, uygulama boyunca ele alınmaktadır. Birbirinden bağımsız olmayan bu sistemlerin sorun ve ihtiyaçları anlamada kapsamlı ele alınması, gençlerle etkili sosyal hizmet uygulamasının gerçekleştirilmesi için gereklidir.

Gençlik çalışmaları, sosyal hizmetin faaliyetlerini yürüttüğü alanlardan biri olmakla birlikte bünyesinde çeşitli hizmetleri içermektedir. Avrupa Komisyonu “gençlik çalışmaları” kavramını gençlerin kişisel gelişimlerine ve özgürleşmelerine katkı sağlamak amacıyla yürütülen eğitim ve sosyal hizmetleri ve boş zaman aktiviteleri olarak ifade etmektedir. Bu çalışmalar, gençler için güvenli bir ortam yaratması, bir gruba ait olma hissinin güçlenmesine katkı sağlaması, kendilerini ifade etme ve geliştirme imkânı sunması yönleriyle önemi bir yere sahiptir (Council of the European Union, 2010).

Sosyal hizmet uzmanları gençlik çalışmalarını kamu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarında yürütmektedir. Türkiye’de kamu kurumlarına bakıldığında özellikle bu yaş grubuna yönelik hizmet sunumunda yer alan kurum Gençlik ve Spor Bakanlığı olup birlikte Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü, gençlik merkezleri aktif rol oynamaktadır. Ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı gençlere yönelik hizmetleri bulunan kamu kurumları arasında yer almaktadır.

Oktay (2017), yerel yönetimlerin oluşturacağı politikaları ve sunacağı hizmetleri belirlerken içinde bulunduğu toplumun özelliklerine dikkat ettiğini; özellikle gençlere yönelik oluşturulan hizmetlerin onların beceri ve kapasitelerini geliştirmelerinde ve karar alma süreçlerine katılımlarını artırmada önemli bir yerde olduğunu vurgulamaktadır. Yerel yönetimler bünyesinde gençlik merkezleri ve gençlik

konseyleri bulunmakta, ayrıca sosyal etkinlikler, eğitim kursları, spor faaliyetleri gibi farklı alanlarda hizmetler sunulmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarına bakıldığında Türk Kızılayı, Yeşilay, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği gibi kuruluşlar Türkiye’de daha çok bilinen ve gençlerin hem hizmet alabileceği hem gönüllü olarak çalışmalarına katkıda bulunabileceği yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kuruluşlar eğitim, sağlık, bağımlılık, sosyal, spor gibi farklı alanlarda hizmet sunmakta ve gençlerin güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarında görev yapmakta olan sosyal hizmet uzmanları, gençlerin gelişimine katkı sağlayacak, sorunların çözüme ulaşmasında etkili olacak ve hizmetlere erişimlerini kolaylaştıracak çalışmalar planlamada ve uygulamada aktif bir rol üstlenmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları, gençlerin ihtiyaçlarına duyarlı olmanın yanında onların karar süreçlere katılımında arabulucu rol üstlenmelidir. Gençlerin sesini duyurma ve sorunları dile getirmede ise savunucu olmalıdır (Barnes, 2012). Bunu yaparken bu dönemin gelişim dönemi özelliklerini göz ardı etmemek, gençlere eşit ve adil bir şekilde yaklaşmak ve görüşme becerilerine sahip olmak önemlidir.

1.10.2. Bağımlılık ve Sosyal Hizmet

Bağımlılık, neden olan faktörlerin ve birey, grup ve toplum üzerindeki etkisinin kapsamlı haliyle ele alınmasının önemli ve gerekli olduğu bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Biyopsikososyal çalışmayı gerekli kılan bu alan, klinik ortamda nitelikli bir sosyal hizmet uygulamasının gerçekleştirilebilmesi kapsamlı bir bilgi temeline ve farklı becerilere sahip olmayı gerektirmektedir.

Tütün ürünlerinin gençler arasında kullanımına risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerinden bakarken özellikle ekolojik yaklaşımda yer alan sistemlerin

bilgisinden yararlanmak önemlidir. Bunun yanı sıra bireylerin tütün ürünü kullanımlarında davranış değişikliği yaratmaya yönelik uygulamalar yürütmek, tütün kullanımı konusunda var olan kurumlar hakkında müracaatçıları bilgilendirmek ve hizmetlerle buluşturmak, etkili politikaları gerekli kurumlarla iletişime geçerek gündeme getirmek gibi çeşitli uygulamalar sosyal hizmetin gündemindedir. Tütün ürünlerinin kullanımını önleme ve riskli kullanımdan korumaya ilişkin politikaların oluşturulmasında ve düzenlenmesinde sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tütün ürünlerinin kullanımının önlenmesi ve riskli kullanımdan korunması kapsamında sosyal hizmet uzmanlarının kaynaklarla buluşturma, bağlantı kurma, danışmanlık, eğitim verme, kolaylaştırma, güçlendirme, planlama, sosyal politikaların oluşturulmasına aracılık etme gibi birçok rol ve sorumluluğu bulunmaktadır.

Tomanbay (2016), sosyal hizmet mesleğinde ve madde kullanımına yönelik sosyal hizmet müdahaleleri yürütmeye birincil ve ikincil korumaya vurgu yapmaktadır. Birincil önleme olarak da adlandırılan koruma; müracaatçı grubunun bulunduğu çevrede düzenlemeler yapmayı, uygun sosyal hizmetleri belirleyerek etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamayı, bilinçlendirme faaliyetleri yürütmeyi ve eğitim programlarını barındırmaktadır. İkincil koruma olarak da adlandırılan erken tanı ise riskli bölgelerin tespit edilmesi ve bu riskli bölgelerden etkilenebilecek grupların bölgelerden uzaklaştırılması söz konusudur.

Suriyeli gençlerin yoğun olarak yaşadığı, özellikle tütün kullanımının yaygın olduğu alanların tespit edilmesi, dumanlı alanların yaratılması, kullanımın önlenmesi veya azaltılmasına yönelik teşvik edici ve farkındalık artırıcı uygulamaların yürütülmesi, risk tespiti çalışmalarının planlanması sosyal hizmet uzmanının görev ve sorumlulukları arasındadır. Bu uygulamalarda belediye, kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin birlikte çalışması ve farklı meslek elemanlarının mesleki bilgilerinden yararlanarak multidisipliner uygulamalarda bulunması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanının eğitim işlevi, çeşitli sosyal sorunlar ve var olan hizmetler hakkında müracaatçıları ve/veya toplumu bilgilendirmeyi, mesleki araştırmalara katkı sağlamayı içermektedir (Miley ve ark., 1998; Akt. Duyan, 2003). Suriyeli gençler arasında sigara ve özellikle nargile kullanımının potansiyel zararları ve etkileri ile ilgili görülen bilgi eksikliğini ortaya koyan çalışmalar, farkındalık ve eğitim faaliyetlerinin artırılması gerektiğinin kanıtları niteliğindedir. Tütün kullanımı sorununa yönelik farkındalığı artırmak ve tütün ürünlerinin etkilerine yönelik doğru bilgiye ulaşmalarını sağlamak amacıyla sosyal hizmet uzmanı eğitici ve bilgilendirici rollerinden yararlanmalıdır. Böylece koruyucu ve önleyici uygulamaların etkililiğinin artırılması ve davranış değişikliğinin gerçekleşmesi mümkün olmaktadır.

1.10.3. Göç ve Sosyal Hizmet

Bireyler çeşitli nedenlerle gönüllü veya zorunlu olarak göç etmektedir. Göç sürecinde bireyler çeşitli risklere maruz kalmakta ve sonrasında yeni bir yere uyum sağlama sürecinde zorluklarla karşılaşabilmektedir. Özellikle savaşa bağlı gerçekleşen göç sonrasında bireylerin fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar yaşadığı, ayrımcılığa uğradığı, dil bariyeriyle karşılaştığı görülmektedir (Renner ve ark., 2020). Eğitim, sağlık, sosyal uyum, çalışma hayatı vb. olmak üzere farklı alanlarda birçok problemin bir arada görüldüğü göç, sosyal hizmetin bütüncül çalışmalar yürüttüğü uygulama alanlarından birini oluşturmaktadır.

Göç sürecinde bireyler bilinmeyen bir yer ve kültürle bir araya geldiğinden değişimin getirdiği problemler ile baş etmede yetersiz kaldığını hissedebilmektedir. Maruz kalınan birçok stres faktörü ile baş etmede tütün ürünü kullanımı gibi etkili olmayan yöntemlerin kullanıldığı durumlar olabilmektedir. Polat (2007), göç sürecinin bireylerin çevresini, ilişkilerini, sosyal destek mekanizmalarını değiştirdiğini belirtmekte ve çevreyle uyum sağlandığı takdirde meydana gelen değişikliklerin bireyler üzerindeki olumsuz etkilerinin aza indirilebileceğini ve iyilik halini artırmanın önemini vurgulamaktadır. Hak temelli bir yaklaşımı benimseyen sosyal hizmet mesleği ve disiplini, göç süreçlerinde olumsuz deneyimler yaşayan mülteci ve sığınmacıların iyilik halini yükseltmeyi, temel hak ve hizmetlere erişimlerini

kolaylaştırmayı amaçlamakta ve uygulamalarını uyum faaliyetlerini dil ve kültür farklılıklarını dikkate alarak yürütmektedir (Buz ve Dikmen, 2021).

Sosyal hizmet uzmanlarının göç alanında yürüttükleri çalışmalara bakıldığında dil bariyerini göz önünde bulundurarak göçmenlerin karşılaştıkları sorunları belirlemek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmak, var olan hizmetler hakkında bilgilendirmek ve erişimlerini kolaylaştırmak, psikososyal hizmetler sunmak ve sosyal uyum süreçlerini kolaylaştırmaya katkı sunmak bulunmaktadır. Bireylerin güçlü yönlerini fark etmelerine ve etkili baş etme yöntemleri geliştirerek sorun çözme kapasitelerini artırmaya yönelik uygulamalar yürütmektedir. Bu uygulamalar boyunca sosyal hizmet uzmanlarının danışmanlık, kaynaklarla buluşturma, güçlendirme, savunuculuk yapma, vaka yöneticisi gibi birçok rol ve sorumluluğu bulunmaktadır.

Bu araştırmanın genç, göç ve bağımlılık kesişiminde olduğu bilgisinden hareketle son olarak sosyal hizmetin bağlantısını kurmak önemlidir. Göç deneyimi olan gençlerde tütün ürünleri kullanımının önlenmesi ve riskli kullanımdan korunmalarını sağlamada sosyal hizmet uzmanlarının kaynaklarla buluşturma, bağlantı kurma, danışmanlık, eğitim verme, kolaylaştırma, güçlendirme, planlama, sosyal politikaların oluşturulmasına aracılık etme gibi birçok rol ve sorumluluğu bulunmaktadır.

Göç deneyimi olan gençlerin sağlık ve sosyal hizmetlere erişimlerini ve tütün ürünlerini bırakmaya yönelik hizmet ve kaynaklardan faydalanmalarını sağlarken dil bariyeri göz önünde bulundurulmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları, tütün ürünü kullanımı olan gençleri yönlendirirken kullanımını tek bir durum üzerinden değerlendirmemeli, bütüncül bir bakış açısıyla ele almalıdır. Etkili bir sosyal hizmet uygulaması için tütün kullanım öyküsünün ilk tanışma sürecinden başlayarak öğrenilmesi, kullanım örüntülerinin detaylı olarak incelenmesi, bırakma konusunda desteklenmesi, kaynak ve hizmetlerle güçlendirilmesi ve düzenli olarak takip edilmesi gerekmektedir. Tütün ürünü kullanımı olan göçmen gençlere yönelik uygulama yürütürken sağlık durumu, kullanım deneyimleri, kullanım nedenlerinin bilgisi derinlemesine elde edilmeli ve sosyal hizmet uzmanı tütün ürünleri ile mücadelede

bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Bunun yanı sıra günlük yaşam pratiklerinin öğrenilerek egzersiz veya sağlıklı yaşam davranışlarını edinme konusunda teşvik etmek amacıyla farklı meslek grupları ile işbirliği halinde çalışılmalıdır.

Sosyal hizmet uzmanları uygulama yürütürken müracaatçının kültürünün bilgisini edinmeli ve kültürün insan davranışı üzerindeki etkilerini ve toplumdaki işlevlerini anlamalıdır (NASW, 2008). Suriye’de nargile kullanımının kültürel olarak bireyler arasında bir anlamı olduğu ve toplumdaki sigara ve nargilenin sosyalleşme aracı olarak kullanıldığı bilgisinden hareketle kültüre duyarlı uygulamalar yürütmek önemlidir. Sosyal hizmet uzmanı, sosyal ve kültürel özelliklerin politikalara da yansımaları ve kültürel odaklı halk sağlığını korumaya yönelik uygulamaların yürütülmesinde bağlantı kurucu ve harekete geçirici rollerinden faydalanmalıdır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcıların belirlenmesi, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi, etik konular, süre ve olanaklar başlıkları ele alınmaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde ele alınan konu hakkında derin bir kavrayışa ulaşma çabası vardır. Nitel araştırma, bilginin genişliğinden ziyade derinliğini açığa çıkarma ile ilgilidir (Boddy, 2016). Araştırmacı, katılımcıya sorular sorarak konuyu derinlemesine ele almaya çalışır ve öznel bakış açısı ön plandadır (Karataş, 2015). Creswell (2013), nitel araştırma yapan araştırmacının sahada uzun zaman geçirdiğini ve “içeriden bir bakış kazanmak için alanın problemleriyle uğraştığını” belirtmektedir.

Bu çalışmada nitel araştırma; araştırma olgularını derinlemesine incelemek, katılımcıların tütün ürünleri ve nargileyi kullanım deneyimlerini ve koruyucu ve önleyici uygulamalara ilişkin düşüncelerini ifade ediş biçimlerini onların söylemlerinden ortaya koyabilmek amaçlarıyla faydalı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Neuman (2019), nitel araştırma desenindeki önemli olayları açıklarken bağlama ve deneyimlere vurgu yapmaktadır. Bağlama vurgu yapılmasının nedeni, bağlamanın ele alınan konudan, olaydan veya ifadeden bağımsız ele alınamayacağı ve anlamların büyük ölçüde bağlam ile ilgili olarak ortaya çıkmasıdır. Farklı bağlamsal ortamlarda aynı eylemin farklı sonuçları olabileceğini vurgulayan Neuman (2019), aynı zamanda bağlamanın fiziksel nesneleri de içerebileceğini söylemektedir. Nitel araştırma deseninin seçilmesinin nedenlerinden birisi de yürütülen araştırmada bağlamanın dikkate alınarak tütün ürünleri ve nargile kullanım deneyimlerinin Suriye ve Türkiye olmak

üzere iki farklı ortamdaki sonuçlarının değerlendirilmesi ve kullanılan tütün ürünleri ve nargilenin katılımcılar için anlamının ortaya çıkarılmasının mümkün olmasıdır.

Bu araştırmada fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşımın odağında deneyimler ve kişilerin bu deneyimlere yüklediği anlamlar yer almaktadır. Deneyimler biricik olmakla birlikte bu yaklaşımda insanların bir fenomen ile ilgili duygu, düşünce ve bakış açılarına ilişkin bilgiler, araştırmacı tarafından kapsamlı bir şekilde anlaşılmaya çalışılmaktadır (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020). İnsanların tecrübelerini ve dünyayı yorumlama biçimlerini anlamının en iyi yollarından biri derinlemesine görüşmelerdir. Görüşmelerin öznesini ele alınan fenomeni doğrudan deneyimlemiş olan kişilerin oluşturması, konuya ilişkin derinlemesine bir anlayış kazanılmasını sağlamaktadır (Patton, 2002). Ele alınan konu deneyim odaklıdır ve bu araştırmada fenomen tütün ürünü kullanımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Deneyimlerin ve fenomenin Suriyeli gençler için anlamının açığa çıkarılması amaçlandığından ve politikalara yönelik bireysel olarak düşünceleri ele alınacağından bu araştırmada fenomenolojik desen uygun görülmüştür. Bununla birlikte katılımcılar için tütün ve nargile kullanımının kültürel boyutunu daha iyi anlamlandırabilmek ve koruyucu ve önleyici uygulamalarda bu anlamda bir bilgi temeli sağlamak amaçlandığından bu yaklaşım tercih edilmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Ek-1) aracılığı ile derinlemesine görüşmelerde katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimleri ve tütün kullanımı ile ilgili uygulamalara yönelik düşünceleri kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu yolla katılımcıların deneyimleri ve düşünceleri kendi söylemlerinden aktarılmıştır. Deneyimler üzerinde farklı sistemlerin etkisi de irdelendiğinden araştırmada kuramsal yaklaşım olarak ekolojik yaklaşım kullanılmıştır.

2.2. Katılımcıların Belirlenmesi / Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu; tütün ürünleri veya nargileden en az birini veya birkaçını kullanan, İzmir’de yaşayan, geçici koruma statüsüne sahip, 18-24 yaş arası Suriye uyruklu gençler oluşturmaktadır. Araştırmada yer alacak katılımcıların belirlenmesinde yaş ve uyruk durumu haricinde eğitim düzeyi, medeni durum, gelir seviyesi gibi değişkenlerde bir sınırlama yapılmamış ve farklı özelliklere sahip gençler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışma grubunu gençlerin oluşturmalarının nedeni, tütün ürünü veya nargile kullanımının ilk günden itibaren nasıl şekillendiğini ortaya koyma ve kullanımın nedenlerinin genç yaşta tespit edilmesi ile birlikte etkili politika önerileri sunarak işlevsel çözümleri en kısa zamanda uygulamaya koyma isteğidir.

Gönüllü katılımcıların çalışmaya katılmasına engel teşkil edecek tanı almış bir psikiyatrik bozukluğa sahip olması araştırmaya dâhil edilmeme kriteri olarak belirlenmiştir. Bu kriteri belirleyebilmek amacıyla görüşme öncesinde katılımcılara tanı almış bir psikiyatrik bozukluğa sahip olmanın dâhil edilmeme kriteri olduğu bilgisi verilmiş ve sosyo-demografik bilgi formuna soru eklenmiştir. Katılımcılara yasadışı madde kullanımları cevap vermede çekince yaşayabilecekleri kaygısıyla sorulmamış olup yasadışı madde kullanım durumu araştırmaya dâhil edilme veya dışlanma kriteri olarak belirlenmemiştir.

Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde nitel yöntemin olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırma amaçlarına uygun olarak zengin bilgi sağlayacak durumların seçilmesi ve derinlemesine incelenmesini sağlamaktadır (Büyüköztürk ve ark., 2020). Kartopu örneklemede ise veri elde etmeyi sağlayacak ve alanı iyi bilen kişilere ulaşılması ve bu yolla kişilerin yönlendirme yapmasıyla zincirleme bir şekilde katılımcı bulunması söz konusudur (Flick, 2009). Buradan hareketle araştırma öznelere kolay erişebilmek amacıyla kartopu tekniği ile ulaşılmıştır.

Bu çalışmada veri toplama sürecine başlamadan önce Basmane bölgesinde bulunan ve göç alanında hizmet sunan farklı sivil toplum kuruluşları ile iletişime geçilmiş ve meslek elemanları ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla katılımcı bulunmamış, yalnızca Basmane bölgesinde araştırma öznelerine nasıl ulaşılabilceği konusunda bilgi alınmıştır. Bunun nedeni hizmet aldıkları bir sivil toplum kuruluşu aracılığı ile araştırmaya katılmanın araştırma öznelerinin gerçek düşüncelerini aktarmalarında bir engel teşkil edebileceği düşüncesidir. Buradan hareketle araştırma öznelerine herhangi bir sivil toplum kuruluşu veya kurum aracılığıyla değil, kartopu tekniği ile ulaşılması tercih edilmiştir.

Katılımcılara ulaşma süreci öncesinde görüşmelerde yer alacak tercümanlar ile anlaşılmıştır. Tercümanların yeni kişilerle tanıştırmalarıyla görüşmelere başlanmış; görüşme yapılan katılımcılar tanıdıkları ve potansiyel katılımcı olabilecek kişilere yönlendirmişlerdir. Böylece araştırma öznelerine kartopu tekniğiyle kısa sürede ulaşılmıştır.

2.2.1. Neden Basmane ve Karabağlar?

Araştırmada veri toplama süreci ilk olarak İzmir'in Konak ilçesine bağlı Basmane'de ve daha sonrasında Karabağlar'da gerçekleşmiştir. Katılımcılardan 15'i Basmane'de, 5'i Karabağlar'da yaşamaktadır.

Veri toplama sürecinin Basmane'de başlamasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki İzmir'in eski şehir içi mahallelerinden biri olan Basmane'nin "farklı yörüngeleri bir arada var olan" bir yer olması ve göçmen, mülteci ve yeni gelenler için bir yaşam alanı oluşturmaktadır (Öner ve ark., 2020). Basmane, yeni gelenler için hem bir geçiş bölgesi hem bir varış noktası olarak görülmektedir. "Oteller Bölgesi" olarak adlandırılan alan özellikle 2012-2016 yıllarında Suriyeliler için İzmir ili içerisinde ucuza kalınabilen geçici barınma alanları olmuştur. Sonrasında gelen Suriyeli sayısına bağlı olarak otellerde yer bulunamaması ve konaklama ücretlerinin artış göstermesiyle

birlikte Suriyeliler Karabağlar, Buca, Bornova gibi farklı bölgelerine geçiş yapmışlardır (Güngördü, 2021). Bunun yanı sıra Basmane bölgesine yerleşmek isteyen Suriyelilerin sayıca fazla olmasıyla birlikte özellikle Anafartalar Caddesi çevresi olmak üzere yerleşimler artmış ve bölge “Küçük Suriye”ye dönüşmüştür (Öner ve ark., 2020). Basmane’nin seçilmesindeki bir diğer neden, “Küçük Suriye” olarak anılan bölgeye gözlem için gidildiğinde dükkânların büyük bir çoğunluğunun tabelasında veya vitrininde Arapça yazı ve işaretlerin bulunması ve tütün ürünleri ve nargile satışının yapıldığı dükkânlara sık rastlanması olmuştur. Bu durum Basmane bölgesinde göçmenlerin sayıca fazla olduğuna vurgu yapmakla birlikte Suriyeli gençlerin tütün ürünlerine kolayca erişebileceği mekânların varlığına da işaret etmektedir. Bu nedenlere bağlı olarak veri toplanma süreci başlangıcını bu bölge oluşturmaktadır.

Görüşmelerin bir kısmının Basmane’de tamamlanmasının ardından katılımcı bulmakta zorlanılması ve tercümanın potansiyel katılımcı olarak tanıştırdığı kişilerin Karabağlar’da yaşaması nedenleriyle araştırma öznelerinden 5’i Karabağlar’da yaşayan kişilerden oluşmaktadır.

2.2.2. Araştırmanın Katılımcılarını Tanıtıcı Bilgiler

Aşağıdaki çizelgede araştırmaya katılan 20 katılımcının demografik bilgileri yer almaktadır. Katılımcıların kimliklerini gizlemek amacıyla takma isimler kullanılmıştır. Görüşmelerin başlangıcında katılımcılara kendilerine nasıl hitap edilmesi istendiği sorulmuş ve verilen cevaplar katılımcıların takma isimleri olarak kabul edilmiştir.

Katılımcılarda cinsiyet dağılımı eşit olup 10 erkek, 10 kadın katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar 18-24 yaş arasında olup katılımcıların yaş ortalaması 22,1’dir. Katılımcıların yarısı lise mezunu olmakla birlikte aralarında beş katılımcı ortaokul mezunu, iki katılımcı ilkokul mezunu, bir katılımcı ilkokul terk, bir katılımcı ön lisans ve bir katılımcı üniversite mezunu bulunmaktadır. Katılımcıların

yarısından çoğu bekâr olmakla birlikte altı kişi evlidir ve iki kişi boşanmıştır. Katılımcılardan 5'inin çocuğu bulunmaktadır. Çalışma durumlarında eşitlik söz konusu olup katılımcıların yarısı gelir getiren bir işte çalışmakta, yarısı gelir getiren bir işte çalışmamaktadır.

Çizelge 3.1. Araştırmanın Katılımcılarını Tanıtıcı Bilgiler

Sıra No	İsim	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Çalışma Durumu
1	Muhanned	23	Erkek	Ortaokul	Bekâr	0	Çalışıyor
2	Zeynep	23	Kadın	Ortaokul	Bekâr	0	Çalışıyor
3	Elif	19	Kadın	Lise	Bekâr	0	Çalışmıyor
4	Fatma	18	Kadın	Lise	Bekâr	0	Çalışmıyor
5	Ahmet	24	Erkek	Ortaokul	Evli	2	Çalışıyor
6	Dime	20	Kadın	İlkokul	Evli	2	Çalışmıyor
7	Esil	22	Kadın	Lise	Evli	2	Çalışmıyor
8	Halid	21	Erkek	İlkokul	Bekâr	0	Çalışıyor
9	Zehra	23	Kadın	Lisans	Boşanmış	2	Çalışıyor
10	Tülin	21	Kadın	Lise	Bekâr	0	Çalışmıyor
11	Yağmur	24	Kadın	Lise	Evli	0	Çalışmıyor
12	Danya	22	Kadın	Lise	Evli	0	Çalışmıyor
13	İsmet	23	Erkek	Ortaokul	Bekâr	0	Çalışıyor
14	Muhsin	19	Erkek	Lise	Bekâr	0	Çalışıyor
15	Aslan	24	Erkek	Ön lisans	Boşanmış	4	Çalışmıyor
16	Zeydan	23	Erkek	Lise terk	Bekâr	0	Çalışıyor
17	Koray	22	Erkek	İlkokul terk	Bekâr	0	Çalışıyor
18	Vatan	23	Erkek	Lise terk	Bekâr	0	Çalışıyor
19	Rama	24	Kadın	Lise	Evli	0	Çalışmıyor
20	Ferman	24	Erkek	Lise	Bekâr	0	Çalışmıyor

Aşağıdaki çizelgede araştırmaya katılan 20 katılımcının tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Çizelge, tütün ürününün ilk deneyimlendiği ülke, deneyimlenen ilk tütün ürünü, deneyimlenen ilk tütün ürününü kullanma yaşı, göç öncesi ve göç sonrası kullanılan tütün ürününe ilişkin bilgilerden oluşmaktadır. Çizelgeye ilişkin detaylı bilgiye bulgular bölümünde yer verilmektedir.

Çizelge 3.2. Katılımcıların Tütün Ürünü Kullanım Deneyimlerine İlişkin Bilgiler

Katılımcılar	Tütün Ürününün İlk Deneyimlendiği Ülke	Deneyimlenen İlk Tütün Ürünü	Deneyimlenen İlk Tütün Ürününü Kullanma Yaşı	Göç Öncesi Kullanılan Tütün Ürünü	Göç Sonrası Kullanılan Tütün Ürünü
G1- Muhanned	Suriye	Nargile	11	Nargile	Sigara
G2- Zeynep	Suriye	Nargile	15	Nargile	Nargile
G3- Elif	Türkiye	Nargile	18	-	Sigara
G4- Fatma	Türkiye	Sigara	16	-	Sigara ve nargile
G5- Ahmet	Suriye	Sigara	14	Sigara ve nargile	Sigara
G6- Dime	Türkiye	Sigara	18	-	Sigara
G7- Esil	Suriye	Sigara	11	Sigara ve nargile	Nargile
G8- Halid	Suriye	Nargile	12	Sigara ve nargile	Nargile
G9- Zehra	Türkiye	Nargile	20	-	Nargile
G10- Tülin	Türkiye	Sigara	15	-	Sigara ve nargile
G11- Yağmur	Suriye	Nargile	16	Nargile	Nargile
G12- Danya	Suriye	Sigara	14	Nargile	Nargile
G13- İsmet	Suriye	Nargile	14	Nargile	Sigara ve nargile
G14- Muhsin	Türkiye	Nargile	17	-	Sigara ve nargile
G15- Aslan	Suriye	Sigara	21	Sigara ve nargile	Sigara
G16- Zeydan	Türkiye	Nargile	16	-	Sigara ve nargile
G17- Koray	Türkiye	Nargile	12	-	Sigara ve nargile
G18- Vatan	Suriye	Nargile	13	Nargile	Sigara ve nargile
G19- Rama	Suriye	Sigara	14	Sigara	Sigara ve nargile
G20- Ferman	Suriye	Nargile	14	Nargile	Nargile

2.3. Veri Toplama Araçları ve Yöntemleri

Veri toplama; araştırma problemlerine cevap verebilmek için nitelikli bilgiler toplamayı amaçlayan ve bu doğrultuda hareket edilen bir süreçtir. Nitel bir araştırmacının birden fazla veri toplama tekniğinden yararlanması mümkündür. Örneğin e-mail, mesaj, çevrimiçi platformlar veri toplama konusunda yardımcı olabilmektedir (Creswell, 2018, s. 146-147). Bunların yanında nitel araştırmada gözlem, mülakat/görüşme ve doküman analizi gibi yöntemler de kullanılmaktadır. Bu

yöntemde olay ve durumların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konduğu görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada yürütülecek derinlemesine görüşmelerde kullanılmak üzere yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmadan önce konuya ilişkin literatür taraması yapılmış ve sonrasında soru formu son haline getirilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu (1) sosyo-demografik bilgiler, (2) tütün ürünleri ve nargile kullanım durumuna yönelik sorular ve (3) tütün ürünlerine yönelik yürütülmekte olan koruyucu ve önleyici politikalara ilişkin sorular olmak üzere 3 bölümden meydana gelmektedir. Sosyo-demografik bilgilerde katılımcılara yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, ekonomik durumu gibi sorular sorulmuştur.

Tütün ürünleri ve nargile kullanımına yönelik bölüm katılımcıların hem ilk kullanımına hem mevcut kullanımına değinmekle birlikte tütün ürünlerinin aile ve arkadaş ortamı ve fiziksel, sosyal, bilişsel, tinsel ve duyuşsal olmak üzere 5 gelişim boyutu ile ilişkisini içeren sorulardan oluşmaktadır. Araştırmanın kuramsal temelini ekolojik yaklaşımın oluşturması, görüşme formundaki soruların bu doğrultuda hazırlanmasında etkili olmuştur. Formda yer alan sorular katılımcıların deneyimlerini mikro, mezzo, egzo ve makro sistemler açısından keşfetmeye yardımcı olacak şekilde düzenlenmiştir.

Koruyucu ve önleyici uygulamalara yönelik bölümde ise Suriye ve Türkiye’de tütün ürünlerine yönelik yürütülen politikalar hakkında katılımcıların bilgisi ve düşüncelerine ilişkin yer almaktadır. Sorular oluşturulurken tütün ürünlerine yönelik politikalara yönelik araştırma yapılmış ve literatürden yararlanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla gençlik, göç veya bağımlılık alanlarında çalışmaları bulunan 3 uzmana Uzman Görüşü Değerlendirme Formu (Ek-2), görüşleri alınmak üzere gönderilmiştir. Sonrasında Basmane bölgesinde 2 Suriyeli genç kadınla yapılan pilot görüşmeler ile anlaşılmayan ve işlerliği olmayan sorular revize edilmiştir.

Bu araştırmada yararlanılan bir diğer veri toplama aracı gözlemdir. Nitel araştırmalarda gözlem, yürütölmekte olan çalışmanın amaçlarına bağlıdır. Yalnızca katılımcılar değil; mekânlar, eylemler, ortamdaki diğer kişilerle kurulan etkileşimler, konuşmalar gözlemlenebilmektedir. Görme, işitme, dokunma, koklama ve tat alma olmak üzere beş duyu organı kullanılmaktadır (Cresswell, 2013). Araştırma boyunca katılımcıların ön görüşmelerde ve görüşme esnasında tütün ürünü kullanımlarına yönelik gözlemler yapılmıştır. Bazı görüşmelerde katılımcıların sigara içtiği, bir katılımcının ise yanında üç yaşındaki bebeği varken sigara içtiği gözlemlenmiştir. Uzun süren görüşmelerde mola verildiğinde veya görüşme sonlandırıldığında katılımcılardan beşi sigara içmiştir. Özellikle açık alanda yapılan görüşmeler esnasında katılımcıların araştırmacıya sorarak sigara kullandığı da olmuştur.

Suriyeli gençlerle yapılan derinlemesine görüşmeler, araştırmacının uygun bulunduğu ve doyum sağladığı noktada sonlandırılmıştır. Araştırma verilerinin doygunluk noktasına ulaşması, araştırmacının farklı katılımcılarla görüşmeler yapmasına rağmen birbirine benzer bilgiler almaya başlaması ve toplanan bilgilerden daha ileri bilgilere erişemiyor olması anlamına gelmektedir (Corbin & Strauss, 1998). Bu doğrultuda katılımcıların cevaplarının benzerlik göstermeye başladığı noktada görüşmeler durdurulmuştur ve araştırma 20 genç ile görüşölerek tamamlanmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Görüşmeler, İzmir Valiliği İl Göç İdaresi ve Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınan izinlerin ardından 3 Kasım 2022 – 26 Aralık 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veriler, araştırmacının hazırlamış olduğu sosyo-demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine görüşmelerde toplanmıştır. Toplamda 20 katılımcı ile görüşme yapılmıştır.

Veri toplama sürecinde üç farklı tercüman ile çalışılmıştır. Tercümanların özellikle Basmane bölgesini bilen, Suriye uyruklu kişilerle iletişimi olan, katılımcı bulma konusunda yardımcı olabilecek ve görüşmelerde konuşulanları olduğu gibi

aktaracak kişiler olmasına dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra tercüman seçilirken Arapça dilindeki özgün söylemlere hâkim olunması ve çeviri yaparken anlam kayıplarının en aza indirilmesi öncelik sebebi olmuştur. İlk iki görüşmede yer alan tercüman ile iletişimin kopmasının ardından veri toplama sürecinin sekteye uğramaması için iki farklı tercümanla daha anlaşılmıştır. Katılımcıların görüşmelerde kendilerini rahat hissetmeleri için görüşme öncesinde katılımcılara kadın veya erkek tercümandan hangisinin görüşmede yer almasını istediği sorulmuştur. Verilen cevaplara uygun olarak görüşmelere kadın veya erkek tercümanla gidilmiştir. Katılımcılardan sekizi Türkçe bildiğini ve tercümana ihtiyaç duymadığını belirttiğinden görüşmeler Türkçe gerçekleştirilmiş, ihtiyaç duyulan anlarda birlikte gidilen tercümandan destek alınmıştır.

Yapılan pilot görüşmelerde katılımcıların soruları tam olarak anlamadıkları ve kendilerini tam olarak açmadıkları görülmüştür. Bunun üzerine veri toplamaya başlamadan önce tercümanlar ile birlikte soruların üzerinden geçilmiş ve katılımcılar tarafından nasıl daha anlaşılabilir olabileceği üzerine konuşulmuştur. Görüşmelerde çok fazla konuşmak istemeyen ve paylaşımda bulunmayan katılımcılardan daha fazla bilgi almak amacıyla sondaj sorulardan yararlanılmış, konu ile ilgili örnekler vermeleri istenmiştir.

İlk görüşmelerde katılımcıların araştırmacıyı tanımamasına bağlı olarak görüşme yapma konusunda çekince yaşadıkları gözlemlendikten sonra diğer görüşmelerden önce mümkün olduğunca ön görüşme yapılmaya çalışılmıştır. Bu görüşmelerde araştırmacı kendisini daha detaylı anlatmış, görüşmelerin amacı ve içeriğinden bahsetmiştir. Ön görüşme yapılan katılımcılar ile yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcıların kendisini daha çok açtığı gözlemlenmiştir. Ön görüşme yapılamayan katılımcılar ile derinlemesine görüşmeye başlamadan önce sohbet edilmiş ve araştırma ile ilgili soruları yanıtlanmıştır.

Katılımcıların çoğu görüşme esnasında kendilerine sorulan soruların daha önce kendilerine sorulmadığını, cevaplarını da daha önceden düşünmediklerini dile getirmişlerdir. Özellikle tütün ürünü kullanım nedenleri sorulduğunda bilmediklerini

veya bunu düşünmediklerini belirtmişlerdir. Bunun üzerine konuyla ilgili bağlantı kurulabilecek ve deneyimler üzerine birlikte derinlemesine bakmayı sağlayabilecek sorular ile devam edilmiş ve araştırmacı kolaylaştırıcı bir rol üstlenmiştir. Böylece tütün ürünü kullanımları ve mevcut uygulamalar hakkında farkındalık kazandıkları düşünülmektedir.

Görüşme yapılan mekânlar süreç içerisinde sık sık değişmiştir. Bazı görüşmeler katılımcıların kendi evinde yapılırken bazıları işyerinde, kafede ve parkta yapılmıştır. Görüşmelerde katılımcıların kendini güvende hissetmeleri ve rahatlıkla ifade edebilmeleri öncelikli olduğundan mekân seçimi kendilerine bırakılmıştır. Özellikle kadın katılımcıların dışarıda görüşme yapma konusunda endişelendikleri gözlemlenmiştir ve bu nedenle görüşmeleri kendi evlerinde yapmayı istemişlerdir. Evli ve çocuklu kadın katılımcılar, eşlerinin işte olduğu saatlerde görüşme yapmak istemiş; görüşme esnasında çocuklarına bakım sağlamaya devam etmişlerdir. Özellikle kamuya açık alanlarda yapılan görüşmelerdeki mekânlar kalabalık ve gürültülü olduğundan sık sık mola verilmiştir. Kadın katılımcılar ile görüşmeler gündüz saatlerinde gerçekleştirilirken erkek katılımcılar ile akşam saatlerinde görüşülmüştür.

İzmir Valiliği İl Göç İdaresi'nden alınan izinde ses kaydı alınmasının yasak olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle ilk görüşmelerde eşzamanlı olarak katılımcıların söyledikleri kâğıda yazılmaya çalışılmıştır. Ancak bu yöntemde görüşmelerde konuşulanların yazıya geçirilmesinin zor olduğu, görüşmeyi aksattığı fark edildiğinden diğer görüşmelere bilgisayar ile gidilmiştir. Eşzamanlı olarak katılımcıların ve tercümanın söylediklerinin bilgisayarda Word dosyasına dökümü gerçekleştirilmiştir. En kısa görüşme 25 dakika, en uzun görüşme 137 dakika sürmüştür. Görüşmelerin transkripti toplamda 196 sayfa tutmuştur. Veri toplama süreci boyunca araştırma günlüğü tutulmuş, görüşmelere ilişkin notlar ve gözlemler not alınmıştır. Araştırma sahasında bulunulan zaman içerisinde 33 fotoğraf elde edilmiştir.

2.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Veriler analiz edilirken tematik analiz yönteminden yararlanılmıştır. Tematik analiz yönteminde araştırmacı görüşmelerden elde ettiği metinsel verilerden yararlanarak temalar oluşturmaktadır ve eleştirel bir gözle bunları yorumlamaktadır (Au, 2007).

Bu araştırmada görüşmelerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ardından bilgisayar destekli nitel veri analizinde kullanılan MAXQDA22 programına aktarılmıştır. Kodlamalar kuramsal çerçeveye dayanarak hazırlanan yarı yapılandırılmış soru formu çerçevesinde yapılmış, ortaya çıkan ek temalar ana çerçeveye eklenmiştir. Literatür taraması ve araştırma amaçlarından yola çıkarak veri analizi için ana temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Transkriptlerin tekrar tekrar okunması ile ana temalarda ve alt temalarda revizyon yapılmıştır. Araştırmanın amaçları dikkate alınarak oluşturulan araştırmanın verileri 3 ana temadan oluşmaktadır. Araştırma bulguları yazılırken transkriptlerdeki anlatılara yer verilmiştir. Aynı zamanda alınan gözlem notlarından da yararlanılmıştır.

Veri analizi sonucunda ortaya çıkan bulguların geçerlik ve güvenilirliklerinin sağlanması için birkaç yoldan yararlanılmıştır. Bunlardan ilki araştırmada birden çok veri toplama yönteminden yararlanılmasıdır. Üçgenleme, nitel araştırmalarda oluşabilecek yanlış anlaşılmanın ve mevcut sonuçların geçersizliğinin aza indirilmesini sağlamada yararlanılmaktadır (Stake, 1995). Neuman (2014), üçgenlemenin çoklu bakış açısı ile bakmayı sağladığını ifade etmektedir. Buradan hareketle yürütülen araştırmada farklı veri toplama yöntemleri olan derinlemesine görüşme ve gözlemden bir arada yararlanılmış ve verilerin analizinde her ikisine yer verilmiştir.

Verilerin geçerlik ve güvenilirliğinde kullanılan bir diğer yol, verilerin analizine başlamadan önce deşifresi yapılan transkriptlerden beş tanesi görüşme yapılan katılımcılara iletilerek kontrolünün sağlanması olmuştur. Dil bariyeri göz önünde

bulundurularak transkriptler Türkçe bilen beş katılımcıya iletilmiştir. Katılımcı geri bildirimleri, transkriptlerin görüşmelerde konuşulanları olduğu gibi aktardığına yönelik olmuştur. Sadece transkriptlerin iletilmesi, ses kaydına izin verilmeyen derinlemesine görüşmelerde konuşulanları yazıya aktarırken oluşabilecek veri kaybının önüne geçilmesini engellemiştir.

Yararlanılan bir diğer yol, veri analizinde bilgisayar destekli bir veri analizi programından yararlanılması ve süreç boyunca dış göz olarak verilerin analizinde MAXQDA kullanımında profesyonel başka bir araştırmacıdan destek alınmasıdır. Nitel araştırma deneyimine sahip bu araştırmacının süreç boyunca yapılan kodlamaları ve temaları gözden geçirmesi sağlanmıştır. Bu yolla oluşturulan temaların güvenilirliğinin en yüksek düzeyde olması sağlanmaya çalışılmıştır. Son olarak araştırma raporları oluşturulurken COREQ ve SRQR kontrol listelerinden rehber olarak yararlanılmıştır.

2.6. Etik Konular

Araştırmanın katılımcılarını Suriyeli gençler oluşturduğundan araştırma izni almak amacıyla ilk aşamada İzmir Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Araştırma, İstatistik ve Projeler Çalışma Grubu Başkanlığı'na izin dilekçesi ve araştırma önerisi gönderilmiştir. Kurumdan 09/05/2022 tarihinden onay yazısı gelmiştir (Ek-3).

Araştırmanın etik açıdan uygunluğu için Ankara Üniversitesi Etik Kurulundan 19/09/2022 tarihinde 143 karar sayılı etik kurul izni alınmıştır (Ek-4).

Katılımcıların görüşmelere yönelik güven kaybı olmasını önlemek amacıyla birtakım önlemler alınmıştır. Araştırma sahasına giderken her bir katılımcı için izinlerin ve yarı yapılandırılmış görüşme formunun bulunduğu bir dosya hazırlanmıştır. İhtiyaç duyulması halinde gösterilmesi için araştırmacı kimliği de araştırmacının yanında bulundurulmuştur.

Araştırmada yer alan tüm katılımcıların gönüllü bir şekilde katılmaları sağlanmıştır. Görüşme öncesinde araştırmanın amacı ve kapsamını içeren bilgilendirilmiş onam formu (Ek-5) Türkçe olarak hazırlanmış ve tercüman aracılığı ile katılımcılara aktarılmıştır. Yapılan bilgilendirme sonrasında bilgilendirilmiş onam formu, gönüllü katılımcılara imzalatılmıştır. Bu formda araştırmanın amacı ve kapsamı, bir ücret alınmayacağı ve ödenmeyeceği, istemedikleri sorulara yanıt vermek zorunda olmadıkları, istediklerinde görüşmeyi sonlandırabilecekleri, katılımın bir risk taşımadığı bilgileri yer almaktadır.

Tüm katılımcılara görüşme notları tutulacağı bilgisi verilmiştir. Araştırmada toplanan verilerin bulgulara yerleştirilmesinde katılımcıların gerçek isimleri değiştirilmiştir ve herhangi bir yerde kullanılmamıştır. Elde edilen tüm veriler katılımcıların kimlik bilgilerini açığa çıkarmayacak şekilde sunulmuştur.

Görüşmelerin yazıya döküldüğü Word belgeleri gizliliği sağlamak amacıyla bilgisayar ortamında şifreli bir dosyada saklanmaktadır.

2.7. Süre ve Olanaklar

Araştırma, 2021-2023 tarihleri arasında İzmir’de gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri ise Kasım 2022 – Aralık 2022 tarihleri arasında toplanmıştır.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada verileri bilgisayar programı aracılığıyla analiz edebilmek için Aralık 2022’de Araştırma Yöntemleri Eğitim ve Uygulama Merkezi’nden (AYEUM) online olarak “Temel MAXQDA ve İleri MAXQDA” eğitimi alınmıştır. Araştırma boyunca tüm maliyetler araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanan verilerden elde edilen bulgular sunulmuştur. Aşağıdaki şekil bulguların görselini içermektedir.

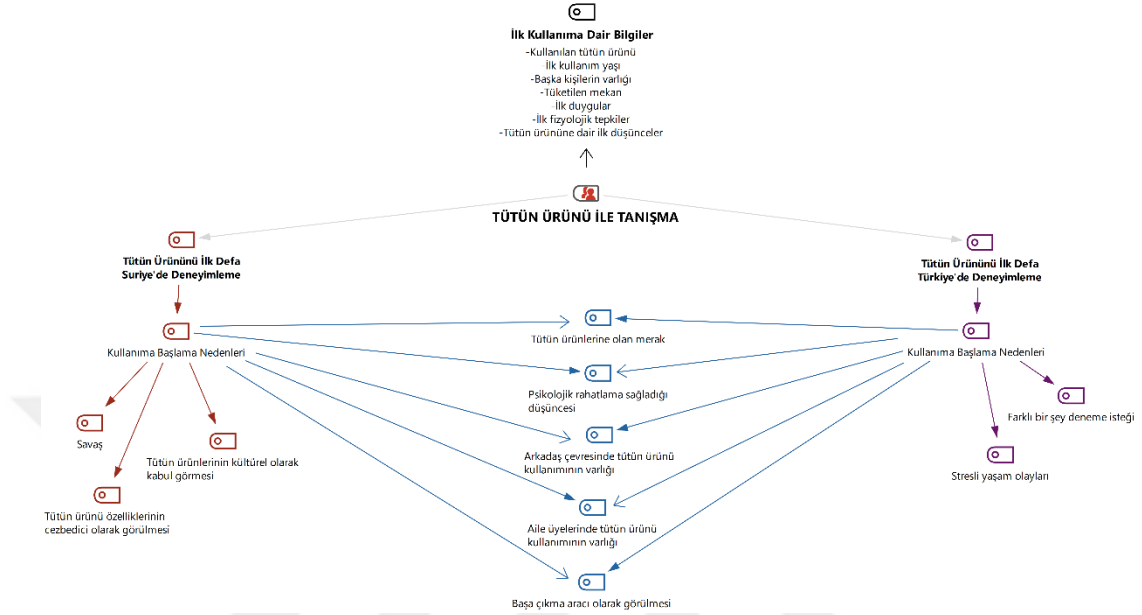
Şekil 3.1. Bulgular Şeması

Araştırma bulguları toplamda üç temadan oluşmaktadır. Katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimlerinin koruyucu ve önleyici uygulamalar açısından değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmada ilk iki tema katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimlerini derinlemesine ele almaktadır. İlk tema, tütün ürünü ile tanışma üzerine olup araştırma öznelerinin ilk kullanım deneyimlerini incelemektedir. İkinci tema, kullanım deneyimlerinin devamını kronolojik bir sıra ile ele almaktadır. Bu kronolojik örüntü, göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Her iki tema, kendi içerisinde tütün ürünü kullanım durumuna dair bilgileri ve kullanım nedenlerini içermekte ve katılımcı söylemlerinden örnekler verilerek incelenmektedir. Son tema, katılımcıların koruyucu ve önleyici uygulamalara yönelik düşüncelerini ele almaktadır. Bu temada daha önce derinlemesine ele alınan tütün ürünü kullanım deneyimlerinin bilgisinden yararlanılarak katılımcıların uygulamalara yönelik olumlu ve olumsuz düşünceleri ilişki kurularak değerlendirilmektedir.

3.1. Tütün Ürünü İle Tanışma

Bu tema, Suriyeli gençlerin tütün ürünü ile tanışma süreçlerini ele almaktadır. Tütün ürünü ile ilk tanışma teması ilk kullanıma dair bilgiler ve tütün ürününe başlama nedenleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Katılımcı deneyimleri ele alınırken ilk kullanıma dair bilgiler kapsamlı bir şekilde incelenmektedir. İlk kullanıma dair bilgilerde kullanılan ilk tütün ürünü, tütün ürününü ilk kullanım yaşı, ilk kullanım esnasında başka kişilerin varlığı, tüketilen mekân, ilk duygular, ilk fizyolojik tepkiler ve tütün ürününe dair ilk düşünceler incelenmektedir. Katılımcıların tütün ürününe başlama nedenlerinde tütün ürününü ilk defa Suriye’de ve Türkiye’de deneyimleyen katılımcılar için farklılık veya benzerlik gösteren nedenler bulunmaktadır. Bu nedenle bu tema altında ayrı bir başlık olarak tütün ürününe başlama nedenleri incelenmiştir. Bu da kendi içerisinde tütün ürününe başlama nedenlerinde farklılıklar ve tütün ürününe başlama nedenlerinde benzerlikler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tütün ürününe başlama nedenlerinde farklılıklar başlığında ülke özelinde nedeni görünür bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla tütün ürününü ilk Suriye’de deneyimleyenlerin başlama nedenleri ve tütün ürününü ilk Türkiye’de deneyimleyenlerin başlama nedenleri olmak üzere iki ayrı başlıkta incelenmiştir.

Aşağıdaki tema haritası, bu temada yer alan bilgileri ve katılımcılar için farklılık veya benzerlik gösteren tütün ürünü kullanım nedenlerini görsel olarak sunmaktadır.

Şekil 3.2. Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünü İle Tanışma Tema Haritası

3.1.1. İlk Kullanıma Dair Bilgiler

Bu alt tema, Suriyeli gençlerin tütün ürünü ilk kullanımlarına dair bilgileri içermektedir. Yapılan görüşmeler sonrasında katılımcılardan bazılarının tütün ürünü ilk defa Suriye’de, bazılarının ise Türkiye’de deneyimlediği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların ilk kullanıma dair bilgilerini ele alırken karşılaştırma yapabilmek ve analiz edebilmek amacıyla bu tema altında Suriye ve Türkiye olmak üzere ayrı başlıklar oluşturulmamış; ilk kullanıma dair bilgiler başlık olarak ele alınıp açıklamasında her iki ülkede tütün ürünü kullanmaya başlamış olan katılımcıların söylemlerine yer verilmiştir. İlk kullanıma dair bilgiler alt teması kendi içerisinde kullanılan tütün ürünü, ilk kullanım yaşı, başka kişilerin varlığı, tüketilen mekân, fizyolojik tepkiler, ilk duygular ve tütün ürününe dair ilk düşünceler olmak üzere yedi ayrı başlık barındırmaktadır.

Kullanılan Tütün Ürünü: Katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin bilgileri içeren Çizelge 3.2.'de tütün ürününün ilk deneyimlendiği ülke ve kullanılan ilk tütün ürünü bilgisine yer verilmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların tütün ürününü ilk deneyimlediği ülkeye bakıldığında 12 kişinin Suriye'de, sekiz kişinin Türkiye'de başladığı sonucuna ulaşılmıştır. İlk tütün ürününü Suriye'de deneyimleyen toplamda 12 katılımcıdan yedisinin ilk defa nargile, beşinin ilk defa sigara kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. İlk tütün ürününü Türkiye'de deneyimleyen sekiz katılımcıya bakıldığında ise beş kişinin nargile, üç kişinin sigara kullandığı görülmektedir. Görüşme yapılan tüm katılımcılardan 12 kişinin ilk kullandığı tütün ürününün nargile; sekiz kişinin ise sigara olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlk Kullanım Yaşı: Katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin bilgileri içeren Çizelge 3.2.'de deneyimlenen ilk tütün ürününü kullanma yaşına dair bilgiye yer verilmiştir. Yaş aralığı 18-24 olan araştırma öznelere deneyimlenen ilk tütün ürününü kullanma yaşına bakıldığında 16 katılımcının 18 yaş altındayken kullandığı, dört katılımcının ise 18 yaş ve üzerindeyken kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Katılımcılar arasında tütün ürününe başlama yaşının en sık 14 yaş olduğu görülmüştür. Ülke özelinde ilk kullanım yaşına bakıldığında tütün ürününü ilk defa Suriye'de deneyimleyen 12 katılımcıdan ikisi 11 yaşında, biri 12 yaşında, ikisi 13 yaşında, dördü 14 yaşında, biri 15 yaşında, biri 16 yaşında, biri 21 yaşında kullanmıştır. Suriye'de tütün ürününe başlayan 11 katılımcı 18 yaş altındayken, bir katılımcı ise 18 yaş üzerindeyken kullanmıştır. Tütün ürününü ilk defa Türkiye'de deneyimleyen sekiz gencin ilk tütün ürününü kullanma yaşına bakıldığında bir katılımcının 12 yaşında, bir katılımcının 15 yaşında, iki katılımcının 16 yaşında, bir katılımcının 17 yaşında, iki katılımcının 18 yaşında ve bir katılımcının 20 yaşında kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Tütün ürününü ilk defa Suriye'de kullanan katılımcılarla benzer olarak Türkiye'de ilk defa kullanan beş katılımcı 18 yaş altındayken; üç katılımcı ise 18 yaş üzerindeyken kullanmıştır. Elde edilen bulgular Suriye ve Türkiye'de 18 yaş altı çocukların tütün ürününe erişebildiğini ve deneyimlediğini göstermektedir. Bu da beraberinde mikro düzeyde aile ve okul sisteminin, makro düzeyde toplumsal uygulamaların tütün ürünlerine erişim ve kullanma konusunda yetersiz kaldığına işaret etmektedir.

Başka Kişilerin Varlığı: Tütün ürününü hem Suriye’de hem Türkiye’de ilk defa deneyimlerken yalnız olan, aile üyeleri veya arkadaşları ile birlikte olan katılımcılar bulunmaktadır. İki farklı ülke üzerinden tütün ürününe başlayan katılımcıların ortak veya farklılaşan sebeplere bağlı olarak yalnız veya başka biri ile kullandığı görülmektedir.

İlk defa Suriye’de deneyimleyen katılımcılardan Muhanned (23) *“Abim içiyordu hep. Onun nargilesini de ben hazırlıyordum zaten evde. Abim nargileyi bırakıp arada dinlenmeye falan geçince ben de içiyordum.”* ve Vatan (23) *“Sigara için arkadaşlarıma bakıyordum. Dal alıyorlardı böyle bakkaldan. Ben de gittim 2 tane aldım. Gittim lavaboda içtim. Kimse görmesin diye tek başıma içtim.”* ifadeleri, aile üyelerinde veya sosyal çevresinde tütün ürünü kullanan bireylerin bulunmasının tütün ürününü ilk defa denemekte etkili olduğunu göstermekle birlikte tütün ürününü yalnız denediklerini ortaya koymaktadır. Tütün ürününü ilk defa Suriye’de deneyimleyen katılımcıların yalnız kullanma nedeni, aile üyelerinden veya arkadaş çevresinden birisinin görmesini engellemek olmakla birlikte katılımcının kendi tercihi de olabilmektedir. İlk defa Türkiye’de deneyimleyen katılımcılardan Dime (20) *“Kendime alıp içmeye başladım evde. Arkadaşımdan almıştım. O gün yalnızdım.”* ve Koray (22) *“Bizim evde misafir vardı. Bir yere gittiler, tek ben kaldım evde. Öksürdüm ağır geldi ilk defa içtiğim için. Bir iki defa denedim.”* ifadeleri yalnız kullananların benzer olarak tanıdıkları kişilerden tütün ürününe eriştiğini göstermektedir.

Tütün ürününü ilk defa kullandığında yanında aile üyelerinden birisi bulunan katılımcılar mevcuttur. Katılımcı ifadeleri aile üyesinin her iki ülkede deneyimleyen katılımcılar için genellikle kardeş veya kuzenlerden oluştuğuna işaret etmektedir. Tütün ürününü aile üyelerinden birisi ile deneyimleyen katılımcılardan Esil (22) *“Biz 4-5 kız birlikteydik, bir paket aldık. O zaman bu paketi bitireceğiz bugün dedik. Kuzenlerimizle denedik.”* ve Danya (22) *“Benle kardeşim vardık. Ne yaptıysam kardeşim yanımda oldu. O da o zaman benden bir yaş büyüktü. O da ilk defa kullandı o gün.”* ifadelerinde tütün ürününü o gün yalnızca kendisinin ilk defa denediğini, diğer kişilerin daha önceden kullandığını ifade ederken katılımcılardan Zeynep (23) *“Kuzenimle sevgilisi vardı. Onlar da kullanıyorlardı ama onlar böyle keyif, zevk*

almak için kullanıyordu.” ve Rama (24) “Ben içerken kuzenim yanımdaydı, 24 yaşında falandı. O evliydi... Kız kardeşim de vardı.” ifadelerinde yanında bulunan aile üyeleri ile birlikte ilk defa o gün denediğini belirtmiştir. Tütün ürününü ilk defa Türkiye’de deneyimleyen katılımcılardan Muhsin (19) “Kuzenimle gitmiştik, neymiş bu deneyelim dedik... Kuzenim 3 yaş büyüktü benden.” ifadesi benzer sonucun Türkiye’de başlayanlar için de benzer olduğunu göstermektedir. Farklı olarak tütün ürünü kullanımı hâlihazırda mevcut olan aile üyelerinden izin alarak ilk defa deneyen Zeydan (23) “İşte yazlıktaydık abimlerle dayımlar içiyorlardı... Ben de deneyebilir miyim bir kere çekebilir miyim dedim.” bulunmaktadır.

İlk defa Suriye’de deneyimleyen katılımcıların çoğunluğu tütün ürünü ilk defa kullanırken yanında arkadaşları olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan Ahmet (24) “İşten arkadaşım, o ismarladı. Kendisi zaten içiyordu. Ismarlamasıyla birlikte içmeye başlamış oldum. O günden beri kullanıyorum.” ve İsmet (23) “Arkadaşım içiyordu, ondan alıp yaptık.” ifadeleri, daha önceden tütün ürünü kullanımı olan arkadaşları ile birlikte kullandıklarına işaret ederken Aslan (24) “Aslında arkadaşlarımla oturuyorduk. Herkes sigara içiyor, bunlardan bir sigara alayım dedim.” ifadesi arkadaşları ile birlikte ilk defa deneyimleyen katılımcıların bulunduğunu göstermektedir. Türkiye’de kullanan katılımcılardan Elif (19) “Sigarayı bana alıştırılan arkadaşlarımla yanında kullanmaya başladım... Oradakilerin hepsi içiyordu. Sadece ben yeni başladım.”, Zehra (23) “Arkadaşlarım nargile içiyordu, ben de içeyim dedim. Kafeye gitmiştik. Dört kişiydik. Onlar zaten içiyorlardı.” ve Tülin (21) “Arkadaşımdan dolayı oldu. Arkadaşım verdi, ben de içtim. Okuldan arkadaşım... Arkadaşım uzun zamandır kullanıyordu.” ifadeleri benzer olarak tütün ürünü kullanımı olan hâlihazırda devam eden arkadaşları ile kullandıklarını gösterirken Fatma (18) “Arkadaşlarım da ilk defa denedi. Üç kişiydik. Hepimiz 16-17 yaşlarımızdaydık.” ifadesi ilk defa deneyen arkadaşları ile birlikte kullandığına işaret etmektedir. Bulgular, daha önceden kullanımı olan arkadaşların tütün ürünü paylaşmasının kullanımı teşvik ettiğini ve başlamada etkili olduğunu göstermektedir. Aile üyelerinin evde tütün ürünü kullanımının varlığı ise katılımcıların tütün ürününe erişimini kolaylaştırdığından ve tütün ürünlerine olan merakı artırdığından hem aile

üyeleri ile birlikte kullanımda hem aile üyelerinin tütün ürününden kalanları yalnız kullanımda kendisini gösterebilmektedir.

Tüketilen Mekân: Tütün ürününün ilk deneyimlendiği mekânlar arasında aile üyelerinin veya arkadaşların evi, kafeler, park ve okul yer almaktadır. Katılımcıların çoğunluğu tütün ürününü ilk defa ev ortamında deneyimlemişlerdir. Bu ev Esil (22) *“O zaman annem dışarıdaydı. Topladık kızları bizim eve, içtik.”* ve Danya (22) *“Evde kimse yoktu babamız da yoktu ondan cesaretimiz geldi içtik.”* ifadelerindeki gibi katılımcıların kendi evleri, Rama (24) *“Ben içerken kuzenim yanımdaydı... Onun evindeydik.”* ifadesindeki gibi aile üyelerinden birinin evi veya Elif (19) *“Evdeydik, arkadaşımın eviydi. Akşam oturuyorduk.”* ve Yağmur (24) *“Arkadaşımın evindeydik.”* ifadesinde belirttiği üzere arkadaşlarının evi olarak değişiklik göstermektedir.

Katılımcılardan Muhanned (23) *“Abim içiyordu hep. Onun nargilesini de ben hazırlıyordum zaten evde. Abim nargileyi bırakıp arada dinlenmeye falan geçince ben de içiyordum.”* ve Halid (21) *“Amcam nargile kullandığı zaman onu odada bıraktığında, mola verdiğinde alıp tadına bakıyordum.”* ifadeleri aile üyelerinin ev ortamında tütün ürünü kullanımını gördüklerini ve aile üyeleri olmadığında tütün ürününün kalanını tükettiklerini göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğunun tütün ürününü ilk defa ev ortamında deneyimleme sebebinin yaşlarının küçük olması ve ev dışında bir yerde tütün ürünü kullanırken görülme riskinin olduğu düşünülmektedir. Aile üyelerinden birinin kendisini tütün ürünü kullanırken görmesi, katılımcıların alacakları tepkiden dolayı çekinmelerine neden olmaktadır.

Tütün ürününü ilk defa Suriye’de dışarıda bir kafe ortamında deneyimleyen Zeynep (23) *“Şöyle benim kuzenim vardı, sevgilisiyle çıkmak istiyordu. Annem beni onlarla göndermişti. Ben de ailesine söylemeyeyim diye şart koydum. Dedim bana nargile içereceksiniz falan gibi. Ben de nargile içtim o gün ilk defa. Hatta lokantada uyumuştum diye hatırlıyorum.”* ve Vatan (23) *“Gittim kafede lavaboda içtim kimse görmesin diye.”* ifadeleri, benzer olarak tütün ürününü ilk defa Türkiye’de kullanan Muhsin (19) *“Kafedeydik, sipariş verirken bile heyecanlandık.”* ifadelerinde de

görülmüş olup bu durum, kafelerin tütün ürünü kullanımı için her iki ülkede de erişilebilir bir yer olduğunu göstermektedir.

Tütün ürününü ilk defa Türkiye’de deneyimleyen katılımcılardan ilk defa Suriye’de deneyimleyenlerden farklı olarak Fatma (18) *“Arkadaşlarımla parktaydık.”* ifadesiyle tütün ürününü parkta ve Tülin (21) *“Sınıftaydık, sınıfta içtik. Bizden başka kimse yoktu... Okulda yasak normalde. Yakalanmaktan korkmadım. Savaştan kaçıp geldiğimiz için biraz cesaretliydim. Arkadaşım Türk’tü. O da yakalanmaktan korkmuyordu.”* ifadesiyle bir okul ortamında kullandığını belirtmiştir. Hem yaş hem mekân itibariyle tütün ürünü kullanımının disiplin suçu olarak sayılma durumuna rağmen kullanım söz konusudur. Okul ortamına tütün ürününün getirilmesi ve kullanılması, kontrol mekanizmalarda ciddi bir eksiklik olduğunun göstergesidir.

İlk Fizyolojik Tepkiler: Tütün ürününün ilk defa denenmesiyle birlikte katılımcılar birtakım fizyolojik tepkiler vermişlerdir. Katılımcılar tütün ürünü ilk deneyimlediğinde çoğunlukla fiziksel olarak zorlandıklarına dair benzer ifadeler kullanmışlardır. Tütün ürünü ilk defa Suriye’de deneyimleyen katılımcılardan Aslan (24) *“İyi gelmedi içmek. Yüzüm sarı olmuştu, bayıldım gibi oldum. Bayılmadım da, yere yattım bir yarım saat falan... Midem bulandı başım döndü. Şekerim düştü, tansiyon herhalde vardı bilmiyorum ama çok kötüydü. Yatmak istedim.”*, Esil (22) *“Çok aşırı öksürmüştüm. O gün bir dakikada 3 tane içtim. Bitirelim diye hızlı hızlı içtik. Hiç sevmedim.”*, Halid (21) *“Baş dönmesi başladı. İlk başladığımda baş dönmesi ve mide bulantısı geliyordu ama bırakamadım. Yavaş yavaş alışmaya başladım. İkincide yarıda bıraktım. Üçüncüde biraz mola verip devam ettim. Sonra tamamen alıştı vücudum.”*, Yağmur (24) *“Beni nargile boğacak gibi hissettim. Başım döndü biraz, midem bulandı.”* ve Vatan (23) *“Ağır geldi, bir de ben hastaydım. Astım vardı. Önce başım dönmeye başladı, kusmaya başladım.”* söylemleri ile ilk kullanım sonrasındaki fizyolojik tepkilerini paylaşmışlardır. İçerdiği maddelere de bağlı olarak tütün ürünü, katılımcıların baş dönmesi, mide bulantısı, öksürme, nefeste daralma, kusma gibi farklı fizyolojik tepkiler vermelerine neden olmuştur.

Tütün ürününü ilk defa Türkiye’de kullanan katılımcılar, Suriye’de kullanan katılımcılarla benzer fizyolojik tepkileri vermişlerdir. Tütün ürününün kendilerine ağır geldiğini belirten Dime (20) “*Nefesim daraldı.*” ve Zeydan (23) “*İlk içtiğimde başım çok döndü.*” ifadelerini kullanmıştır. İlk kullanım esnasında kullanıma verdiği olumsuz fizyolojik tepkilere rağmen devam eden Zehra (23) “*Başım dönmüştü, midem bulanmıştı. Ama kendi kendime devam etmem gerek dedim... Onlar gibi içeceğim diye ısrar ettim kendi kendime. Onlar çok rahat içiyorlardı. Ben zorlanmıştım ilk kullandığımda. Başım ağrıyordu ama devam ettim. İsrar etmek istedim, devam ettim.*” şeklinde ifade ederken fizyolojik etkileri nedeniyle kullanımına ara veren bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Öksürdüm ağır geldi ilk defa içtiğim için... Kendimi çok kötü hissediyordum. Sonra içine çek dediler. İçime çekmem 6 ay sürdü. Çekemiyordum böyle çekince göğsüm sıkışıyordu, nefes alamıyordum. Ama sonra yeter artık dedim. Kendime paket sigara aldım. İçime çektim. Bir hafta bildiğin yattım çok kötü oldum. Göğsüm çok ağrıyordu falan (Koray, 22).

İlk tütün ürününü Suriye’de deneyimleyen katılımcılardan farklı olarak Türkiye’de deneyimleyen katılımcılardan Elif (19) “*Aslında pek zor gelmedi yani. Bazıları içtiğinde bir baş dönmesi, bir öksürür ama benim olmadı. O yüzden içtim zaten. Normaldi yani... Alışmıştım zaten ben. Evde kokusunu alıyorum zaten sürekli ailemden dolayı.*” ve Muhsin (19) “*İçtiğinde genelde insanlar bayılır, kusma gelir. Bende hiçbir şey olmadı. Ee noldu dedim... Bizim evde düzenli tüketiliyordu annem babam tarafından. Zaten ben pasif içiciydim evde. Ha dumanı ağızdan ha evden içmişim. Sanırım o bağıışıklık oradan oradan geldi.*” ifadelerinde ilk kullanımda fizyolojik olarak kendilerini zorlayıcı bir tepki göstermediklerini belirtmişlerdir. Bu durumun katılımcıların aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının olması ve uzun süre pasif içiciliğe maruz kalmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

İlk Duygular: Tütün ürününü ilk defa deneyimlemenin ardından farklı sebeplere bağlı olarak zıt duygular bir arada yaşanmıştır. İlk defa Suriye’de ve Türkiye’de deneyimleyen katılımcıların ortak veya farklı duyguları deneyimlediği sonucuna

ulaşılmıştır. Genellikle katılımcılar ilk kullanımın ardından mutluluk, heyecan, özgürlük, korku, üzüntü gibi farklı duygular hissetmişlerdir. Katılımcılardan Muhanned (23) *“İlk mutluluk hissettim. Kokusu güzeldi, zaten bir ferahlık geldi içime. Zaten abime yardım ediyordum, sonra fırt yapıyordum. Çok sıkıntılı başlamadı, güzeldi.”* ifadesinde mutlu hissettiğini belirtmiş; Rama (24) *“Çok büyük bir şey yapıyormuşum gibi gelmişti. Deneyeceğim için çok heyecanlanmıştım... Çok deli bir şey olduğumu sandım. Mutluydum o zamanlar içtiğim için... Mutlu olmuştum. Kötü bir şey hissetmedim, sadece mutluluk hissettim. Yeni bir şey gördüm. Hava ağzımdan çıkıyor ya, onu görünce çok mutlu oldum.”* ifadesinde mutluluk ve heyecanını paylaşmıştır. Merak edilen bir ürünü ilk defa denemenin verdiği heyecan ilk defa Türkiye’de deneyimleyen Muhsin (19) tarafından *“Hemen yapalım deneyelim dedik. Heyecanlandık dediğim nargile içicez falan heyecanıydı. İçtiğim anda değişik bir duygu geldi içime çekiyorum falan.”* olarak ifade edilmiştir:

Katılımcıların çoğunluğu ilk defa tütün ürünü deneyimledikten sonra mutluluk ve heyecan hissetmişlerdir. Tütün kullanımını ilk defa denemek, katılımcıların kendilerini bir yetişkin ve bağımsızlıklarını kazanmış bireyler gibi görmelerinde etkili olmuştur. Tütün kullanımı ile “büyüdüğünü” belirten Yağmur (24) *“Biraz daha özgür hissettim. Şimdi büyüdüm dedim.”* ve “erkek olduğunu” belirten Vatan (23) *“Gittim tadına baktım. Erkek olduğumu hissettim 13 yaşındaydım o zaman.”* ifadelerinde bunu vurgulamışlardır. Ancak bu bulguyla zıt olarak aile üyelerinden birine yakalanma kaygısı yaşayanlar Yağmur (24) *“Azıcık bir şey aldım, bıraktım. Korktum biraz. Ailemin de haberi olmadığı için korktum.”* ifadesinde korku duygusunu hissettiğini belirtmiştir. Buna benzer bir sonuç ilk defa Türkiye’de deneyimleyen Zeydan (23)’da görülmüştür. Yeni bir şey denemenin verdiği merak ve heyecan katılımcılara mutluluk şeklinde yansırken tütün ürünü kullanmanın yetişkinlik belirtisi olduğu düşüncesi sorumlulukların arttığına ilişkin kaygıyı da beraberinde getirmektedir. Katılımcı buna ilişkin düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

Böyle istediğim bir şeyi denediğim için mutlu oldum ama iyi bir şey miydi kötü müydü bilmiyorum. Ama denediğim için sevindim... 4-5 tane içtim üst üste. Bana o zaman çok iyi geldi. Bir de anında çok kötü bir şey de hissettim. Sevmediğim bir şeyi

denedim çünkü. İstemediğim bir şeydi. Artık büyüdüğümü, sorumluluklarım olduğunu gördüm (Zeydan, 23).

Katılımcılardan Aslan (24) “*Çok kötü duygusal bir boşluk yaşadım. Hiç beğenmedim tadını.*” ifadesi tütün ürününün deneyimlendikten sonra tat olarak beğenilmemesi ve mevcut psikolojik problemlerin çözümüne olumlu katkıda bulunmaması durumlarının deneyimin duygusal bir boşluk hissine neden olabileceğini ortaya koymaktadır.

Tütün Ürününe Dair İlk Düşünceler: Tütün ürününü ilk defa deneyimlemenin ardından tütün ürününe dair düşünceleri sorulduğunda katılımcılar, nargileyi koku ve tat olarak beğendiklerini ifade ederken sigaranın daha ağır gelmesinden dolayı sevmediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan Zeynep (23) “*Mesela ben sigara da denedim bir kere ama hiç zevk almadım. Nefret ettim yani ama nargile bana farklı geliyor. Keyif alıyorum... Kokusu, tadı daha iyi nargilenin.*” ve Danya (22) “*Çok ağır olduğu için sevmedim.*” ifadeleri bunu göstermektedir. Bu bulgu, benzer olarak tütün ürününü ilk defa Türkiye’de deneyimleyen Tülin (21) tarafından “*Güzel bir tadı yoktu. Devam etmek istemedim. Kötü bir tadı vardı.*” şeklinde ifade edilmiştir. İlk kullandığı tütün ürünü sigara olan katılımcılar sigaranın tadını çok beğenmediğini belirtmişlerdir. Buna bağlı olarak kullanımı sürdürmek istemeyen katılımcıların yanı sıra tütün ürününün tadını beğenmeyerek kullanmaya devam eden Fatma (18) “*Tadını çok beğenmedim ama içtim.*” ifadesinde bulunmuştur. İlk kullandığı tütün ürünü nargile olan katılımcılar, özellikle tadının hoşuna gittiğini ve aromalı tükettiğini belirtmiştir. Katılımcılardan Muhsin (19) “*Tadı olan bir havayı içime çektim gibi.*”, Zeydan (23) “*Tadı güzeldi, ilk içtiğim çilekliydi mesela. Ben kötü bekliyordum ama ferah geldi. Ondan içmeye devam ettim... Tadı hem güzel geldi hem kötüydü. Güzel neden? Çünkü sıkıntıdan dolayı içtim. Kötü neden? Sevmedim tadını. Hala sevmiyorum.*” ve Koray (22) “*Hoşuma gitti. Ağzımdan duman çıkıyor ya çok hoşuma gitti.*” ifadeleri nargileden çıkan dumanın, aromalı tadın katılımcılar için tütün ürününü cezbedici hale getirdiğini göstermektedir.

3.1.2. Tütün Ürününe Başlama Nedenleri

Bu alt tema, Suriyeli gençlerin tütün ürününe başlama nedenlerini ele almaktadır. Tütün ürününü ilk defa Suriye’de ve Türkiye’de deneyimleyen katılımcılar için tütün ürününe başlama nedenlerinde farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. Bu bağlamda, karşılaştırma yapabilmek amacıyla bu başlık altında tütün ürününe başlama nedenlerinde farklılıklar ve tütün ürününe başlama nedenlerinde benzerlikler olmak üzere iki alt başlık ele alınmıştır. Farklılıklar ve benzerlikler, Şekil 3.2.’de Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünü İle Tanışma Tema Haritasında görsel olarak verilmiştir.

3.1.2.1. Tütün Ürününe Başlama Nedenlerinde Farklılıklar

Bu alt tema, tütün ürününü ilk Suriye’de deneyimleyenlerin başlama nedenleri ve tütün ürününü ilk Türkiye’de deneyimleyenlerin başlama nedenleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Belirtilen nedenler, katılımcıların yalnızca bahsedilen ülkede yaşamakta olduğu zaman diliminde tütün ürünü kullanma nedenini oluşturduğundan ayrı olarak başlıklara ayrılmıştır.

3.1.2.1.1. Tütün Ürünü İlk Suriye’de Deneyimleyenlerin Başlama Nedenleri

Bu alt tema, tütün ürününü ilk defa Suriye’de deneyimleyen katılımcıların Türkiye’de deneyimleyen katılımcılardan farklı olarak ifade ettikleri tütün ürününe başlama nedenlerini ele almaktadır. Bu nedenler savaş, tütün ürünü özelliklerinin cezbedici olarak görülmesi ve tütün ürünlerinin kültürel olarak kabul görmesi olmuştur. Mikro ve makro düzeyde nedenlere bağlı olarak gençlerin tütün ürününe başladığı görülmektedir.

Savaş: “Ya kendimi öldüreceğim ya bir şey yapacağım. Ben de sigarayı tercih ettim”

Suriye’de başlayan iç savaş, beraberinde farklı psikolojik ve sosyal sorunları getirmiş ve katılımcıların farklı baş etme stratejileri geliştirmelerinde etkili olmuştur. Savaş ortamı ve savaşın neden olduğu tahribat, ölüm düşüncesini veya olumsuz baş etme stratejilerini gündeme getirmektedir. Tütün ürünü kullanımının başlangıç noktasını savaşın oluşturduğu ve savaşın neden olduğu durumlarla baş etmek için sigara kullanımını çözüm olarak gördüğünü Aslan (24) *“Savaş etkiliydi kullanmaya başlamamda. Esat rejimi bizim memleketi işgal etti, en büyük sebep oydu. Herhangi bir şey yapmam lazımdı. Ya kendimi öldüreceğim ya bir şey yapacağım. Ben de sigarayı tercih ettim. Ama fayda sağlamadı tabiki.”* şeklinde ifade etmiştir.

Tütün Ürünü Özelliklerinin Cezbedici Olarak Görülmesi

Tütün ürünleri kullanımı esnasında tütün ürünlerinden çıkan duman ve yayılan koku tütün ürünlerinin cezbedici olarak görülmesinde etkili olmaktadır. Katılımcılardan Muhanned (23) *“Kokusu beni çok etkiledi. Daha sonra nargileden çıkan duman beni cezbetti... İlk içtiğim elmalıydı. Çok sevmiştim.”*, Ahmet (24) *“Dumanı beni etkiledi, içmek istedim.”*, Halid (21) *“Amcam nargile kullandığı zaman onu odada bıraktığında, mola verdiğinde alıp tadına bakıyordum. Daha sonra onların yanında otura otura daha çok beni cezbetti... Hem kokusu hem amcamdan etkilenecek başladım, çekiordu beni.”* ve Ferman (24) *“Kokusu çok güzel geliyordu, kardeşim gel dene derdi. Ben de denedim.”* ifadeleri farklı aromalarda yapılan nargilenin bıraktığı kokunun katılımcılar için rahatsız edici olmaktan ziyade merak uyandırıcı olduğunu göstermektedir. Buna bağlı olarak ilk defa nargile kullanan katılımcılar, nargileyi aromalı kullanmayı tercih etmişlerdir.

Tütün Ürünlerinin Kültürel Olarak Kabul Görmesi

Bireylerin sosyal çevresinde veya yaşadığı toplumda tütün ürünlerine atfedilen anlamlar farklı olabilmektedir. Çeşitli mekânlarda ve farklı yaş grupları tarafından tüketilen tütün ürünleri, yaygın olarak kullanılmakta ve zararlı bir üründen ziyade sosyalleşme aracı olarak görülmektedir. Bir araç rolü gören tütün ürünleri, zamanla bulunduğu toplumda kültürel olarak kabul edilen ve kanıksanan bir şeye

dönüşebilmektedir. Suriye, tütün ürünleri kullanımının yaygın olduğu ve bir sosyalleşme aracı olarak kullanıldığı yerlerden birisidir. Sosyal ortamlarda aranan ve “tamamlayıcı” bir niteliği olduğun belirten katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

Bizim zaten oturduğumuz semtte nargile çok yaygındı. Büyük, küçük fark etmeksizin herkes içerdi. Ben de onlara katıldım... Suriye’de zaten kültürel anlamda nargile çok kullanılır. Gençler dışarı çıkar mesela, kâğıt oynar. Yanında bu şeyin gerekli olduğunu hissediyor. Nargile orada tamamlayıcı bir şey, olmazsa olmaz. Ortamı tamamlamayan bir şeydir (Muhanned, 23).

3.1.2.1.2. Tütün Ürünü İlk Türkiye’de Deneyimleyenlerin Başlama Nedenleri

Bu alt temada, tütün ürünü ilk defa Türkiye’de deneyimleyen katılımcıların Suriye’de deneyimleyen katılımcılardan farklı olarak ifade ettikleri tütün ürününe başlama nedenleri incelenmektedir. Bu nedenler, stresli yaşam olayları ve farklı bir şey deneme isteği olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriye’de tütün ürünü kullanımı başlayan katılımcılardan farklı olarak savaşın yerini Türkiye’de savaş dışında stresli yaşam olaylarının aldığı sonuçlanmıştır. Bunun yanı sıra tütün ürünlerinin kültürel olarak kabul gördüğüne dair Türkiye’de tütün ürününe başlayan katılımcılar bir ifade kullanmamışlardır.

Stresli Yaşam Olayları

Karşılaşılan stresli yaşam olayları sonrasında tütün ürünü kullanmaya başlayan katılımcılar bulunmaktadır. Bir katılımcı aile içi meydana gelen stres verici olaylar sonrasında durumla baş etmede mevcut koşulların yetersiz kalabildiğini ve anlık bir çözüm olarak sigara satın alarak kullanmaya başladığını belirtmiştir:

İşte sigarayı sıkıntılarımdan dolayı içmeye başladım... Bir sıkıntı geçirdiğim için başladım... Babam bir cezaevine girdi, mesuliyet bana kaldı ondan dayanamadım başladım... Babam bir olaya girdi. Ben de mesuliyet üstüme kaldığı için kötüydüm. Bir

akşam öylesine akşam dükkândan çıkmıştım. Markete uğradım. Severek içmedim ama sıkıntılardan dolayı içtim (Zeydan, 23).

Farklı Bir Şey Deneme İsteği

Gençlik döneminde bireyler içinde bulundukları sistemlerden etkilenmekte, denemek istedikleri eylemleri harekete geçirmekte daha istekli olabilmektedir. Katılımcılardan Elif (19) “Denemediğim bir şey kalmasın açısından denedim. Öyle her içenler neden içiyor diye kullandım.” ve Fatma (18) “Arkadaşlarımla parktaydık. Bir denemek istedik, denedik. Sebebi yok, yeni bir şey denemek istedik... O zaman farklı bir şey denemek istedim. Sigara denedim.” ifadeleri genç yaşlarda ilk defa deneyimlenen eylemleri artırmak veya merak duygusunu gidermek istemesine bağlı olarak tütün ürünü kullanımının gerçekleşebildiğini göstermektedir.

3.1.2.2. Tütün Ürününe Başlama Nedenlerinde Benzerlikler

Görüşme yapılan Suriyeli gençler arasında tütün ürünü kullanımı Suriye’de veya Türkiye’de başlayanlar bulunmakla birlikte tütün ürününe başlama nedenlerinde benzerlikler mevcuttur. Bu benzerliklerin birlikte ele alınması, yalnızca belirli bir kitlede veya bölgede değil; daha geniş ölçekte de bu nedenlerin tütün ürününe başlamada etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Buna bağlı olarak bu nedenlere katılımcı söylemlerinden hareketle derinlemesine bakılması önemlidir. Tütün ürününe başlama nedeninde ortak nedenler; aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının varlığı, arkadaş çevresinde tütün ürünü kullanımının varlığı, tütün ürünlerine olan merak, psikolojik rahatlama sağladığı düşüncesi ve başa çıkma aracı olarak görülmesi olarak ele alınmıştır.

Aile Üyelerinde Tütün Ürünü Kullanımının Varlığı

Aile üyelerinde mevcut tütün ürünü kullanımının varlığı, katılımcıların tütün ürününe başlamasında etkili olmaktadır. Ev ortamında aile üyelerinin tütün ürününü hazırlayıp kullandığını gözlemleyen ve buna bağlı olarak merak ederek deneyen

katılımcılar mevcuttur. Ev ortamında tütün ürününün varlığı, tütün ürününe erişimi katılımcılar için kolaylaştırmaktadır. Özellikle tütün ürünü kullanan kişilerden kalan paket veya tütünü kısa süre içerisinde gizlice kullanma söz konusudur.

Abim içiyordu hep. Onun nargilesini de ben hazırlıyordum zaten evde. Abim nargileyi bırakıp arada dinlenmeye falan geçince ben de içiyordum (Muhanned, 23).

Amcam nargile kullandığı zaman onu odada bıraktığında, mola verdiğinde alıp tadına bakıyordum. Daha sonra onların yanında otura otura daha çok beni cezbetti... Hem kokusu hem amcamdan etkilenerek başladım, çekiordu beni (Halid, 21).

Babam genelde sigara içiyordu sonra bir gün ben de içeyim tadı nasıl diye dedim... Neden herkes sigara içiyor, ben de deneyeceğim dedim... İlk babamın paketinden aldım (Danya, 22).

Yapıp mutfığa koyuyorlar ben gidip gizlice içiyordum. Abimleri görüyordum hep denemek istiyordum. Abim ne zaman içerse ben de o zaman içirim... Daha önceden de evde böyle ortam oluyordu ama ilk defa tek kalmıştım meraklan başladım (Koray, 22).

Aile üyelerinin ev ortamında tütün ürününü kullanması, daha sonrasında aile üyeleriyle birlikte kullanmada etkili olmuştur. Özellikle yaşları yakın olan kardeş veya kuzenler ile ilişkiler, birlikte tütün ürününü ilk defa denemede teşvik edici olmaktadır. Birlikte gizlice deneme davranışında bulunurken kullanmayan kişileri aile üyelerine bildirmeye yönelik baskı da tütün ürününe başlamada etkilidir.

Bizim yengemiz, kuzenlerimiz içiyordu. Onlar bize geliyorlardı, içiyorlardı. Biz kalanı içiyorduk. Sonra dedik biz içmeye başlayacağız... Biz 4-5 kız birlikteydik, bir paket aldık. O zaman bu paketi bitireceğiz bugün dedik. Kuzenlerimizle denedik. Bizde biri içerse hepimizin içmesi gerekiyor, kimse söylemesin diye. İçmek istemezse bir kişi zorla içiyorduk. Biz yaptık, sen de yapacaksın diyorduk... Kardeşim kafamı doldurdu,

aldık içtik. Zaten aramızda içmek isteyen vardı, bazılarına da biz zorla içirdik (Esil, 22).

Aile üyelerinden kalan tütün ürünlerini gizlice kullanmanın yanı sıra kullanan aile üyeleri ile birlikte kullanım da söz konusudur. Aile üyeleri, katılımcılar 18 yaş altındayken tütün ürünü kullanmak istemesini reddetmemiş; izin vermişlerdir. Bu da beraberinde küçük yaşta tütün ürününe başlamaya neden olmuştur.

İşte içiyordu abilerim, dayılarım. Ben de deneyebilir miyim bir kere çekebilir miyim dedim. Güzel miydi, severek mi içiyorsunuz öylesine mi diye sordum... Hoşuma gitmiyordu ama baktım severek içiyorlar. Ben de denedim (Zeydan, 23).

Erkek kuzenim o zamanlar o içiyordu. Ben denemek istedim... Kuzenim söyledi, gel dene diye. Ben de denedim (Rama, 24).

Aile üyelerinde tütün ürünü kullanımını görme katılımcılarda tütün ürünlerine yönelik merak uyandırmış, katılımcıların gizlice veya aile üyelerinden izin alarak kullanmalarında etkili olmuştur. Bu durum, aile üyelerinin ev ortamında çocukları ve gençleri tütün ürününden korumaya yönelik eylemlerinin yetersizliğini göstermekte ve aile üyelerinde tütün ürünü kullanımını bir risk faktörü olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Arkadaş Çevresinde Tütün Ürünü Kullanımının Varlığı

Tütün ürünü kullanan arkadaşların kullanma amacıyla tütün ürünü vermesi çoğu zaman kullanıma başlama nedeni olmaktadır. Katılımcıların tütün ürününe yönelik duyduğu merak, arkadaş çevresinde sosyal ortamda kullanımın yaygın olması arkadaş tarafından uzatılan tütün ürünü denemesinde etkilidir.

Sigarayı sadece o alıştıran arkadaşlarımla yanında kullanmaya başladım. Ondan sonra kendim kullanmaya başladım... Akşam oturuyorduk. Verdi bir tane, denedim oldu (Elif, 19).

İşten arkadaşım. Kendisi zaten içiyordu. Ismarlamasıyla birlikte içmeye başlamış. O günden beri kullanıyorum (Ahmet, 24).

Arkadaşımdan dolayı oldu. Arkadaşım verdi, ben de içtim. Okuldan arkadaşım... Arkadaşım uzun zamandır kullanıyordu. Önerdi sağolsun. Ben de kıramadım (Tülin, 21).

Yeni bir sosyal ortama girmek, beraberinde o gruba dâhil edilme isteğini getirmektedir. Göç sürecinin ardından yeni bir arkadaş ortamına dâhil olan bir katılımcının ifadeleri, arkadaşlarda tütün ürünü kullanımının varlığının teşvik edici olduğunu ve başlamasındaki etkisini ortaya koymaktadır.

Türkiye'ye ilk geldiğimizde başladım. Çünkü küçüktüm ve fazla arkadaşım yoktu Suriye'de. Burada arkadaşlarım fazla oldu çıkıp geziyorum. Nerede kötü şey varsa arkadaşlardan gelir zaten... Arkadaş çevrem arttı. Herkes yeni başlamıştı sigaraya. Al bir tane iç falan diye diye paket almaya başladım (Koray, 22).

Sosyal ortamlarda arkadaşların tütün ürünü kullanımı, kullananlar tarafından tütün ürünü uzatılmasa da merak uyandırıcı olmaktadır. Katılımcıların kendi isteğiyle tütün ürünü kullanan arkadaşlarından alarak kullandığı durumlar mevcuttur.

Arkadaşlarımla beraber herkes içiyordu. Ben de neden içmeyeyim dedim, ben de denedim. 4 kişiydik, herkes içiyordu. Nargile içiyorlardı. Hepsi önceden içiyordu. Bana baskı yapmadılar iç diye ama gençlik işte denedim. Arkadaşlarımdan vardı, onlardan alıp kullandım (Yağmur, 24).

Arkadaşım içiyordu, ondan alıp yaptık... Toplamda o gün dört kişiydik. Fazla toplanmıyorduk, toplandığımız zaman da öyle bir şey yaptık (İsmet, 23).

Aslında arkadaşlarımla oturuyorduk. Herkes sigara içiyor, bunlardan bir sigara alayım dedim (Aslan, 24).

Tütün Ürünlerine Olan Merak

Yakın çevrede veya toplumda tütün ürünü kullanımının görülmesi ve tütün ürününün sahip olduğu özellikler, başlamada etkili olmaktadır. Özellikle yakın çevrede tütün ürünü kullanan kişilerin görülmesi ile merak duygusu ve deneme isteği artmaktadır. Böylece ilk deneyim başlamaktadır.

Denemediğim bir şey kalmasın açısından denedim. Öyle her içenler neden içiyor diye kullandım (Elif, 19).

Babam genelde sigara içiyordu sonra bir gün ben de içeyim tadı nasıl diye dedim... Aslında tam hatırlamıyorum ama denemek istedim. Neden herkes sigara içiyor, ben de deneyeceğim dedim (Danya, 22).

Kuzenimle gitmiştik, neymiş bu deneyelim dedik... Sigara çok ilgimi çeken bir şey değildi, nargileyi denemek istedim. Herkes içiyor, ben de öğrenmek istedim... Denemeye karar verme sebepim de meraktı (Muhsin, 19).

Sadece meraktan başladım. Hoşuma gitmiyordu ama baktım severek içiyorlar. Ben de denedim (Zeydan, 23).

İlk deneme girişiminde bulunulması hem merak duygusuyla hem cesaretli davranışta bulunma isteğiyle bağlantılı olmaktadır. Ev ortamında tütün ürününün kullanılması ve kalan malzemenin bulunması, katılımcılar için tütün ürününü cezbedici kılabilmekte ve kullanımı güdülemektedir.

Evde tektim ben. Cesaretli hissettim bir deneyeyim insanlar nasıl içiyor dedim. Duman nasıl çıkacak dedim. 2-3 kere içtim. Zaten kömürü bitmişti, onlar içiyor ben sonunu anca içebiliyordum. Daha önceden de evde böyle ortam oluyordu ama ilk defa tek kalmıştım meraktan başladım (Koray, 22).

Psikolojik Rahatlama Sağladığı Düşüncesi

Tütün ürünü kullanımının psikolojik rahatlama sağladığı düşüncesi, katılımcılar için tütün ürününü kullanılabilir kılmaktadır. Tütün ürününün sakinleştirici bir etkisi olduğuna dair yanlış bilinç, stresli durumlarda tütün ürününe başlama konusunda teşvik edici olmaktadır.

En büyük sebep psikolojik kriz gelmişti bana 2019'da. Herhangi bir şey yapmam lazımdı. Ben de sigara içmeyi tercih ettim rahatlamak için.(Aslan, 24).

Herkesten sigara rahatlatır, sakinleştirir diye duydum. Ben de başlayayım dedim (Dime, 20).

Başa Çıkma Aracı Olarak Görülmesi

Bireyler, karşılaştıkları yaşam olaylarına karşı olumlu veya olumsuz baş etme stratejileri geliştirebilmektedir. Olumsuz baş etme stratejileri, problemin çözümüne katkı sağlamamakla birlikte geçici bir rahatlama sağlamaktadır. Tütün ürününe başlama ve kullanımı devam ettirme, olumsuz baş etme stratejileri arasında yer almaktadır. Katılımcılar, tütün ürününün karşılaştıkları problemler sonucunda sinirli veya huzursuz olma halini değiştireceğini düşünerek başa çıkma aracı olarak kullanmışlardır.

O zamanlar benim baya bir sorunlarım vardı, sinirliydim. O zaman farklı bir şey denemek istedim. Sigara denedim (Fatma, 18).

İşte arkadaşlarla başlayıp ondan sonra sıkıntımı gidermek için hep kullandım (Ahmet, 24).

Bir kayıp yaşanması ve bu kaybın beraberinde getirdikleri ile farklı sorumluluklar yüklenmesinin tütün ürününe başlamasında etkili olduğunu belirten bir katılımcı, kısa süreli bir çözüm olarak bundan yararlanmıştı.

O sıra babamı da kaybetmiştim kısa süre öncesinde... Babam vefat ettikten sonra biraz duygusal anlamda etkilendim. İşe gitmek zorunda kaldım, orada çalışmak zorunda kaldım.

S: Baba vefatından dolayı mı başladın, kullanım sebeplerin neydi?

Evet, ölümden sonra iyi geleceğini düşünerek başladım ve daha çok yoğunlaştım (Halid, 21).

Erken yaşta evlilik, erken gebelik, aile içi şiddet deneyimleyen ve ev ortamından başka sosyalleşebileceği, iletişim kurabileceği kişilerin olmadığına vurgu yapan bir katılımcı kullanıma başlama nedenlerini başlangıçta ifade etmekte zorlanmıştı. Katılımcı görüşme esnasında ev içi sorumluluklarının fazla olduğunu, iki küçük çocuğa bakım verdiğini belirtmiş ve eşiyle yaşadığı tartışmalardan bahsetmiştir. Özellikle çok yorulduğu ve eşiyle tartışma yaşadığı günler daha sık sigara tükettiğini belirtmiştir. Bunun üzerine katılımcıya anlattıklarından hareketle ilişki kurulabilecek bir soru yöneltilmiş ve sigaraya başlama nedeni katılımcı tarafından ifade edilmiştir.

S: Sorumluluklarının fazla olması ile bunun arasında ilişki kurulabilir mi sence?

Evet olabilir. Problemlerimi unutmak ve sakinleşmek için sigaraya başladım (Dime, 20).

3.2. Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri

Bu alt tema altında, Suriyeli gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerine kronolojik bir sırayla bakılmaktadır. Bu kronolojik sıra göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası olmak üzere üçe ayrılmaktadır. İlk olarak göç öncesinde, Suriye’de yaşadığı zaman diliminde tütün ürünü kullanımı bulunan katılımcılara ilişkin bir alt tema işlenmektedir. Burada katılımcıların tütün ürünü kullanımına dair bilgiler ve tütün

ürünü kullanım nedenleri olmak üzere iki alt başlık ele alınmaktadır. Tütün ürünü kullanımına dair bilgilerde kullanılan tütün ürünü, kullanım sıklığı, satın alınan mekânlar, tüketilen mekânlar, aylık yapılan harcama, birlikte kullanılan kişiler ve ailenin tutumu olmak üzere yedi ayrı bilgiye yer verilmektedir. Yalnızca Suriye’de tütün ürünü kullanımı mevcut olan katılımcıların o dönemde tütün ürünü kullanım nedenlerine değinmenin ardından göç sırası alt temasına geçilmektedir. Bu alt temada katılımcıların göç deneyimleri ve göç sırasında tütün ürünü kullanımının nasıl etkilendiği ele alınmaktadır. Katılımcıların göç öncesi ve göç sırası süreçlerinde tütün ürünü kullanımının ele alınmasının ardından araştırmanın asıl zaman dilimini oluşturan göç sonrasına, yani şimdiki zamana geçilmektedir ve gençlerin Türkiye’de mevcut tütün ürünü kullanım deneyimleri incelenmektedir. Bu alt tema, tütün ürünü kullanımına dair bilgiler ve tütün ürünü kullanım nedenlerini içermektedir. Göç öncesi alt temasıyla benzer olarak göç sonrası alt temasında yer alan tütün ürünü kullanımına dair bilgiler kullanılan tütün ürünü, kullanım sıklığı, satın alınan mekânlar, tüketilen mekânlar, aylık yapılan harcama, birlikte kullanılan kişiler ve ailenin tutumu olmak üzere yedi ayrı bilgidir oluşmaktadır.

Şekil 3.3. Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri Tema Haritası

3.2.1. Göç Öncesi Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri

Bu alt tema, Suriye’de tütün ürünü kullanımı başlayan ve devam eden katılımcıların göç öncesi dönemde tütün ürünü kullanım deneyimlerini derinlemesine incelemektedir. Araştırma bulgularında ilk temada bulunan tütün ürünü ile tanışma

bölümünde yer alan Suriye’de tütün ürünü kullanımı başlayan 12 katılımcının göç öncesi süreçte tütün ürünü kullanım deneyimleri kendi söylemlerinden hareketle bu alt temada ele alınmaktadır. İlk olarak tütün ürünü kullanımına dair bilgiler, ardından tütün ürünü kullanım nedenleri bu başlık altında yer almaktadır.

3.2.1.1. Tütün Ürünü Kullanımına Dair Bilgiler

Bu alt tema göç öncesi dönemde kullanılan tütün ürünü, kullanım sıklığı, satın alınan mekânlar, tüketilen mekânlar, aylık yapılan harcama, birlikte kullanılan kişiler ve ailenin tutumu olmak üzere yedi alt kategoriden oluşmaktadır.

Kullanılan Tütün Ürünü: Katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin bilgileri içeren Çizelge 3.2.’de göç öncesi kullanılan tütün ürünü bilgisine yer verilmiştir. Suriye’de tütün ürünü kullanımı olan 12 katılımcının kullandığı tütün ürününe bakıldığında yedi katılımcının yalnızca nargile, dört katılımcının hem sigara hem nargile, bir katılımcının yalnızca sigara kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Kültürel olarak kabul gören ve sosyalleşme aracı olarak da kullanılan nargilenin görüşme yapılan katılımcılar arasında yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Sigara kullanımı daha az olmakla birlikte sigara genellikle tek kullanılan tütün ürünü olmamakta ve nargile ile birlikte kullanılmaktadır.

Kullanım Sıklığı: Görüşme esnasında katılımcılara kullanım sıklıkları aylık kullanım üzerinden sorulmuş ancak katılımcılar farklı şekillerde ifade etmişlerdir. Günlük, haftalık ve aylık olmak üzere farklı şekillerde kullanım sıklığını ifade eden katılımcılar bulunmaktadır. Özellikle günlük kullanımı sık olan katılımcılar, günlük biçimde ifade etmişlerdir. Örneğin Danya (22) “*Suriye’deyken babamla iki kardeşimle bir de nargile her gün içiyorduk.*”, Ahmet (24) ise “*Nargile çok fazla içmedim, az bir şey içtim. Bir ayda bir tane falan içiyordum Suriye’de... Günde bir paket de sigara içiyordum.*” şeklinde kullanım sıklıklarını belirtmişlerdir.

Haftalık ve aylık olacak şekilde kullanım sıklığını belirten katılımcılardan Muhanned (23) “*Nargileyi genelde haftada 1-2 kere içiyordum.*”, Zeynep (23)

“Genelde böyle haftada bir, annemin arkadaşları geldiği zaman ya da bütün aile toplandığı zaman içiyordum.”, Yağmur (24) *“Nargile kullanıyordum. Daha fazla kullanıyordum. Haftada 4 kere kullanıyordum.”* ve Aslan (24) *“Nargile hiç sevmem. Birkaç kere denedim sevmedim. Suriye’deyken sigarayı aylık 2 paket içiyordum.”* şeklinde kullanım sıklıklarını farklı şekillerde ifade etmişlerdir.

Aldıkları tütünün kalitesini karşılaştırdığında Suriye’de daha kaliteli ürüne eriştiğini ve kafe ortamında tütün ürünü kullandığı için kullanım sıklığı da kafeye gittiği zamana bağlı olarak değiştiğini Esil (22) *“Orada daha çok içiyorduk. Çünkü buradaki tütünleri o kadar çok beğenmiyoruz... Suriye’deyken kafeye gittiğimizde içiyorduk genelde. Yılda 4-5 defa anca içiyorduk.”* sözleriyle aktarmıştır.

Tütün ürünü kullanım sıklığı, kullanılan kişilere veya tüketilen mekâna gitme sıklığına bağlı olarak değişiklik göstermesinin yanı sıra ülkedeki mevcut politik koşullara bağlı olarak da şekillenebilmektedir. Ülkedeki savaş koşulları ve tütün ürünleri üzerinde belirli bir grubun hâkim olması, diğer kesimlerin tütün ürününe erişimini zorlaştırabilmektedir. Vatan (23) *“Ayda 1-2 kere içiyordum. Çünkü orada yasak vardı, IŞİD falan vermiyorlardı bize. Satmıyorlardı.”* ifadeleriyle ülkede mevcut olan bu yasağa ve satışın yapılmamasına vurgu yapmıştır.

Katılımcıların tütün ürününü birlikte kullandığı kişiler aracılığı ile erişmesi, kullanım sıklıklarını etkilemektedir. Aile üyeleri ile birlikte kullanan katılımcılar genellikle aile üyelerinin tütün ürününü hazırlayıp kullanmasını beklemektedir. Sigaranın paket halinde satılması ve hazırlanması için bir zaman ve uğraş gerektirmemesi sebeplerine bağlı olarak sigara kullanan katılımcıların sıklığının daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bunu yanı sıra nargile hazırlamanın bir uğraş olarak görülmesi, kafelerde tüketilebilmesi için o mekânlara gitmenin gerekmesi ve savaş koşullarına bağlı olarak nargileye erişimin zorlaşması gibi farklı sebeplere bağlı olarak nargile kullanım sıklığının katılımcılar arasında daha az kullanıldığı düşünülmektedir.

Satın Alınan Mekânlar: Katılımcı ifadeleri, kullandıkları tütün ürünlerini çoğunlukla bakkal, market veya tütüncülerden satın aldığını ortaya koymaktadır.

Katılımcılardan Muhanned (23) “*Nargileyi de bakkaldan alırdım.*”, Zeynep (23) “*Evde vardı. Mağazalar oluyordu.*”, Ahmet (24) “*Bakkaldan alıyordum orada da. Çalıştığım için iş çıkışı gidip alıyordum bakkaldan.*”, Yağmur (24) “*Orada da marketten, tütüncüden alıyordum.*”, İsmet (23) “*Suriye’deyken de orada her yer satıyordu. Bakkaldan falan da alıyorduk.*” ve Aslan (24) “*Marketlerden, arkadaşlarımdan alıyordum.*” söylemleri bunu göstermektedir.

Tütün ürünlerine erişimin genellikle kolay olduğunu ve bakkal, market aracılığı ile erişebildiğini söyleyen katılımcıların yanı sıra Vatan (23) “*Ayda 1-2 kere içiyordum. Çünkü orada yasak vardı, IŞID falan vermiyorlardı bize. Satmıyorlardı. Gizli gizli içiyorduk. Bakkaldan alıyorduk gizli kaçak tütün alıyorduk.*” ifadesiyle ülkedeki savaş koşullarına bağlı olarak mevcut durumun tütün ürünlerine erişimini zorlaştırdığını belirtmektedir.

Tüketilen Mekânlar: Katılımcıların tütün ürününü kullandığı mekânlar değişiklik göstermekle birlikte çoğunlukla kafede kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Tütün ürünlerinin hem kullanılabileceği hem satışının yapıldığı kafelerin varlığı, katılımcıların bu mekânı seçmesinde etkili olmaktadır. Katılımcılardan Esil (22) “*Orada daha çok kafelerde içiyorduk. Bizde nereye gitsek nargile vardı. Rahat rahat bulabilirdin.*” ve Danya (22) “*Kafede falan da içiyorduk.*” ifadeleri tütün ürününü kafede kullandıklarına işaret etmektedir. Katılımcıların kafede tütün ürünü kullanmayı tercih etme sebebinin bu mekânlarda hem tütün ürünü kullanımının hem satışının yapıyor olması olduğu düşünülmektedir.

Katılımcılardan Muhanned (23) “*Suriye’de hem nargile kafeler var hem de onun haricinde böyle bahçeler var belediye bahçeleri gibi. Herkes nargilesini alır gelir, orada içerdi. Ben de arada oraya giderdim. Genelde mahalleden arkadaşlarımla içiyordum*” ve İsmet (23) “*Mekân fark etmiyordu, bizde saklı bir şey değildi. Bazen evde bazen kafede içiyorduk.*” ifadeleri tütün ürünü kullanımlarının gizli olmadığını ve başka kişiler ile kullandıklarını göstermektedir. Bu durumun tütün ürününün dışarıda bir mekânda kullanılmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Kafe ve evin yanı sıra çalışma ortamında tütün ürünü kullanımının bulunduğunu belirten Ahmet (24) “*İşyerinde çalışırken kullanıyordum.*” ifadesi, çalışma ortamında tütün ürünü kullanımını önleyen veya kısıtlayan bir uygulama olmadığının göstergesidir.

Aylık Yapılan Harcama: Katılımcıların tütün ürünü için aylık yaptıkları harcamanın genellikle değiştiği görülmektedir. Suriye’de tütün ürünlerinin fiyatının daha ucuz olduğunu belirten Ahmet (24) “*Oradayken aylık 200 falan harcıyordum. Sigara orada daha ucuz. Gelirime çok etkisi yoktu.*” ve Vatan (24) “*Suriye’de aslında sigara çok ucuz. Bir paket 1 dolar falan. Oradaki gelirim düşününce hiç etkilemiyordu.*” tütün ürünü için yaptıkları aylık harcamanın gelirleri üzerinde olumsuz etkisi olmadığını ifade etmişlerdir. Bununla benzer olarak Halid (21) “*Çok fazla harcamamız yoktu çünkü tek tek satın alıyorduk. Nargile ne zaman gelirse öyle alıyorduk. 100 tl falan anca harcıyorumdur aylık. O da gelirim etkilemiyordu.*” ifadeleriyle nargile için yaptığı harcamanın gelirini olumsuz etkilemediğini belirtmiştir.

Tütün ürününü genellikle arkadaşları ile kullanan katılımcılardan Yağmur (24) “*Masrafları hatırlamıyorum maalesef ama ortak alıyorduk. Her defasında başka birimiz ödüyorduk, sırayla ödüyorduk. İlk başladığımda dört kişi ile birlikte içiyordum.*” ve İsmet (23) “*Orada çok para harcamıyordum, gelirim etkilemiyordu. Zaten kalabalık arkadaş grubu olarak aldığımız için herkes masrafları bölüşüyordu.*” ifadeleri, satın alırken ortak aldıklarını ve masraflar için kendi aralarında eşit paylaşım yaptıklarını göstermektedir. Bu paylaşım, tütün ürünü için harcanan paranın gelir üzerinde bir olumsuz etkisi olmamasında etkili olmuştur.

Kullandığı tütün ürünü için kendi gelirinden bir harcama yapmayan, aile üyeleri aracılığı ile ulaşan katılımcılar bulunmaktadır. Bu katılımcılardan Muhanned (23) “*O zamanlar küçük olduğum için ailemden para alıyordum. O paranın bir kısmını da nargileye harcıyordum.*” ifadesi ailesinden aldığı paranın bir kısmını tütün ürününe ayırdığını; Danya (22) “*22 bin falan harcıyorduk. Tütün her hafta alıyorduk 5 bin tl. Ama kömür ayda bir tane alıyorduk onun parası 2 bin lira. Kardeşim ödüyordu çünkü*

onun kocası öldü. Öldükten sonra maaş veriyorlardı o alıyordu.” ifadesi aile üyelerinden biri tütün ürünlerini satın aldığı için harcama yapmadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra Suriye’deyken tütün ürünlerine bir harcama yapıp yapmadığı sorulduğunda Zeynep (23) “Yok, evde oluyordu.” ifadesi evde bulunan mevcut tütün ürünlerini kullandığını ve bir harcama yapmadığını ortaya koymaktadır.

Birlikte Kullanılan Kişiler: Suriye’de tütün ürünü kullanımı esnasında katılımcılar çoğunlukla aile üyeleri veya arkadaşları ile birlikte. Özellikle çekirdek ailede kullanımın mevcut olması, biri kullandığında diğer üyelerin de kullanmasında etkili olmaktadır. Örneğin Zeynep (23) “Genelde böyle haftada bir, annemin arkadaşları geldiği zaman ya da bütün aile toplandığı zaman içiyordum.”, Danya (22) “Suriye’deyken babamla iki kardeşimle bir de nargile her gün içiyorduk.” ve Vatan (23) “Evde abilerimle içiyordum.” ifadeleri aile içinde birlikte kullanıma işaret etmektedir.

Birlikte kullanılan arkadaşlar, Muhanned (23) “Genelde mahalleden arkadaşlarımla içiyordum.” ve Ahmet (24) “İş arkadaşlarımla içiyordum.” ifadelerinde görüldüğü üzere genellikle mahalle veya çalışma ortamındaki arkadaşlardan oluşmaktadır. Kullanımın başlangıç noktası da olabilen sosyal çevre, daha sonraki kullanımın birlikte devam etmesinde etkili olmaktadır. Arkadaşlar ile kullanımın sebebi Yağmur (24)’ün “Arkadaşlarımdan dolayı çok içiyordum. En yakın arkadaşım oradaydı. Her gün yaklaşık içiyorduk. Her gün arkadaşım ile görüşüyorduk, onun evine gidiyorduk. İstemesem de içiyordum.” ifadesinde belirttiği üzere sosyalleşmek olabileceği gibi Halid (21) “Çalıştığımız arkadaş ortamında onlardan bir firt alıp otlanmaya başladım... Genellikle iş arkadaşlarımla içiyordum. İşten dönerken kimse anlamasın ailelerimiz görmesin diye içiyorduk.” ifadesindeki gibi diğer aile üyelerinin görmesini engellemek de olabilmektedir.

Aile içinde baba figürü olarak çocuklarına davranışları ile örnek olabileceği düşüncesiyle tütün ürünü kullanımını ev içine taşımayan ve yalnızca dışarıda kullanan Aslan (24) “İçiyorum yani oturduğum arkadaşlarımla. Gece oturuyoruz buluşunca içiyoruz. İskambil oynarken içiyoruz. Suriye’de evde hiç içmedim. Çocuklarım beni

görünce sonra onlar da içecekler. Baba olduğum için onların hata yapmasını istemedim. Örnek olduğum için onların bilmesini istemedim. Hiç fark etmediler de.” ifadeleriyle ev içinde çocukların tütün ürünü kullanımı görmesi halinde teşvik edici olabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bu düşünce, katılımcının tütün ürününü kullandığı mekânın ev dışına taşınmasında etkili olmuştur.

Ailenin Tutumu: Katılımcıların Suriye’de tütün ürünü kullanımına yönelik ailenin tutumu değişiklik göstermektedir. Katılımcılardan Muhanned (23) *“Bir arkadaşım ile birlikte okuldan sonra gidip bir paket sigara almıştık. Tenha bir yere gitmiştik, içmiştik. Sonra bizi başkası görmüş, abime ispiyonlamış. Abim de bana kızıp enseme bir tokat atmıştı. Sigara içmeme çok kızdı.”* ve Danya (22) *“Annem sinirleniyordu çünkü alerjisi vardı. Rahatsız oluyordu.”* söylemleri ailenin tutumunun genelde tütün ürünü kullanımına sıcak bakmadığını göstermekle birlikte çoğunlukla sigara kullanımı konusunda çocuğa karşı daha katı bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır. Bunun sebebinin kültürel olarak Suriye toplumunda nargilenin kabul edilmesi ve toplumda yaygın olarak kullanılıyor olması olduğu düşünülmektedir. Başka bir sebep ise Danya (22)’nin ifadesinde belirttiği gibi aile üyelerinin tütün ürünü kullanımına bağlı olarak sağlık sorunları yaşıyor olması ve bundan rahatsızlık duymasıdır.

Ailenin sigara kullanımına karşı daha katı bir tutum sergilemesinin bir diğer sebebinin sigaranın yapısı ve cinsiyet olduğu görülmektedir. Sigaranın kullanmak için hazırlık ve belirli bir mekân gerektirmeyen bir yapıya sahip olması, istenilen yerde ve zamanda kullanılmasında etkili olmaktadır. Toplum özellikle kadınların istediği mekânlarda sigara tüketimine sıcak bakmamakta, cinsiyetine bağlı olarak baskıcı bir tutum sergilemektedir. Toplumun bu tutumunun ise ailenin tutumu üzerinde etkili olabileceğine işaret eden katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Bizde şu anlamı vardır. Bizde eğer bir kız sigara içerse millet ona kötü bakar. Mesela annem bize diyordu nargile içebilirsin ama sigara içemezsin diye. Biz nargile içtiğimizde kapalı bir yerde içiyoruz. Ama sigarayı sokakta falan her yerde içebilirsin. Sigara içmiyoruz o yüzden. Suriye’deyken kafeye gittiğimizde içiyorduk genelde...

Annem mesela karşı çıkardı, yasak derdi. Nargile de yasaktı da yeni yeni aslında içmeye başladık. Eskiden izin vermezdi. Bazı insanlara ailesi izin verir ama annem vermiyordu. Nargile için de evet de sigaraya asla izin vermezdi. Annemin ailesinin hepsi sigara içiyor teyzem falan. Annem nargile içiyor (Esil, 22).

Yukarıda belirtilen aile tutumunun aksine tütün ürünü kullanımına karşı olumsuz bir tepki göstermediğini ve belli bir yaştan sonra tütün ürünü kullanımının normal karşılandığını İsmet (23) “*Yasak bir şey değildi yani. 16-18 yaşına geçti mi içebilirdin yani. Kızma gibi bir tepki vermediler yani. Zaten ailemde herkes içiyordu. Kardeşlerim içmiyordu sadece.*” sözleriyle ifade etmiştir. Ailede tütün ürünü kullanan kişilerin varlığı, ileri dönemlerde aile içinde bir üye tütün ürünü kullanmaya başladığında ailenin tutumunun nasıl olacağını etkilemektedir.

3.2.1.2. Göç Öncesi Tütün Ürünleri Kullanım Nedenleri

Tütün ürünü kullanım örüntüsünü göç öncesinden ele alan araştırmanın bu alt temasında, göç öncesi tütün ürünleri kullanım nedenleri ele alınmıştır. Katılımcı ifadelerinin benzerlik gösterdiği veya farklılaşabildiği nedenler bulunmaktadır. Bakıldığında göç öncesi tütün ürünü kullanım nedenleri yakın çevrede tütün ürünü kullanan kişilerin varlığı, sosyalleşme aracı olarak görülmesi, psikolojik rahatlama sağladığı düşüncesi, boş zamanları değerlendirme aracı olarak kullanılması ve tütün ürünü özelliklerinin cezbedici olarak görülmesi olmak üzere beş ayrı biçimde ayrılmaktadır.

Yakın Çevrede Tütün Ürünü Kullanan Kişilerin Varlığı

Mikro sistem, bireyin içerisinde bulunduğu aile, akrabalık bağları, okul, çalışma ortamı, akran grupları ve fiziksel çevreyi içermektedir. Bu sistemler bireyin en yakın çevresini oluşturmakla birlikte bireyi doğrudan etkilemektedir. Katılımcıların yakın çevresini oluşturan aile, akrabalar ve arkadaşlarda tütün ürünü kullanımının görülmesi, katılımcılar için teşvik edici olabilmekte ve tütün ürünü kullanımı hem neden hem sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençler ile yürütülen bu çalışmada göç süreci de

hesaba katıldığında göç öncesi dönemde katılımcıların yaşlarının genelde 18 yaş altında olduğu görülmektedir. Kendi gelirleri olmayan ve tütün ürünü alma imkânı bulunmayan katılımcılar için tütün ürününün evde bulunması ve kullanılıyor olması, erişimlerini kolaylaştırmaktadır. Örneğin katılımcılardan Zeynep (23) “*Suriye’de ailemiz büyüktü, teyzelerim falan sürekli kullanıyorlardı.*” ve Esil (22) “*Bir de bazen dayımla annem içiyordu. Biz de ondan az az içiyorduk. Gidip kendimize almıyorduk sadece, ağır geliyordu. Bizim paramız yoktu bir de.*” ifadeleri buna işaret etmektedir.

Birlikte vakit geçirilen arkadaşlar ile birlikteyken tütün ürünü kullanmak, Yağmur (24) “*Arkadaşlarımdan dolayı çok içiyordum. En yakın arkadaşım oradaydı. Her gün yaklaşık içiyorduk. Her gün arkadaşım ile görüşüyorduk, onun evine gidiyorduk. İstemesem de içiyordum.*” ifadesinde görüldüğü üzere zamanla yerini tütün ürünü kullanmak için arkadaşlarla bir araya gelmeye bırakmaktadır. Katılımcılardan İsmet (23) “*Ailemizde de vardı çok yaygındı... Yine arkadaşlarımla içiyordum, orada tanışmıştık mahalle çocuklarıydı. Eve gelmeden önce planlıyorduk, öyle yapıyorduk.*” ifadesi özellikle mekânsal olarak kolay erişilebilen mahalle arkadaşlarında tütün ürünü kullanımının kullanım nedeni arasında yer aldığını göstermektedir.

Sosyalleşme Aracı Olarak Kullanılması

Ergenlik döneminde başlayan akran grupları ile daha fazla vakit geçirme, gençlik döneminde de devam etmektedir. Akran grupları ile geçirilen vakit gençler için farklı bir sosyalleşme alanı sunmaktadır. Bu alanda Yağmur (24) “*Ortam için, sosyalleşmek için kullanıyordum. Bir de arkadaş ortamı önemliydi. Bizden biri üzgünken, hüznüyleyken özellikle yapıyorduk. Mükemmel oluyor o ortamdan sonra.*” ifadesi sosyal aktiviteler yürütmek, duygu paylaşımında bulunmak gibi eylemlere tütün ürünü kullanımının eşlik ettiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra tütün ürünü, Muhanned (23) “*Suriye’de nargile sosyalleşme aracı olarak da görülüyordu. Ortam kalabalık olurdu. Herkes içerdi, sohbet ederdi, oyun oynardı.*” ifadesinde görüldüğü üzere akran gruplarını birbirine yaklaştıran ve o ortamı tamamlayan bir araç niteliği görmektedir.

Psikolojik Rahatlama Sağladığı Düşüncesi

Günlük yaşamda sahip olunan stres faktörleri bireylerin olumsuz duyguları deneyimlemesine ve beraberinde psikolojik rahatlama sağladığı düşüncesiyle tütün ürünlerine yönelmesinde etkili olmaktadır. Göç öncesi maddi yetersizliklere bağlı olarak 13 yaşında çalışmak zorunda kalan ve ağır çalışma koşulları ile baş edebilmek için kısa süreli çözüm sağladığı ve rahatlattığı düşüncesiyle sigara kullanımı bulunan katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

Küçük yaşta çalıştığım için hem işten sıkılıp hem sinirlenerek içiyordum. Oradaki patrondan ve çalışanlardan dolayı içiyordum.

S: İşyerinde sigara içmek kısa süreli sizi rahatlatan bir şey miydi?

Evet, rahatlama amaçlı kullanıyordum (Ahmet, 24).

Boş Zamanları Değerlendirme Aracı Olarak Kullanılması

Ülkedeki mevcut savaş koşullarına bağlı olarak bireylerin temel ihtiyaçlara erişiminin kısıtlandığı veya engellendiği durumlar mevcuttur. Katılımcılardan Danya (22) “*Orada hep içiyorduk, başka yapacağımız bir şey yoktu. Elektrik falan yoktu savaştan dolayı. Günde 5 saat falan elektrik veriliyordu. Su bile yoktu. Hiçbir şey yoktu.*” ifadesi günlük yaşam pratiklerinin ülkedeki politik duruma göre şekillendiği göç öncesi dönemde tütün ürünü boş zamanları değerlendirme aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Temel ihtiyaçlardan yoksun kalınması, o dönemde kolay erişilebilen tütün ürününü ön plana çıkarmıştır. Suriye’de Şam’da yaşayan Danya’nın (22) ifadeleri ile Suriye’de Münbiç’te yaşayan Vatan’ın (23) “*Ayda 1-2 kere içiyordum. Çünkü orada yasak vardı, IŞID falan vermiyorlardı bize. Satmıyorlardı. Gizli gizli içiyorduk. Bakkaldan alıyorduk gizli kaçak tütün alıyorduk.*” ifadeleri arasında zıtlık olduğu görülmektedir. Savaş koşullarına bağlı olarak temel ihtiyaçlardan yoksun kalan ve tütün ürününe kolay erişebilen bir katılımcı ve tütün ürünlerinin ülkede belirli bir grup tarafından kontrol edildiğini ve satışın yasaklandığını belirten bir katılımcı bulunmaktadır. İfadeler arasındaki farklılık,

ülkede benzer savaş koşulları yaşansa dahi bölgesel olarak tütün ürününe erişim durumunun değişebileceği görülmektedir. Bu da katılımcıların göç öncesi dönemde tütün ürünü kullanım sıklıklarının ve nedenlerinin erişebilme durumuna göre etkilenebileceğini ortaya koymaktadır.

Tütün Ürünü Özelliklerinin Cezbedici Olarak Görülmesi

Tütün ürünlerinin sahip olduğu özellikler, kullanımın başlamasında ve devam ettirilmesinde etkili olmaktadır. Özellikle nargilenin aromalı olması ve aromalı olanların sahip olduğu koku Muhanned (23) tarafından “*Nargilenin kokusu güzeldi, kokudan dolayı içiyordum.*” ifadesiyle cezbedici olarak görüldüğünü ve kullanım nedenini oluşturduğunu göstermektedir.

3.2.2. Göç Sırası Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri

Göç öncesi tütün ürünü kullanım deneyimlerinin derinlemesine ele alınmasının ardından kronolojik sırada göç sırasına geçilmektedir. Örüntünün göç sırası ile devam ettiği bulguların bu bölümünde katılımcıların göç sırasında tütün ürünü kullanım deneyimlerini anlamlandırabilmek için öncesinde göç süreçlerinin bilgisine yer verilmiştir. Bir ara sürece işaret eden bu tema, katılımcıların Türkiye’deki mevcut tütün ürünü kullanımları anlamlandırmak için de önemlidir. İlk olarak farklılık veya benzerlik gösteren sebeplere bağlı olarak zorunlu göç eden katılımcıların göç deneyimleri katılımcı söylemlerinden hareketle ele alınmaktadır. Göç deneyimleri başlığının ardından göç sırası tütün ürünü kullanım durumları incelenmektedir.

3.2.2.1. Göç Deneyimleri

Görüşme yapılan katılımcıların her biri çeşitli sebeplere bağlı olarak Suriye’den Türkiye’ye farklı zamanlarda göç etmişlerdir. Zorunlu göç deneyimi olan Suriyeli gençler ve aileleri için göçün başlangıç noktasını ve göç sırasında karşılaştıkları zorlukları ele almak, ileri aşamada tütün ürünü kullanım deneyimlerini anlamlandırabilmek ve ilişki kurabilmek açısından önemlidir. Bu nedenle tütün ürünü

kullanımından bağımsız olarak her bir katılımcı göç sürecini anlatmıştır. Katılımcı ifadeleri ülkedeki savaşın etkisinin yalnızca siyasi düzlem ile sınırlı kalmadığını; bireyleri ve aileleri de çeşitli yönlerden etkilediğini ortaya koymaktadır. Savaşın sonucu olarak barınma alanlarının tahrip edilmesi, bireylerin işlerini ve maddi güvencelerini kaybetmeleri, maddi yetersizliğe bağlı olarak yiyecek yemek bulamaması, erkeklerin zorla savaşa katılmaları riski ve hukuken uygun olmayan durumların aile içine yansması gibi süreçler bireylerin göç etmeye karar vermelerinde etkili olmuştur.

Şöyle artık oradaki işlerini yürütemiyordu babam. En son bir üniversitede iş almıştı, oraya gidiyorlardı. Ardından yürütemeyince burada bir iş bulmuştu. Öyle karar verdik. Babam geldi önce bir süre, işi uzadıkça biz de orada yalnız kalamayınca geldik (Elif, 19).

Zaten babamla kardeşim 2015'te geldiler. Zaten bizim evimiz 2014'te yıkıldı tamamen. Yıkık evde yaşamaya devam ettik. Sonra babamın işi çok azaldı. Bir de kardeşlerim büyüdüler. Askere gitmemek için çıktılar babamla Türkiye'ye... Ben de lisedeydim en son yılda. Bir de ablam üniversite okuyordu, o da son yılındaydı. O yüzden biz bitirip gidelim dedik. Ablam, annem, ben üçümüz gittik sonra. İzmir'e geldik (Yağmur, 24).

6 kişi geldik tüm aile. Ramazanın bir gününde sahurda biz açtık. Ekmek, yemek hiçbir şey yoktu. Bir ay yemeksiz geçirdik. Para yok, ekmek yok. İşten falan da çıkarılmıştık. Sonra artık yaşayamıyoruz dedik göç ettik (Zeydan, 23).

Artık ekmek alacak paramız kalmadığı için artık çıktık (Koray, 22).

Biz orada erkekler olarak zor yaşıyorduk, IŞID alıyordu erkekleri. Kötü şeyler görüyorduk. Para verdiler geldik. Komşularla geldim ben. Bizim aileden tek ben geldim. Oradaki hayat çok zordu, kötü şeyler gördük. Cesaretimiz, korkumuz kalmadı. Kafa kesme gördük. Direkt İzmir'e geldim ben sonra (Vatan, 23).

İlk şöyle 2014 gibi sanırım babam tutuklandı ve sadece isim farklılığı vardı. Bir 45 gün sonra öğrendiler yanlış kişi aldıklarını falan. Babam sonra o süreçte çok etkilendi sağlık olarak. Bacağı falan kesilecekti. Sonra babamdan korktuğumuz için Suriye’de kalmasını istemedik. Sonra buraya geldi babam. Buraya geldi, işini kurdu, ev tuttu falan... Biz de her şeyimizi satıp geldik (Zeynep, 23).

Katılımcı ifadeleri, göç etmeye karar verme sürecinin kolay olmadığını ve Suriye’de birçok zorluğu bir arada deneyimlediklerini göstermektedir. Bu zorluklardan bazıları ölüm ve zulme sık bir şekilde maruz kalmak gibi travmatik deneyimler iken bazıları ise temel ihtiyaçlardan yoksun kalma olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer zorlu deneyimler sadece göç öncesi dönemde yaşanmamakta; göç sırasında da benzer veya yeni problemler gündeme gelmektedir. Katılımcıların birçoğu kaçak olarak göç ettiklerini belirtmişlerdir ve bu durum göç yolculuğunun tehlikeli ve korku dolu geçmesinin nedenlerinden biri olmuştur. Katılımcılar arasında göç sürecini geçici görerek yanına eşya almayanlar olduğu gibi olabildiğince temel ihtiyaçları alarak ayrılanlar da olmuştur.

Önce abim geldi. Biz de kaçak olarak girdik. Hepimiz, ben, ablam, annem ve babam bir süre abimin evinde kaldık. Sonra kendi evimize geçtik. O zamanlar benim şehrimde savaş vardı. Biz 10 gün sonra döneriz diye düşünüp yanımıza eşya almamıştık. Böyle geldik, çok zordu (Dime, 20).

Maddi durumlardan, bir de nişanlıydım. Nişanlım buradaydı. Üç kişi geldik. Ben, ablam, bir de yeğenim birlikte geldik. Kaçak olarak geldik. Biraz zordu o yüzden (Zehra, 23).

Buraya gelirken ailemle geldim, zordu biraz. Düzensiz yollardan girdik çünkü (İsmet, 23).

Göç yolculuğu bünyesinde birden fazla zorluğu barındırmaktadır. İçerisinde cinsel şiddeti de barındıran fiziksel zarar görebilirlik, bulaşıcı hastalıklara yakalanma

riski, insan kaçakçılığı, güvenli olmayan ve kapalı mekânlarda barınma, aile üyelerinden ayrılma gibi çoklu problemler ile göç sürecinde karşılaşmaktadır (Priebe ve ark., 2016). Kaçak yolculuk, sağlıksız barınma koşulları, cinsel ve fiziksel şiddete maruz kalma riski, temel ihtiyaçlardan (yemek, barınma, duş almak gibi) yoksun kalma, hastalığa yakalanma gibi birden fazla problemi bir araya deneyimleyen bir katılımcı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Evlenmek için geldim, kocam için. Kocam Suriye'ye dönemiyor, hiçbir şeyi kalmamıştı orada. Ben o gelmeyecek olunca gittim. Sevgiliydik önceden. O gelmedi, ben geldim. Tek başıma geldim. Çok zordu. Şam'dan Halep'e kaçak gittim. Sonra iki Halep var. Esatlı Halep'teki tanımadığım evde tanımadığım insanlarla kaldım. Gece 6 saatte kaçarak özgür olan Halep'e geçtik. Sonra bir ev ama bomboş bir ev. Mutfak, eşya falan yok. Bomboş taş dolu bir eve bıraktılar bizi. 3 gün kaldık. Yemeksiz, duş falan almadık. Susuzduk, yemek yiyemiyorduk. Deniyorduk her gün girmeyi çalışıyorduk ama giremiyorduk. İlk defa kar vardı yarımaya kadar gelmişti. Islandım ve hasta oldum ilk defa. Beş defa denedim, altıncıda girdim. İlk Kilis'e gittim, sonra Gaziantep'e, sonra Konya'ya, ondan sonra İzmir'e geldim. Hepsinde kısa kısa kaldım. Eşim İzmir'deydi. 18 gün sürdü. Hep korkuyordum ve uyuyamıyordum bile. Çünkü tanımadığım kişilerle aynı evdeydim. Orada erkekler ve genç erkekler vardı. Gece uyumuyordum. Bana bir şeyler yapacaklar diye korkuyordum. Baya kalabalıktı. O kadar taşındım ki. Nereye gittiysem çok insanlar vardı çocuklar anneler. Tek çocuklar gelmişti. Sadece annesiz çocuklar da vardı... Rezil oldum. Yağmurda karda kıyafetim de yok bir de hep korkuyordum (Danya, 22).

Kaçak yolculuk esnasında yakalanmamak için çukurda belli bir süre beklemek zorunda kalan veya yolculuğu yürüterek tamamlayan katılımcılar mevcuttur.

Annem dayımdan borç aldı. Kaçakçılar vardı bizi çıkardılar. 1 gün sürdü. Ben, annem, abim çıktık. Gittik sınıra girdik, çukura girdik iple çektiler (Koray, 22).

Kaçak olarak Türkiye'ye geldim. Ama hiç aklımda değildi. Hiç aklımda yoktu yani burası. Bir ay yolculuk sürdü, yolda bir ay kaldım. Ashında yaya olarak girdim

ben 1 km falan yürüdüm... Mecburdum göç etmeye, başka bir yolumuz yoktu. Kim çocuklarını bırakmak ister ki? (Aslan, 24)

Göç sürecinin planlanmış ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesi ile ani, planlanmamış ve kaçak bir şekilde yapılmış olmasının katılımcılar üzerinde farklı etkileri olmuştur. Göç öncesinde kendisinin ve aile üyelerinin tütün ürünü kullanımı, göç sırasındaki mevcut koşullara göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle göç sırasında yaşadıklarının bilgisini edinmek, bir sonraki başlık için önem arz etmektedir.

3.2.2.2. Göç Sırasında Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri

Bu alt tema, her bir katılımcının farklı şekillerde deneyimlediği göç sırasında tütün ürünü kullanım deneyimlerini ele almaktadır. Göç sırasında tütün ürünü kullanabilmek amacıyla göç öncesinde yanında taşıyan katılımcıların yanı sıra zorlu göç koşullarına bağlı olarak tütün ürünü kullanmak istemeyen veya kullanamayan, göç sırasında kullanım için uygun bir ortam bulamayan veya kullanırken görülmek istemeyen katılımcılar mevcuttur. Tütün ürünü kullanımı göç sırasında bireysel sebeplere bağlı olarak değişiklik gösterebileceği gibi asıl sebebin sahip olunan koşullar olduğunu söylemek mümkündür. Göçün başlangıcından geçiş noktalarına ve varış anına kadar çeşitli zorluklar deneyimleyen katılımcıların tütün ürünü kullanımı değişiklik göstermektedir. Göç öncesi tütün ürünü kullanımı olan katılımcılar göç sırasında kendi tütün ürünü kullanımlarını ifade ederken göç öncesi tütün ürünü kullanımı olmayan katılımcılardan bazıları aile üyelerinden örnekler vermişlerdir.

Göç Yolculuğunda Yanında Taşıma

Göç sürecinin önceden planlanması, tütün ürününü yanında bulundurmak için imkân tanımakta ve tütün ürünlerine kolay erişme göç sırasında tütün ürününü kullanmak üzerinde etkili olmaktadır. Tütün ürününü taşımanın amacı hem göç sırasında kullanabilmek hem göç sırası ve sonrasında bu ürünleri bulamama kaygısı olmuştur.

Biz zaten bir takım getirmiştik yanımızda bulamazsak falan diye. Ama bizim durumumuz farklı tabi. Ben de savaştan kaçmak zorunda kalsam düşünmem nargilemi, hiçbir şey düşünmem. Bizim biraz daha sakindi, planlı bir süreç olduğundan getirmiştik (Zeynep, 23).

Göç sırasında birkaç paket yanımıza zaten almıştım, onları kullandım buraya gelene kadar (Ahmet, 24).

Zorlu Göç Yolculuğu Nedeniyle Kullanmak İstememe: “Başka önemli bir şey var aklımda”

Göç sırasında çoklu problemleri bir arada deneyimleyen katılımcılar, zor koşullar altında tütün ürünü kullanımını çoğu zaman hatırlamamakta ve öncelik “hayatta kalmak” olmaktadır. Göç sırasında yemek yeme gibi fizyolojik ihtiyaçların da ikincil plana atıldığı ve güvende hissedebilecekleri bir alana canlı olarak varmanın öncelik olduğu görülmektedir. Bu yolculukta mutsuzluk, korku, kaygı gibi duygular ön planda olmaktadır. Tütün ürününe o zorlu koşullarda erişilebilse dahi kullanmak isteği katılımcılarda görülmemiştir.

İçmek de istemedim ama çok üzgündüm yani (Yağmur, 24).

O kadar korkuyordum ki hiçbir şey düşünmüyordum o zamanlarda... Genç erkekler kadınlar içiyordu ama ben almıyordum. Bazen al bir tane diyorlardı midem bulandığı için almıyordum (Danya, 22).

Göç sürecinde de içmedim. Başka önemli bir şey var aklımda yani. Göç yolunda çok tehlikeli bir şey vardı. Esat rejimi yolundan geçeceğim. Beni görürlerse hapse döneceğim. Çok korkuyordum, dua ediyordum. Bu aklımda hep vardı korkuyordum. Sigara içmek, yemek yemek aklıma gelmiyordu (Aslan, 24).

Annem sadece sigarasını aldı. Yalnız olduğu zaman içti. Zaten bir gündü annem kendini tuttu. Ama ben olsam kesin içerdim ama içme hevesiniz olmuyor o gün. Çok zor bir süreç çünkü. Çok bağımlı olsan bile sigara içesin gelmez. Ölecek miyim girecek miyim belli değil. Jandarma da gelip kurşun sıkıyordu. Biz çukurdayken de sıkıldı ama bir şey olmadı. Ama bekledik sonra iple çektiler bizi. 6-7 metrelik bir çukurdu (Koray, 22).

Uygun Bir Ortam Bulamama

Günler sürebilen ve farklı şehirlerde devam eden göç sürecinin kalabalık bir grupla gerçekleştiği durumlar mevcuttur. Hem kalabalık bir ortamda kullanımın katılımcılar için zor olması hem de tütün ürünü kullanımının başkaları tarafından görülmek istenmemesinin göç sırasında yansıması olabilmektedir.

S: Göç sürecinde nargile kullanımın nasıldı?

O sürede olmadı. Uygun bir ortam bulamadığım için kullanmadım (Yağmur, 24).

Başka Kişilerin Varlığı: “Kendimi rezil etmek istemedim”

Göç sırasında tanıdık veya yabancı kişilerle yolculuk etmek, tütün ürünü kullanımı üzerinde etkili olmuştur. Aileden gizli olarak tütün ürünü kullanmak, göç sırasında tanıdık biri aracılığıyla aile üyelerinin öğrenmesine yönelik kaygı yaşanmasına neden olmaktadır. Tanıdığı birinin tütün ürünü kullanımını öğrenmesini “kendini rezil etmek” olarak gören ve bu nedenle göç yolculuğu boyunca kullanımını sınırlandıran katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılar buna ilişkin düşüncelerini şu sözleriyle aktarmışlardır:

Bir de orada herkes birbirini tanıdığı için içmemiz de zor oluyordu. İlla birisi ailemize biri söyleyecekti bizi görürlerse (Esil, 22).

Göç sırasında Türkiye'ye gelirken içemedim. Çünkü kimse bilmiyordu kullandığımı, kendimi rezil etmek istemedim (Halid, 21).

-3.2.2.3. Göç Süreci Tamamlandığında Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri

Mevcut tütün ürünü kullanım deneyimlerinin “göç sonrası” olarak ele alındığı bir diğer bölümden önce göç edilen yere varılmasının ardından katılımcıların tütün ürününe erişebilme ve kullanabilme durumları bu alt tema altında incelenmektedir. Göç deneyimi ve yeni, bilinmeyen bir ülkeye yerleşme sonrasında katılımcılardan bazıları hemen tütün ürününe erişmeye çalışırken bazıları ise yaşadığı bölgeyi tanıyıp yerleştikten sonra erişim sağlamıştır. Bilinmeyen bir yerde katılımcılar tütün ürününe nereden erişeceğini ilk aşamada bilememektedir. İlk dönemlerde kullanamama sebebini yalnızca bu oluşturmamakta; maddi yetersizlikler ve kimseyi tanımama etkili olmaktadır.

Başta abimle geldik işte. O ara baya zor geçti. Ulaşamadım tabi sigaraya falan. Bir de ben 2015'te başladım aslında sigaraya. Almanya'dayken başladım. İşte makinelerden sık sık alabiliyordum. Ama sonra buraya gelince çok erişememeye başladım. Hem yalnızdım. Bu yalnızlık da bende iyice stres yapıyordu. Erişemedim bir süre, zor oldu yani (Muhanned, 23).

Göç ettikten iki sene sonra içtim ben. Bulamadık çünkü. İlk geldiğimizde maddi durumumuz kötüydü, gidip alamıyorduk. Annemiz bize eskiden izin vermediği için tanıdık yerlere gidiyorduk. Ama burada kimseyi tanıımıyorduk, içemedik yani (Esil, 22).

Suriye'de yaşarken tütün ürününe tanıdığı kişiler aracılığı ile erişen katılımcılar, Türkiye'ye geldikten sonra birlikte geldikleri kişiler haricinde tanıdıkları olmadığı için tütün ürününe erişim problemi ile karşılaşmışlardır. Yalnızlık, maddi yetersizlikler, dil bilmeme gibi çoklu problemlerin bir arada deneyimlendiği bu aşamada tütün ürününe erişmek zaman almıştır. Zamanla yerleştikçe ve rutin bir yaşam düzenine geçtikçe katılımcılar, tütün ürününü kullanmaya başlamışlardır.

Zamanla yerleştikçe, oturdukça nargileye ve sigaraya ulaşımım da kolaylaştı. O an anladım ki bu benim için bir temel ihtiyaç. Uzun zaman sonra içince dedim ki sonunda istediğime ulaştım (Muhanned, 23).

O tehlike gidince oturdum, içtim. Sonra insan hayatında önemli şeyler olmadığında daha rahat içiyor (Aslan, 24).

Göç sürecinin tamamlanmasının ardından tanıdıkları aracılığıyla tütün ürününe erişen ve kısa sürede kullanımını devam ettiren katılımcılar mevcuttur. Daha önceden göç deneyimi olan ve bölgeyi bilen birisinin varlığı, katılımcılar için tütün ürününe erişimi kolaylaştıran bir faktöre dönüşmektedir.

İzmir’de teyzem de vardı. Bu yüzden hemen kullandık yani ilk geldiğimizde (Zeynep, 23).

Burada da birkaç gün temin edemedim ama daha sonra abim burada olduğu için bir şekilde ayarlayabildim ve devam ettim (Ahmet, 24).

S: Türkiye’de ne zaman başladın?

Direkt diyebiliriz. Rutin devam etti ama çok bir şey değişmedi (İsmet, 23).

3.2.3. Göç Sonrası Tütün Ürünü Kullanım Deneyimleri

Bu alt tema, göç sonrası tütün ürünü kullanım deneyimlerini derinlemesine incelemektedir. Farklı kronolojik zamanları ele alan ikinci temanın bu bölümünde göç sonrasına geçilmektedir ve mevcut tütün ürünü kullanım deneyimleri ele alınmaktadır. Bu alt tema, tütün ürünü kullanımına dair bilgiler ve tütün ürünü kullanım nedenleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tütün ürünü kullanımına dair bilgiler kullanılan tütün ürünü, kullanım sıklığı, satın alınan mekânlar, tüketilen mekânlar, aylık yapılan harcama, birlikte kullanılan kişiler ve ailenin tutumu olmak üzere yedi başlıktan oluşmaktadır. Tütün ürünü kullanım nedenleri ise bireysel nedenler, psikolojik

nedenler, bilişsel nedenler, duyuşsal nedenler, fizyolojik nedenler, sosyal çevrenin etkisi ve makro nedenler olmak üzere yedi ayrı başlıkta ele alınmaktadır. Katılımcıların mevcut tütün ürünü kullanım deneyimleri, koruyucu ve önleyici uygulamalara yönelik düşüncelerini ele alırken ilişki kurma açısından önemli bir yerde olduğundan bu alt temada derinlemesine incelenmektedir.

3.2.3.1. Tütün Ürünü Kullanımına Dair Bilgiler

Bu alt tema kullanılan tütün ürünü, kullanım sıklığı, satın alınan mekânlar, tüketilen mekânlar, aylık yapılan harcama, birlikte kullanılan kişiler ve ailenin tutumu olmak üzere yedi alt kategoriden oluşmaktadır.

Kullanılan Tütün Ürünü: Katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin bilgileri içeren Çizelge 3.2.'de göç sonrası kullanılan tütün ürünü bilgisine yer verilmiştir. Katılımcıların göç sonrası kullandıkları tütün ürününe bakıldığında sekiz katılımcının hem sigara hem nargile, yedi katılımcının yalnızca nargile, beş katılımcının yalnızca sigara kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. İki tütün ürününün bir arada kullanımının katılımcılar arasında fazla olduğu görülmektedir.

Kullanım Sıklığı: Mevcut kullanım sıklığı katılımcılar tarafından günlük, haftalık, aylık veya yıllık olmak üzere farklı şekillerde ifade edilmiştir. Kullanım sıklığı genellikle birlikte kullanılan kişilerle bir araya gelme durumu, iş yoğunluğu ve boş zamanların varlığına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Birlikte kullanılan aile üyeleri ve arkadaşlarla sık bir araya gelindiğinde tütün ürünü kullanım sıklığı da artmaktadır.

Ayda 4 sefer falan içiyorum. Bazen 6 da oluyor... Benim arkadaşlarım bana geldiği zaman içiyorum. Arada kocamla içiyorum. Tek başıma içemem. Toplu olduğu zaman içiyorum. Çok olursa daha fazla içerim. Çok olmazsa 6 ayda bir içiyorum. Bazen ayda 5-6 sefer içiyorum. 10 sefer de olabiliyor. Değişiyor yani (Esil, 22).

Nargile olarak böyle toplu arkadaşlarla olduğumuzda haftada bir içiyoruz... Sigara da iki günde bir paket içiyorum. Herhalde böyle bir ayda 4-5 nargile, sigara 12 paket falandır diye düşünüyorum (İsmet, 23).

Normalde nargile çok kullanmam, 2-3 haftada bir içiyorum. Bazen arkadaşlarla çıkınca artabiliyor haftada 2-3 olacak şekilde. Düzenli bir içici değilim. Sigarayı son 1-2 ayda daha fazla içmeye başladım ama bağımlı değilim... Bir ayda 15-20 paket falan kullanıyorum. Döneme göre değişebiliyor, azı çoğu olabiliyor. Mesela arkadaşlarımla çok çıkınca daha çok oluyor ya da üzülduğüm bir şey olunca daha fazla içebiliyorum (Muhsin, 19).

Katılımcı ifadeleri, kullanım sıklığını etkileyen tek faktörün birlikte kullanılan kişilerle bir araya gelme durumu olmadığını; duygu durumunun da etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte katılımcılardan Muhanned (23) “*Günde bir paket kullanıyorum... Genelde akşamları içiyorum ya da boş zamanlarımda çok daha fazla içiyorum.*”, Zeynep (23) “*Yani değişiyor ne kadar kullandığım. Bazı zamanlar evde işte oturduğumuzda ve aile olarak takıldığımızda günde 1 tane ya da 2 tane içeriz. Ama eğer çalışıyorsam, işim varsa ya da yorgunsam haftada 1 içerim. Şey çok değişiyor, müsaitliğimize göre değişiyor.*”, Halid (21) “*Günde bir kere içiyorum. Tatil gününde iki üç defa. Ne kadar vaktim olursa içerim.*” Ve Zeydan “*İlk başladığımda günde 1-2 paketti, şu an 3 günde 1 paket falan... Nargile haftada bir kullanıyorum... Genelde nargileyi işyerinde molada içiyorum. Mesela sabah bir kere, öğlen bir kere, 3-4’te bir kere, işten çıkarken de içiyorum.*” ifadeleri, çalışma yoğunluğundan kalan ve kişilere ayrılan boş zamanlarda kullanım sıklığı arttığına işaret etmektedir. Çalışma saatleri içerisinde tütün ürünü kullanım sıklığı azalmakla birlikte çalışma ortamında mola vakitlerinin tütün ürünü kullanımı ile değerlendirildiği görülmektedir. Başka bir sebep olarak Danya (22) “*Eskiden her gün içiyorduk ama bugünlerde haftada iki defa falan. Kocamın göğsü ağrımaya başladı, ondan hafifledi.*” ifadesi, aile üyelerinde tütün ürünlerinin sağlık üzerinde olumsuz etkilerinin görülmesi üzerine kullanım sıklığının azaltıldığını göstermektedir.

Aile üyelerinden gizli tütün ürünü kullanan Koray (22) “Bir tek annem biliyor, abimler bilmiyor. Günde bir paket sigara içiyorum. Zor yani yetmiyor... Nargile haftada en fazla 3 tane içiyorum.” ifadesi ile ev ortamında yakalanmamak amacıyla kullanım sıklığını azalttığını belirtmektedir.

Satın Alınan Mekânlar: Katılımcılardan Muhanned (23) “Genellikle de bakkaldan alıyorum.”, Zeynep (23) “Market ya da internetten alıyoruz.”, Esil (22) “Kömürü, tütünü falan marketten alıyoruz, onun özel dükkânları var. Oradan alıyoruz.”, Yağmur (24) “Tütüncülerden alıyorum.”, İsmet (23) “Sigarayı bakkaldan alıyorum. Nargileyi de nargileciden alıyorum.” ve Muhsin (19) “Genelde ben marketlerden, tekellerden alıyorum, zaten her yerde var.” ifadeleri tütün ürünlerini genellikle marketlerden, tütüncülerden aldıklarını veya internetten sipariş verdiklerini göstermektedir. Bu durum, tütün ürününe erişimin kolay ve birden fazla yolu olduğunu göstermektedir.

Tütün ürünü kullanım sıklığı az olan Zehra (23) “Nargilenin kömürünü genelde bakkaldan, evin yanındaki komşulardan alıyorum.” ve Rama (24) “Arkadaşımdan alıyorum genelde az içtiğim için.” ifadeleri, satın almaktan ziyade birlikte kullandığı kişilerden tütün ürününe eriştiklerini ve kullandıklarını göstermektedir.

Tüketilen Mekânlar: Katılımcılardan evde ortak kullanılan bir nargile takımına sahip olan ve evde kendisi hazırlayanlar genellikle malzemeleri dışarıdan almakta ve evde kullanmaktadır. Benzer olarak birlikte kullandığı kişilerin evinde nargile takımının olması, evde kullanımda etkilidir. Katılımcılardan Esil (22) “Benim nargile eşyalarım yok. Evde var büyük bir tane. En çok evde içiyoruz. Bizde şey takıntısı vardır, sık sık dışarıda içmiyoruz.” ve Koray (22) “Genelde arkadaşımın evinde oluyor. Ben evde tek olmuyorum. Abim yaptığı zaman evde ben de içiyorum. Dışarıda pek fazla içmiyoruz.” ifadelerin örnek olarak verilmesi mümkündür. Katılımcılardan Ferman (24) “Misafir olarak gidiyoruz, yapıyorlarsa ben de içiyorum. Birinin evine gidip içiyoruz. Dışarıda fazla masraf oluyor. Çok pahalı dışarıda.” ifadesi hem evde mevcut malzemelerin bulunmasından kaynaklı hem de dışarıda kullanımın kendileri için daha maliyetli olacağını düşündüğünden genellikle evde kullandığını belirtmiştir.

Bir diğ er sebep ise Yağmur (24)'un “*Genelde evde kullanıyorum. Dışarda böyle kabul edilen bir şey değil normalde ama en çok evde kullanıyorum ailemle.*” ifadesinde belirttiğı üzere toplumda kadınların dışarıda tütün ürünü kullanımının kabul edilen bir olgu olmadığı düşüncesidir.

Yaşanılan evde çocuk olması, katılımcıların tütün ürününü genellikle ev dışında kullanmasında veya aynı evde çocuklardan uzak bir alanda tüketmesinde etkili olmaktadır. Katılımcılardan Elif (19) “*Her yerde kullanıyorum. Evde çok kullanmıyorum çocuk var diye.*” İfadesi evde kullanmadığına işaret ederken; katılımcılardan evde tütün ürünü kullanımı olacağı zaman Ahmet (24) “*İşyerinde, dışarıda içiyorum. Evde içtiğimde balkona çıkıp içiyorum. Çocuk var diye.*” ve Vatan (23) “*İşte, eve gelirken içiyorum. Evde ayrı odada içiyorum, çocuklar var diye içmiyorum. 5 çocuk var bizim evde. Üç aydan 10 yaşa kadar var. Onlara zarar vermemek için içmiyorum.*” açık alan olarak balkon tercih ettiklerini veya başka bir odada kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu eylemle, çocukların tütün ürünü kullanımı esnasında pasif etkileniminin önüne geçileceğı düşünölmektedir.

Katılımcıların çoğı genellikle ev dışı mek nlerde tütün ürünü kullanmaktadır. Katılımcılardan Zehra (23) “*Genelde kafede içiyorum. Nargile kafelerde içiyorum.*”, Zeydan (23) “*Nargileyi genelde evde kafede içiyorum... Nargileyi hafta sonları kafeye gidince içiyorum. Şart değil yani.*” ve İsmet (23) “*Nargileyi ya kafede ya evde içiyoruz... Sigarayı daha çok yerde içiyorum.*” ifadelerinden hareketle nargile kullanımı daha çok kafelerde göröldüğü; sigara kullanım alanının daha geniş olduğı sonucuna ulaşılmaktadır.

Katılımcılardan Muhsin (19) “*Yalnızken sokakta, yürürken, evdeyken, bazen okuldayken oluyor. Her yerde içtiğim oluyor yani. Yasak yerlerde içmiyoruz ama olmadığında içiyoruz... Nargileyi kafeye gidince kullanıyorum, evde hazırlamayı sevmiyorum.*” ve Rama (19) “*Arkadaşlarımla genelde yolda yürürken falan içiyorum. Kızılay'da, fuarda, kafede falan değişiyor.*” açık alanlarda tüketirken; Tölin (21) “*Şimdi sadece üniversite ortamında içiyorum, eve gidince hiç içmiyorum.*” ifadesi ile kampüste kullandığını belirtmektedir. Katılımcıların kullanım yasağının olmadığı

birçok alanda sigara kullanımı mevcuttur. Yapımı hazırlık gerektiren nargilenin genellikle kafe ortamında kullanılıyor olması, katılımcılar için kolaylaştırıcı olmakta ve arkadaşları ile gittiklerinde bir sosyalleşme alanı yaratmaktadır. Sigara ise yapısı itibariyle yasak olmayan her alanda tüketilebildiğinden katılımcıların mekân sınırlaması olmadan kullanmalarında etkili olmaktadır.

Aylık Yapılan Harcama: Katılımcıların tütün ürünü için aylık yaptıkları harcamanın gelirleri üzerindeki etkisini anlamak amacıyla görüşme başında hem aylık maddi gelirleri hem gelir durumlarını nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Katılımcılardan tütün ürününü genellikle kendisi satın alan ve gelir düzeyi asgari ücret civarında olan Ahmet (24) *“Ayda 600 TL civarında gidiyordur. Etkiliyor gelirim de.”* ve Esil (22) *“Toplam 300 tl falan gidiyor. Geliri etkiliyor tabi. Benim şimdi param olmazsa ben illa içeceğim demem. Ama varsa alırım.”* ifadelerinde yaptıkları harcamanın gelir düzeylerini etkilediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan Tülin (21) ise öğrenci olduğundan gelirini ailesinden aldığı para ve burstan sağlamakta olup *“Bir kilo bir ay gidiyor nargile için, fiyatı 250 tl. Sigaraya da 200 tl falan gidiyor. Bir ayda sigara ve nargileye toplam 500 tl falan gidiyor. Gelirimi etkiliyor tabi olumsuz anlamda. Kalan para bana çok yetmiyor.”* ifadesinde benzer olarak tütün ürünü için yaptığı harcamadan etkilendiğini belirtmiştir.

Aylık yapılan harcama, iki tütün ürünü bir arada kullanıldığında artmaktadır. Koray (22) *“Günde bir paket içiliyor, 32 tl sigaranın paketi. Aylık 900- 1000 tl arası gidiyor. Nargilenin tütününü alıyoruz kilo olarak. Kilosu 200 tl, abim alıyor. Bir ay yetiyor. Bir de kömürü var. Kömürün bir kutusu 35 tl. O da bir aydan fazla yetiyor. Gelirimi etkiliyor toplamda bakınca. O paranın gittiğini hissediyorum ama bağımlıyım bu ürünlere.”* ifadesi harcamanın geliri etkilediğinin farkında olmakla birlikte bu ürünleri içeriği nedeniyle hızlı bir şekilde bırakamadığını ve kullanıma devam ettiğini göstermektedir.

Nargilenin evde hazırlanması halinde çok bir harcamaya neden olmadığını Halid (21) *“Evde nargilenin kendisi var, dışarıdan tütünle kömürü alıyorum. Genelde bir ayda nargile için yaklaşık 500 tl harcıyorum. Gelirimi etkilemiyor.”* ifadeleriyle ve

genel olarak tütün ürünü kullanım sıklığına bağlı olarak yapılan harcamanın geliri etkilemediğini Zehra (23) *“Bir ayda 200-250 tl anca harcıyorumdur. Çok içmediğim için gelirim çok etkilemiyor bu haliyle.”* ve İsmet (23) *“Aylık harcadığım paraya bakarsak nargile kafede içersen 120 tl oluyor, ayda 500-700 arası olabilir. Bu da gelirim fazla etkilemiyor.”* ifadeleriyle belirtmiştir.

Katılımcılar arasında tütün ürünü için bir harcama yapmayan, aile üyeleri veya arkadaşları aracılığı ile erişip kullanan bulunmaktadır. Katılımcılardan Zeynep (23) *“Yani şöyle söyleyeyim, ayda 4 kafa içiyorsam kafanın tanesi 15 tl. Kömürü 100 tl. Sipsi zaten çok uzun gider, aldığı zaman zaten ucuz ya. Aylık ya da haftalık işte kullanmama göre 150-200 tl... Yani ben almadığım için annem alıyor. Gelirim pek etkilemiyor.”*, Fatma (18) *“Kendim gidip paket almadım hiç. Arkadaşımdan aldım şimdiye kadar.”* ve Rama (24) *“Evimde nargile eşyaları yok da arkadaşlarımda, komşularımda var mesela. Kardeşlerimin var. Nargile için de para harcamıyorum.”* başkaları aracılığı ile eriştiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, geliri etkilememesine bağlı olarak kullanımın devam ettirilmesinde etkili olabilmektedir.

Birlikte Kullanılan Kişiler: Katılımcıların mevcut tütün ürünü kullanımları esnasında çoğunlukla yanlarında tanıdıkları biri bulunmaktadır. Özellikle arkadaşlar ile bir araya gelindiği zamanlarda tütün ürünü kullanımı olmaktadır. Katılımcılardan Fatma (18) *“Arkadaşımla içiyorum. Sadece onlarla içtiğim zaman içiyorum.”*, Zehra (23) *“Arkadaşımla çıktığımda ya da bir misafir gelirse falan içiyorum.”*, Tülin (21) *“Genelde üniversitede, ortamlarda içiyorum. Yanımda birileri oluyor, kalabalık bir gruptayken birlikte içiyoruz. Yaklaşık 5-6 kişiyiz. Hepsi değil ama genelde çoğu kullanıyor.”*, İsmet (23) *“Nargile olarak böyle toplu arkadaşlarla olduğumuzda haftada bir içiyoruz.”*, Rama (24) *“Biz komşularımızla birlikte içiyoruz bazen, arkadaşlarımla öyle tanıştım. Başka zamanlarda bazen Kızılay’da gönüllü arkadaşlarımla içiyorum... Komşularımla, kardeşlerimle, akrabalarımla, arkadaşlarımla içiyorum.”* ve Koray (22) *“Sigara içince keyfim yerine gelir. Genelde arkadaşlarımla içiyorum. Sigarayı tekken de içerim ya da bahçeye çıkarım kimse görmesin diye. Nargileyi birileri varken içiyorum. Ortamda herkes içiyor.”* ifadeleri genellikle kalabalık bir arkadaş grubu ile birlikteyken içtiklerini göstermektedir.

Aslan (24) “*Genelde arkadaşlarınızla dışarıda içiyorum. İnsan görünce iştahım geliyor. Yalnız olunca içmeyi unutuyorum ben.*” ifadesine göre arkadaş ortamı, tütün ürününe yönelik “iştahın artıran” bir mekân olarak algılanmaktadır. Yalnız olduğunda hatırlanmayan ve kullanılmayan tütün ürünleri, kalabalık ortamda istenilen bir ürüne dönüşebilmektedir.

Aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının varlığı, çoğunlukla aileden birileri ile birlikte kullanılmasında etkili olmaktadır. Katılımcılardan Esil (22) “*Benim arkadaşlarım bana geldiği zaman içiyorum. Arada kocamla içiyorum. Tek başıma içemem. Toplu olduğu zaman içiyorum.*” ve Yağmur (24) “*En çok evde kullanıyorum ailemle... Ailem, eşim, annem, babam oluyor yanımda. Zaten bizim çocuklarımız yok, içiyoruz... Ama böyle ben kendim yalnız olunca hiç içmedim. Sadece arkadaşlarımla, ailemle güzel bir ortam oluyor.*” ifadeleri birlikte kullanılan kişiler arasında aile üyelerinin olduğunu göstermektedir. Nargile kullanımının uzun sürdüğü ve ağır geldiği belirten Danya (22) “*Yalnız kullanmıyorum çünkü çok ağır geliyor bana. Eşimle içerken de ortak içiyoruz.*” ifadesi bu nedenlere bağlı olarak ortak kullanım olduğunu göstermektedir. Aile üyeleri ile kullanmanın bir diğer nedeni ise Ferman (24) tarafından “*Her zaman içmiyorum, kardeşimle içiyorum. O yaparsa içiyorum, yapmazsa içmiyorum.*” şeklinde ev ortamında tütün ürününü hazırlayan birinin varlığı olarak belirtilmiştir.

Katılımcıların bir kısmı sigara kullanımı esnasında yalnız olduklarını ifade etmişlerdir. Muhanned (23) “*Bazen tek içiyorum, yani çoğunlukla. Kafama estikçe içiyorum, birinin olmasının önemi yok genelde.*”, Zeydan (23) “*Genelde yalnız içiyorum. Sigarayı yalnız ama nargileyi biri olmayınca içmiyorum. Daha çok sosyalleşme amaçlı.*” ifadeleri sigaranın istenilen zaman ve yasak olmayan mekânlarda kullanımının biri olmadığında da kullanılmasını kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır.

Evde iki küçük çocuğunun bakımını üstlenen ve eşiyle yaşadığı problemlerin ardından yaşadığı stresi azaltacağı düşüncesiyle sigara kullanımına başlayan Dime (20) aşağıdaki ifadesinde genellikle evden çıkmadığını ve bu nedenle çoğunlukla

yalnız başına sigara kullandığını belirtmiştir. Bu durum, ev içi dinamiklerin ve sorumlulukların tütün ürününün birlikte kullanıldığı kişiler üzerinde etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Genelde yalnız içiyorum. Çünkü hiçbir yere gitmiyorum ben.

S: Eve gelen komşuların veya tanıdıkların oluyor mu? Yoksa hep yalnız mı içiyorsun?

Bazen başkaları oluyor ama genelde yalnızım (Dime, 20).

Ailenin Tutumu: Ailesinin tutumundan bahsederken katılımcılardan Muhanned (23) “Ailem de biliyor. Kullanmamı istemiyorlar ama içiyorum.”, Ahmet (24) “Babamın tepkisi içmemem yönündeydi ancak fazla başarılı olmadı.” ve Esil (22) “Annem mesela karşı çıkardı, yasak derdi. Nargile de yasaktı da yeni yeni aslında içmeye başladık... Bazı insanlara ailesi izin verir ama annem vermiyordu. Nargile için de evet de sigaraya asla izin vermezdi.” ifadeleri ebeveynlerin genellikle çocuklarının tütün ürünü kullanımına sıcak bakmadığını ve bunu söylediklerini göstermektedir. Ancak ailedeki bu tutum, gençlerin tütün ürünü kullanımını engellememektedir.

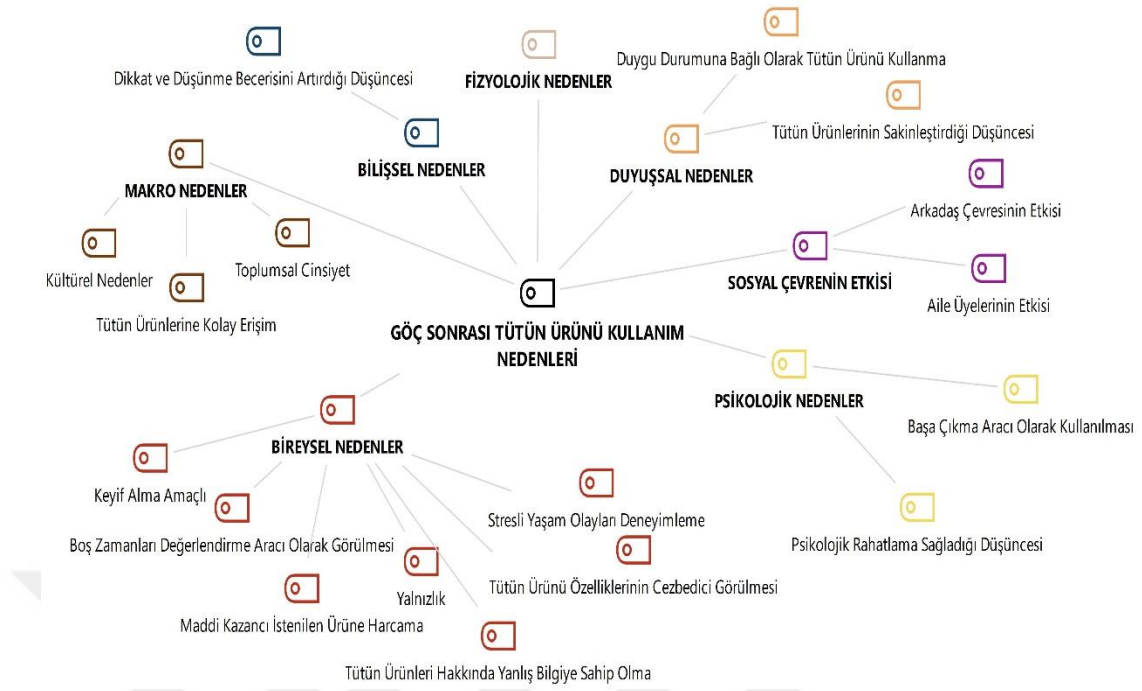
Ailelerin gençlerde tütün ürünü kullanımına karşı daha katı bir tutum sergilediği zamanlar olmaktadır. Katılımcılardan Aslan (24) “Mesela aslında biz evde biz muhafazakâr bir aileyiz. Bu yüzden sigara içmek günah ve yasaktır. Suriye’de yasaktır yani. Bir ceza var. Çocuklara vurabilirler. Ben küçükken bana babamlar benim sigara içtiğimi duyarsa ceza verebilir vurabilir. Ama küçük olduğum için bu. Büyük olunca bir şey yapmaz. Ama beni rezil eder.” ifadesiyle ailesinde özellikle sigara kullanımının günah olarak görüldüğünü, bu nedenle çocuklara ceza verildiğini ve fiziksel şiddet uygulandığını, gençlerin ise sözel olarak kötü muameleye maruz kaldığını belirtmektedir.

Ailede kullanılan tütün ürününün türüne bağlı olarak aile tutumunun değişkenlik gösterdiği durumlar olabilmektedir. Katılımcılardan Halid (21) “Kardeşim de ben de içiyoruz. İlk alıştığım da amcam fark etti. Ondan sonra onunla konuştuk, kenara çekti

beni. Kurana el bastırıp bir daha kullanmayacağına yemin ettirdi... Ailede sigara içen yoktu. O yüzden itiraz etti, sigaranın daha zararlı olduğunu düşünüyorlar. Nargile zaten amcam içiyordu, ona kızmadı.” ifadesi Suriye toplumunda daha sık kullanılan ve kültürel olarak da kabul gören nargilenin aksine sigaranın daha zararlı olduğu düşüncesinin gençlerin sigara kullanımına karşı ailelerin daha katı bir tutum sergilemesinde etkili olduğunu göstermektedir. Katılımcılardan Zeynep (23) *“Bir şey yapmadı annem. Zaten ne bileyim ailede içilen bir şey olduğu için normaldi yani.”* ifadesi, aile içinde kullanımın sık olması durumunda, ailelerin tutumunun daha esnek olabildiğini ve gençlerin tütün ürünü kullanmasının doğal bir durum haline geldiğini işaret etmektedir.

3.2.3.2. Göç Sonrası Mevcut Tütün Ürünleri Kullanım Nedenleri

Her bireyin biricik olduğu ilkesini unutmayarak tütün ürünü kullanım nedenlerinin çoklu faktörleri içerebileceğini ve farklılaşabileceğini göz önünde bulundurmak önemlidir. Aynı katılımcı için göç sonrası tütün ürünü kullanım nedeni, birden fazla olabilmektedir. Yapılan görüşmeler sonrasında katılımcılardan elde edilen veriler ve katılımcı söylemleri, mevcut tütün ürünü kullanım nedenlerini ayrı başlıklar altında ele alma ihtiyacını doğurmuştur. Buradan hareketle bu alt tema kendi içerisinde bireysel nedenler, psikolojik nedenler, bilişsel nedenler, duyuşsal nedenler, fizyolojik nedenler, sosyal çevrenin etkisi ve makro nedenler olarak yedi ayrı başlık barındırmaktadır. Bu nedenler birbiriyle kesin sınırlar halinde ayrılmamakta; çoğu zaman iç içe geçmektedir. Bu temaya ilişkin alt kodları içeren tema haritası aşağıda verilmiştir.

Şekil 3.4. Göç Sonrası Tütün Ürünü Kullanım Nedenleri Tema Haritası

3.2.3.2.1. Bireysel Nedenler

Bu alt tema, tütün ürünü kullanımının bireysel nedenlerini ele almaktadır. Katılımcılar çoğunlukla bireysel nedenlere bağlı olarak kullanımı sürdürmekte ve aynı katılımcı için birden fazla bireysel neden olduğu durumlar görülmektedir. Bireysel nedenler kendi içerisinde keyif alma amaçlı, stresli yaşam olayları deneyimleme, yalnızlık, tütün ürünü özelliklerinin cezbedici görülmesi, tütün ürünleri hakkında yanlış bilgiye sahip olma, boş zamanları değerlendirme aracı olarak görme ve maddi kazancı istenilen ürünlere harcama gibi farklı nedenleri barındırmaktadır.

Keyif Alma Amaçlı

Katılımcı söylemleri, tütün ürünü kullanmanın kendileri için “zevk veren” ve “keyif aldırıcı” bir eylem olduğunu ve bu amaçla kullandıklarını ortaya koymaktadır. Keyif alma amacıyla tütün ürünü kullandığını ifade eden katılımcılara Zeynep (23) “Yani bana zevk veren bir şey olduğu için kullanıyorum.”, Halid (21) “Herkes içiyor, keyiften içiyor. Ben de aynısını sürdürüyorum.”, Esil (22) “Öyle kızlar geldiğinde, keyfimiz için yapıyoruz.”, Muhsin (19) “Böyle hani kafa dağıtmak için, bazen

eğlenmek için içiyorum.” ve Koray (22) “Nargileyi keyif almak için içerim.” örnek olarak verilmesi mümkündür. . Katılımcılar “eğlenmek”, “keyiflenmek” ve “kafa dağıtmak” için bu ürünleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu ifadeleri kullanan katılımcıların genellikle nargile kullanımı olduğu görülmekle birlikte keyif alma amaçlı kullanma nedenlerinin nargilenin sahip olduğu aromalı tat ve ona bağlı olarak hoş kokudan kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Stresli Yaşam Olayları Deneyimleme: “Sigara diğer sıkıntılara göre hiçbir şey değil yani”

Katılımcıların deneyimledikleri stres verici yaşam olaylarına bağlı olarak tütün ürünü kullanımı görülmektedir. Bu yaşam olayları Ahmet (24) *“Yaşadığımız sıkıntılardan dolayı. Geçim sıkıntısı, yaşadığım ortamın verdiği bir huzursuzluk var.”* ifadesindeki gibi maddi yetersizlikler olabileceği gibi Dime (20) *“Erken evlendim. Kendimi hep hasta hissediyorum. Çocuklarıma bakıyorum. Onların okulları falan var. Bu yaşımdayken bütün dertler benim üstüme kaldı.”* ifadesindeki gibi erken yaşta evlilik, ev içi sorumlulukların fazlalığı, fiziksel zarar görme, iş kaybı gibi farklı deneyimleri içermektedir. Stresli yaşam olaylarının bireylerde neden olduğu “huzursuzluk” ve problemlerde yalnız baş etmek zorunda kalma durumu, tütün ürünü kullanımının nedeni olabilmektedir.

Deneyimlenen stresli yaşam olaylarının bireylerde yarattığı etki ve etkinin algılanma düzeyinin büyük olması, tütün ürünü kullanımına bağlı meydana gelebilecek çeşitli problemlerin etkisinin daha az görülmesine neden olmakta ve bir çözüm yolu olarak tütün ürünü kullanması ile sonuçlanmaktadır. Buna yönelik bir katılımcı deneyimlerini şu sözlerle ifade etmiştir:

Bir baklava dükkânı açtım. Çalıştım 3-4 ay. Sonra bir araba kazası geçirdim. Elim kolum kırıldı, dükkânı kaybettim. Dükkân açılınca bırakmıştım ikisini de. Ama sonra bu olaylar olunca dükkânı da kaybettim. Sağlığımı da kaybettim. Dedim zaten şu an sıkıntılı bir duruma geçtim. Sigara içsem de hiçbir şey olmaz yani. Sigara diğer sıkıntılara göre hiçbir şey değil yani (Zeydan, 23).

Yalnızlık

Göç deneyiminin aile üyelerini geride bırakma ile sonuçlanabildiği durumlarda bireyler göç sonrasında geldikleri yerde yalnız hissetmektedir. Katılımcılardan Muhanned (23) “*Genellikle yalnızlıktan içiyorum. İlk o sebepten başladım zaten. Bırakmak da istiyorum. Ailemden uzaktayım, çok içiyorum.*” ve Vatan (23) “*İçme sebepim de başka ülkede yaşadığım için ve ailemden uzak kaldığım için, üzüntülü stresli kötü hissettiğimde içiyorum. Beni rahatlatan bir şey.*” ifadeleri bu yalnızlık ve bilinmeyen bir yerde yaşamını devam ettirme durumlarının rahatlatma amacıyla hızlı ve kısa süreli bir çözüm olarak tütün ürününe başvurmalarında etkili olduğunu göstermektedir.

Tütün ürününe erişmek ve kullanmak, bir aktiviteyi veya sporu yapmaktan daha kolay görülmekte ve katılımcılar tarafından tercih edilmektedir. Arkadaşlar ile ilgili alanına yönelik ortak bir aktivite yürütmenin yalnız kalma nedeniyle kesintiye uğraması ile birlikte tütün ürününe yöneldiğini bir katılımcı şu şekilde aktarmıştır:

Ben genel anlamda hep küçüklükten beri spora meraklıyım. Hani Adana’ya geldiğimden beri top oynamaya çalıştık arkadaşlarla ama etrafımda kimse yönelmediği için onu da bırakıp daha da çok nargileye yoğunlaştım. Keşke daha çok spora yoğunlaşıp nargileyi bırakabilsem... Çalıştığım için biraz geç çıkıyorum işten, yorgun çıkıyorum. Yorgun çıktığımda spora gitmek zor geliyor. Onun yerine gidip bir yerde nargile yakarım (Halid, 21).

Tütün Ürünü Özelliklerinin Cezbedici Görülmesi

Nargile kullanımı olan katılımcılardan Zeynep (23) “*Zevk alıyorsun. Aslında ağızda tat bırakmıyor. Aromalı ama böyle sigara gibi değil ama güzel. Kafan güzel oluyor.*”, Zehra (23) “*Kokusu çok güzel. Tadı da çok güzel ama kokusu beni benden alıyor. Bir tek karışık meyveli içiyorum.*” Tülin (21) “*Kokusundan dolayı benim de içesim geliyor.*” ve Ferman (24) “*Tadı güzel diye içiyorum ben, başka bir sebep yok.*” ifadelerinde nargilenin sahip olduğu özelliklerin kullanım konusunda kendilerini

cezbettiklerini belirtmişlerdir. Meyveli aromalarda sunulan ve aroma nedeniyle hoş koku yayan nargile, zevk alınan ve çekici algılanan bir ürün olarak görülmektedir.

Tütün Ürünleri Hakkında Yanlış Bilgiye Sahip Olma

Tütün ürünleri, içerdiği maddeler nedeniyle bireylerin sağlığı üzerinde birçok olumsuz etkiye neden olmakta ve riskli kullanımı gündeme getirmektedir. Katılımcılardan Muhanned (23) *“İnsanlar genelde sigaranın daha zararlı olduğunu düşünüyorlar. Dişleri sarartıyor, saçları, elleri, sağlığı kötü etkiliyor. Ama nargile kokusundan dolayı o kötü etkiyi hissettirmiyor. Daha iyi.”* ve Zeynep (23) *“Nargile o kadar sigara kadar bağımlılık yapan bir şey değil.”* ifadeleri nargile ve sigara arasında karşılaştırma yapıldığını ve nargilenin sigaraya oranla daha az bağımlılık riski taşıyan bir madde olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Sigaranın bireyler üzerinde fiziksel daha fazla etkiye sahip olduğu ve bunun daha görünür olduğu düşünülmekle birlikte aromalı olarak kullanımı yaygın olan nargilenin kokusu nedeniyle bu olumsuz etkiyi daha az hissettirdiğine dair katılımcıların yanlış bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Boş Zamanları Değerlendirme Aracı Olarak Görülmesi

Sahip olunan boş zamanların değerlendirilme şekli katılımcılar için farklılık göstermekle birlikte bu zaman dilimini tütün ürünü kullanımı ile doldurduğunu Muhanned (23) *“Boş zamanım varken çok kullanıyorum. Özellikle sıkılıyorsam çok daha fazla kullanıyorum.”*, İsmet (23) *“İşte mesela böyle sıkıldığımız zaman, canımız sıkıldığında, yorulduk mesela nefes almak için, nefes alırken sigara alıyoruz.”*, Aslan (24) *“İnsanlar boşlukta durmak istemiyor faydalı ya da zararlı fark etmeksizin bir şey yapmak istiyor. Ben duruyorum ve bir şey yapmam lazım diyerek sigara içiyorum.”* ve Rama (24) *“Nargileyi sıkıldığımda içiyorum.”* şeklinde ifade etmiştir.

Maddi Kazancı İstenilen Ürüne Harcama

Yetişkin yaşama geçiş ve işe girerek kendi maddi kazancına sahip olma ile gelirin ihtiyaç ve isteklere bağlı olarak harcanması, beraberinde aile üyelerine gelirin harcanma durumuna yönelik hesap verebilirliği azaltmaktadır. Bu durum, aile üyelerinden alınan para ile bir işte çalışarak kazanılan paranın harcama yapılan alanları etkilediğini ortaya koymaktadır.

Ben 18 yaşında falan başladım. 18'den önce içmiyordum, okula gidiyordum param yoktu. Kullanırsam babama yakalanırsam ben sana para veriyorum sigara alıyorsun diyecek. Ama şimdi kendi param olunca kimseye hesap vermeden kendim alıyorum (Zeydan, 23).

3.2.3.2.2. Psikolojik Nedenler

Kullanım nedeninin psikolojik boyutunu ele alan bu başlıkta tütün ürünlerinin olumsuz bir baş etme aracı olarak veya psikolojik rahatlama sağladığı düşüncesiyle kullanılmasına ilişkin katılımcı söylemleri yer almaktadır.

Başa Çıkma Aracı Olarak Kullanılması: "... bir sıkıntıyla karşı karşıya kaldığımda sayısızca sigara içebilirim"

Olumsuz bir baş etme yöntemi olarak kullanılan tütün ürünleri, problemlerin çözüme kavuşmasında etkili olmamakta ve katılımcılar üzerinde yalnızca kısa süreli sakinleşmeye neden olmaktadır. Katılımcılardan Ahmet (24) *"Yani çözüme bağlayamadığım bir sıkıntıyla karşı karşıya kaldığımda sayısızca sigara içebilirim."* ifadesi, çözüme kavuşturulamayan problemler ile karşılaşıldığında tütün ürünü kullanım sıklığı arttığını göstermektedir. Benzer olarak hızlı bir başa çıkma yöntemi olarak kullanan bir katılımcı ifadesi şu şekildedir:

Çok sinirli olduğumda ne yaptığının farkında olmuyorum. Sinirlenmemek ve biriyle konuşmamak için sigara içiyorum. Öyle geçiyor. Bir kere sinirliyken elimi cama vurdum, hala izi duruyor. Ondan sonra sigara içmeye başladım sorunlarımı unutturur diye... Bir sorun çıkınca kendi odama gidip sigara içiyorum. Kendimi öyle sakinleştiriyorum. Sorun çıkmasın, kavga çıkmasın diye böyle yapıyorum (Dime, 20).

Psikolojik Rahatlama Sağladığı Düşüncesi: “İçince o eksik şey tamamlanmış gibi geliyor”

Katılımcılardan Danya (22) “Bazen insan stresli oluyor. Bir de insan kimseye anlatmak istemiyor derdini. O zaman içip rahatlıyorum.”, Aslan (24) “İçimde bir kızmak var, onu çıkarmak için sigara içiyorum. Dönem sıkıntılarından kaynaklı sinir bu mesela. Bir arkadaşım bir şey yapınca, Suriye’de çocuklarım tehlikedeyken falan ben kızıyorum, üzülüyorum sonra içiyorum.”, Muhanned (23) “İçmediğimde mesela ilk önce sinirim artıyor. Çok sinirli bir insan oluyorum. Sonra da kendimi rahatsız hissetmeye başlıyorum. Böyle hayatımda bir şey eksik gibi geliyor. Bir şey arıyorum, bulmaya çalışıyorum. Anca gidip içince o eksik şey tamamlanmış gibi geliyor.”, Fatma (18) “Bir rahatlama var, insan rahatlıyor. Ben sinirlendiğim zaman içiyorum mesela, rahatlıyorum... Bana kendimi iyi hissettiriyor.” ve Ahmet (24) “Bazen işten bir şeye canım sıkılıyor. Gidip sigara içiyorum biraz daha rahatlıyorum.” ifadeleri, stresli veya sinirli oldukları zamanlarda psikolojik olarak kendilerini rahatlatacak bir araç aradıklarını ve tütün ürününün bu bakımdan rahatlama sağlayacak bir araç olarak kullandıklarını belirtmektedir. O anlarda rahatlatacak bir araç arayışı tütün ürünü kullanımı ile sonlanmakta ve “eksik şeyin tamamlanması” olarak görülmektedir.

3.2.3.2.3. Bilişsel Nedenler

Katılımcı ifadeleri, tütün ürünü kullanımı sonrasında meydana gelen bilişsel değişikliklerin kendileri üzerinde olumlu değişiklik yarattığını ve bu nedenle tütün ürünü kullanımlarını sürdürdüklerini ortaya koymaktadır. Tütün ürünlerinin dikkat ve düşünme becerisi artırdığı düşüncesi kullanım üzerinde etkili olmaktadır.

Dikkat ve Düşünme Becerisini Artırdığı Düşüncesi: “Mesela bir şey düşüncem, bir sigara yakıyorum”

Katılımcılar, ders çalışırken veya bir işle meşgulken dikkatlerinin dağılması durumunda tütün ürününü kullandıklarını ve böylece dikkat etme ve düşünme becerilerinin arttığını belirtmektedir. Odaklanma ile birlikte baş dönmesi gibi fizyolojik tepkilerin de görülebildiğini, tütün ürünü kullanımı sonrası bir işe odaklanmanın veya bir durum üzerine düşünmenin daha kolay ve sağlıklı olacağını belirten katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Bir şeylere daha çok odaklanıyorum içerken... Derse ilk başladığımda yok. Bir süre sonra dikkatim dağılmaya başlıyor, içiyorum tekrar toparlıyorum... Daha sakin oluyorsun, daha iyi düşünüyorsun. Öyle çok sinirlendiğin zaman biraz şey gibi geliyor böyle ağrı kesici gibi geliyor (Elif, 19).

Evet, odaklanmaya yardımcı oluyor ama bazen de başımı döndürüyor (Ahmet, 24).

Böyle yumuşatıyor. Sigara içtin mi beynin yumuşuyor. Daha rahat konuşuyorsun. Sigara içen adam çok sinirliyse sigara içtikten sonra kendine gelir. Gel bir sigara iç keyfin yerine gelir diyorlar zaten. Dikkatimi daha iyi topluyorum. İsteyken çok stresliysem, bir işi yapamıyorsa bir sigara içerim. Ondan sonra işi daha iyi yapmaya başlarım (Koray, 22).

Beynimde değişiklik oluyor. Mesela bir şey düşüncem, bir sigara yakıyorum. Daha iyi çözüyorum. Mesela bir iş yapamıyorum. Bir sigara yakıp düşüneyim diyorum. Bana daha iyi destek oluyor (Vatan, 23).

Kafamı dağıtmak için sigara içiyorum. Ondan sonra daha sağlıklı düşünüyorum, sakinleşiyorum. Kafa dağıtmazsam daha çok düşüncem ve sinirlencem. Daha iyi karar veriyorum, kararlarımı sakin bir şekilde alıyorum. Sinirli almıyorum (Muhsin, 19).

3.2.3.2.4. Duyuşsal Nedenler

Duyuşsal gelişim, bireylerin bulunduğu ortamlarda duygu durumlarının nasıl etkilendiğini ve bireyin hissetme kapasitesini ele almaktadır (Derezotes, 2000). Tütün ürünü kullanımının bireylerde neden olduğu duygu değişimi, katılımcıların bir kısmı için kullanım nedenini oluşturmaktadır. Hem tütün ürününü kullanmanın bireyde neden olduğu duygu değişimleri hem sahip olunan duygulara bağlı olarak tütün ürünü kullanımı görülmektedir.

Tütün Ürünlerinin Sakinleştirdiği Düşüncesi: “Uyuşturucu gibi, beyni uyuşturuyor”

Tütün ürünleri, özellikle sinirli bir duygu durumuna sahip olduğunda sık bir şekilde kullanılmakta ve siniri boşaltmaya yardımcı bir araç olarak görülmektedir. Katılımcılardan Muhanned (23) *“Ya benim o sıkıntıda olduğum süreçte mesela sigara benim sinirlerimi öyle bir yatıştırıyordu ki. İçince daha sakin olduğumu hissediyordum. Bana iyi geliyordu.”*, Ahmet (24) *“Sinirimi yatıştırmaya yarıyor.”* ve Dime (20) *“Evet, beynimde bir açıklık hissediyorum. İçtim ve geçti, artık sinirlenmeyeceğim diyorum.”* ifadeleri kullanım ile birlikte sakinleştiklerini belirtmektedir. Vatan (23) ise *““Uyuşturucu gibi, beyni uyuşturuyor. Sinirimi boşaltmama yarıyor. Kendime zarar vereyim, başkasına vermeyeyim diyorum.”* ifadesinde tütün ürünlerinin uyuşturucu madde gibi beyni uyuşturduğunu belirtmiştir.

Duygu Durumuna Bağlı Olarak Tütün Ürünü Kullanma: “Dert ortağı gibi görüyorum”

Katılımcıların içinde bulundukları ortamdaki koşullara bağlı olarak duygu durumları değişiklik gösterebilmektedir. Çalışma ortamında, eğitimde, yakın ilişkilerde, aile içinde görülebilen ve bireylerde strese neden olan yaşantılar sonrasında duygu durumuna bağlı olarak tütün ürünü kullanılmaktadır.

İnsan üzüldüğü için kafasını dağıtacak bir şey almak ister, içer. Sevincini paylaşmak ister içer. Öfkesini atmak ister içer. Üzüldüğü, ağladığı zaman içer. Kafa dağıtan bir şey. Her şeyle bağlantılı bir şey. Üzüldüğünde efkarlanmak diyorlar ya, bir de mutlu olduğumda. Mesela bir gün sınavlarım kötü geldi. Ailemle kavga ettim, her şey kötü geliyordu. Düşünmemek için oturuyorum, üçü bir aradanın yanına sigara. Bundan daha iyi bir şey olamaz. O gün baya içmiştim. Bir günde iki paket bitirmiştım. Üç saatte bitirmiştım (Muhsin, 19).

İlk başladığımda üzgünken içiyordum, sonra bir huzur getirir gibi oldu... Bir üzgünlük varsa ben bazı zamanlar şöyle hissediyorum. Üzgün olmak etkileyebilir. Çünkü insan üzgün olunca herhangi bir şey yapmak istiyor Spor falan da olur ama sigara kolay diye onu tercih ediyor (Aslan, 24).

Ben sigarayı çok böyle sinirlendiğimde veya üzüldüğümde içiyorum. Sevgilimden ayrıldım mesela. O sigara içmemi artırdı. Kimseye anlatamıyorum çünkü. Yakıp kendi kendime oturuyorum. Dert ortağı gibi görüyorum. İşyerimdeyken patron böyle geldi bir iş yapmadı veya kızdı bana bu niye böyle diye. Biraz bağıştık. İşten çıkacaktık. Arkadaşım dışarı çağırdı. Sigara yaktım vücudum yavaş yavaş sakinleşti böyle. Kendime geldim. Rahatladım girdim içeri konuştum rahatladım. Sorunu çözdük. İçmesem sorun devam ederdi (Koray, 22).

Genelde sinirliyken içiyorum. Abimle kavga ediyorum gidip diğer odada içiyorum. Ya da işyerinde patronla kavga ediyorum, gidip içiyorum (Vatan, 23).

Katılımcılardan Elif (19) “İyi hissettiğimde de içiyorum baya bir keyif yaparken.”, Halid (21) “Keyifli olduğum zaman içerim. Sinirli veya mutsuz olduğumda içmiyorum.” ve Zehra (23) “Mutlu olduğumda daha fazla içiyorum.” ifadelerinde mutlu ve keyifli oldukları zaman diliminde tütün ürünü kullanımlarının olduğunu belirtmişlerdir. Yalnızca olumsuz duygular ile ilişkilendirilmeyen tütün ürünü kullanım nedenlerinde çıkan bu bulgu ilgi çekicidir.

3.2.3.2.5. Fizyolojik Nedenler: “İçince bir rahatlık geliyor, içim sönüyor sanki”

Derezotes (2000), fiziksel gelişimde bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları fiziksel ihtiyaçlara vurgu yapmaktadır. Katılımcı ifadeleri, tütün ürünü kullanılmadığında meydana gelen fizyolojik etkileri (baş ağrısı, titreme vb.) ortadan kaldırmak amacıyla kullanılabildiğini, vücudun bu ürünleri istediğini ve “ihtiyaç” olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Mesela içmeden bir titreme oluyor bazen, başımın ağrısı oluyor. İçince bir rahatlık geliyor, içim sönüyor sanki (Zeydan, 23).

Alışkanlık oldu bende... Ya nikotin olduğu için içenler daha çok içmek isterler. Onun için içiyorum galiba. Bir de alışkanlık oldu (Zehra, 23).

İlk paketimi aldıktan sonra diğerine geçtim hemen. Sonra alıştım gibi hissettim. Bırakmak istedim de alıştım. Vücudum nikotin istiyor (İsmet, 23).

Şu anda kullanma nedenim adet olması. Bazı zamanlar içmeyi unutuyorum ama şimdi içmeyi unutunca iştahım da geliyor (Aslan, 24).

Tütün ürünleri içerdiği maddeler nedeniyle bağımlılık riskini gündeme getirmektedir. Sık kullanıma ve tütün ürünlerinin bağımlılık yapıcı maddelerine bağlı olarak katılımcılar kullanıma alıştıklarını ve yalnızca kullandıklarında “tamamlanmış hissettiklerini” belirtmişlerdir.

Bağımlılık yaptı işte. O zaman Almanya'daki otomatlardan ala ala o dönem çok alıştım. Sonra alışınca bir daha bırakamadım. İçmediğimde mesela ilk önce sinirim artıyor. Çok sinirli bir insan oluyorum. Sonra da kendimi rahatsız hissetmeye başlıyorum. Böyle hayatımda bir şey eksik gibi geliyor. Bir şey arıyorum, bulmaya çalışıyorum. Anca gidip içince o eksik şey tamamlanmış gibi geliyor. O yüzden bırakamam (Muhanned, 23).

Alıştığım için, sonuçta bence bir bağımlılık da yapıyor bence. Alıştığım için bırakamıyorum (Elif, 19).

3.2.3.2.6. Sosyal Çevrenin Etkisi: “Birisi içiyorsa herkes onun gibi yapmaya başlar”

Bireylerin sosyal çevresini aile üyeleri, akrabaları, çalışma veya okul yaşamından, yaşadığı bölgeden arkadaşları oluşturmaktadır. Sosyal çevrede yer alan bireylerin tütün ürünü kullanımı, tütün ürününe yönelik tutumları, birlikte tütün ürününe atfedilen anlam ve kullanma amaçları farklılaşmaktadır. Bu araştırmada yer alan katılımcı ifadeleri, bunların her birinin kullanım nedeni olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle sosyal çevrenin etkisi, aile ve arkadaş olmak üzere iki ayrı başlık altında derinlemesine ele alınmıştır.

Aile Üyelerinin Etkisi: Aile üyelerinde hâlihazırda tütün ürünü kullanımının varlığı, görüşme yapılan gençlerin hem tütün ürününe başlamasında hem devam ettirmesinde etkili olmaktadır. Tütün ürünü kullanımı, ev ortamında bir aile üyesinin kullanımı ile başlayabilmekte ve diğer üyelerin katılımı ile devam etmektedir. Tütün ürünü kullanımı ailesi tarafından bilinen katılımcılar, kullanımı genellikle aile üyeleri bir araya geldiğinde birlikte yapılan bir aktivite olarak görmektedir.

Zaten evde de içildiği için kesinlikle bağlantısı var. Bizim evde mesela babam, büyük abim ve ben sigara içiyoruz. Ailede beş kişi de nargile içer. Yani öyle ailede biri içinde biz de başlıyoruz. Evin içinde içince de biz de evin içinde içiyoruz (Muhanned, 23).

Genelde böyle haftada bir, annemin arkadaşları geldiği zaman ya da bütün aile toplandığı zaman içiyordum. Çünkü kardeşlerim de küçüktü. Şimdi mesela evde her gün kullanıyorum. Çünkü kardeşim, kız kardeşim de var. Evde takılıp film izlerken falan içiyoruz. İşte işlerimiz bittiğinde “hadi nargile içelim” falan böyle oluyoruz (Zeynep, 23).

Babam içiyordu, annem de. Sürekli vaktimi babamla geçirdiğim için öyle içtim. Nargileyi de abilerim kullanıyordu, öyle başladım (Zeydan, 23).

Mesela kuzenim nargile çok seviyor. Toplandığımızda ya da buluştuğumuzda kuzenlerime ya da kardeşlerime gelin deneyin derse ve bu tekrar ederse herkes içer. Birisi içiyorsa herkes onun gibi yapmaya başlar (Rama, 24).

Aile üyeleri ile birlikte kullanımın olmadığı ancak aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının sık bir şekilde görüldüğü durumlarda, katılımcılar tütün ürünlerinin kendileri için cezbedici ve merak uyandırıcı bir ürün haline geldiğini belirtmişlerdir. Tütün ürününe ev ortamında sık ve uzun süre maruz kalmak, katılımcıların pasif içici olmasına ve zamanla tütün ürünlerinin kokusuna ve etkilerini uzun süre deneyimlemelerine neden olmaktadır. Bu durum, ileri dönemlerde tütün ürünü kullanımını gençler için normalleştirmekte ve alışkanlık kazandırmaktadır.

Mesela merak uyandırıyor insanda çok. Hani neden içiyorsun, neden bırakamıyorsun diye merak uyandırıyor. Bir de alıştırıyor. Hani içmesen bile kokusu her yerine siniyor. Alıştırıyor yani (Elif, 19).

Ailem sürekli onu içiyordu. Bizim evde düzenli tüketiliyordu annem babam tarafından. Zaten ben pasif içiciydim evde. Ha dumanı ağızdan ha evden içmişim. Sanırım o bağıışıklık oradan oradan geldi... Aile için bakınca da ortak nokta diyebiliriz. Sonuçta şey gibi düşün, buradaki çay gibi düşün. Çay içmek ne kadar bir şeyi değiştirir ki bir ailede? Hobi gibi bir şey. Ailem yanımda kullanırdı. Onunla büyüdüğüm için gözlerimi açtığımda nargile içtiklerini görüyordum. Yaşıma uygun değil ama büyüyünce içebilirim diyordum (Muhsin, 19).

Aile üyelerinde tütün ürünü kullanım durumu, katılımcıların kullanım sıklığı üzerinde etkili olmaktadır. Sık bir şekilde aile üyelerinde tütün ürünü kullanımını görüldüğünde katılımcılarda kullanımın artması bulgusuna benzer olarak; aile

üyelerinde tütün ürünü kullanım sıklığı az olduğunda katılımcılar az kullandıklarını belirtmişlerdir.

Etkiler. Ben mesela annem ya da babamın içtiğini gördüğümde ben de içebilirim yani. Onlar gibi olabilirim. Benim ailemde kimse içmiyor sigara. O yüzden ben de öyle alıştığım için az içiyorum (Fatma, 18).

Ailenin tütün ürünü kullanımına yönelik tutumu, hem kullanım sıklığını etkilemekte hem kullanım nedeni olabilmektedir. Aile üyelerinin çocuklarında tütün ürünü kullanımını yasaklaması, katılımcıların gizli kullanmasına neden olmuştur.

Babam ne nargile ne sigarayı sevmiyor, annem de öyle. İzin vermiyorlardı biz gizli içiyorduk. İzin vermemesi gizli içmeme sebep oldu (Vatan, 23).

Ama normalde en çok etkilendiğim şey ailem tarafından yasaklanmış olması. Ama şimdi bu olmadığı için daha çok kullanıyorum (Aslan, 24).

Aile üyeleri tütün kullanımını yasaklayabileceği gibi tütün ürününü veren, kullanımı teşvik eden bir konumda olabilmektedir. Özellikle tütün ürünü için çok harcama yapmayan ve başkaları aracılığı ile erişen katılımcılar için evde kullanan birisinin varlığı kolaylaştırıcı olmaktadır.

Eşimle kavga edince genelde içiyordum. O da içiyordu zaten bende ondan alıyordum. Haberi, vardı paketinden alıyordum. Hiçbir şey demiyordu. Yani şöyle sadece kullanma dedi bu kadar. Ama sonra o veriyordu sinir olunca... Annem, babam zaten içiyor ben ama hiçbir kere denememiştım, hiç sevmedim. Sonra evlendim, o içiyor zaten. Aynı evde oturunca bir de. Bazen o veriyordu bana dene falan diye (Yağmur, 24).

Aynı ev içerisinde hem kullanımı teşvik eden hem pasif içiciliği önlemek amacıyla farklı alanlarda tüketen aile üyelerinin olduğunu belirten katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

Abim de zorla verdi ben istemedim. Yaşlanınca öksürüyorlar falan diyip ben içmiyordum. Verdi ama alışmadım... Tabi bizim evde nargile çok içiliyordu. Sigara evde annem çok içiyordu. Ama hiç şey yoktu içesim gelmiyordu. Kötü bir şeydi zararlıydı. Annem içeceği zaman başka yerde içerdi, yanımızda içmezdi etkilenmeyelim diye (Koray, 22).

Arkadaş Çevresinin Etkisi: Katılımcı ifadeleri, arkadaşları arasında tütün ürünü kullanımı olduğunda bu durumdan etkilendiklerini ve kullanım konusunda istek duyduklarını ortaya koymaktadır.

Mesela ben arkadaşlarımdan veya işyerinden dükkândan içen birisini görünce hemen benim de canım çekiyor. Ben de gidip bir sigara içiyorum o zaman. Başkasının kullanması beni etkiliyor (Muhanned, 23).

Yani arkadaşım içerse ben de içerim. Ondan bir tane alayım, içeyim diyorum. O ortamda güzel gidiyor. Yoksa aklıma gelmez (Fatma, 18).

Şimdi bizim mahalleden arkadaşlarımız var. Onlarda gidip çok kalıyorum mesela hepsi erkek. Oturup içiyoruz, sigarayı daha çok içiyoruz. Bana alıştıran onlar zaten. Çünkü vaktim hep onlarla geçiyor. Ailemle işle değil de arkadaşlarımla birlikteyim. Onlarla çok takılıyorum (Koray, 22).

Zaten kafama geliyor o ortamda. Tek başıma içmeyi sevmiyorum. Hem de sağlığıma zarar vereceğini biliyorum. Ama arkadaşlarımla görünce o sohbet ortamında içmek istiyorum... Arkadaş toplumunda oturuyoruz, sohbet falan oluyor (Rama, 24).

Arkadaş ortamından uzak kalındığı veya görüşme sıklığı azaldığı zamanlarda tütün ürünü kullanımı veya kullanma isteği de azalmaktadır. Ancak tekrar bir araya gelindiğinde tütün ürünü kullanımı yeniden başlamaktadır.

Benim bütün arkadaşlarım sigara içiyorlar. Ben işte bırakayım mesela 1-2 hafta arkadaşlarımla görüşmesem içmem. Ama onları görünce içmeye başlıyorum ve o döngüye giriyorum... Benim mesela mahalleden arkadaşlarım var, okuldan var. Gittiğim yerlerden, kafelerden, parklardan var. Onlar içtiği için ben de içiyorum (Zeydan, 23).

Tütün ürünlerinin sahip olduğu özellikler, katılımcılar için hem cezbedici kılmakta hem arkadaş ortamında teşvik edici olmaktadır.

S: Genelde kalabalık bir grup halinde içtiğinizi söyledin.

Evet, bu benim kullanımımı artırıyor. Kokusu gelince ben de istiyorum... Molaya çıktığımda arkadaşım içtiği için ben de içerim (Tülin, 21).

Arkadaşlar ile yapılan bir faaliyete tütün kullanımı dâhil edilebildiği gibi tütün ürününü kullanmak için yapılan buluşmalar olmaktadır.

Mesela film izlemek ya da arkadaşlarla beraber toplanıp nargile içmeye gidelim diyoruz. Kafeye gidiyoruz, nargile içiyoruz (Zeynep, 23).

Komşularım var ama eşimle oturuyorum genelde. Ama bir arkadaşım var evet o da içiyor. O da evli o da içiyor, İstanbul'da. Bazen ona gidiyorum beraber içiyoruz. Böyle işte arkadaş olursa güzel bir ortam olursa hemen aklımıza nargile geliyor. Hemen bir nargile yapalım, nargile yaparken film izleyelim (Yağmur, 24).

Arkadaş ortamında tütün ürünü, “sohbet açan”, “paylaşmayı öğreten” veya “ortamı güzelleştiren” bir araç olarak görülmektedir.

Arkadaşlar arasında mesela sohbet açtıran bir şey. Ondan sonra paylaşmayı öğretir paket al ver şeklinde. Güzel bir şey aslında. O ortamı güzelleştiren bir şey bence... Mesela sen bir ortama giriyorsun, içmiyorsun. Kalanlar içiyor, senin de canın çekiyor (Muhsin, 19).

3.2.3.2.7. Makro Nedenler

Tütün ürünü kullanım nedeninin makro düzeyde karşılığı olabilmektedir. Katılımcı söylemleri kültürel nedenlerin, toplumsal cinsiyetin ve toplumda tütün ürününe erişimin tütün ürünü kullanım nedenleri arasında yer aldığını ortaya koymaktadır.

Kültürel Nedenler

Suriye, tütün ürünlerinin yaygın olarak tüketildiği ve sosyalleşme aracı olarak kullanıldığı bir ülkedir. Ülkede tütün ürünlerine yönelik olan bu yaklaşım, göç öncesinde Suriye’de yaşayan bireylerin kültürel olarak bu ürünleri kabul etmesinde ve kullanımı sürdürmesinde etkili olmaktadır. Katılımcılardan Zeynep (23) “*Evet, kültür olarak da kullanıyoruz biz. Aile içinde de çok kullanıyoruz. Bir tek babam kullanmıyordu. Kalan herkes kullanıyor, annem falan ama.*” ve Halid (21) “*Tamamen kültürel bir şey olduğunu düşünüyorum. Herkes içiyor. Ben de aynısını sürdürüyorum.*” ifadeleri kültürel nedenlere bağlı olarak tütün ürünü kullanımının devam ettiğini göstermektedir.

Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, kişinin kadın veya erkek olarak gösterdiği biyolojik bir özellik olarak tanımlanırken toplumsal cinsiyet cinsiyetten farklı olarak kadın veya erkek olmanın fizyolojik olmayan yönlerine odaklanmakta; kültür tarafından atfedilen rollere vurgu yapmaktadır (Lips, 2020). Toplumda cinsiyete bağlı olarak kadın ve erkek cinsiyetlerine uygun görülen davranış ve roller atfedilmektedir. Bu durum, tütün ürünü kullanımında da görülmektedir. Tütün ürününe erişim ve kullanma nedeni üzerinde

cinsiyetin etkisi olduğu düşünülmektedir. Muhanned (23) “*Erkek olunca tabi daha kolay içiliyor. Daha görünür ortamlarda. Mesela bir ortama girdiğinizde daha çabuk kabul görüyorsunuz.*”, Ahmet (24) “*Erkek olmam sigaraya ulaşmam açısından daha kolay ve daha yaygın.*” ve Esil (22) “*Bizde şu anlamı vardır. Bizde eğer bir kız sigara içerse millet ona kötü bakar... Biz nargile içtiğimizde kapalı bir yerde içiyoruz.*” ifadelerine göre erkekler, tütün ürünü kullanılan bir yere girdiğinde daha kolay kabul görüp tütün ürününe daha kolay erişebilirken; kadınlar tütün ürünü kullandığında toplum tarafından hoş karşılanmamakta ve bu durum, kadınların dışarıda açık alandan ziyade kapalı mekânları tütün ürünü kullanımı için tercih etmelerine neden olmaktadır. Toplumda erkeklere atfedilen roller genellikle “evin geçimini sağlama” veya çalışmak zorunda olma üzerine kurulu olduğundan erkeklerin daha fazla sorumluluğu olmasını tütün ürünü kullanımının fazla olması ile ilişkilendiren Zeydan (23) düşüncelerini “*Erkekler daha çok sıkıntı olduğu için içiyor bence. Ben mesela okuyordum, mesela okulu bıraktım. Sonra istediğim işte başlayamadım mesela. Babamla sıkıntılar geçirdik. Erkeklerin daha çok sorumluluğu var, düşünceleri daha fazla olduğu için daha fazla içiyor.*” şeklinde aktarmıştır.

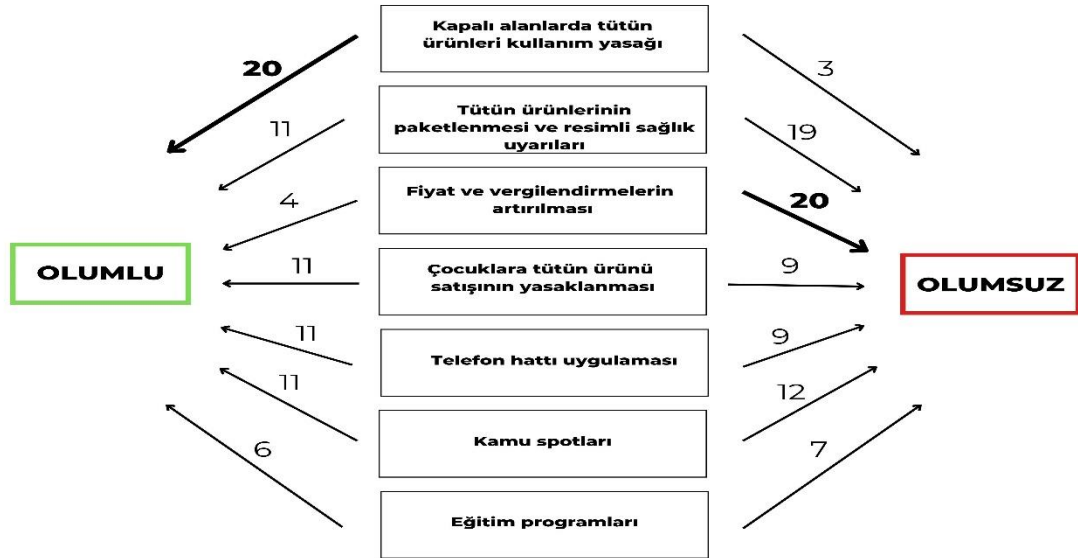
Tütün Ürünlerine Kolay Erişim

Katılımcılardan Vatan (23) “*Burada daha kolay erişiyorum. Alıştık yani. Alıştık. Kimse karışmıyor.*” ifadesi tütün ürünü satışı yapan mekânların katılımcılar için erişilebilir olması halinde istenilen zaman ve mekânda alınmasını kolaylaştırdığını ve kullanılmasında etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3. Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara İlişkin Düşünceler

Bu alt tema altında tütün ürünü kullanımı devam eden Suriyeli gençlerin Türkiye’de tütün kontrolüne yönelik yürütülen koruyucu ve önleyici uygulamalara ilişkin düşüncelerine yer verilmiş ve bu düşünceler katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimleri ile birlikte ilişki kurulacak şekilde ele alınmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla tütün ürünü kullanımını önlemeye ve bireyleri korumaya yönelik yürütülmekte olan yedi farklı uygulamaya

(kapalı alanlarda tütün ürünleri kullanım yasağı, tütün ürünlerinin paketlenmesi ve resimli sağlık uyarıları, fiyat ve vergilendirmelerin artırılması, çocuklara tütün ürünleri satışının yasaklanması, telefon hattı uygulaması, kamu spotları, tütün ürünleri tüketimine ilişkin eğitim programları) ilişkin katılımcı görüşleri alınmıştır. Katılımcı görüşleri, Şekil 3.5.'te görüldüğü gibi uygulamaların etkili olduğuna ilişkin olumlu düşünceler ve etkili olmadığına ilişkin olumsuz düşünceler olmak üzere iki şekilde ayrılmıştır. Şekil aynı zamanda görüşme yapılan tüm katılımcı ifadelerinden hareketle MAXQDA'da yapılan kodlama sayısını içermektedir. Olumlu düşünceler arasında en sık kapalı alanlarda tütün ürünleri kullanım yasağına ilişkin kodlama yapılmışken; olumsuz düşüncelerde en sık fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasına ilişkin kodlama yapılmıştır. Bu tema altında yedi farklı uygulamaya yönelik düşünceler aktarılırken önce olumlu, daha sonra olumsuz olanlara yer verilmiştir. Bunu yaparken ise ilk iki temada yer alan katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimlerinin bilgisinden yararlanılmış ve düşünceler ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır.

Şekil 3.5. Suriyeli Gençlerin Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara İlişkin Düşünceleri Tema Haritası

3.3.1. Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara İlişkin Olumlu Düşünceler

Bu alt temada katılımcılara yöneltilen tütün kontrolüne yönelik yürütülen koruyucu ve önleyici yedi uygulama, ayrı alt temalar halinde ele alınmış olup katılımcıların söylemlerinden hareketle uygulamaların iyi ve etkili olduğuna dair olumlu düşünceleri ve uygulamaların tütün ürünü kullanım deneyimleri üzerindeki olumlu etkileri katılımcı söylemleri ile birlikte ele alınmıştır. Katılımcıların bir uygulamaya yönelik olumlu düşüncelerinin arka planında genellikle o uygulamanın yalnızca tütün ürünü kullanan kişiler için değil, kullanmayan kişiler için de korumaya yönelik tasarlanmış olması ve tütün ürünü kullanımını belirli mekânlarda veya durumlarda yasal yaptırımları dâhil ederek önlemesi yer almaktadır.

3.3.1.1. Kapalı Alanlarda Tütün Ürünleri Kullanım Yasağına İlişkin Olumlu Düşünceler

Bu alt kategoride ele alınan görüşler, Suriyeli gençlerin kapalı alanlarda uygulanan tütün ürünleri kullanım yasağı ve yasağa uyulmadığı durumlarda uygulanan yasal yaptırımlara ilişkin olumlu düşüncelerini ve tütün ürünü kullanımları üzerindeki etkilerini içermektedir. Bu uygulama hakkındaki olumlu görüşler tütün ürünü kullanan bireylerin kullanımını belirli mekânlarda önlemesi ve başka kişilerin sağlığını riske atmaması yönleriyle iki ayrı şekilde katılımcılar tarafından aktarılmıştır. Katılımcılar tütün kullanımının yasak olduğu mekânlarda tütün ürünü kullanımlarının sınırlandırılmasına ilişkin düşüncelerini şu ifadelerle aktarmışlardır:

Ya bence çok iyi bir uygulama. Mesela ben içeceksem ama girdiğim yerde yasaksa içmiyorum. İçilen ortamlara da içilmesine rağmen girmiyorum. Öyle ortamlar sağlıklı ve zararlı (Muhanned, 23).

Güzel bir uygulama. İnsan biraz uzaklaşıyor zorunlu olduğu için (Fatma, 18).

İyi bir şey. İnsanların bırakmasına yardımcı oluyor. İnsanlar kendini tutuyor içmemek için (Danya, 22).

Katılımcıların ifadelerinden kapalı alanlarda tütün ürünü kullanımının yasak olmasının etkili bir uygulama olduğu ve bu uygulamanın belirtilen mekânlarda tütün ürünü kullanımını önlediği anlaşılmaktadır. Özellikle kullanımın yasak ve zorunlu olmasının katılımcıların bu kurala uyması konusunda olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir. Bir katılımcı, tütün ürünleri kullanımına yönelik konulan yasakların ve uyarıların tütün ürünü kullanımı üzerindeki etkisini şu şekilde belirtmiştir:

Ya benim kişiliğimde bir şey yasaksa ben yapmam. Mesela işte bir yere mi girdim, orada asılıysa burada içmek yasak diye ben içmem işte. Öyle kurallara uyarım. Mesela bir yerde çocuk varsa da dikkat ederim, içmem. O da önemli benim için (Muhanned, 23).

Belirtilen uygulamanın sadece uygulanan alanlarda etkili olduğunu düşünen ve bu alandan çıkıldığında tütün ürünü kullanımının devam ettiğini belirten bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

Sadece bunun olduğu yerde etkili olduğunu düşünüyorum. Ben onu görüp içeride kahvemi içiyorum, sonra çıkıp açık havada sigaramı içiyorum (Halid, 21).

Katılımcılar, kapalı alanlarda uygulanan tütün kullanım yasağı ile birlikte tütün ürünü kullanmayan kişilerin tütün ürünlerinden olumsuz etkilenmesinin önüne geçilebildiğini, tütün ürünlerinin kokusundan rahatsız olan veya tütün ürünlerinden kaynaklı olarak sağlığının bozulmasından korkan bireyler olabileceğini, özellikle sağlık problemleri olan bireyler için iyi bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. Buna ilişkin katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Haklılar çünkü bazı kişiler sigara veya nargile kokusundan rahatsız olabilirler. Her şeyin bir yeri var. Nargilenin, sigara içmenin de yeri var. Bazı insanlar sağlığından korkuyor. Onlar için iyi (Zehra, 23).

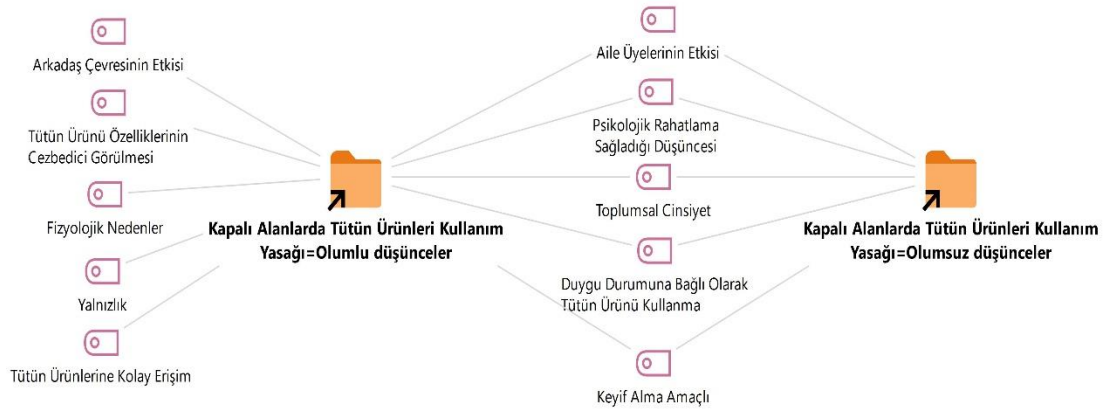
İyi bence. İçerde içtiğin zaman bazen içeride astım hastası oturan oluyor (Tülin, 21).

Bence Türkiye'deki en iyi uygulama. Kapalı alanlarda hastalığı, rahatsızlığı olan olabilir. O yüzden en doğrusu bu. Çünkü kamu alanı. Özel bir yer olsa evet benim alanım kimse karışamaz (Muhsin, 19).

Bence iyi bir uygulama. Çünkü içmeyen insanlar var rahatsız etmemek için iyi bir uygulama (Zeydan, 23).

İyi bir şey bence. Biz mesela sigara içmiyoruz, yanımdaki içerse rahatsız olurum. Kokusu rahatsız ediyor. Hoş bir şey değil. İçiyorsa da sonra o kafeye girmiyorum (Ferman, 24).

Katılımcı ifadeleri, kapalı alanlarda tütün ürünü kullanımının yasaklanmasının belirtilen mekânlarda kullanımı kısıtlaması, tütün ürünü kullanımı olmayan bireyler için dumansız alanlar yaratması ve sağlık riskini aza indirmesi yönleriyle etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Etkili bir uygulama olduğu düşünülmesine rağmen tütün ürünü kullanımının devam etmesi, katılımcıların kullanım nedenleri ile kapalı alanlarda tütün ürünü kullanım yasağı arasında nasıl bir bağlantı olduğuna bakma ihtiyacını doğurmaktadır. Aşağıdaki şekil, bu uygulamaya ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerini belirten katılımcıların göç sonrası tütün ürünü kullanım nedenlerinde bulunan en sık görülen beş ortak ve ayrı kodu içermektedir.

Şekil 3.6. Kapalı Alanlarda Tütün Ürünleri Kullanım Yasağına İlişkin Düşünceler İki Vaka Modeli

Şekil 3.6.'ya göre kapalı alanlarda tütün ürünü kullanım yasağına ilişkin olumlu düşünceye sahip olan katılımcılar, olumsuz düşünceye sahip olanlardan ayrı olarak göç sonrasında arkadaş çevresinin etkisi, tütün ürünü özelliklerinin cezbedici özellikleri, yalnızlık, tütün ürünlerine kolay erişim ve fizyolojik nedenlere bağlı olarak tütün ürünü kullanımını sürdürmektedir. Belirtilen nedenlerden arkadaş çevresinin etkisi, tütün ürünlerinin cezbedici özellikleri, yalnızlık ve tütün ürünlerine kolay erişim, katılımcılar tarafından çoğu zaman tütün ürününe başlama nedeni olarak görülmekle birlikte tütün ürünlerini cezbedici veya teşvik edici kılan nedenler olarak diğer temalarda belirtilmiştir. Katılımcıların tütün ürünlerini cezbedici ve teşvik edici olarak görme nedenlerine rağmen bu uygulamaya ilişkin olumlu düşünceye sahip olma sebebinin kullanımı sınırlandırabilecek güce sahip olan, yasalarla belirlenmiş ve uygulanmadığında bir cezaya tabi tutulan biçimde yürütülen bir uygulama olduğu düşünülmektedir. Benzer olarak tütün ürünü kullanımı neden olduğu olumsuz fizyolojik etkilere ve bağımlılık riskine rağmen katılımcılar tarafından devam etmekteyken yasalarla belirlenmiş mekânlarda kullanım genellikle sınırlandırılmaktadır. Bu da hem tütün ürünü kullanan kişilerin bulunulan mekânda geçirilen zaman diliminde bu fizyolojik etkileri deneyimlememesini sağladığından hem de pasif içiciliğe maruz kalacak kişilerin etkilenmesini önlediğinden katılımcıların bu uygulamaya ilişkin olumlu düşünceye sahip olduğu düşünülmektedir.

Kapalı alanlarda tütün ürünleri kullanım yasağına ilişkin hem olumlu hem olumsuz düşüncelerini belirten katılımcıların göç sonrası tütün ürünü kullanım nedeninde ortak noktaların aile üyelerinin etkisi, psikolojik rahatlama sağladığı düşüncesi, toplumsal cinsiyet, duygu durumuna bağlı olarak tütün ürünü kullanma ve keyif alma amaçlı olduğu görülmektedir. Belirtilen nedenlerden psikolojik rahatlama, duygu durumu ve keyif alma amaçlı kullanım, genellikle bireylerin kendilerini iyi hissetme ve olumlu duygular edinme isteklerine yöneliktir. Katılımcılar, bir problemle baş edemediklerini hissettiklerinde, iyi veya kötü hissetmelerine neden olacak yaşam olayları deneyimlediğinde veya katılımcının söylemiyle “keyiflenmek” istediğinde tütün ürününü istediği mekân ve zamanda kullanma isteği duyması, kapalı alanlardaki mevcut uygulamanın olumlu ve olumsuz düşüncelerde kesişen bir noktada bu nedenlerin yer aldığını düşündürmektedir. Bir diğer göç sonrası kullanım nedeni olan üyelerinin etkisinin olumlu ve olumsuz düşüncelerde ortak yer alma sebebinin aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının ev içinde yaygın olduğuna dair katılımcı söylemleri olduğu düşünülmektedir. Katılımcılar, kapalı alanlarda tütün ürünü kullanımının kısıtlanmasının işlevselliğine bağlı olarak bu uygulama hakkında olumlu düşünebileceği gibi kapalı alanlar harici alanlarda, özellikle aile üyeleriyle birlikte yaşadığı ev ortamında kullanımın gerçekleşmesine bağlı olarak genel anlamıyla bu uygulamanın bireyler üzerinde değişimi sağlamadığına yönelik bir olumsuz düşüncüyü gündeme getirmesi mümkündür. Son olarak makro nedenlerde yer alan toplumsal cinsiyet etkisinin cinsiyete bağlı olarak tütün ürünü kullanım deneyiminde farklılık gösterebileceği katılımcı ifadelerinde belirtilmiştir. Kadın ve erkek katılımcılar için açık alanda kullanımın yasalarla sınırlandırılmadığı halde toplumun atfettiği roller nedeniyle sınırlandırılmış olması ile ilişkili olarak olumlu ve olumsuz düşüncelerde sık rastlanan bir kod olarak karşımıza çıktığı düşünülmektedir.

Kapalı alanlarda tütün ürünleri kullanım yasağına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelere sahip olmanın göç sonrası tütün ürünü kullanım nedenleri bakımından incelenmesi, bir yönüyle Suriyeli gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerinin bu uygulamaya ilişkin düşüncelerini etkilediğini göstermektedir. Diğer bir yönüyle bu sonuç, bu uygulamanın işlevselliğini artırmaya yönelik hangi alanlara ağırlık verilmesi gerektiğine ilişkin bir fikir sunmaktadır.

3.3.1.2. Tütün Ürünlerinin Paketlenmesi ve Resimli Sağlık Uyarılarına İlişkin Olumlu Düşünceler

Bu alt kategoride ele alınan görüşler, Suriyeli gençlerin tütün ürünleri paketleri üzerinde bulunan resimli sağlık uyarılarına ilişkin olumlu düşüncelerini ve deneyimler üzerindeki etkisini içermektedir. Bu uygulama hakkındaki olumlu görüşler paketlere koyulan fotoğrafların caydırıcı olması ve tütün ürünlerinin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyması özelliklerine bağlı olarak bireyleri etkilemesi, zararlarını hatırlatan bir ibare olması ve tütün ürünü kullanım durumlarını sorgulatması yönleriyle farklı şekillerde ifade edilmiştir. Katılımcılar resimli sağlık uyarılarını gördüklerinde ne düşündüklerini şu ifadelerle aktarmışlardır:

Ya ben onları görünce çoğu zaman kafamı çeviriyorum, bakmamaya çalışıyorum. Benim için caydırıcı oluyor. Ya o fotoğrafları görünce işte el, ciğer falan içim bir ürperiyor, bakamıyorum. İyi bir uygulama yani (Muhanned, 23).

Evet, etkiliyor bence. Ben görüyorum ve etkileniyorum (Ahmet, 24).

Onu gördüğümde sigaranın zararlı olduğunu hatırlıyorum (Dime, 20).

Tütün paketi alıyorum ya ben, orada da aynı fotoğraflar var. Kalp veya saç olanlar var. Bazı paketler açık oluyor, onlarda yok fotoğraf. Etkileniyorum tabi fotoğraflardan ama bir dakika kadar sürüyor. Görünce üzülüyorum neden nargile içiyorum diye. Sonra geçiyor (Zehra, 23).

Bazen ayak resmi falan oluyor. Zararlı olduğunu ve içmemem gerektiğini düşünüyorum görünce (Tülin, 21).

Aslında iyi bir uygulama. Çünkü bilgi veriyorlar insanlara bırakması için. Sigarayla bir şeyler olacağı kesin, onu gösteriyor (İsmet, 23).

Katılımcılar çoğunlukla görselleri gördüğü ilk anda tütün ürünlerinin zararlarını hatırlamaktadır. Görseller bu yönüyle uyarıcı bir nitelik taşımaktadır. Uyarıcı niteliğine rağmen katılımcıların tütün ürünü kullanımını benzer olarak devam etmiştir. Bir uygulama olarak koruyucu olmakta yetersiz kaldığı görülmektedir.

Paketlerin üstünde bulunan resimli sağlık uyarılarının bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyması ve bilgilendirme yapmasının katılımcı eylemleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Özellikle sigara paketlerinde yer alan bebek ve çocuk fotoğraflarından kaynaklı olarak tütün ürünleri kullanımı esnasında çocukların bulunmamasına dikkat eden katılımcılar ifadelerini şu sözleriyle aktarmıştır:

Mesela ben bu bebek fotoğrafını gördüğüm zaman en azından bebek ya da çocuk bulunan yerlerde içmiyorum (Elif, 19).

Arada bebekleri falan görüyorum paketin üstünde. O yüzden çocuklarımın yanında falan içmiyorum. Ben kendime zarar veririm ama çocuklarıma zarar gitmesin. Biz normalde salonda içmiyoruz, mutfağın da penceresini açıyoruz (Esil, 22).

Katılımcı ifadeleri, resimli sağlık uyarılarının bireylerin tütün ürünü kullanımı üzerinde azaltıcı veya artırıcı bir etkisi olmadığını; genellikle tütün ürünlerinin tüketildiği mekânın değiştirilmesinde güdüleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle resimli sağlık uyarıları, görüşme yapılan katılımcılar için yetersiz kalabilmekteyken bebek veya çocukların tütün ürünlerinin dumanı ve etkilerinden belirli ölçüde korunmasında etkili olabilmektedir.

Yalnızca nargile kullanımı olan bir katılımcı, resimli sağlık uyarılarında yer alan fotoğrafların sigara tüketimi olması halinde bırakmasını sağlamada etkili olabileceğini belirtmiş; nargilede resimli sağlık uyarılarının olmamasını ayrıca vurgulamıştır. Evde ve kafede kullanılan nargile takımlarında ayrıca bir resimli sağlık uyarısı bulunmamaktadır. Bu durum, nargile kullanıcılarının kullanım öncesi ve sırasında bir

sağlık uyarısıyla karşılaşmamasına neden olmaktadır. Genellikle evde bulunan nargile takımını kullanarak nargile kullanımı bulunan katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Sigara kullanıyor olsaydım ve o görüntüyü görseydim içer miydim? İçmezdim. Evet çünkü gerçekten kötü görüntü seçiyorlar. Diğer yandan nargilede böyle bir görüntü yok. Diğer yandan sadece normal fotoğraf koyuyorlar ama şey ben bir sigara paketi görmüştüm. Bir sürü kötü fotoğraflar vardı üstünde (Zeynep, 23).

Suriye ve Türkiye’de bulunan tütün ürünü paketlerini görsel açıdan karşılaştırarak anlatan bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

Suriye’de yoktu. Orada güzel bir pakette satılıyor, prestij önemli. Ben bir lokantaya girsem sigara paketim ve çakmağım süstür yani önemlidir. Ama Türkiye’de çok kötü. Sigara paketi teşvik ediyor Suriye’de. Ama Türkiye’deki paketler beni üzüyor. Çok kötü resimler de var. Kendimi hayal ediyorum o fotoğraflarda. Ne zaman kendi resmim bu pakette olacak diyorum. Kötü bir duygusal getirisi var. Ama güzel bir fikir bakınca. İnsanı sigarayı bırakmaya teşvik ediyor (Aslan, 24).

Katılımcının ifadeleri Suriye ve Türkiye’de tütün ürünleri paketlerinin tütün ürünlerine yüklenen anlamlar üzerinde etkisi olduğunu ve tütün ürünü kullanımını etkilediğini ortaya koymaktadır. Tütün ürünü paketlerinin resimli sağlık uyarılarını içermemesi, aksine görsel açıdan güzel bir biçimle sunulması, kullanıcılar için sosyal ortamlarda önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle sahip olunan tütün ürünü paketleri, mikro sistem içerisinde yer alan çevrede katılımcı kimliğinin bir parçası olabilmektedir. Oysa Türkiye’de uygulanan bu uygulama, katılımcının görsellerden duygusal anlamda etkilendiğini ve bırakma konusunda istek uyandırdığını ortaya koymaktadır. Ancak tütün kullanımını sonlandırma noktasında eksik kalabilmektedir.

3.3.1.3. Fiyat ve Vergilendirmelerin Artırılmasına İlişkin Olumlu Düşünceler

Bu alt temada tütün ürünlerinde fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasına ilişkin katılımcıların olumlu ifadeleri yer almaktadır. Görüşme yapılan katılımcılar bu uygulamanın kendi tütün ürünü kullanımlarının azalması veya artması üzerindeki etkisine yönelik herhangi bir görüş belirtmemiştir. Bunun yanı sıra maddi durumlarının yetersiz olduğunu belirten bir katılımcı aylık gelir harcamalarını ve tütün ürünlerinde fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasının aile içinde tütün ürünü kullanımını azaltmasını şu şekilde ifade etmiştir:

S: Aylık maddi geliriniz ne kadar?

Eşim çalışıyor evde. Aylık 6 bin falan giriyor eve, asgari ücret. Yemek parasıyla birlikte 6 bin tl. Yetmiyor. Şu an benim eşim başka bir iş arıyor. Çünkü borç içinde kaldık yani. Bizim ev kiramız yani 3 bin tl.

S: Tütün ürünlerinde vergi ve fiyat artışı olması kullanımınızı etkiliyor mu?

İşte kocamın parası şimdi tütün içiyor, ona gidiyor... İşte benim kocam öyle olunca günde 1 paket falan bitiriyor. Normalde daha çok içiyordu. Azalttı böyle olunca (Esil, 22).

Fiyat ve vergilendirmedeki artış, tütün ürünü kullanımının azaltılmasında etkili olmakta ve bu durum bir uygulamanın ekonomik duruma bağlı olarak tütün kullanımını azaltmada işlevsel olabileceğini göstermektedir. Barınma, yemek gibi temel ihtiyaçların karşılanması ardından kalan maddi gelir istenilen düzeyde tütün ürünü kullanımını sağlama konusunda yetersiz kalabilmekte ve kullanımı sınırlandırmada etkili olabilmektedir.

Katılımcılardan bazıları bu uygulama ile birlikte çevrelerinde tütün ürünü kullanımına yönelik gözlemlerini şu ifadelerle aktarmışlardır:

Çok iyi bir şey. Bu sayede birçok insan bırakıyor (Zehra, 23).

Çok iyi bir fikir. Almanya 'da da var. Oradaki sigaralar çok pahalı olduğundan bazı insanlar sigara değil tütün alıyorlar. Daha ucuz. Çoğu insan pahalı olduğu için içmiyor orada. Parayı başka şeye harcıyor (Rama, 24).

Katılımcılar uygulamayı çok iyi olarak nitelendirmekle birlikte tütün ürünü kullanıcılarının bırakmasında etkili olduğunu veya tütün ürünü için yapılan giderlerin farklı bir şey için kullanılabileceğini düşündüğünü belirtmişlerdir. Benzer olarak bir katılımcı tütün ürünü fiyatlarının çok pahalı olması durumunda insanların tütün ürünü kullanımını etkileyeceğini şu şekilde ifade etmiştir:

Bence çok pahalı olursa insanlar almaz ya da çoğu bırakır (Danya, 22).

Katılımcıların fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasına ilişkin düşüncelerinin ekonomik durumlarını nasıl algıladıkları ile ilişkisi olacağı düşünülerek Şekil 3.7.'de yer alan ve yapılan kodlama sayısını içeren iki vaka modeline bakılmıştır.

Şekil 3.7. Katılımcıların Ekonomik Durumuna Göre İki Vaka Modeli

Katılımcılara ekonomik durumlarını nasıl algıladıkları sorulduğunda yalnızca kötü ve orta olarak tanımladıkları için ekonomik duruma göre katılımcılar iki kümeye ayrılmış olup ortaya çıkan ortak ve farklı kodlar Şekil 3.7.'de yer almaktadır. Şekilde yalnızca ekonomik durumunu kötü olarak tanımlayan katılımcıların fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasına ilişkin olumlu düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin ise fiyat ve vergilerdeki artış sonrasında maddi yetersizliklere bağlı olarak katılımcıların tütün ürünlerini satın almada zorluk yaşamaları ve bu durumun beraberinde tütün ürünü kullanımlarını azaltması olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların çoğu tarafından tütün ürünü bırakma isteği ifade edilmesine rağmen tütün ürünü kullanımı, azaltma veya bırakma isteğinin önüne geçmektedir. Fiyat ve vergilendirmelerdeki artış, çoğu zaman harcama yapılacak maddi gelirin kalmaması yönüyle tütün ürünü kullanımının dolaylı olarak azalmasında etkili olabilmektedir.

Buna bağılı olarak ekonomik durumunu kötü olarak tanımlayan katılımcıların bu uygulama hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğı fikrini gündeme getirmektedir. Ekonomik durumunu orta olarak tanımlayan katılımcıların bu uygulamaya ilişkin daha fazla olumsuz düşünceye sahip olduğı görülmekle birlikte bunun sebebinin fiyat artışına rağmen bu ürünleri satın almada genellikle bir değışiklik görülmemesi olduğı düşünölmektedir.

Cinsiyete göre katılımcılar iki kümeye ayrıldığında fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasına ilişkin düşünceleri içeren kodlar Şekil 3.8.'de verilmiştir.

Şekil 3.8. Katılımcıların Cinsiyetine Göre İki Vaka Modeli

Şekil bu uygulamaya ilişkin olumlu düşünceye yalnızca kadın katılımcıların; olumsuz düşünceye hem kadın hem erkek katılımcıların sahip olduğunu göstermektedir. Görüşme yapılan katılımcıların çoğunluğunun gelir seviyesi düşük olmakla birlikte erkekler toplumsal yaşamda aile üyeleri ve arkadaşları ile kadın katılımcılara oranla daha sık ve daha çok mekânda bir araya gelebilmekte ve bütün ürününü ortak satın almanın ve paylaşma daha çok yapılmaktadır. Buna bağılı olarak bu ürünlerde fiyat artışı olsa dahi erkeklerin bütün ürünü kullanımına devam ettikleri ve bu yönüyle bu uygulamaya ilişkin olumsuz düşüncelere sahip oldukları düşünölmektedir.

Elde edilen bu bulgular, fiyat ve vergilerin artırılmasına ilişkin olumlu veya olumsuz düşünceye sahip olma ile sosyo-demografik bilgiler arasında bir bağılantı olabileceğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların sosyo-demografik bilgilerinin bütün ürünü kullanım deneyimleri üzerinde etkili olabileceğine sık sık değinilen ilk iki tema, dolaylı olarak deneyimlerin de bu uygulama üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

3.3.1.4. Çocuklara Tütün Ürünü Satışının Yasaklanmasına İlişkin Olumlu Düşünceler

Bu alt tema, tütün ürünü kullanımının yasak olduğu mekânlarda asılan kamu spotlarında da yer alan 18 yaş altına tütün ürünü satışının yasak olmasına yönelik katılımcıların olumlu düşüncelerini içermektedir. Katılımcılardan bazıları bu konudaki deneyimlerini, bazıları gözlemlerini düşünceleriyle birlikte paylaşmışlardır. Çocuklarda tütün ürünü kullanımının merakтан sebebiyle başladığını, alışkanlık kazanmada etkili olduğunu belirten katılımcılar yaş sınırının bulunmasını iyi bir uygulama olarak nitelendirmiş ve bu konuda düşüncelerini şu şekilde aktarmışlardır:

Önce hiç kimse görmedim içen çocuklar falan. Bence çok iyi bir şey. Çünkü insanlar istediği için değil denemek için içiyor. Yasak olması yardımcı oluyor (Danya, 22).

Yaş sınırı olması iyi bir şey. 18 yaş altında içenlere çok zararlı, daha çok alışkanlık oluyor (Ferman, 24).

Tütün ürünü satışına yaş sınırı getirilmesini içeren bu uygulamanın özellikle çocuklar için iyi olduğunu, tütün ürünü tüketimini önlemeye yönelik devletin bir adım attığını gösterdiğini belirten katılımcılar şunları söylemiştir:

Çok iyi bir uygulama. Çocuklar için iyi bir uygulama, en azından onlar içmesin (Zehra, 23).

Buradaki politikaları görünce bir şeyler yapılıyor dedim. Çocuklar önemseniyor, onlar almasın diye uğraşmışlar (Vatan, 23).

Tütün ürünü satın alırken yaşadıkları deneyimi aktaran iki katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Mesela oradayken tütünü küçük yaşlara satıyorlar, burada herkese satmıyorlar. Bir tane çocuk sigara istemeye geldi 15 yaşında falan. Ben de marketteydim. Kasadaki kız satmadı. Çocuk benden rica etti. Ben de kabul etmedim. Onu görünce sevindim. Orasıyla burası farklıydı yani (Zeydan, 23).

Annem sigara içiyordu, bakkala göndermişti. Bakkalcı sordu bana yaşı mı, 16 dedim. Anneme alıyorum dedim git annen abin gelsin dedi. Kapıda da 18 yaş altına yasak yazıyordu. Gittim anneme söyledim çok şaşırdı. Ama sonra bizim bakkallara gittim. Orada verdiler hemen. Adam bilmez kendime alıp almadığımı. Kural var burada... Ben 2-3 kere farklı bakkallara gittim vermedi. Ama bunu görünce istemeye yüzüm kalmıyordu utanıyordum. Adamın bakışı farklı geliyordu bana. Kızardı yani. Parayla alıyorum bana niye satmıyorsun? Ama adam işte uyarıyordu beni (Koray, 22).

Her iki katılımcı Suriye’de 18 yaşın altındaki çocuklara tütün ürünü satışının yapıldığını belirtmiştir. İlk katılımcının ifadeleri başka bir çocuğa satışın yapılmaması üzerine kendisinden istenilmesini içermektedir. Bu durum, Türkiye’de çocuklara tütün ürünü satışı yasak olmasına rağmen çocukların farklı yollarla ürüne ulaşmaya çalıştığını göstermektedir. Bu yönüyle satışı yapılan tütün ürünlerinin ulaştığı kişilerin kontrolüne yönelik koruyucu ve önleyici bir hizmetin olmaması bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Deneyimlerini paylaşan diğer katılımcının göç süreci sonrasında annesine sigara almak için gittiğinde kendisine tütün ürünü satışı yapılmadığını ancak Suriyelilerin dükkân sahibi olduğu bakkallarda satışın yapıldığını belirtmesi kurallara uyulmadığını göstermektedir.

3.3.1.5. Telefon Hattı Uygulamasına İlişkin Olumlu Düşünceler

Telefon hattı uygulamasına yönelik düşünceleri sorulurken sigara kullanan katılımcılara yanlarında sigara paketi olup olmadığı sorulmuş, olan katılımcılara paketin üzerinde yer alan ALO 171 Sigara Bırakma Danışma Hattı yazısını fark edip etmedikleri sorusu yöneltmiştir. Katılımcılar arasında düzenli sigara kullanımı olan

ve paket üzerindeki telefon hattına yönelik bilgilendirmeyi fark etmeyen kişiler mevcuttur.

Şimdi siz gösterince fark ettim, daha önceden görmemiştim (Tülin, 21).

İlk defa duydum. Eğer yardımcı olacaklarsa çok iyi bir şey (Danya, 22).

Telefon hattı uygulaması daha önce aramadığını ancak iyi bir uygulama olduğunu düşünen katılımcılar mevcuttur.

Bence güzel bir uygulama ama ben hiç denemedim (Zehra, 23).

Ben aramadım ama insanlara yardımcı oluyor (Zeydan, 23).

Kullandığı tütün ürününü bırakmak isteyen ancak bu konuda nasıl bir yol izleyeceğini bilmeyen kişiler için yol gösterici olduğunu belirten katılımcının ifadesi şu şekildedir:

Tabi iyi bir şey. Bazı insan yolları bilmiyor bırakacağı yolları. Onlara yolu gösterebilir (İsmet, 23).

Bir katılımcının ifadeleri telefon hattı uygulamasını Arapça dil seçeneği olmadığı düşüncesine bağlı olarak aramadığını ortaya koymaktadır.

Arapça hat olsa kesinlikle düşünürüm (Halid, 21).

Yakın çevrede bu hizmetten yararlandıktan sonra tütün kullanımını bırakan tanıdıkların olması telefon uygulamasına yönelik olumlu düşüncelerin oluşmasında etkili olmuştur. Bu sayede telefon hattı arandığında ne tür hizmetler alabileceğine dair bilgiler, telefon hattı aranmadan elde edilmiştir. Bunun yanı sıra tütün kullanımını

bırakmak istediğinde bu uygulamanın olumlu etkisi olacağını düşünmesi katılımcının ifadelerine şu şekilde yansımıştır:

Ben bir yerde çalışıyordum. Bir ustabaşı vardı. Adam sigara bırakmaya çalışıyor. Denedi denedi olmadı. Bir numara aradı söyledi. Sonra ilaç verdiler ona. Her aklına geldiğinde iç dediler. Ama sigarayı da bıraktı. Günde 2 paket içerdi ve bıraktı. İşe yaradı. Gözümlle görmesem yalan derdim. Para da vermedi. Adam rahat bir şekilde bıraktı. Çok iyi bir uygulama. Adam sigarayı kendi sağlığı için değil günde 2 paket içiyor, 60 tl. Günlüğün zaten 200 tl. Yemek parasını falan çıkarınca cebine kalan 50 tl falandı. Hesaplayarak bırakmak istedi. Ona destek çıktılar. Ben bırakamaz dedim. Günde iki paket içen adam nasıl sigarayı bırakır dedim. Ama sigara içilen ortama çok giremez şimdi. Ben aramadım, bırakmayı düşünmedim. Ama hani düşüneceğim zaman ararım. O hapi almak için faydasını görenleri gördüm. İki paket içen iki haftada nasıl bırakır? Para da vermedi o da iyiydi (Koray, 22).

Göç deneyiminin ardından göç edilen yerdeki uygulama ve hizmetler hakkındaki düşünceler ile ilişkisi merak edildiğinden Suriyeli gençlerin göç sürecinde tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin yapılan kodlamalar ile telefon hattı uygulamasına ilişkin düşünceler arasındaki benzerlik ve farklılıklara bakma imkânı sunan iki vaka modeli Şekil 3.9.'da sunulmuştur.

Şekil 3.9. Telefon Hattı Uygulamasına İlişkin Düşünceler İki Vaka Modeli

Şekil, göç sürecinde maddi yetersizliklerden ve uygun ortam bulamamaktan kaynaklı olarak tütün ürünü kullanamayan ve kolay erişim sağlayarak tütün ürünü

kullanabilen katılımcıların telefon hattı uygulaması hakkında yalnızca olumlu düşünceler belirttiğini göstermektedir. Göç öncesinde tütün ürününü veya tütün kullanımı için gerekli eşyaları yanında taşıyan ve göç sürecinde kullanan katılımcılar ve tanıdıkları kişilerin varlığından dolayı tütün ürününü kullanamayan katılımcılar bu uygulamaya ilişkin yalnızca olumsuz düşünceler belirtmişlerdir. Yapılan kodlamalar sonrasında göç sürecinde tütün ürünlerine erişemeyen, erişerek kullanımı artan, zorlu göç koşullarına bağlı olarak kullanmak istemeyen ve rutin yaşama döndüğünde kullanımını devam ettiren katılımcıların telefon hattı uygulamasında hem olumlu hem düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir.

3.3.1.6. Kamu Spotlarına İlişkin Olumlu Düşünceler

Bu alt temada tütün ürünleri hakkında yapılan ve reklam, film, ses, afiş gibi farklı biçimlerde yararlanılan kamu spotlarına ilişkin katılımcıların olumlu düşünceleri ve bu kamu spotlarının tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin söylemleri ele alınmaktadır. Farklı biçimlerde kamu spotlarıyla karşılaştığında bireylerde kullandığı tütün ürününü bırakmaya yönelik bir düşüncenin oluşmakta ancak bu düşünceler eyleme geçme noktasında yetersiz kalmaktadır.

İyi bir uygulama, ben de gördüğüm zaman nargile bırakmayı düşünüyorum. Ama sonra yine içiyorum (Esil, 22).

Çok etkileniyorum. Caydırıcı olduğunu düşünüyorum ama bir türlü aşamıyorum. Sadece dua ediyorum bırakırım bir gün bizden uzak dursun diye. Duyuyoruz öyle şeyler bazen günde 300 kişi ölüyor falan diye reklamlarda ama daha sonra unutup devam ediyoruz (Halid, 21).

Kamu spotlarının tütün ürünü bırakmaya yönelik yürütülen uygulamalar arasında yer alması gerektiği, bırakma isteği uyandırdığı ancak içinde bulunulan farklı sistemlerde meydana gelen problemlerden kaynaklı olarak tütün kullanımının yeniden devam ettiğini belirten katılımcının ifadesi şu şekildedir:

Görüyorum. Çok iyi ya. Millete bıraksın diye her şeyi yapmamız lazım. Ben de bırakmayı isterim ama aynı noktaya dönüyoruz sıkıntılardan. Afişler iyi bence (Zeydan, 23).

Katılımcı ifadesi bireylerin içinde bulundukları diğer sistemlerde meydana gelen değişikliklerin tütün ürünü kullanımı üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Kamu spotlarının tütün ürününü bırakma konusunda istek uyandırdığını ve bırakmayı deneme girişiminde bulunmasını sağladığını belirten başka bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Bırakmayı deniyorum gördüğümde. Bir gün bırakacağım, onu düşünüyorum. Afişler, reklamlar bir gün bu ürünleri bırakmam gerektiğini hatırlatıyor (Zehra, 23).

Kamu spotlarının hazırlanmasının ve belirli yerlere yerleştirilmesinin uygulanan ülkenin gelişmiş olduğu düşüncesi oluşturduğunu ve kamu spotlarını inceleme isteğini uyandırdığını belirten katılımcı, bu uygulama sonrası tütün ürünü kullanım durumunda bir değişiklik olmadığını belirtmiştir.

Evet görüyorum. Bunlar falan her yerde var mesela, iyi de oluyor. İyi bir şey ve ben onları görünce içimde bir dürtü oluyor okumak için. Böyle bir şeyin konulmuş ve hazırlanmış olması bende modern bir ortammış hissi uyandırıyor ve okumak istiyorum. Ama kullanmamda değişiklik olmuyor (Muhanned, 23).

Farklı platformlarda tütün ürünlerine yönelik oluşturulan kamu spotlarıyla karşılaştığını belirten bir katılımcı, kamu spotlarının diğer bireylerin konu üzerine düşünmesini sağladığını ancak kendisi üzerinde olumlu bir etkisinin olmadığını belirtmiştir.

İnternette, radyoda çok duyuyorum. Etki vermiyor bana, önem vermiyor olabilirim. Ama afiş asmaları iyi bir şey. İnsan az olsa da düşünür onu görünce (İsmet, 23).

Kamu spotlarının faydalı olduğunu düşünmekle birlikte insanların tütün ürünü kullanım deneyimini etkilemede yetersiz kalabileceğini ancak içerdiği bilgiler nedeniyle tütün ürünlerinin insanları gelecekte nasıl etkileyebileceği konusunda bilgilendirdiğini düşünen katılımcılar mevcuttur. Bu yönüyle kamu spotları kullanımı etkilemede yetersiz kalmakta ancak bilgilendirici olması yönüyle önemli bir yerde durmaktadır.

Çok zayıf bir ihtimal bence insanları etkilemesi. Mesela ben gördüm böyle şeyler. Faydalı olduğunu düşündüm. Görenler sigarayı bırakmayı düşünebilirler. Almanya’da benim bir arkadaşım aşırı sigara içiyordu, bağımlıydı. Doktor ona sigara yüzünden midende hastalık var dedi. Sonra bıraktı bir anda. Tekrar beyinde ve damarlarda sorun yaşadı. Tekrar doktora gidip sebebini sordu. Çünkü bir anda bıraktın ondan demiş. Bir anda bu ürünleri bırakamazsın, alıştın demiş. Nikotini bir anda bırakınca vücudu ona alıştığı için sonra hasta olur. Bu reklamlar oluyor ya, arkadaşıma olan şey olmayacak. Orada yazıyor. Bırakırsan böyle böyle olur diye. İnsanlara yardımcı oluyor yani. Çok bağımlı olmayan ya da az içenlere böyle bırakacaksın diye anlatılıyor (Rama, 24).

En azından içenler bakıyorlar. İleride nasıl etkileneceklerini görüyorlar (Ferman, 24).

3.3.1.7. Tütün Ürünleri Hakkında Eğitim Programlarına İlişkin Olumlu Düşünceler

Araştırmada tütün ürünlerinin etkileri veya koruyucu ve önleyici uygulamalar hakkında düzenlenen bir eğitim programına hiç katılmayan katılımcılar mevcuttur. Katılımcıların ifadeleri, bu konuya yönelik hazırlanan eğitim programlarının hem bireylerin tütün ürünlerinin zararları hakkında bilinçlenmelerine katkı sağlayacağını

hem de makro düzeyde bireylerin tütün ürünü kullanımına yönelik kamuda yürütülen hizmetlerinin göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle tütün ürünü kullanımı başlamadan önce çocuk ve gençlerin eğitim almasının başlamayı önleyeceği düşüncesi mevcuttur.

Hiç eğitim almadım. Eğitime eklenmesi iyidir. Yani %2 de olsa insan yararlanmalı. Ne kadar az da olsa iyi olur bence. Devlet millete bakıyor demek bu (Aslan, 24).

Eğitim almadım. Çok iyi bir şey. Hem de çocuklara, ergenlere, gençlere başlamadan önce eğitimler yaparlarsa çok iyi olur. Bu kadar zararlı olduğunu bilirlerse başlamazlar (Rama, 24).

Herhangi bir bilgilendirici toplantı veya eğitim programına katılmayan başka bir katılımcı, eğitim programlarına katılımın sağlanması için bunu zorunlu kılan bir uygulama olması gerektiğine dikkat çekmiş ve katılım sağlandığında bireyler için faydalı olabileceğini belirtmiştir.

Eğitim olması iyi bir şey bence. Ama tabiki o toplantılara katılım zorunlu olması gerekiyor. Böyle herkes keyfine göre katılırsa zor olur katılan. O yüzden bu zorunlu yapılsın ki gelsinler (Yağmur, 24).

Katılımcılar bu konuya yönelik herhangi bir eğitim almamalarının mevcut tütün ürünü kullanım durumları üzerinde bir etkisi olup olmadığına ilişkin bir söylemde bulunmamışlardır.

Üniversitede eğitim gördüğü dönemde öğrencilere yönelik yürütülen ve tütün ürünlerinin zararlarını ele alan grup çalışmasında bulunan bir katılımcı, bu eğitim sonrasında kullandığı tütün ürününü bırakmaya yönelik güdülendiğini ancak bırakmadığını aktarmıştır. Gençlerle yürütülmekte olan bu araştırmada bireylerin mikro sisteminde yer alan ve mesleki eğitimin yanı sıra bireyleri bilinçlendirme

faaliyetleri yürüten üniversitelerin tütün kullanımı konusunda çalışmalar yürütmesinin öneminden hareketle katılımcının aşağıdaki ifadeleri tütün ürünü kullanımını bırakma konusunda teşvik edici olması önemini ortaya koymaktadır.

Evet verildi. Özel görüşmelerde aldık. Grup olarak toplantılar yapıyorlar öğrenciler için. Orada öğrencilere anlatıyorlar. Üniversitede anlatmışlardı bize. O zamanlar düşünüyordum ben sigara falan içmeyeceğim diye. İyiydi yani bu eğitimler (Zehra, 23).

Düzenlenen eğitimlerin merak uyandıracaklarını ve tütün ürünü kullanımını sonlandırmada olumlu bir etkisi olacağını düşünen katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

Bu, yeni başlayan gençler ya da insanlara yardımcı olabiliyor (Danya, 22).

İyi olur bence, katılırım. İnsan merak eder eğitimde ne olacak diye. Bir şeyleri değiştirebilir (İsmet, 23).

3.3.2. Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara İlişkin Olumsuz Düşünceler

Bu alt tema, tütün kontrolüne yönelik yürütülen koruyucu ve önleyici yedi farklı uygulama için katılımcıların olumsuz düşüncelerini ve bu uygulamaların tütün ürünü kullanım deneyimleri üzerinde nasıl bir eyleme dönüştüğünü katılımcıların kendi söylemleri ile birlikte ele almaktadır.

3.3.2.1. Kapalı Alanlarda Tütün Ürünleri Kullanım Yasağına İlişkin Olumsuz Düşünceler

Kapalı alanlarda tütün ürünleri kullanım yasağına ilişkin katılımcılar, bu yasağın uygulanmadığı mekânların olması ve tütün ürünü kullanımını kısıtlaması nedenlerine bağlı olarak olumsuz düşüncelerini paylaşmışlardır. Tütün ürünü kullanımı yasak olduğu halde çevredekilerin kullanımın olduğunu belirten katılımcılar bulunmaktadır.

Burada da kapalı yerde içilmez deniyor ama işte içiliyor aslında. Görünmese de içiliyor. Onu da biliyoruz. Orada da aynı şekilde ya da polis geldi gördü, para veriyorsun bitiyor (Zeynep, 23).

İçen birilerini gördüm ben kapalı yerlerde... Biz kapalı bir yerdeyiz diyorum ama dinleyen yok. Yasağa çok uyulmuyor. Çok duman oluyor, ben de rahatsız oluyorum (Esil, 22).

Tütün ürünü kullanımını kısıtlayan mekânların olmasının belirli ölçüde katılımcıların tütün ürünü kullanımını önlediği ve mekânda yer alan diğer kişilerin sağlığını koruma konusunda etkili olduğu olumlu görüşlerde yer alırken; olumsuz düşüncelerde bu kuralın yeterince uygulanmaması yer almaktadır. Burada katılımcılar yasağa uyulmadığında gerekli kontrol mekanizmalarının yetersiz kaldığına vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle makro düzeyde var olan bir uygulamaya yönelik geliştirilen kontrol ve takip mekanizmalarının yetersizliği, mikro düzeyde bireyi, bireyin yakın çevresini sağlık yönüyle olumsuz etkilemektedir. Bunun yanı sıra gerekli kontrolün sağlanamamış olması, yasaklanmış mekânlarda dahi tütün ürünü kullanım riskini gündeme getirmektedir.

Bir uygulama olarak tütün ürünü kullanımını kısıtlayan mekânların bulunması ve uyulmadığında bir yaptırımda bulunulmasının günlük yaşamda karşılaştığı problemlerden kaynaklı olarak kullandığı tütün ürünü üzerinde kısıtlayıcı olduğunu ve bu yönüyle cezalandırıcı bir uygulama olduğunu belirten katılımcı şunları aktarmıştır:

İyi olduğunu düşünmüyorum, ceza kesiliyor. Bazen sen o kadar sıkıntıdayken gider bir sigara içersin. İçtiğin sigaradan dolayı cezalandırılmak kötü oluyor (Ahmet, 24).

Ele alınan uygulamaya yönelik katılımcıların ifadelerinde farklılık görülmektedir. Bazı katılımcılar kapalı alanlarda tütün ürünü kullanım yasağına yeterince uyulmamasını ve uyulmadığında etkili kontrol mekanizmalarının

bulunmamasını olumsuz olarak belirtirken bazı katılımcılar tütün ürünü kullanımının yasak olduğu mekânların varlığını olumsuz olarak ifade etmiştir.

3.3.2.2. Tütün Ürünlerinin Paketlenmesi ve Resimli Sağlık Uyarılarına İlişkin Olumsuz Düşünceler

Bu alt temada tütün ürünleri paketinde yer alan resimli sağlık uyarılarına ilişkin katılımcıların olumsuz düşünceleri ve bunların katılımcı tütün ürünü kullanım deneyimlerine nasıl yansıdığı ele alınmaktadır. Görsellerin tütün ürünü kullanıcıları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmadığını düşünmekle birlikte tütün ürününü bırakma veya azaltmada teşvik edici bir yönü bulunmadığını belirten katılımcı ifadeleri şu şekildedir.

Yani iyi bir uygulama ama kimse bu sigara artık insan içiyor falan diye hiç dikkat etmiyorlar. Bakıyorlar, sonra geri içiyorlar. Hiç umursamıyorlar bence. Etkili olmuyor (Fatma, 18).

Hiç kimse etkilenmiyor. Sadece bakınca çok kötü görünüyor bu kadar. Sadece şekli güzel değil ama kimse etkilenmiyor. Bence iyi bir şey değil. Çünkü sadece görüntüsü güzel değil. İçenler bırakmıyor sonuçta (Danya, 22).

Tütün ürünleri paketinde bulunan resimli sağlık uyarıları, katılımcıların tütün ürünü kullanımını azaltma veya bırakmada işlevsel olma noktasında genellikle etkisiz kalmakta; aksine katılımcılar tütün ürünü paketini alırken veya aldıktan sonra bir eyleme geçmektedir. Bu eylem, tütün ürünü paketini üzerindeki görsele bakarak seçme, görseli kapatma, görseli görmemek için paketi elinde tutmama gibi farklı şekillerde kendini göstermektedir. Paket üzerinde yer alan görseller, güzel veya çirkin olarak nitelendirilmekte ve paket seçimi yaparken bu durum etkili olmaktadır.

Böyle resimler koymaları hiç hoş değil. Zaten biz zararlı olduğunu biliyoruz, ona rağmen içiyoruz. Öyle bir resim bizi etkilemeyecek. Hatta bazen almak istediğim

zaman en güzel resmi arıyorum. Hepsi kötü de mesela ayak resmi olan olmasın. Hamile kadın en iyisi (Tülin, 21).

Görseller, satın alırken tütün ürünü kullanımını almaktan vazgeçme yönünde bir değişim yaratmamakta; görsel açıdan daha uygun görülen bir paket ile değiştirilmesine neden olmaktadır. Değiştirilemediğinde veya satın alındığında ise paketteki görseli görmemek amacıyla bakmaktan kaçınma davranışı görülmektedir.

Çok kötü ya. Bazen paket alıyordum, fotoya bir bakıyordum. Çok kötü hissediyordum. Satıcıya diyordum ki değiştir bunu. Çok kötü hissediyordum gerçekten. Bir de bazen bakmamaya çalışıyorum. Bazen sigara içmek istiyorum ama bakmamaya çalışıyorum (Yağmur, 24).

Paketlerde yer alan görseller, görmemek amacıyla pakette bulunan alüminyum aracılığıyla kapatılmaktadır. Fotoğraflar görsel açıdan katılımcılar tarafından beğenilmemekle birlikte tütün ürünü kullanımlarını azaltma veya sonlandırmalarında olumlu bir etkiye neden olmamaktadır. Bunun yerine tütün ürünü paketini görsel açıdan kendileri için uygun bir formata getirmektelerdir.

Sigara içerken kapağındaki alüminyumunu çıkarıp dikdörtgen haline getirip onu kapatıyordum. Onu görmek çok etkiliyordu. Kötü bir fotoğraf olduğunu düşünüyorum. Neden böyle bir fotoğraf koyuyorlar ki? O fotoğrafları koyuyorlar ama ne kadar etkili bilmiyorum. Bir şekilde onu kapatıp görmezden gelerek içmeye devam ediyoruz. Görsek de çok etkileyeceğini düşünmüyorum (Halid, 21).

Suriye’de paketlerde sarı mavi renkler vardı, fotoğraf yoktu. Ben burada görünce çok şaşırdım. Abim mesela sigara paketinin içindeki o sarı kağıdı çıkarıp dışarı takıyor. Fotoğrafı görmemek için. Bazıları çok kötü (Koray, 22).

Paketlerdeki görseller, bilgilendirici ve uyarıcı niteliğe sahip olmakla birlikte tütün ürünlerinin olası etkilerini ve sonuçlarını sunmaktadır. Bu yönüyle olumlu

uygulama olarak görülen görsellerin katılımcı eylemi üzerinde işlevsiz kaldığı durumlar da mevcuttur.

Bazen resim kötü olunca beyaz kâğıtla kapatıyorum görmek istemiyorum. Çok çirkin ama insanları gösteriyorlar. İçe içe o duruma geleceksin diye gösteriyorlar. Dışlerin resimleri, kalp, akciğer resimleri kötü olabilir ama işte millete gösteriyorlar. O duruma gelebilirsin içersen. Bir uyarı gibi (Zeydan, 23).

Görsellerin bilgilendirici yönüne vurgu yapmakla birlikte gerçekçi veya herkes için kapsayıcı olmadığını düşünülmekte ve özellikle çocuklar için korkutucu olabileceği belirtilmektedir. Buna yönelik katılımcıların ifadesi şu şekildedir:

S: Sence iyi bir uygulama mı?

Hayır, öyle olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bunu sadece sigara içen görmüyor, sigara içmeyen de görüyor. Görsel bir kirlilik bence. Çocuklar da görüyor bunu. Şimdi çocuk sigarayı gördü, tamam sigara gördüm. Ama sigaranın üstündeki resmi gördüğü zaman işte “anne ya da abla bu çocuğun nesi var?” onu soracak (Elif, 19).

Bence korkunç şeyler, görünmemeli. Sigara paketinin sahibinin yanında çocuk olabilir. Belki hassas, kan tutuyor, belki yatamayacak o çocuk. Zararlı de geç, kimse bırakmayacak o fotoğraf için. Bence orada görünen fotoğraflar abartılmış olabilir. O kadar zararlıdır ama nadir öyle olur. Her kullanan öyle olmaz. Bence işlevsiz. Sigarayı bu yüzden bırakacak insan en azından benim çevremde yok (Muhsin, 19).

Pakette bulunan görsellerin incelenmediği ve tütün ürününü satın alma veya kullanmada bir değişikliğe neden olmadığı durumlar bulunmaktadır.

Paketin üstünde ne var diye bakmıyorum alınca. Bir arkadaşım vardı kız. Canı sigara istemişti. Bakkala girdi sigara içmek istiyor. Hangisi hafif ağır bilmediğinden hangi fotoğraf iğrenç değilse onu alıyordu ama baktı hepsi çok kötü en son tütün aldı. Ben dikkat etmiyorum (İsmet, 23).

Katılımcının söylemi, görsellerin hem kendisi hem sosyal çevresinden tanıdığı birinin tütün ürünü kullanımı üzerinde olumlu etkisi olmadığını; aksine görsellere bakmama veya görsel uyarı bulunmayan ürünleri satın alma eylemleri ile sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır.

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer bulgu, resimli sağlık uyarılarının görülmek istenmemesine bağlı olarak aile içi tütün ürünü tüketiminde açık sigaraya yönelme, paketleri yakınında tutmama ve sigaradan ziyade nargile tüketimini sürdürme olmuştur.

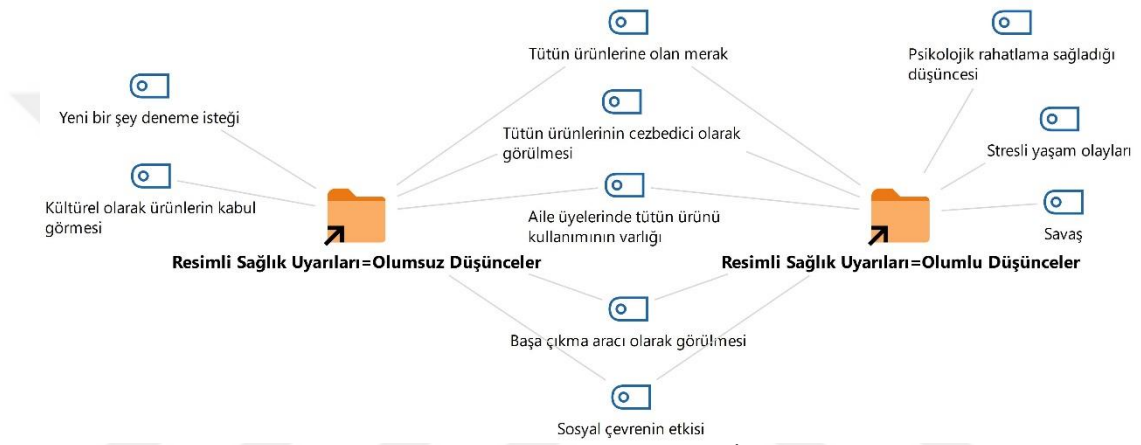
Sigara kullanmadığım için, bir de üstündeki resimleri görmek istemediğim için tutmuyorum paketleri. Elimde tutmuyorum. Eşim zaten açık sigara alıyor (Esil, 22).

Makro düzeyde yapılan bir uygulama olarak paketlerde yer alan resimli sağlık uyarıları, koruyucu veya önleyici bakımdan yetersiz kalmaktadır. Bireyler, görsel ve uyarıların bilgilendirici özelliğinin farkında olmakla birlikte tütün ürünü kullanımını devam ettirmekte ve paketlerdeki görsellere yönelik farklı eylemlerde bulunmaktadır.

Göç sonrası tütün ürünü kullanım nedenlerinin farklılaştığı ve resimli sağlık uyarılarının kullanımı sınırlandırmada veya sonlandırmada yetersiz kaldığı bilgisinden hareketle tütün ürününe başlama nedenleri ile resimli sağlık uyarıları hakkındaki düşünceleri merak edilerek kod matrisi oluşturulmuş ve iki vaka modeline bakılmıştır. Aşağıdaki ilk şekil tütün ürününe başlama nedenleri teması ile resimli sağlık uyarılarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceler kod matrisini; ikinci şekil ise aynı konuda iki vaka modelini içermektedir.

Kod Sistemi	Resimli Sağlık Uyarıları=Olumsuz Düşünceler	Resimli Sağlık Uyarıları=Olumlu Düşünceler
● Başlama nedenleri		
● Psikolojik rahatlama sağladığı düşüncesi		■
● Savaş		■
● Yeni bir şey deneme isteği	■	
● Stresli yaşam olayları		■
● Başa çıkma aracı olarak görülmesi	■	■
● Tütün ürünlerine olan merak	■	■
● Kültürel olarak ürünlerin kabul görmesi	■	
● Sosyal çevrenin etkisi	■	■
● Tütün ürünlerinin cezbedici olarak görülmesi	■	■
● Aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının varlığı	■	■

Şekil 3.10. Resimli Sağlık Uyarıları Hakkında Düşünceler Kod Matrisi

Şekil 3.11. Resimli Sağlık Uyarıları Hakkında Düşünceler İki Vaka Modeli

Kod matrisi, resimli sağlık uyarıları ve başlama nedenleri arasındaki kod sıklığını gösterirken iki vaka modeli ise resimli sağlık uyarıları hakkındaki düşünceler arasındaki tütün ürününe başlama nedenlerine ilişkin benzerlik ve farklılıkları görmeyi sağlamaktadır. Yapılan kodlamalar tütün ürünlerine duyulan merak sonrası tütün ürünü kullanmaya başlayan katılımcıların çoğunluğunun resimli sağlık uyarıları hakkında daha olumsuz düşünürken başa çıkma aracı olarak görüp başlayanların olumlu düşündüğünü göstermektedir. Yeni bir şey deneme isteği ve kültürel olarak tütün ürünlerinin kabul görmesi sebeplerine bağlı olarak kullanmaya başlayan katılımcıların hepsi bu uygulama hakkında olumsuz düşüncelere sahiptir. Kabul gören veya istek duyulan bir davranışın gerçekleştirilmesinde resimli sağlık uyarılarının sınırlandırıcı olmadığı düşüncesinin daha çok olumsuz yorumlar yapılmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan kodlamalarda tütün ürünlerine başlama nedenleri psikolojik rahatlama sağladığı düşüncesi, stresli yaşam olayları ve savaş olan katılımcılar resimli sağlık uyarı hakkında yalnızca olumlu düşüncelere sahiptir.

Uygulama hakkında hem olumlu hem olumsuz düşüncelerini belirten katılımcıların tütün ürününe başlama nedenlerinde benzerliklerin tütün ürünlerine olan merak, tütün ürünlerinin cezbedici olarak görülmesi, aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının varlığı, başa çıkma aracı olarak görülmesi ve sosyal çevrenin etkisi olduğu görülmektedir.

3.3.2.3. Fiyat ve Vergilendirmelerin Artırılmasına İlişkin Olumsuz Düşünceler

Bu alt tema altında tütün ürünlerinde fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasına yönelik katılımcıların olumsuz düşünceleri, tütün ürünü kullanım deneyimleri ile birlikte ele alınmıştır. Katılımcılardan bazıları aldıkları tütün ürünlerindeki fiyat artışını belirtmekle birlikte bu uygulamadan nasıl etkilendiklerini belirtmiş, bazıları gözlemlerini aktarmıştır.

Tütün ürünlerinde uygulanan fiyat ve vergilendirmedeki artış, tütün ürünü kullanımını azaltma veya bırakmada yetersiz kalabilmektedir.

Çok kötü bence. Çünkü insanlar o kadar şey yani ne bileyim. Ben mesela ne kadar bağlansa da alcam yani. Onu da biliyorum ama etkili bir şey değil bence (Zeynep, 23).

Hiçbir etkisi yok. Çünkü aşama aşama gidiyorlar. Bu sigara 15 tlydi. Ben başladığımda 17, 19 ikişer ikişer arttı. E sigara içen zaten 2 tl arttı, 2 tl için bırakır mıyım? Bırakmam. Öyle birden çok yüksek bir zam gelirse belki olabilir (Elif, 19).

Benimki 33 tl oldu. Fiyatın artması pek bir şeyi değiştirmiyor. Çünkü almak istediğimiz zaman 50 tl de 100 tl de olsa alacağız yani (Tülin, 21).

Ben ilk aldığımda 13 liraydı, 32 lira şimdi. Hiç işe yaramıyor. 100 lira bile olsa insanlar almayı tercih ediyorlar, ben de öyle (Zeydan, 23).

Fiyat ve vergilendirmedeki artışın kendi kullanımları üzerindeki etkilerini belirten katılımcıların yanı sıra uygulamanın etkili olmadığını düşünmekle birlikte olumsuz düşüncelerini gözlemleri ile birlikte aktaran katılımcılar da bulunmaktadır.

Yani zaten alışkın olan insan alıyor. Pahalı olsa da alıyor. Kötü bir uygulama. Çünkü insan çok parasını harcıyor sigara yüzünden. Bırakmak da zor oluyor (Fatma, 18).

Ben ilk aldığımda 7 tl ödüyordum, şu an en ucuz 25 tl. Ben şöyle zannediyorum o sigara almayı azaltacak. Ama tam tersi oluyor, insanlar daha fazla alıyor. İnsanları etkilemiyor alıyorlar. Hala alıyorlar içen içiyor (Aslan, 24).

Uygulamanın özellikle tütün ürünü kullanımı riskli grupta yer alan bireyler için daha zorlayıcı olabileceğini ancak yine de tütün ürünü kullanımını azaltma veya bırakmada yetersiz kaldığını belirten katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Aslında fiyatları kimse almasın diye yapmaları işe yaramıyor... Sigara içenler her türlü yemek yemeden, bir şey içmeden duruyor ama sigarasız durmuyor. Bir şekilde bir yolunu bulup alıyor (Yağmur, 24).

Başladığımda nargile kafede nargile fiyatı 35'ti, şimdi 120 olmuş. Tütünler de zamlandı ama o şey değil. Yani insanları bıraktırmak için öyle yaparsan bile insan bırakmaz. İnsanı daha çok sıkıştırır. Alışmış bir insan artık borç alır sadece sigara almak için (İsmet, 23).

İlk aldığımda 14-15 tlydi, şu an 32 tl. Ya aslında işe yaramıyor çünkü maddi olarak kötü. Ama adam buna bağımlı. Bu adama sigarayı yasaklayamazsın, adam isterse kendi bırakır. 100 tl olsa bile adam alır. Çünkü bağımlı. Yasak olacaksa komple yasak olsun. Zam yapa yapa insanları sigaradan vazgeçiremezsin (Koray, 22).

Katılımcı ifadeleri, özellikle tütün ürünü kullanımı fazla ve riskli düzeyde olan bireyler için fiyat ve vergilendirmedeki artışın etkili bir uygulama olmadığını ve koruyucu bir uygulama olarak yetersiz kaldığını göstermektedir.

Uygulamanın tütün ürünü kullanımının azalmasında etkili olduğu durumlar olabilmektedir. Gelir durumunu yetersiz olarak nitelendiren ve yine gelirinin yetersiz olmasına bağlı yaşadığı stresten dolayı tütün ürünü kullandığını ifade eden katılımcı fiyat artışının olduğu dönemlerde kullanımında azalma olduğunu ifade etmiştir.

İnsanların maddi durumuna göre beni mesela etkiliyor. Bazı insanları etkilemez fiyatların artması (Ahmet, 24).

Fiyat ve vergilendirmedeki artışın tütün ürünü kullanımını azaltma veya bırakmadan ziyade insanları kaçak tütün ürünü almaya yönlendirdiği görüşü mevcuttur. Bu görüşler, kaçak tütün ürünlerine erişimin zor olmadığını göstermekle birlikte farklı bir sosyal soruna işaret etmektedir.

Bu sefer insanlar daha kötü ürünler kullanacak. Daha kötü, daha ucuz kullanacak ki o da zararlı olacak insanlar için (Zeynep, 23).

Tam tersi o zaman insanlar daha çok içiyor. İnsanlar bu yasal olan sigarayı bırakıp kaçak sigaraları daha kötü, tütün sarma dediğimiz içmeye başlıyor. Hem sağlığa daha fazla etki ediyor hem de daha çok içiyor. Çünkü o tütün daha çok bağımlılık yapıyor (Halid, 21).

Açıkçası sadece kaçağa itiyor insanları. İnsanlar gidip kaçak alıyor (Muhsin, 19).

3.3.2.4. Çocuklara Tütün Ürünü Satışının Yasaklanmasına İlişkin Olumsuz Düşünceler

Bu alt temada katılımcıların çocuklara tütün ürünü satışının yasaklanmasına ilişkin olumsuz düşünceleri ele alınmaktadır. Bu temada katılımcıların olumsuz düşünceleri, yasağa uyulmamasını ve çocuklara yönelik gözlemlerini içermektedir. Tütün ürünü satışı yapan mekânların ve kişilerin kurala uymadığı durumlarla karşılaşmaktadır. Çocuklar için koruyucu olması beklenen bu uygulamanın satışı yapan kişiler tarafından ihlal ediliyor olması, riskli kullanımı gündeme getirmektedir.

Hiç kimse yapmıyor bu kuralı. Çok aşırı çocuk görüyorum. Geçen gördüm 9 yaşındaydı, ben de şaşırdım. Tamam ben de 10 yaşında denedim ama içmedim. Kendime paket almadım. O farklı yani. Bakkallar veriyor. Bizde Suriye’de taneyle satıyorlardı çocuklara. Sanki alın için der gibi oluyordu. Çocuk kendi paket alamıyor, parası olmuyor. O yüzden taneyle satıyorlar. İşte benim kocamın kuzeni var, Türk. O diyor babam bana harçlık vermiyordu diyor. Kendi paket alıyormuş, diğer okuldaki çocuklara taneyle satıyormuş. Okulun içine satıyordu. Paket 5 lira mesela, o tanesini 1 liraya satıyor. Daha fazla kazanıyor (Esil, 22).

İşe yaramıyor. 18 yaştan küçük çocuk çok gördüm sigara içen. Gidiyor marketten alıyor normal şekilde. Satıcı bakıyor dışarıya kimse var mı diye. Yoksa normal bir şekilde veriyor. O şekilde olunca satıcıya göre en önemli şey para. Çocuğun içmesi onu ilgilendirmiyor (Yağmur, 24).

İlk katılımcı, çocuklar arasında tütün ürünü satışının yapıldığını göstermekte ve yeni bir sosyal soruna işaret etmektedir. Makro düzeyde etkili bir şekilde uygulanmayan ve kontrolü sağlanmayan bir uygulamanın mikro sistemde okul ortamında yansımaları olabilmektedir. Çocukların suça sürüklenmesine neden olan bir araç olarak tütün ürünleri, koruyucu olması gereken okul ortamını çocuklar için riskli bir mekâna dönüştürmektedir. Bu yönüyle okul ortamında hem bir yasal bir uygulama yetersiz kalmakta hem yeni kontrol mekanizmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tütün ürünü satışı çocuklara yasak olduğu halde katılımcılar, çocukların farklı şekillerde tütün ürününe erişerek tükettiğini gözlemlemişlerdir. Katılımcı ifadelerinden belirtilen yaşların orta çocukluk yaşına kadar düştüğü, açık alanlarda tüketimlerinin fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Evet ya. Geliyor benden, geçen Alsancak'ta biri benden çakmak istedi bir çocuk. Bildiğin bir çocuk yani, 11-12 yaşlarında. Çok küçük aşırı. Sen sigarayı nereden buldun ya? Elinde bir paketle gelmiş, çakmak istedi mesela. Çok karşılaşıyorum Kordon'da, orada burada var yani. O yüzden satanlar bu kurala daha çok uyarlarsa yararlı olabilir (Elif, 19).

Bence doğru bir uygulama da kimse dinlemiyor. Çoğu kişide görüyorum. Arkadaşı içiyor diye içen çok çocuk var. Bizim mahallede de çok var (Dime, 20).

Tamam güzel bir şey olduğunu düşünüyorum ancak etkisi yok bence. Çünkü çocuk yaşta içen çok görüyorum. Bir şekilde temin ediyorlar, bazı yerler satıyor (Halid, 21).

Kullanan görüyorum gerçekten uygulanmıyor. Bakkallarda evet ama şimdi kolay bir şey bence onu getirmek. Bir kişi üzerinden alabilirler. Bazı çocuklar yaşını göstermiyor mesela. Daha çok uygulanması lazım bu kuralın (İsmet, 23).

Çok gördüm. Bazıları kaçak alıyor bence ya da babası alırken onun paketinden alıyor. İyi bir şey değil çocuklar için. Mesela 10 yaşında geçen mahallede gördüm, sigaraya başlamış (Vatan, 23).

Tütün ürünü satışı yapan kişilerin ihlallerinin yanı sıra çocuklar, aile üyeleri veya başka biri aracılığı ile veya kaçak olarak tütün ürününe erişebilmektedir.

Türkiye'ye ilk geldiği dönemde yaşı 18 altındayken kendisine tütün ürünü satışı yapılmadığını ve uyarıldığını belirten bir katılımcı, şu an bu durumda da değişiklik

olduğunu ve yaş sınırına bakılmaksızın tütün ürünü satışının gerçekleştiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Evet görüyorum. Yasağa uyulmuyor evet ama yine iyi. Ben 2-3 kere farklı bakkallara gittim vermedi. Ama bunu görünce istemeye yüzüm kalmıyordu utanıyordum. Adamın bakışı farklı geliyordu bana. Kızardı yani. Parayla alıyorum bana niye satmıyorsun? Ama adam işte uyarıyordu beni. Ama şu an herkes içiyor. Kim istese veriyor (Koray, 22).

Katılımcılar çoğunlukla 18 yaş altında tütün ürünü kullanımına başlayan, tütün ürününe erken yaşta erişim sağlayan ve kullanan Suriyeli gençlerden oluştuğundan çocuklara tütün ürünü satışının yasaklanması uygulamasına ilişkin düşünceleri merak edilerek kod matrisi oluşturulmuştur. Aşağıdaki şekil, çocuklara tütün ürünü satışının yasaklanması temasını ve olumlu ve olumsuz düşünceleri içeren alt temalarının kod matrisini içermektedir.

Kod Sistemi	11	12	13	14	15	16	17	18	20	21	TOPLAM
Çocuklara Tütün Ürünü Satışının Yasaklanması											0
Olumsuz düşünceler											9
Olumlu düşünceler											11
TOPLAM	2	5	1	4	3	3	0	1	1	0	20

Şekil 3.12. Tütün Ürünü Kullanmaya Başlama Yaşı Kod Matrisi

Kod matrisi, katılımcıların bu uygulamaya ilişkin olumlu düşüncelerinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Görüşme yapılan katılımcılardan özellikle 11-16 yaş arası başlayanların bu uygulamaya ilişkin daha fazla olumlu düşünceye sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumun sebebinin hem tütün ürününe başlama yaşında katılımcılarda 14 yaşın sayıca fazla çıkmasından hem de katılımcıların 18 yaş altındayken tütün ürünlerine kolay erişim sağlamalarına bağlı olarak kullanıma başlama ve sürdürmelerinde etkili olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Olumlu düşünceye sahip olma sebeplerinin bu uygulamanın çocuklar için koruyucu olacağını ve kullanıma başlama yaşını geciktirebileceği düşüncesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Benzer olarak 11-16 yaş arasında tütün ürünü kullanmaya başlayan katılımcıların bu uygulama ilişkin olumsuz düşüncelerinin sık olduğu görülmekle

birlikte bunun sebebinin mevcut uygulamanın nitelikli uygulanmadığına dair gözlemleri olduğu düşünülmektedir. Bazı katılımcılar kendisi 18 yaş altındayken tütün ürünlerini satın alabilmiş, bazıları ise tütün ürünü satışının yapıldığına ve çocukların farklı yollarla tütün ürününe eriştiğine dair gözlemlerini paylaşmışlardır. Bu durum, uygulamanın işlevsel olmadığı ve kontrolünün sağlanmadığına ilişkin gözlemlerin katılımcıların olumsuz düşüncelere sahip olmalarında etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu bulgular, katılımcıların çocuklara tütün ürünü satışının yasaklanmasına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerinin tütün ürününe başlama yaşı ile ilişkisi olabileceğini ortaya koymaktadır.

3.3.2.5. Telefon Hattı Uygulamasına İlişkin Olumsuz Düşünceler

Bu alt temada yer alan ve uygulamaya ilişkin olumsuz düşünceleri paylaşan katılımcılar, daha önce telefon hattını hiç aramamış ve hizmet almamış ya da telefon hattı uygulamasını ilk defa görüşme esnasında duymuştur. Hiç aramayan katılımcılardan bazıları, telefon ile hizmet almanın etkisiz kalabileceğini, tütün ürünü kullanımını bırakmada esas unsurun kişinin kendi isteği olduğunu belirtmektedir.

Ben hiç aramadım. Güzel bir şey ama insanın kendisi bırakmak istemezse kimse ona yardım edemez (Dime, 20).

Hiç aramadım ben. Tamam arayacağım ama hiçbir faydası olmayacak. Ben istesem şimdi bırakırım. Kimse istediği için değil. Ya da onlar beni arayıp konuşacaklar (Vatan, 23).

Telefon hattı uygulamasını ilk defa görüşme esnasında sorunun sorulması ve açıklanmasıyla duyan bir katılımcı, telefon aracılığı ile sunulan bir hizmet sonrasında tütün ürünü bırakılmasının zor olabileceğini, bunun uzun bir süreç gerektirdiğini belirtmektedir.

İlk defa duydum. Eğer yardımcı olacaklarsa çok iyi bir şey. Ama bence çok zor olur. Bırakmak zor olur. Arayıp bırakmayabilirler. Ya da çok uzun bir süre olacak çünkü zaten o kadar kolay bir şey değil (Danya, 22).

Telefon hattı uygulaması farklı dil seçenekleri de içermektedir. Ancak bu özellik katılımcılar tarafından bilinmemekte ve hizmet almada dil farklılığının engel olabileceği düşünülmektedir. Bu da telefon hattının hiç aranmaması ve bu hizmetten yararlanılmaması ile sonuçlanmaktadır.

Evet duydum onları. Aramayı da düşündüm aslında ama dil açısından engel olacağını düşündüm. İşte konuşamayız diye hiç aramadım (Muhanned, 23).

Hiç aramadım. Yani bana yaramaz. Ben bırakabilirim çünkü. Belki bir yabancı olduğum için anlaşılacağımı düşünmüyorum (Aslan, 24).

Kültüre uygun olarak hizmet sunmanın tütün ürünü bırakma üzerinde daha etkili olabileceği düşüncesinden hareketle mevcut telefon hattı uygulamasının işlevsiz kalabileceği şu şekilde aktarılmıştır:

Türkiye kültürüne uygun değil sigara bırakma hattı. Arayıp bırakayım diyecek insanlar değiller (Muhsin, 19).

3.3.2.6. Kamu Spotlarına İlişkin Olumsuz Düşünceler

Bu alt temada kamu spotlarına ilişkin katılımcıların olumsuz düşünceleri yer almaktadır. Bu olumsuz düşünceler kamu spotlarının tütün ürünü kullanımının azaltması veya sonlandırılmasında işlevsiz kaldığına ilişkindir. Kamu spotları bilgilendirici olmakta ancak tütün ürününü bırakmak için güdüleyici olmamaktadır.

Yani okuyorum, merak ediyorum, bilgi alıyorum ama bana bir sebep olmuyor nargileyi bırakmak için (Zeynep, 23).

Bilmiyorum da hala hiç kimseyi görmedim. Hani bunları görüp bırakan kimseyi görmedim. İyi bir uygulama olduğunu düşünmüyorum (Fatma, 18).

Sadece reklamlarda, televizyonlarda gördüm. Sigaranın zararlarından bahsediyorlar içmemelisiniz falan. İçmemek için bir numarayı arayınız diyorlar. Numarayı hatırlamıyorum da. Paketin üzerinde de yazıyor. Yazılması da gerekiyor. Türkiye’de bunları görünce kimse sigarayı bırakmak için bunları aramaz diye düşündüm. Bir kişi bırakmak istiyorsa kendi iradesiyle bırakır (Tülin, 21).

Hiç etkisi olmuyor. Bence gereği yok kimse etkilenmiyor. İçenler devam ediyor (Danya, 22).

Katılımcılar kamu spotlarında yer alan bilgilendirici mesajların hem yer alması gerektiği hem gerek duyulmadığına ilişkin zıt görüşlerini belirtmişlerdir. Kullanımı azaltma veya sonlandırmada asıl güdüleyici olanın kişinin kendi kararlılığı olduğu görüşü hâkimdir.

İşte bir adam destek almadan bir yerden bırakamaz. Ben bu reklamı gördüm zararlı diyerek bırakamaz. Yasakladın diye içmeyecek değil. İnsanın önce kendisi karar vermeli, zararını görmeli ki bıraksın. Ama bir zararını görsem ben bırakırım mesela. Ben bırakayım derim. Aynı gün değil ama bir süre sonra bırakırım. Sen vesile olmuş olursun. Ama bu mesaj olayı çok etkilemiyor. Kişiye bağlı yani (Koray, 22).

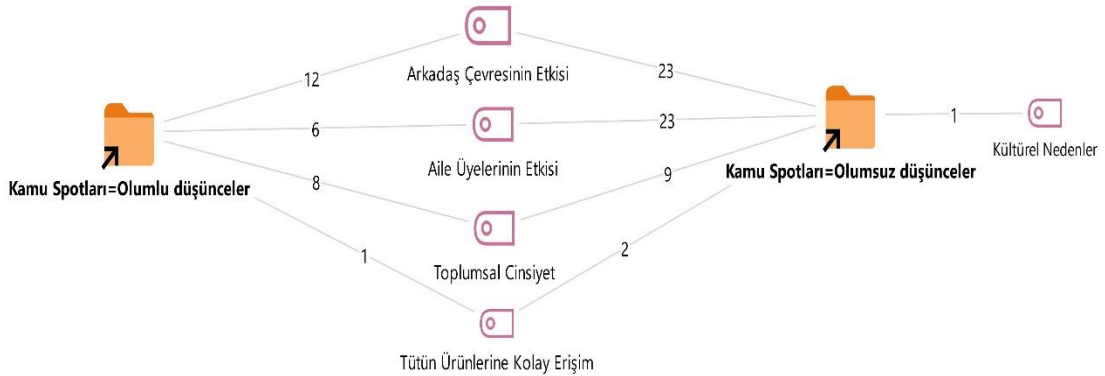
Farklı biçimlerde karşılaşılan kamu spotlarının birçok platformda sık karşılaştırılması, bireyler üzerinde etkilenme düzeyini azaltabilmektedir.

Belki biz bunları görmeye alıştık o yüzden önemsemiyoruz bence. Böyle daha etkili bir şey yapmalılar. Çok sıradanlaştı (Yağmur, 24).

Türkiye’de yürütülen kamu spotlarının kişilerin gündelik yaşam pratikleri ve aile içi ilişkilerinin dikkate alınarak yapılması, uygulamanın tütün ürünü kullanan kişilerde istenilen davranış değişikliğini yaratmada etkili olmasında önemli bir yerdedir.

Açıkçası çok denk gelmedim. Çok saçma reklamlar. Hadi baba koşabilirsin falan. Belki Amerika’da yapılsa tamam ama Doğu kültürüne uygun değil. Hadi baba koş diyeni Türkiye’de bulamazsın. Kültüre uygun bir şeyler bulunabilir yani (Muhsin, 19).

Bilgilendirici ve eğitici nitelikte hazırlanan ve sunulan kamu spotları bireylerin fiziksel çevresinde sunulduğundan ve makro düzeyde bir uygulama olduğundan araştırma öznelere kamu spotlarına ilişkin düşüncelerinin göç sonrası tütün ürünü kullanım nedenlerinden sosyal çevrenin etkisi ve makro nedenler ile ilişkisi olacağı düşünüldüğü Şekil 3.13.’te yer alan ve yapılan kodlama sayısını içeren iki vaka modeline bakılmıştır.

Şekil 3.13. Kamu Spotlarına İlişkin Düşünceler İki Vaka Modeli

Şekil, göç sonrası tütün ürünü kullanım nedenlerinden sosyal çevrenin etkisi ve makro nedenlerin çoğunlukla kamu spotlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerde ortak olduğuna işaret etmektedir. Özellikle arkadaş çevresinin ve aile üyelerinin tütün ürünü kullanımının varlığı veya tutumuna bağlı olarak tütün ürünü kullanımı devam eden katılımcılar kamu spotları hakkında daha çok olumsuz olmak üzere olumlu da düşüncelere sahiptir. Burada dikkat çeken, Suriye’de toplumun tütün ürünlerine atfettiği değerler nedeniyle kültürel nedenlere bağlı olarak kullanımı devam eden

katılımcıların kamu spotları hakkında yalnızca olumsuz düşüncelere sahip olmasıdır. Bunun sebebi katılımcılar tarafından Türkiye’de kültüre uygun olmayan ve toplumda tütün ürünü kullanan bireyler üzerinde istenilen etkiyi yaratmayan reklamların, afişlerin vb. yapılıyor olması olarak belirtilmiştir.

3.3.2.7. Tütün Ürünleri Hakkında Eğitim Programlarına İlişkin Olumsuz Düşünceler

Bu alt tema, katılımcıların tütün ürünleri hakkında yapılan eğitim programlarının etkili veya yeterli olmadığına ilişkin olumsuz düşüncelerini ele almaktadır. Katılımcılar arasında farklı kurum ve kuruluşlardan tütün ürünleri hakkında eğitim almış kişiler bulunmaktadır. Alınan eğitim, farklı bağımlılık türleri olduğuna işaret etmekle birlikte tütün ürünlerinin zararlarını kapsamaktadır. Eğitim veya bilgilendirme çalışmaları, tütün ürünü kullanımını bırakma veya azaltmada yetersiz kalmakta; özellikle eğitim veren kişilerde kullanımın varlığının eğitimleri işlevsiz kıldığı görülmektedir.

Vardı sigara için özellikle diyorlardı nefes almak zor, akciğerlere zararlı falan. Sigara içen kişilerin akciğeri siyah olur falan diye. Bir anlatıyor hoca derste, sonra derse ara verince hoca gidip sigara içiyor. İnanmıyorsun öyle görünce. Yanlış kişiden geliyor o bilgi. Kimse inanmıyor yani. Kendisine söylesin ilk. Onun dışında bir eğitime denk gelmedim. Ben mesela ya da sigara, nargile içen kişiler bunların zararlı olduğunu biliyorlar. Ona rağmen içiyorlar. Olsun ya da olmasın biliyoruz zararlı olduğunu zaten (Esil, 22).

Alınan eğitim sonrasında tütün ürünü kullanımının riskli olup olmadığı hakkında bilgi alan, tütün ürünü kullanımını azaltan bir katılımcı düzenli olarak bu eğitimlere katıldığında işlevsizleştiğini ve son eğitime yanında nargile takımı ile gittiğini ifade etmiştir. Bu durum, alınan eğitim programı sayısının tütün ürünü kullanımını azaltmada etkili olmayabileceğini ortaya koymakta ve istenilen amaca ulaşılmasında yetersiz kalabileceğini göstermektedir.

S: Peki Türkiye’de hiç eğitimlere denk geldin mi?

Bağımlılık eğitimi almıştım. Yine merkez var bir tane Basmane’de, o merkezde de almıştık. Daha önce Kızılay’da da aldım. Ama genel olarak bağımlılığı anlatıyorlardı. Sadece sigara falan değil; psikolojik bağımlılık, flört bağımlılığı falan da anlatılmıştı.

S: O zamanlar bu eğitim nargile kullanımın üzerinde etkili olmuş muydu, ne düşünmüştün?

Bir bağımlılığım olduğunu öğrendim. Ama gerçekten mesela bağımlılık diyorum ama bir yandan da o kadar bağımlılığım yok yani. Belli zaman geçiyor ki böyle bazen eğitimlere falan gidiyorum. Gerçi en son eğitime giderken yanımda almıştım takımı ama belli eğitimlere gidiyordum ya içmiyordum bir hafta, iki hafta. Hiç etkilenmiyordum. Hissediyordum o yokluğu ama aramıyorum (Zeynep, 23).

Bir eğitim programından ziyade sosyal destek sistemlerinden yararlanılmasının ve tütün ürünlerinin zararlarının yakın çevredeki etkisini ortaya koymanın daha etkili bir uygulama olacağı düşüncesi hâkimdir. Etkileşimin bulunmadığı bir kişi veya gruptan gelen bilginin tütün ürünü kullanımını azaltma veya sonlandırmada yetersiz kalmaktadır.

Eğitim aldım ama sigara için aldım. Okuldayken işte bir kere hoca beni sigara içerken gördü. Çekti beni kenara dedi çok zararlı bir şey. Bu ürünün faydası %1 bile yok dedi. Ben etkilenmedim çünkü o yaştayken hiçbir şey düşünmüyordum. Anlatıyordu tamam diyordum. Gittikten sonra bir tane daha yaktım. Nasihat işe yaramıyor. Ama biri anlatsa iyi olur. Sevdiğim bir kişi o olayları anlattırsa bence daha iyi olur. Çünkü sevdiğin kişi ne derse tamam diyorsun. Benim sağlığımı düşündüğü için bana anlatıyor. Ama sıradan bir kişi gelip anlatsa aynı derece etkilenmem (Zeydan, 23).

Hayır, eğitim almadım. Eğitimler iyi olur da insanların buna katlanıp sigarayı bırakacağını düşünmüyorum. Babası falan zaten uyarıyordu içme diye. Zaten uyaran uyarıyordu. Eğitim falan çok etkilemez yani. Başkası yerine annemin dediğine

bakırım. O daha çok düşünür çünkü beni. Bazı kişiler var onlar böyle bir eğitimle de bırakabilir mesela ama bence çok etkilemez (Koray, 22).

Herhangi bir bağımlılık türü veya tütün ürünleri hakkında eğitim veya bilgilendirme programında bulunmayan katılımcılar mevcuttur. Eğitim programlarının iyi bir uygulama olduğu düşünülmekle birlikte tütün ürünlerinin zararlarını bildiği halde kullanan kişiler için bu eğitimlerin yetersiz kalabileceği düşünülmektedir.

Yok, hiç önceden okulda falan bir eğitim olmadı. Eğitimler falan iyi tabi de olursa da yok, katılmam. Çünkü ben içerek zaten yanlış yaptığımı biliyorum. Oraya gitsem de bir etkisi olmayacak (Muhanned, 23).

Gene az önce söylediğim gibi içmeyenlerin içmemesi için daha yararlı. İçenlere pek yararı olmuyor. Çünkü bence sigara içen biri kendi karar vermezse asla bırakacağını düşünmüyorum (Elif, 19).

Eğitim programlarının, tütün ürünü kullanımı yeni başlayanlar için etkili olabileceği ancak uzun süredir kullanımı devam eden kişilerde işlevsiz olabileceği düşünülmektedir. Tütün ürünleri içerdiği maddelerden kaynaklı olarak bağımlılık riskini gündeme getirmekte ve sadece eğitim programı ile yapılan bilgilendirmeler yetersiz kalmaktadır.

Bu yeni başlayan gençler ya da insanlara yardımcı olabiliyor ama çoktan içenler için bu eğitimler etkisiz olur (Danya, 22).

Katılımcıların eğitim düzeyleri birbirinden farklılık göstermekle birlikte her biri belirli bir süre eğitim görmüştür. Bunun yanı sıra katılımcıların her biri Türkiye'ye geldikten sonra farklı kurumlardan sağlık, eğitim, sosyal vb. ihtiyaçlarına yönelik hizmet almıştır. Tütün kontrolüne yönelik özellikle okul ortamında olmak üzere farklı kurumlarda eğitim programları sunulmaktadır. Bu araştırmada katılımcıların eğitim düzeyine bağlı olarak eğitim programlarına ilişkin düşünceleri merak edilerek kod

matrisi oluşturulmuştur. Aşağıdaki şekil, eğitim programları temasını ve olumlu ve olumsuz düşünceleri içeren alt temalarının kod matrisini içermektedir.

Kod Sistemi	İLKOKUL TERK	İLKOKUL MEZUNU	ORTAOKUL MEZUNU	LİSE TERK	LİSE MEZUNU	ÖN LİSANS MEZUNU	LİSANS MEZUNU	TOPLAM
Tütün Ürünleri Hakkında Eğitim Programları								0
Olumsuz düşünceler	■		■	■	■			7
Olumlu düşünceler			■		■	■	■	6
TOPLAM	1	0	2	1	7	1	1	13

Şekil 3.14. Katılımcıların Eğitim Programlarına İlişkin Düşünceleri Kod Matrisi

Kod matrisi, katılımcıların bu uygulamaya ilişkin olumsuz düşüncelerinin daha fazla olduğunu göstermekle birlikte toplamda bulunan sayı birçok katılımcının bu uygulamaya ilişkin olumlu veya olumsuz olarak sınıflandırmayı sağlayabilecek bir söylemde bulunmadığını göstermektedir. Görüşmenin gerçekleştirildiği katılımcıların çoğunluğu lise mezunu olduğundan sıklık o kısımda artmakla birlikte hem olumlu hem olumsuz düşüncelerini lise mezunu katılımcıların daha fazla aktardığı görülmektedir. Şekil, eğitim seviyesi düşük olan katılımcılarda olumsuz düşüncelerin daha sık görüldüğünü; eğitim seviyesi yüksek olduğunda eğitim programlarına ilişkin olumlu düşüncelerin arttığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle olumsuz düşünceye sahip katılımcıların eğitim programlarının işlevselliğinin yetersiz olduğu vurgulayan söylemleri, tütün kontrolüne yönelik eğitim programlarının ilkokuldan itibaren sık bir şekilde işlenmesinin gerekli olduğu düşüncesini gündeme getirmektedir. Bunun nedeni lise ve üniversite eğitimini tamamlayan katılımcıların çoğunluğunun eğitim programları hakkında olumlu düşünceye sahip olmasıdır. Bu bulgular, katılımcıların tütün kontrolüne yönelik eğitim programlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerinin eğitim düzeyi ile ilişkisi olabileceğini ortaya koymaktadır.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada İzmir’de yaşayan, tütün ürünlerinden en az birini veya birkaçını kullanan, 18-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimleri, koruyucu ve önleyici uygulamalar açısından değerlendirilmiştir. Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular mevcut literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Tütün ürünü kullanımının sık olduğu gençlerde tütün ürününe başlama yaşının 18 yaş altına düştüğünü gösteren araştırmalar mevcuttur. Aydın ve arkadaşları (2022) tarafından gençlerin sigara kullanımına başlama nedenlerini ve kullanım oranlarını ele alan ve nicel yöntemle gerçekleştirilen araştırmada, sigaraya başlama yaşının en fazla 12-18 yaş aralığında olduğu; en sık kullanım durumunun ise 20-25 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Tıp fakültesi öğrencilerinin sigara kullanımına yönelik yürütülen başka bir araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun 16 yaşın altında ilk defa sigara denediği ve sigaraya başlama yaşının ortalama olarak $16,7 \pm 2,0$ yıl olduğu belirtilmiştir (Baykan ve Naçar, 2014). Tütün ürününe başlama yaşına bakıldığında araştırmamızın sonuçlarıyla benzerlik gösteren bu çalışmalar, 18 yaş altı için tütün ürününün erişilebilir ve kullanılabilir bir durumda olduğunu göstermektedir. Çocuklar için risk teşkil eden bu durum, 18 yaş altına uygulanan tütün ürünü satış yasağının da etkili bir şekilde uygulanmadığına işaret etmektedir.

Tütün ürününe başlama nedenleri farklılık göstermektedir. Literatürde tütün ürününe başlama nedenleri birçok faktörü içermekte; bunlar da çoğu zaman birbiriyle ilişkili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyi çevresi içinde değerlendiren ekolojik yaklaşım bakımından ele alındığında tütün ürünü kullanımına başlama nedenlerinin farklı sistemlerle ilişkisi olabileceğini söylemek mümkündür. Literatürdeki çalışmalar, mikro sistemde yer alan aile üyelerinin ve arkadaş çevresinin tütün ürününe başlamada etkili olabileceğini göstermektedir. Aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının olması ve kullanan aile üyeleri aracılığıyla tütün ürünlerine kolay erişilebilmesi başlama nedenleri arasında yer almaktadır (Kartal ve ark., 2012; Atak, 2011). Araştırmamızda

bu bulguyla benzer olarak aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının beraberinde merak duygusunu getirdiği ve evde aile üyelerinden kalan tütün ürünlerinin kullanılmasına neden olduğu görülmüştür. Ev içerisinde tütün ürünlerinden korumaya yönelik bir eksiklik göze çarpmakta ve başlamayı önleme konusunda aileye yönelik çalışmalar yapılması gerekliliği gündeme gelmektedir. Tütün ürününe başlama nedenleri arasında yer alan diğer sistemi arkadaş çevresi oluşturmaktadır. Arkadaş çevresinde tütün ürünü kullanımını gören, bu ürünlerin kullanımını arkadaşları aracılığıyla öğrenen ve sosyal kabul görmek isteyen gençler tütün ürününe başlamaktadır (Aydın ve ark., 2022). Benzer olarak gençlerin çevresi ve arkadaş ortamının tütün ürününe başlamada etkili olduğunu belirten başka araştırmalar mevcuttur (Kartal ve ark., 2012). Literatürle benzer bulgular araştırmamızda da görülmüş; katılımcılar tütün ürününe başlamada arkadaş çevresinin etkisine sık vurgu yapmıştır. Suriye ve Türkiye’de tütün ürününe başlayan katılımcıların ortak bir şekilde dile getirdiği arkadaş çevresinin etkisi, yeni bir gruba dâhil olma isteği veya arkadaş çevresinin kullanımını görmeye bağlı oluşan merak gibi nedenlerle kendisini göstermiştir. Akran grubu, gençler için güvenli olabileceği gibi riskli davranışları da beraberinde getirebilmektedir. Tütün ürünü kullanımı konusunda akran baskısına maruz kalmak kullanıma başlama konusunda etkili olabilmektedir (Bilgiç ve Günay, 2013). Benzer olarak araştırmamızda arkadaşları tarafından tütün ürünü deneme, tadına bakma konusunda ısrar ve baskıyla karşılaşan katılımcılar bulunmaktadır. Bu yönüyle literatürle benzerlik gösteren araştırmamız, akran gruplarının ve arkadaş çevresinin riskli olabileceğini veya gençlerin riskli davranışları sergilemede etkisinin olabileceğini göstermektedir. Tütün ürününe başlamada etkili olan diğer sebepler arasında psikolojik problemler (Gentzke ve ark., 2022), tütün ürünlerine duyulan merak (Azhar ve Alsayed, 2012), tütün ürünlerine kolay erişim yer almaktadır (Bilgiç ve Günay, 2014). Benzer sonuçlar araştırmamızda da görülmüş; katılımcılar tarafından çevrede tütün ürünü kullanımının kişilerde merak uyandırması sonucu ve farklı yollarla kolay erişim sağlanması sebebiyle tütün ürününün ilk defa denendiği belirtilmiştir. Benzer olarak geçim sıkıntısı, zorlu yaşam koşulları, çalışma yaşamında veya ev ortamında yaşanan çoklu problemler tütün ürünü kullanımının başa çıkma aracı olarak görülmesine neden olabilmektedir.

Tütün ürününe başlama nedenleri gibi devam eden kullanım nedenleri ele alınırken kesişen veya farklılaşan noktalar bulunmaktadır. Tütün ürününe başlama nedeniyle benzer şekilde aile ve arkadaş çevresinde tütün ürünü kullanımının varlığı ve bu iki sistemin tütün ürünü kullanımına yaklaşım şekli kullanım nedenine dönüşebilmektedir (Sit, 2021; Çalışkan, 2015). Aynı zamanda gençler tütün ürününe erişmek için bu sosyal kaynaklarından yararlanmaktadır (Lantz ve ark., 2000). İlk aşamada ailede veya arkadaş çevresinde görülüp merak edilen tütün ürünü zamanla yerini aile üyeleri veya arkadaşlarla birlikte kullanmaya dönüşebilmektedir. Araştırmamızda katılımcı ifadeleri bunu göstermekle birlikte tütün ürünü kullanımı için bir araya gelindiği durumlar olduğunu da belirtmektedir. Bu yönüyle sosyal ortamlarda aslında riskli bir araç olan tütün ürünleri, aranılan ve ihtiyaç duyulan bir ürün haline gelmiştir. Tütün ürünü kullanım nedenleri yalnızca aile veya arkadaş çevresiyle sınırlı kalmamaktadır. Duygu durumu veya psikolojik problemlerin tütün ürünü kullanım nedeni olabileceğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Endişeli, stresli veya depresif hissetme nedeniyle tütün ürünü kullanımı olabileceği gibi (Gentzke ve ark., 2022) bu olumsuz duyguları tütün ürününün gidereceğini, rahatlama sağlayacağını ve stresle başa çıkmada etkili bir yol olacağını düşünerek tütün ürünü kullanımı görülebilmektedir (Azhar ve Alsayed, 2012). Bunun yanı sıra gelecek kaygısı yaşandığında ve boş vakitlerde yapılacak bir aktivite bulunamadığında bir araç olarak tütün ürünü kullanımı olabilmektedir (Karagöl Yamaç, 2022). Haddad ve Malak (2002) tarafından Ürdün’de yürütülen bir araştırmada erkeklerde tütün ürünü kullanım nedeninin sakinleşmek, kadınlarda bağımsızlık olduğu görülmüştür. Toplumsal cinsiyet rollerinin tütün ürünü kullanım deneyimleri üzerinde etkili olabileceğini gösteren bu araştırmanın bulgusu, araştırmamızla benzerlik göstermektedir. Kadın katılımcılar tarafından sık bir şekilde kadın olmasından kaynaklı olarak ailesinin ve toplumun tütün ürünü kullanımına sıcak bakılmadığının veya kullansa da kapalı veya daha az kişinin göreceği alanlarda kullanıldığının belirtilmesi ile bağımsızlık amacıyla tütün ürünü kullanımı arasında ilişki olduğu düşünülmektedir. Benzer olarak araştırmada yer alan erkek katılımcılar erkek olmalarından kaynaklı olarak daha fazla sorumluluğa sahip olduklarını ve bu sorumlulukların neden olduğu stres faktörleriyle baş edebilmek amacıyla

kullandıklarını belirttiğinden literatürdeki kullanım sebebiyle ilişkisi olabileceği düşünülmektedir.

Mevcut tütün kontrolü uygulamalarının etkililiği hakkında yürütülen çalışmalar bulunmaktadır. Ancak çalışmaların genellikle tütün kontrolü uygulamalarından biri veya birkaçı üzerine yürütüldüğü ve seçilen örneklemin tütün ürünü kullanım deneyimleri ile sınırlı ilişki kurularak ele alındığı görülmektedir. Bu araştırma, tütün ürünü kullanım deneyimlerini tanışma sürecinden günümüze kadar kapsamlı şekilde incelediğinden ve yedi ayrı koruyucu ve önleyici uygulamaya yönelik düşüncelerini ele aldığından literatürdeki mevcut çalışmalardan ayrılmaktadır. Ele alınan yedi uygulama kapalı alanlarda tütün ürünü kullanım yasağı, resimli sağlık uyarıları, fiyat ve vergilendirmelerin artırılması, çocuklara tütün ürünü satışının yasaklanması, telefon hattı, kamu spotları ve eğitim programlarıdır.

Koruyucu ve önleyici uygulamalar arasında kapalı alanlarda tütün ürünleri kullanım yasağına ilişkin yürütülen çalışmalar genellikle uygulama hakkındaki görüşleri ele almakta veya uygulamanın etkililiğini değerlendirmektedir. Yasağın uygulanabilirliği açısından önemli bir yerde bulunan kafe sahipleri ile yürütülen nitel bir araştırmada, katılımcıların kafeleri tütün ürünleri kullanımı ve keyif alma amacı için gelinen ve kullanım konusunda bireylere özgürlük tanınması gereken mekânlar olarak algılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu düşünceler, kapalı mekânlarda tütün ürünü kullanımının devam etmesine veya kullanıcıların farklı yollara başvurarak kullanımlarını sürdürmelerine neden olmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları ile benzer bulgu yürütülen araştırmada da görülmüş; kullanıcıların kapalı mekânlarda tütün ürünü kullanmadığında dışarıda kullanımına devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar bu uygulamanın tütün ürünü kullanımı olmayanlar için iyi olduğunu ancak genel olarak “uygulanabilirliği zayıf ve işlevselliği düşük” olduğunu belirtmişlerdir (Arifoğlu ve ark., 2021). Benzer olarak bu uygulamanın tütün ürünü kullanımı olmayan bireylerin temiz hava hakkını koruduğuna ilişkin araştırmalar bulunmaktadır (Özcebe ve ark., 2015). Literatürle benzer sonuçların görüldüğü bizim araştırmamızda, gençler kapalı alanlarda tütün ürünü kullanım yasağı ile belirli alanlarda tütün ürünü kullanımlarını kısıtladıklarını ancak bu alan dışında devam

ettirdiklerini belirtmişlerdir. Ancak kendi kullanımlarını sınırlandıran bir uygulama olmasından ziyade katılımcılar daha çok bu uygulamanın tütün ürünü kullanımı olmayan kişiler için temiz hava sağlayan alanlar oluşturması yönüyle iyi olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Yine literatürle benzer olarak yasak olmasına rağmen tütün ürünü kullanımının devam ettiği alanlarla karşılaşan katılımcıların varlığı, bu yasağın uygulama anlamında zayıf olduğunu göstermektedir.

Topçu ve arkadaşları (2014) tarafından üniversite öğrencilerinde sigara içme alışkanlıklarının kapalı alanlarda tütün ürünü kullanım yasağı üzerindeki etkisini belirlemek üzere yürütülen araştırmada, mekânlardaki sigara içilmesinin yasak olduğunu vurgulayan uyarıların üniversite öğrencilerini rahatsız etmediği ancak kapalı alanlarda sigara içme oranlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları ile benzer şekilde, kapalı alanlarda sigara içme yasağının bireylerde tütün ürünlerini bırakma konusunda olumlu bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla zıt olarak kapalı alanlarda tütün ürünü kullanım yasağının kullanıcıların tütün ürünü kullanımını azalttığı sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Tülücü ve ark., 2012). Turan ve arkadaşları (2014) tarafından yürütülen 4207 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinin ardından sigara içme davranışlarının ele alındığı bir araştırmada, kapalı alanlarda sigara içme yasağının kişilerin 3,19 adet daha az sigara kullanmasını sağladığı; Demir ve arkadaşları (2017) tarafından yürütülen araştırmada yasal düzenleme öncesine kıyasla sigara kullanımının işyerinde 2,5 adet azaldığı belirlenmiştir. Benzer olarak bu uygulama ile birlikte müşterilerin %45,8'inin sigara kullanımının azaldığı, %92,7'sinin kafelerde temiz hava almayı sağlaması yönüyle bu uygulamadan memnun olduğunu ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Özbece ve ark., 2013). Bizim araştırmamızın kullanım sıklığına ilişkin bulguları literatürle benzerlik ve farklılık göstermektedir. Araştırma, uygulama öncesinde ve sonrasında kullanım sıklığını ele almamakta, yalnızca güncel olarak katılımcı ifadelerinden hareketle uygulamaya ilişkin düşüncelerden bu konuya ilişkin çıkarım yapmayı sağlamaktadır. Araştırmada, kapalı alanlarda tütün ürünü kullanımının sayısının azaldığını ve orada bulunduğu süre içerisinde kullanımını sınırlandırdığını belirten katılımcıların bulunması, bir yönüyle uygulamanın hedeflerine ulaşıldığını göstermektedir. Ancak bu uygulama görüşme yapılan tüm katılımcıların kullanımlarını belirli alanlarda

sınırlandırsa dahi tütün ürününü bırakma konusunda yetersiz kaldığını belirtmesi, uygulamanın geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırmada ele alınan bir diğer uygulama, tütün ürünlerinin paketlenmesi ve üzerinde bulunan resimli sağlık uyarıları olmuştur. Resimli sağlık uyarıları, tütün ürünlerinin zararlarını ve olası risklerini görsel biçimde sunmakta ve hatırlanmasını sağlamaktadır (Strasser ve ark., 2012). Yalnızca tütün ürünü kullanıcıları için değil; içmeyenler için de önemli bir sağlık bilgisine erişmeyi sağlayan bir kaynak olmakta ve tütün ürünlerini bırakmada teşvik edici olabilmektedir (Hammond, 2014). Resimli uyarıların gençler üzerinde etkili olduğuna işaret eden çalışmalar bulunmaktadır. Tanıtımının üzerinden altı yıl geçmesinin ardından Kanadalı gençlerin %90'ından fazlasının uyarıların sigaranın sağlık üzerindeki etkileri hakkında bilgilendirdiğini ve sigara içmeyi daha az çekici hale getirdiğini belirtmiştir (Health Canada, 2007). Araştırmamızın bulguları, literatürle bu konuda benzerlik göstermiştir ve katılımcıların çoğu tarafından resimli sağlık uyarılarının bilgilendirici yönüne vurgu yapılmıştır. Bu uyarıların tütün ürünlerinin zararlarını ve kullanılması halinde neler olabileceğini hatırlattığını belirtmişlerdir. Bilgilendirici yönünün katılımcı eylemlerine de yansıdığı durumlar mevcuttur. Özellikle bebek ve çocukların tütün ürünlerinin etkisinden korunması gerektiğine yönelik uyarıların, katılımcıların bebek ve çocuklardan uzak bir ortamda tütün ürününü kullanmasında etkili olduğu görülmüştür.

Tütün ürünlerinin paketlenmesi ve resimli sağlık uyarılarına ilişkin çalışmalardan bazıları kullanıcıların bu uyarılara verdikleri tepkileri ele almaktadır. Uyarıların sunulma şekli ve uyarılarda yer alan ifadeler bireyler üzerindeki etkisi bakımından önemlidir. Sigara paketlerinin üzerinde bulunan uyarılardan sigaranın sağlığa zararlarını ele alanların uyarıların etkililiğini daha fazla artırdığını ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Zhao ve ark., 2014). Ankara'da lise öğrencilerinin sigara paketlerinde yer alan sağlık uyarılarına ilişkin görüşlerinin ele alındığı araştırmada öğrencilerin genellikle resimleri etkili olarak görmediği belirlenmiştir. Araştırmaya ilişkin bir diğer bulgu, erkek öğrencilerin çoğunlukla “sigara içmek kan akışını yavaşlatır ve cinsel iktidarsızlığa neden olur”; kız öğrencilerin ise “hamile iken

sigara içmek bebeğe zarar verir” uyarısı bulunan paketi seçmeleri olmuştur (Bilir ve ark., 2013). Kullanıcıların satın aldıkları sigara paketindeki resimli sağlık uyarısına dikkat ettiğini ve satın alma işlemi sırasında etkili olduğunu gösteren araştırmanın bulguları, bizim araştırmamız ile benzerlik göstermektedir. Kullanıcılar tarafından görülen bir diğer davranış, sigara paketlerinin üzerini başka bir şeyle örtmek veya kılıf kullanmak olmuştur (Kaynak Malatyalı ve Büyüksahin Sunal, 2017). Başka bir davranış ise resimli sağlık uyarılarının bulunduğu sigara paketlerine bakmaktan kaçınılmasıdır (Green ve ark., 2014). Bizim araştırmamızda resimli sağlık uyarılarına ilişkin katılımcıların düşünceleri ele alındığında tütün ürünü kullanımını azaltma veya bırakma noktasında yetersiz kaldığı; aksine tütün ürünü kullanımını sürdürürken resimli sağlık uyarılarına ilişkin farklı tepkiler verdikleri görülmüştür. Kullanıcıların resimli sağlık uyarılarına ilişkin verdikleri tepkiler, literatürle bu yönüyle benzerlik göstermektedir. Katılımcılar, tütün ürününü alırken üzerindeki resimli sağlık uyarısına bakıp ona göre seçim yapmakta veya bakmaktan kaçınmaktadır. Gösterilen diğer tepkiler ise resimli sağlık uyarılarının üstünü başka bir şeyle kapatmak veya kılıf kullanmak olmuştur. Bu uygulama, bilgilendirici yönüyle katılımcılar üzerinde istenilen amaca genellikle ulaşırken; tütün ürünü kullanımını azaltma veya sonlandırmada yetersiz kalmaktadır. Katılımcılar tütün ürünü paketlerini kullanımlarını sürdürmelerini sağlayacak bir biçime getirerek devam ettirmektedir.

Tütün ürünü kullanımının sınırlandırılmasına yönelik yürütülen uygulamalardan diğeri fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasıdır. Tütün ürünleri üzerinden sağlanan vergilerin artırılması ile kullanımın azalması ve önlenmesi, sağlığın gelişmesi ve kamu gelirlerine katkıda bulunması beklenmektedir (Emery ve ark., 2001). Vergiler, kullanıcıların tütün ürünü kullanımını sonlandırmak veya kısıtlamaktan ziyade yasal olmayan farklı davranışları sergilemesine neden olabilmektedir. Bu davranışlar arasında internetten bu ürünleri sipariş etme, sınır dışından bu ürünlere erişme, daha ucuz markaları tercih etme veya kaçak ürünleri kullanma yer almaktadır (Uğur ve Kömürcüler, 2015). Vergilerdeki ve fiyatlardaki artış, kullanıcıların kaçak ürünlere yönelmesine neden olabilmekte ve bu uygulama istenilen etkiyi yaratmada sınırlı kalabilmektedir (Hızarcı Beşer ve Aşkan, 2019). Benzer bulgu araştırmamızda da görülmüş; katılımcılar tarafından fiyat ve vergilerdeki artışın kaçak tütün ürünlerine

teşvik ettiği belirtilmiştir. Ekonomik durumunu çoğunlukla düşük ve orta olarak nitelendiren araştırma özneleri için tütün ürünlerinde meydana gelen fiyat artışının tütün ürünü kullanımını azaltma ve bırakmada yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu durum, kullanıcıların kaçak ürünlere yönelme durumunun da göz önünde bulundurulmasını ve kontrol mekanizmalarının artırılması gerekliliğini gündeme getirmektedir.

Tütün ürünlerine erişimin engellenmesi önemli bir uygulama olmakla birlikte çocuk ve gençlerin tütün ürünlerine başlamasını önlemede kritik bir yerdedir. Bu konuda yürütülen mevcut uygulamalardan birisi 18 yaş altındaki çocuklara tütün ürünü satışının yasaklanmasıdır. Yasak olmasına rağmen çocuklara tütün ürünü satışının yapıldığına tanık olan ve bu nedenle 18 yaş altındaki çocukların bu ürünlere kolay erişebildiğini, yeterince etkili bir şekilde uygulanmadığını belirten araştırmalar mevcuttur. Özcebe ve arkadaşları (2016) tarafından Türkiye’de dokuz farklı ilde gerçekleştirilen ve reşit olmayanların tütün ürünlerine erişimi hakkında yetişkinlerin görüşünü ele alan araştırmada, katılımcıların %57,1’i reşit olmayanlara tütün ürünü satışının yapıldığına şahit olduğu belirlenmiştir. Aynı araştırma, çocuklara satış yapılırken karşılaşılan katılımcıların yarısından fazlasının (%63,6) bu durumu önlemek için harekete geçmediklerini ortaya koymakta ve neredeyse katılımcıların tamamına yakını (%96,8) reşit olmayanların tütün ürünlerine erişmesinin zor olmadığı fikrine sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada dikkat çeken, görüşme yapılan kişilerin genellikle gençlerden ve erken yaşta tütün ürünü kullanımı olan kişilerden oluşmasıdır. Benzer olarak araştırma öznelerinin çoğunlukla reşit değilken tütün ürünü kullanımı başlayan gençlerden oluştuğu bizim araştırmamızın bulguları, bu yönüyle literatürle benzerlik göstermektedir. Araştırma katılımcıları, uygulamanın çoğunlukla ihlal edildiğini gözlemlemiş ve bu durumla karşılaştığında önlemek için eylemde bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Çocukların risk altında olduğunu gösteren bu bulgu, satış yasağına ilişkin uygulamanın yetersiz kaldığı alanlara işaret etmektedir.

Literatürde reşit olmayanlara tütün ürünü satışının yasak olmasını ele alan uygulamanın 18 yaş altındaki çocukların tütün ürünlerine erişimini önleme konusunda etkili olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, satış yapılmadığında çocukların sosyal kaynaklarını (özellikle aile ve arkadaşları aracılığıyla) kullanarak

tütün ürünlerine eriştiğini ortaya koymaktadır (Lantz ve ark., 2000; Özcebe ve ark., 2016). Araştırmamızda bununla benzer bulgular yer almakta; çocukların farklı kişiler aracılığı ile tütün ürününe eriştiğine dair katılımcılar tarafından ifadeler aktarılmıştır. Arkadaşları ve ailelerinden erişen çocukların yanı sıra tanımadıkları kişilerden (araştırma katılımcılarının kendisi dâhil) kendileri için almalarını rica ettikleri görülmüştür. Bu durumun reşit olmayanlara tütün ürünü satışının yasaklanması uygulamasına ilişkin olumsuz düşüncelerin daha sık olmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda tütün ürünü kullanımının erken yaşlarda görülmeye başladığını ve farklı şekillerde tütün ürününe erişebildiklerini ortaya koyduğundan yeni bir sosyal sorunu gündeme getirmektedir. Bunun yanı sıra araştırmamızın bulgularıyla benzer olarak 18 yaş altından küçüklere tütün ürününü yasaklayan bu uygulamanın önemli ve gerekli olduğunu belirten araştırmalar da mevcuttur (Baykan ve Naçar, 2014).

Tütün ürünlerine yönelik bilgi almayı sağlayan ve bırakmaya karar veren kişilere danışmanlık hizmeti sunan telefon hattı uygulaması, bu araştırma kapsamında ele alınan hizmetlerden birini oluşturmaktadır. Ürdün’de 18 yaş üstü 3196 kişi ile sigara içme davranışları hakkında yürütülen bir araştırmada katılımcıların neredeyse yarısının tütün ürünlerini bırakmaya yönelik yardım hatlarını duyduğunu ancak bu kişilerden yalnızca %2.4’ünün arayarak hizmet aldığını ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmaya katılanlar telefon hattı uygulaması gibi hizmetler hakkında bilgilendirildikten sonra tütün ürünü kullanımı devam eden katılımcılardan yarısından fazlası, bu hizmetlerden yararlanma olasılığının yüksek olduğunu belirtmiştir (Jaghbir ve ark., 2014). Haddad ve Malak (2002) tarafından Ürdün’de üniversite öğrencileriyle yürütülen bir araştırmada, sigarayı bırakmama sebeplerinden biri nasıl bırakılacağına ilişkin bilginin eksikliği olmuştur. Görüşme yapılan katılımcıların genelinin tütün ürünü kullanımını sonlandırmak istediği ve telefon hattına ilişkin bilgilendirmeyi görüşme esnasında öğrendiği düşünüldüğünde bilgi eksikliğinin harekete geçme konusunda etkili olduğu düşünülmektedir. Telefon hattı aracılığıyla alınan hizmetler hakkında bilgisi olan ve yakın çevresinde değişimi gören katılımcıların telefon hatlarını arama ve hizmet alma konusunda daha istekli olduğu görülmüştür.

Tütün kontrolüne yönelik yaygın bir şekilde uygulanan hizmetlerden bir diğerini kamu spotları oluşturmaktadır. Cho ve arkadaşları (2017) tarafından Kore’de yürütülen ve sigarayla mücadeleye yönelik oluşturulan kamu spotlarının öğrencilerin sigaraya karşı tutumlarına etkisini ele alan çalışmada kamu spotlarının olumlu veya olumsuz mesaj olarak sunulmasına bağlı olarak değişiklik gösterdiği görülmüştür. Araştırmaya göre olumsuz mesaj içeren kamu spotları sigara içen kişilerin bırakma isteklerini artırmada etkili olmaktadır. Baha ve arkadaşları (2018) tarafından tıp fakültesi öğrencilerinin kamu spotlarına olan tutumunun ele alındığı araştırmada, sigara içen öğrencilerden %12,9’unun mevcut kamu spotlarının sigara kullanımını sonlandırmada yardımcı olacağını düşündüğü sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde araştırmamızla benzer bulgular yer almaktadır. Katılımcılar kamu spotlarında yer alan bilgilerin tütün ürününü bırakma konusunu gündeme getirdiğini, özellikle olumsuz etkilerini ele alan kamu spotlarının geleceğe yönelik etkilerini düşündürmesi nedeniyle tütün ürününü bırakmada istek uyandırabildiğini belirtmişlerdir. Araştırmamızda bu bulguyla zıt olarak kamu spotlarını genelde dikkatle incelemeyi veya kamu spotlarının tütün ürününü bırakmaya yönelik istek uyandırmada ve harekete geçirmede yetersiz kaldığını belirten katılımcılar mevcuttur. Arğın (2020) tarafından Elazığ’da tütün ürünü kullanan bireylerle yürütülen nitel bir araştırmada, katılımcıların genellikle kamu spotlarını izlemediği, izleyenlerin etkilendiği ancak sigarayı bırakma konusunda kamu spotlarının yetersiz kaldığını belirttiği görülmüştür. Kamu spotlarının tütün ürünlerini bırakma konusunda yetersiz kaldığı sonucuna ulaşan başka bir araştırmada, kamu spotlarının bireyler tarafından bilgilendirici olduğu ancak daha çok vicdan azabı, endişe, korku gibi duygulara neden olduğu belirtilmiştir (Akova, 2017). Bu yönüyle kamu spotlarının belirli hedef kitlelere yönelik olarak düzenlenmesinin gerekliliği gündeme gelmektedir.

Tütün ürünlerinin kullanımını önleme ve kullanımdan korumaya yönelik yürütülen bir diğer hizmet eğitim uygulamalarıdır. Farklı yaş gruplarına yönelik tütün kontrolü konusunda okul ortamında veya farklı kurumlar aracılığıyla sunulan eğitimler bulunmaktadır. Türkiye’de Yeşilay tarafından Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle gerçekleştirilen TBM veya Sağlık Bakanlığı’nın yürüttüğü eğitimler bu konuya yönelik en sık faaliyet gösteren programlardır. Bu programlarda Suriyeliler veya farklı

göçmen gruplar özelinde tütün kontrolüne yönelik bir eğitim düzenlenmemektedir. Bu durum dil bariyeri göz önünde bulundurulduğunda ve tütün kullanımının riskli yönleri hesaba katıldığında ciddi bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatüre bakıldığında tütün kontrolüne yönelik düzenlenen eğitim programlarına ilişkin düşüncelerden ziyade eğitimlerin tütün ürünü kullanımı üzerindeki etkisine bakıldığı görülmüştür. Tütün kontrolüne yönelik bir eğitim almayan katılımcıların çoğunlukta olduğu bu araştırmada eğitim alan katılımcıların çoğunluğu tütün ürünü kullanımı üzerinde olumlu bir etkisi olmadığını belirtmiştir. Benzer olarak literatürde gençlerde tütün ürünü kullanımını azaltmak veya önlemek amacıyla verilen eğitimlerin etkili olmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar mevcuttur (Yaslı ve ark., 2012; Vartiainen ve ark., 2007). İstenilen amaca ulaşmada önemli bir araç olan eğitimin işlevsiz olduğunu gösteren araştırmalar, mevcut eğitimlerin içeriğinde veya uygulanmasında bir değişikliğe gidilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle eğitim verilen kitlenin özelliklerinin ve içinde bulunduğu sistemlerin bilgisinden hareketle hizmet sunumunun daha etkili olacağı düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Suriyeli gençlerin tütün ürünleri kullanım deneyimleri, koruyucu ve önleyici uygulamalara ilişkin düşünceleri ile ilişki kurularak ekolojik yaklaşım ışığında ele alınmıştır. Araştırmanın kuramı olarak belirlenen ekolojik yaklaşım, gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimleri ve koruyucu ve önleyici uygulamalara ilişkin düşüncelerini bireyi çevresi içinde değerlendirme imkanı sunmaktadır. Bu nedenle sonuç ve öneriler başlığında ekolojik kuramın boyutları olan mikro, mezo, egzo ve makroda yer alan sistemlerin bilgisinden yararlanılmaktadır. Bu kapsamda sonuç ve öneriler, gençlerin en çok etkileşim halinde oldukları sistemlerin bilgisinden hareketle oluşturulmuştur.

Gençlerin Tütün Ürünü Kullanım Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde gençlerin tütün ürünleri kullanım deneyimlerine ilişkin sonuçlar ele alınmış olup öneriler sunulmuştur. Görüşme yapılan gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimleri, birden fazla zaman dilimini içerdiğinden kronolojik bir sıra içerisinde ele alınmıştır. Gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin sonuçlar, temalarla benzer şekilde tütün ürünü ile tanışma, göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası tütün ürünü kullanımı olmak üzere dört ayrı şekilde ele alınmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların tütün ürünü kullanım deneyimlerinin Suriye ve Türkiye olmak üzere iki farklı ülke ve farklı zaman dilimleri bakımından değişebildiğini ve bu deneyimlerin gençlerin koruyucu ve önleyici uygulamalara ilişkin düşünceleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Tütün Ürünü İle Tanışmaya İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonucunda katılımcıların tütün ürünü ile tanışma deneyimlerinde ilk kullanıma dair yaşananların kullanılan tütün ürününe bağlı olarak değişiklik gösterdiği görülmüştür. Kullanılan ilk tütün ürününün çoğunlukla nargile olduğu bu

araştırmada gençlerin çoğu, tütün ürününü 18 yaş altındayken kullanmış olup tütün ürünlerine farklı yollarla eriştikleri görülmüştür. Katılımcıların tütün ürününü erken yaşta deneyimlemelerinin mikro sistemde yer alan aile, akrabalar, arkadaşlar ve fiziksel çevrede tütün ürünü kullanımının varlığı ve buna yönelik duyulan meraktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Tütün ürününe erişme biçimleri çoğu zaman birlikte kullandıkları kişi aracılığı ile sağlanmaktadır. Aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının varlığı, evde tütün ürününü sık bir biçimde görülmesine neden olmuştur ve katılımcılar ya aile üyelerinden biri ile ya da aile üyelerinin kullandığı tütün ürününden kalanları gizli bir şekilde tüketmiştir. Özellikle gizli kullanımlarda katılımcılar yakalanma kaygısı yaşadıklarından ilk kullanımlarında yalnız olduklarını belirtmişlerdir. Aile üyeleri ile birlikte kullanan katılımcılar genellikle yaşları yakın olan kuzenleri ile ya da kardeşleri ile birlikte ilk defa denemişlerdir. İlk kullanımda arkadaşlar ile birlikte olmanın sık görülen diğer bir durum olduğu ve bazı katılımcılarda arkadaş ortamında herkesin ilk defa kullandığı, bazılarında ise yalnızca katılımcıların ilk defa kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada aile üyelerinin katılımcılarda tütün ürünleri kullanımına yönelik tutumlarıyla ilgili ulaşılan sonuç, ailelerin çoğunlukla katı bir tutum sergilediği ancak bununla birlikte ılımlı veya nötr tutum da gösterdiği olmuştur. Katı tutum sergileyen ailelerin daha çok sigara kullanımı konusunda bu tutumu sergiledikleri; sebebinin gençlerin sağlığına zarar vereceği endişesi, tütün ürünü kullanımının yasak ve günah olarak görülmesi, toplumda kadınların açık alanlarda kullanımına sıcak bakılmaması ve ailede pasif içiciliğe maruz kalmaya bağlı olarak sağlık sorunlarıyla karşılaşılması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin gençlerde tütün ürünü kullanımına karşı daha ılımlı veya nötr yaklaştığı durumlarda genellikle kullanımın kendi aile dinamiklerinde kabul görmesinden ve birlikte kullanımdan kaynaklandığı görülmektedir. Birlikte kullanılan kişiler, tütün ürününün ilk defa kullanıldığı mekân üzerinde etkili olmuştur. Aile üyeleri ile birlikte kullanan, aile üyelerinden kalan tütün ürününü gizli kullanan, arkadaşları ile kullanıp tanıdıkları biri tarafından görülme endişesi yaşayan katılımcıların çoğu genellikle ilk defa ev ortamında denedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bir kafe ortamında deneyimleyen katılımcılar, genellikle kafede nargile siparişi vererek kullanmıştır. Araştırma sonuçlarında ilgi çeken bir sonuç, tütün ürünü

kullanımının yasak olduğu okul alanında kullanılması ve bunun fark edilmemesi olmuştur. Okul ortamında sosyal kontrolün varlığı ve düzenli yapılan öğretmen izlemi gençlerde tütün ürünü kullanımını önleyebilmek açısından önemlidir.

Tütün ürününün ilk kullanımına dair ulaşılan bir diğ er sonuç, birbirinden farklı duyguların deneyimlenmesi olmuştur. Katılımcılar yeni bir şey denemeye bağı lı olarak mutluluk, heyecan, özgürlük hissi duyarken; başkasına yakalanma kaygısı, yetişkinlere özgü bir davranışı gerçekleştirdiğı ve sorumluluklarının arttığı düşüncelerine bağı lı olarak korku, kaygı, üzüntü hislerini deneyimlemişlerdir. Mevcut yaşam koşulları, sosyal çevrenin tütün ürününe yönelik tutumu ve tütün ürününden beklentiler tütün ürünü ilk defa deneyimlendikten sonraki duygular üzerinde etkili olduğı sonucuna ulaş ılmıştır.

Araştırma sonuçları, tütün ürününe başlama nedenlerinde Suriye ve Türkiye’de başlayanlar olmak üzere farklılık ve benzerlikler olduğunu göstermektedir. İlk Suriye’de deneyimleyen katılımcılar, Türkiye’de deneyimleyenlerden farklı olarak ülkede tütün ürünlerinin kültürel kabul görmesi, tütün ürünlerinden çıkan duman ve koku gibi özelliklerin cezbedici olarak algılanması, ülkedeki mevcut iç savaşın hem toplumda hem bireylerde neden olduğı sonuçlara bağı lı olarak tütün ürününü kullanmaya başlamışlardır. Yalnızca ilk defa Türkiye’de deneyimleyen katılımcılarda bu nedenlerin yerini katılımcıların yaşadıkları stres verici yaşam olaylarının ve yeni bir şey deneme isteklerinin aldığı görülmektedir. Ülke özelinde farklılık gösteren başlama nedenlerine bakıldığında Suriye’de başlama nedenlerinin daha çok makro düzeyde; Türkiye’de başlama nedenlerinin ise mikro düzeyde olduğı sonuçlanmıştır. Araştırmaya katılan gençlerin tütün ürünü başlama nedenindeki benzerliklerin çoğunlukla sosyal çevresi ve psikolojik nedenler ile ilişkili olduğı saptanmıştır. Aile üyelerinde tütün ürünü kullanımının varlığı, gençlerin küçük yaştan itibaren bu ürünlerin yakınları tarafından tüketildiğini görmesine, ürünleri merak etmelerine ve kolay erişmelerine bağı lı olarak kullanmaya başlamalarına neden olmuştur. Mahalle, okul ve iş arkadaşlarından oluşan sosyal çevrenin etkisi çoğunlukla kullanımın yaygın olması, arkadaşların denenmesi konusunda katılımcıları teşvik edici davranışlarda bulunmaları ve arkadaş grubuna dâhil olma isteğ inden kaynaklanmaktadır. Araştırma,

katılımcıların karşılaştıkları stres verici yaşam olayları sonrasında olumsuz baş etme stratejisi olarak psikolojik rahatlama sağlayacağı düşüncesiyle tütün ürünü kullanımının başladığını göstermektedir. Tütün ürünleri hakkında sahip olunan bu yanlış bilinç ve sosyal çevrede tütün ürünü kullanımının yaygınlığının tütün ürünlerine olan merak duygusunun artmasında ve bu durumun beraberinde tütün ürününe başlamayı getirmekte etkili olduğu saptanmıştır.

Göç Öncesi Tütün Ürünü Kullanım Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar

Katılımcıların çoğunluğu Suriye’de tütün ürünü kullanımına başlamış olup göç öncesinde kullanımı devam ettirmiştir. Genellikle nargile kullanımının yaygın olduğu ancak nargile ve sigarayı birlikte kullanan katılımcıların fazla olduğu görülmüştür. Katılımcıların kullanım sıklıkları, birlikte kullandıkları kişiler ile bir araya gelme durumlarına bağlı olarak değişkenlik göstermekte; bunun yanı sıra ülkedeki mevcut savaş koşulları tütün ürününe erişimi ve günlük yaşam rutinlerini etkilediğinden sıklık üzerinde belirleyici niteliktedir. Tütün ürünleri genellikle market veya tütüncülerden alınmakta, sık kullanmayan katılımcılar arkadaşları aracılığı ile erişmektedir. Özellikle arkadaşlarının tütün ürünü kullanan veya arkadaşları ile ortak satın alan katılımcıların aylık yaptıkları harcama az olmakta ve gelirlerini etkilememektedir. Katılımcılar, Suriye’de tütün ürünlerinin ucuz olduğunu, genellikle evde olduğunu veya bir yakınları aracılığı ile eriştiğini belirtmiş ve göç öncesinde bu ürünlere yaptığı harcamanın gelirini etkilediğini belirten bir katılımcının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ailenin tutumu, birlikte kullanılan kişiler ve tüketilen mekâna ilişkin bulguların birbiriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Ailede tütün ürünü kullanımının olağan karşılandığı ve tepki gösterilmediği durumlarda, aile üyeleri ile birlikte kullanım görülmekte ve genellikle aile evinde ürünler tüketilmektedir. Aile üyelerinin katı bir tutum sergilediği, içilmesini istemediği ve rahatsız olduğunu belirttiği durumlarda tütün ürünü kullanımı ev dışına taşınmaktadır ve arkadaşlar ile dışarıda veya onların evinde ya da yalnız olarak ev dışı alanlarda kullanılmaktadır.

Göç öncesi tütün ürünü kullanım nedenleri, genellikle mikro düzeydeki sistemlerle ilişkili sebeplerden kaynaklanmaktadır. Gençlere en yakın sistem olan aile

başta olmak üzere akraba ve arkadaşlarda tütün ürünü kullanımı, katılımcıların tütün ürünlerine hem bu kişiler aracılığı ile erişmesine hem kullanmasına neden olmaktadır. Tütün ürünlerinin bu çevrede yaygın kullanımı, duman ve yaydığı koku gibi nedenler cezbedici olarak algılanmasına neden olmaktadır. Tütün ürünleri kullanılırken beraberinde duygu paylaşımının yapıldığı, sosyal aktivitelerin yürütüldüğü; buna bağlı olarak sosyalleşme aracı olarak görüldüğü saptanmıştır. Bununla birlikte Suriye’de yaşadığı günlerde ülkedeki iç savaşa bağlı olarak elektrik, su gibi temel ihtiyaçların kesintiye uğraması sebebiyle boş zamanların tütün ürünü kullanımı ile doldurulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşam şartlarının zorluğu, katılımcıların erken yaşta çalışma yaşamına girmesine neden olmakta ve tütün ürünlerinin psikolojik rahatlama sağlayacağı düşüncesi kullanım nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Göç Strası Deneyimlere İlişkin Sonuçlar

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş, nüfusun büyük bir çoğunluğunun göç etmesine neden olmuş; Türkiye geçici koruma altındaki Suriyelilere sayıca en fazla ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Katılımcılar için göç etmeye karar verme sebebinin çoğunlukla ülkedeki mevcut iç savaş ve savaşın birey ve toplum üzerindeki etkileri olduğu görülmüştür. Göç yolculuğunun beraberinde kaçak yolculuk yapma, fiziksel şiddete maruz kalma, barınamama ve daha birçok zorlu ve travmatik deneyimi getirdiği ve bu deneyimlerin tütün ürünü kullanım deneyimleri üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Göç etmeye karar verildiği ve planlama yapıldığı durumlarda katılımcılar, tütün ürünlerini gidecekleri yerde bulamama kaygısı yaşayarak yanlarına almaktayken; ülkedeki mevcut koşulların ani ve hızlı bir şekilde göç etmeye zorladığı durumlarda katılımcılar çoğu zaman temel ihtiyaçlarını dahi yanlarına almadan ülkeden ayrılmışlardır. Yanına alamayan ancak göç yolculuğu sırasında başkaları aracılığı ile tütün ürünlerine erişme fırsatı olan katılımcılardan göç yolculuğunda çoklu problemleri bir arada deneyimleyenlerin kaygılı, korkulu ve üzgün olma durumlarına bağlı olarak tütün ürünü kullanmak istemedikleri saptanmıştır. Göç yolculuğunda bulunulan yerlerin tütün ürünü kullanmak için uygun olmaması ve tanıdıkları başka kişilerin kendi tütün ürünü kullanımını görmesini istememesi sebeplerine bağlı olarak tütün ürünü kullanımına ara verildiği görülmüştür. Göç sürecinin tamamlanmasının

ardından göç ettiği yerde tanıdıkları olan katılımcılar kısa süre içerisinde tanıdıkları kişiler aracılığı ile tütün ürününe erişirken; tanıdığı olmayan katılımcılar dil bilmeme, maddi yetersizlikler, yalnızlık sebeplerine bağlı olarak bir süre tütün ürünü kullanamamıştır. Bölgeyi tanıma ve yerleşme ile birlikte tütün ürünlerine erişim ve kullanım artmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuç, göç etmeye karar verilen zamanda ve göç sırasında sahip olunan koşulların bireylerin tütün ürünü kullanım deneyimlerini etkilediğidir.

Göç Sonrası Tütün Ürünü Kullanım Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar

Kronolojik örüntüde son ve şimdiki zamana denk düşen göç sonrasında katılımcıların çoğunluğu sigara ve nargileyi bir arada kullanmakta ve bunu yalnızca nargile kullanımı izlemektedir. Göç sonrası tütün ürünü kullanım sıklığı, göç öncesindeki bulgularla benzer şekilde birlikte kullanılan kişilerle bir araya gelme durumuna bağlı olarak değişimin yanı sıra katılımcıların iş yoğunluğu, boş zamanlarının varlığı, duygu durumuna göre şekillendiği durumlar da mevcuttur. Tütün ürünlerine erişim, çoğunlukla market ve tütüncüler olmak üzere katılımcıların kolay bir şekilde erişebileceği yerlerden sağlanmakta; bunu internet ve arkadaşlardan alma izlemektedir. Nargile kullanımının bir takım aracılığı ile sağlandığı bilgisine ek olarak katılımcıların çoğunluğunun veya yakın çevresinden tanıdıklarının nargile takımına sahip olduğu ve hem bu nedenle hem dışarıda kullanımın pahalı olması nedenine bağlı olarak evde tütün ürünü kullanımının yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evde çocuk olması, tütün ürünü kullanmak için bir hazırlık gerektirmemesi ve tanıdıkları ile sosyalleşme amacıyla bir araya gelinmesi nedenlerine bağlı olarak kafede kullanıldığı görülmektedir. Sigara, kullanım için bir hazırlık gerektirmemesi sebebine bağlı olarak açık alanlarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Suriye'ye kıyasla Türkiye'de tütün ürünü için yapılan aylık harcama daha fazla olmakta ve gelir üzerinde etkili olmaktadır. Suriye'de yaşarken ekonomik durumunu daha iyi olarak nitelendiren katılımcılar, Türkiye'de orta ve kötü olarak nitelendirmekte ve tütün ürünlerinin daha pahalı olduğunu belirtmektedir. Kullanım sıklığına bağlı olarak aylık miktarına kıyasla tütün ürünlerine fazla harcama yapan veya tanıdıkları aracılığı ile ulaşarak az harcama yapan katılımcılar bulunmaktadır.

Katılımcıların genellikle okul, mahalle ve iş arkadaşları ile birlikte kullandığı, birlikteyken tütün ürünü kullanımına yönelik isteğinin arttığı, sosyal çevrede “aranılan” bir ürün olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile üyeleri ile birlikte kullanımının nedeninin genellikle aile üyeleri tarafından tütün ürünü kullanımının olağan karşılanması ve tütün ürününü hazırlayan birinin varlığı olduğu görülmüştür. Bu bulgular, aynı zamanda katılımcıların arkadaşları ve aile üyeleri ile sık kullandığına işaret etmektedir. İstenilen zaman ve mekânda kullanılması, sosyal ortamlardan uzak kalınması sebepleri ile ilişkili olarak yalnız kullanım görülmektedir. Göç sonrasında ailenin tütün ürünleri kullanımına yönelik tutumu daha sert olmuş ve gençlere kullanmamaları konusunda uyarıda bulunmuşlardır. Özellikle sigaranın daha zararlı olduğuna dair yanlış bilgi, toplumsal cinsiyet etkisi, ailenin tütün ürünlerine dini olarak yüklediği anlamlar ailelerin sert tutum sergilemesinin diğer nedenlerini oluşturmaktadır. Aile üyeleriyle uzun süreli ve sık kullanımın olduğu durumlarda ailenin tutumu da daha ılımlı olmaktadır.

Göç sonrası tütün ürünü kullanım nedenleri genellikle bireylerin mikro sistemi ile ilişkili olmakla birlikte mezzo ve makro boyutlarla ilişkili olarak da görülmektedir. Bireysel nedenlere bağlı olarak özellikle keyif alma amacıyla kullanımının tütün ürünü özelliklerinin cezbedici olarak görülmesi, boş zamanları değerlendirme aracı olarak görülmesi ve tütün ürünleri hakkında yanlış bilgiye sahip olma ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gençler boş zamanlarında eğlenme amacıyla duman veya kokusundan dolayı hoş olduğunu ve zararlı olmadığını düşündükleri ürünleri keyif alma amaçlı kullanmaktadır. Tütün ürünlerinin dikkat ve düşünme becerisini artırdığı düşüncesi ile sakinleştirdiği düşüncesi, mevcut yanlış bilginin kullanımı etkilediğini göstermektedir. Bu bilişsel ve duyuşsal nedenler ile birlikte bireyler fizyolojik rahatlama ihtiyacını sağlamak için kullanımı sürdürmektedir. Bunun yanı sıra sosyal izolasyon ve stresli yaşam olayları deneyimi sonrasında psikolojik rahatlama sağlayacağı düşüncesi ve başa çıkma aracı olarak kullanılması bireysel ve psikolojik nedenlerin birlikte görülebileceğini göstermektedir. Tütün ürünü ile tanışmada büyük rolü olan aile ve arkadaş çevresinde tütün ürünü kullanımının varlığı gençlerin kullanım konusunda istek duymasına ve teşvik edici olmasına neden olmaktadır. Benzer olarak kullanımın olmadığı sosyal çevreden uzaklaşıldığında tütün ürünü

kullanımı ve kullanma isteği de azalmaktadır. Bu durum, bireylerin iyilik halini yükseltmesi beklenen sosyal destek mekanizmalarının gençler için riskli bir davranışı teşvik edici kılabilceğini göstermektedir. Makro düzeyde bakıldığında kültürel olarak tütün ürünlerinin kabul ediliyor olması, gençlerin tütün ürünlerine market, internet, kafe vb. gibi çeşitli yerlerden kolay şekilde erişmesi ve toplumsal cinsiyetin kullanım nedenleri üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerini etkilemektedir. Toplumda tütün ürünü kullanımına atfedilen “yetişkin davranışı”, erkek katılımcılar tarafından tütün ürünü kullanıldığında kendilerini “erkek”, “büyümüş” ve “sorumlulukları artmış” bireyler olarak görmesine ve erkeklerin toplumun kendilerine atfettiği rollerle baş etme yöntemi olarak tütün ürünü kullanmasına neden olmaktadır. Araştırmadan çıkan bir diğer sonuç, erkek katılımcıların tütün ürününe daha kolay erişebildiği ve toplumda erkeklerin kullanımının daha çok kabul gördüğü olmuştur. Bu sonuçların yanı sıra Suriye’de toplumun kadın ve erkeklerin tütün ürünü kullanımına farklı yaklaştığı; kadınların özellikle açık alanlarda -toplumda görülebilecekleri mekânlarda- tütün ürünü kullanımının hoş karşılanmadığı ve buna bağlı olarak ailenin kız çocuklarına karşı tutumlarının daha sert olduğu görülmektedir. Aile üyeleri, kız çocuklarının dışarıda tütün ürünü kullanımına sıcak bakmamakta ve toplumun bunu kötü karşılayacağını belirtmektedir. Bu durum, kadın katılımcıların tütün ürününe daha çok ev ortamında veya kendi sosyal çevrelerinden oluşan mekânlarda kullanmalarına neden olmaktadır.

Suriyeli gençlerin göç deneyimleri tekrar eden veya değiştirilebilir bir süreç olmadığından geçmişe dönük öneri sunulamamaktadır. Ancak göç deneyimine ilişkin veya ileri süreçlerde yeniden göç etme ihtimalini göz önünde bulundurarak öneriler sunulmalıdır. Buradan hareketle sunulan öneriler şu şekildedir:

- Kriz anlarında gerçekleşen yoğun göç durumlarında göç yollarında kontrol artırılmalı ve göç eden bireylerin temel ihtiyaçlara erişimi sağlanmalıdır. Göç etmeye zorlayan nedenlerin travmatik olacağını düşünerek göç sürecinde koşulları iyileştirmek, bireylerin göç sonrasında hizmetlere erişimini

kolaylaştırmak için özellikle bu yoğun göç dönemlerinde saha ziyaretlerini artırmak gerekmektedir. Saha ziyaretlerinin bir konusu da göç öncesi ve sırasında riskli tütün ürünü kullanımına ilişkin bilgilere erişmek olmalıdır.

Gençlerin göç öncesi ve göç sonrası tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin sonuçlar, özellikle mikro ve mezzo düzeyde öneriler sunulmasını gerekli kılmaktadır. Bu sonuçlar sonrasında sunulan mikro ve mezzo düzeydeki öneriler şu şekildedir:

- Gençlere en yakın sistem olan ailenin tütün ürünü kullanım deneyimleri ile olan ilişkisi, aileye yönelik çalışmaların yaygınlaştırılması ve farklı kurumların işbirliğinin bulunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin belediyesinde “Aile Merkezi” kurulması, bireysel danışmanlık verilmesi ve grup oturumlarının düzenlenmesi sağlanmalıdır. “Ebeveyn Günleri” adıyla her hafta düzenli olarak yürütülecek eğitimlerin içeriğine tütün ürünü kullanımını önleme, çocuk ve gençleri korumaya ilişkin başlıklar eklenmelidir. Bu eğitimler yoluyla ailelerin çocuklarında tütün ürünü kullanımını nasıl fark edecekleri, nasıl yaklaşımları ve nelere dikkat etmeleri gerektiği, değişimin nasıl sağlanacağına ilişkin bilgiler sağlanmalıdır. Böylece ailelerin tütün ürünü kullanımı konusunda bilinçlenmesi, teşvik eden veya nötr tutumundan ziyade olumlu harekete geçirici eylemde bulunması, ev içi teşvik edici kullanımı önlemesi ve çocuklar için koruyucu alanlar yaratması mümkün olabilir. Ebeveynlerin çocukları için tütün ürünü kullanımının görüldüğü ve teşvik edildiği bireyler olmasından ziyade rol model olmasının sağlanması gerekmektedir.
- Suriyeli gençlerin genellikle kendi mikro sistemlerindeki arkadaşları ile sosyalleştiği, o çevreden dışlanmamak için tütün ürünü kullandığı bilgisinden hareketle tütün kullanımını önlemek amacıyla gençler etkileşim gruplarına ve riskli davranış içeren gruplardan ziyade yeni sosyal çevrelere dâhil edilmeleri sağlanmalıdır. Akran etkileşimini olumlu bir şeye dönüştürerek ortak faaliyetler yürütebilecekleri alanlara yönlendirmek ve çevrelerindeki risk faktörlerini azaltmak sağlanmalıdır. Bu noktada okullarda çocuk ve gençlere sportif ve kültürel faaliyetleri sağlayacak alanların oluşturulması ve bu

faaliyetlerin zorunlu-seçmeli ders kapsamına alınarak ilgi alanlarına göre yönlendirilmesi gerekmektedir.

- Tütün ürünü kullanımının birçok nedene bağlı olarak gerçekleşebileceği göz önünde bulundurularak müdahalelerin kapsamı genişletilmelidir. Kullanım üzerinde bireylerin içinde bulunduğu tüm sistemlerin etkisi ele alınmalı ve tüm sistemlerde olumlu değişimi yaratmaya yönelik uygulama yürütülmelidir.
- Stres verici yaşam deneyimleri ile baş etmede tütün ürünü kullanımına başvurulmasını önlemek amacıyla bireylerin iyilik halini yükseltmeye katkıda bulunacak psikososyal destek birimlerinin oluşturulması gerekmektedir. Birimlerde bireysel danışmanlık hizmetinin yanı sıra gençler ve ebeveynlere yönelik grup oturumları düzenlenmelidir. Doğrudan bilgi sunma ve çeşitli beceriler kazandırma amacı taşıyan eğitim gruplarına tütün ürünleri kullanımını önleme ve reddetme, hayır diyebilme, stresle baş etme, problem çözme vb. gibi konuları dâhil edilmelidir. Grup çalışmasına katılmak aynı zamanda Suriyeli gençler için akranları ile bir arada olmayı ve sosyalleşmeyi sağlayacağından grup oturumlarının sıklığı artırılmalıdır. Grup oturumlarına katılımı teşvik etmek amacıyla tamamlayan katılımcılara sertifika verilmelidir.
- Boş zamanlarda tütün ürünü kullanımının arttığını belirten katılımcıların ifadesinden hareketle boş zamanları olumsuz davranış örüntüleriyle doldurulmasını önlemek amacıyla bireylerin okul ve iş saatleri dışında da hizmet alabilecekleri alanların oluşturulması sağlanmalıdır. Bu alanların bireyleri spor, kültür veya sanat anlamında geliştirmeye yönelik faaliyetleri içermesi (uğraşı terapileri, dil öğrenme kursları vb.) ve bireylerin kişisel gelişimine katkı sunması sağlanmalıdır.
- Tütün ürününe atfedilen “yetişkin olma”, “erkek olma” gibi anlamların değiştirilmesini sağlamak amacıyla tütün ürünlerinin olumsuz etkilerini ele alan boyutuna odaklanılmalıdır.
- Yapılacak tarama testleri aracılığı ile Suriye’de başlayan iç savaş ve savaşın neden olduğu travmatik deneyimlere bağlı olarak başlayan tütün ürünü kullanımı olan bireylerin tespit edilmesi, bırakmaya istekli olanlar için rehabilitasyon çalışmalarının yürütülmesi ve tütün ürünü kullanımının kademeli olarak azaltılması gerekmektedir. Rehabilitasyon, geçmiş travmatik

deneyimlerin psikolojik ve sosyal boyutuna odaklanmalı ve bireylerin olumlu baş etme stratejilerini öğrenmelerini sağlamalıdır. Bireylerin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri tüm krizlere karşı stresle etkili baş etmelerini sağlamaya yönelik çalışmalar, bu çalışmaya entegre edilmelidir.

- Tütün ürünü kullanan Suriyeli gençlerin kullanım alışkanlıklarının azaltmalarını ve bırakmaya yönelik adım atabilmelerini sağlamak amacıyla bireylerin mevcut yaşam koşulları ve karşılanamayan ihtiyaçlarının tütün ürünü kullanımı üzerinde etkisi göz önünde bulundurarak bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik çalışmalar artırılmalı ve ihtiyaçlarına odaklanılmalıdır.
- Mahallelerde yürütülecek tarama testleri ile tütün ürünü kullanımı riskli olan bireylerin tütün ürünü bırakma tedavilerine yönlendirilmesi, sevk edilen kurumda hızlı bir hizmet almasının sağlanması ve bu süreçte farmakolojik tedavilerle birlikte davranışçı uygulamaların eklenmesi sağlanmalıdır. Tedavi, tütün ürünü kullanım nedenlerini bütüncül şekilde bireylerin öyküleri ile birlikte ele almalı ve tütün ürünlerinden beklentilerinin öğrenilmesi ile bireyselleştirilmiş uygulamalar yürütülmelidir. Bireysel danışmanlıkların ve grup çalışmalarının tedavi süreci dâhil edilmeli ve psikososyal hizmetlere tedavi sürecinde ağırlık verilmelidir.

Gençlerin Koruyucu ve Önleyici Uygulamalara Yönelik Düşüncelerine İlişkin Sonuçlar ve Öneriler

Gençlerle yapılan görüşmelerde tütün kontrolüne yönelik yürütülen koruyucu ve önleyici uygulamalar hakkında katılımcıların etkili olup olmadığına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelere sahip oldukları, tütün ürünü kullanım deneyimlerinin bu düşünceler ile ilişkili olduğu ve bu düşüncelerin tütün ürünü kullanımları üzerinde etkisi olduğu sonuçlanmıştır.

Kapalı alanlarda tütün ürünü kullanım yasağı, katılımcıların kullanımını kısıtlaması ve tütün ürünü kullanımı olmayan kişilerin belirli mekânlarda pasif

etkilenimi önlemesi sebeplerine bağı olarak olumlu ifadeler kullanılarak ifade edilmiştir. Bu uygulamanın, yasal bir çerçeveye dayandırılması, uyulmadığında yaptırımların uygulanması, kontrol mekanizmalarının daha sıkı uygulanıyor olması sebeplerine bağı olarak katılımcıların tütün ürünü kullanımını önlemekte ve bu yönüyle etkili bir uygulama olduğu görülmektedir. Bu uygulamaya ilişkin olumsuz düşünceler, yeterli düzeyde uygulanmadığına dair alanların görülmesi ve kullanılan tütün ürününden dolayı bir cezaya tabi tutulmak istenmemesi nedenlerinden dolayıdır. Katılımcıların tütün ürünü kullanımını büyük ölçüde kısıtlaması nedenine bağı olarak etkili bir uygulama olduğu düşünölmekle birlikte mevcut tütün ürünü kullanım nedenlerinin bu uygulama hakkındaki düşünceler üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tütün ürünlerinin paketleri üzerinde bulunan resimli sağık uyarılarına ilişkin düşünceler katılımcılar tarafından kullanımlarını sorgulamalarına yol açması, tütün ürünlerinin sağık üzerindeki etkilerini hatırlatması ve görsel biçimde sunması nedenlerine bağı olarak olumlu ifadeler kullanılarak aktarılmıştır. Paketlerin üzerinde yer alan çocukların yanında tüketilmemesi gerektiğine ilişkin uyarıların katılımcıların tütün ürünü kullandıkları mekânları değıştirmelerinde etkili olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda tütün ürünleri paketinde yer alan resimli sağık uyarılarının tütün ürününü kullanma davranışı üzerinde istenilen etkiyi yaratmadığı; aksine katılımcıların paketler üzerindeki görsellere yönelik farklı tepkiler vererek kullanımlarını devam ettirdikleri ortaya çıkmıştır. Bu tepkiler, tütün ürününü satın alırken üzerinde bulunan görsele göre seçme, satın aldıktan sonra üzerindeki görseli kapatma, görseli görmemek için pakete bakmama gibi farklı şekillerde kendini göstermektedir. Bu uygulama bilgilendirici nitelik taşımakta birlikte katılımcıların tütün ürünü kullandıkları mekân ve kişilerde etkili olmakta ancak genel itibari ile katılımcıların tütün ürününü önleme konusunda yetersiz kalmaktadır.

Fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasına ilişkin olumlu düşünceler, tütün ürünü bırakma konusunda teşvik edici olabileceğı ve harcamanın farklı bir alana yönlendirileceğıne ilişkindir. Bununla zıt olarak bu uygulamaya ilişkin olumsuz düşüncelerin, katılımcılar üzerinde ne kadar artış yapılırsa yapılsın bir değışikliğe

neden olmayacağı ve insanları kaçak tütün ürünü almaya yönelteceği fikirlerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ekonomik durumunu kötü olarak algılayan katılımcıların bu uygulama hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olduğu, orta olarak algılayanların ise olumsuz düşüncelere sahip olduğu sonuçlanmıştır. Bir diğer sonuç, bu uygulamaya ilişkin yalnızca kadın katılımcıların olumlu düşünceye sahip olması olmuştur. Bu durum, algılanan ekonomik durumun ve cinsiyetin fiyat ve vergilendirmelerin artırılmasına ilişkin düşünceler üzerinde etkisi olduğuna işaret etmektedir.

Çocuklara tütün ürünü satışının yasaklanmasına ilişkin olumlu düşünceler, çocuklar için koruyucu bir uygulama ve bu alanda devlet müdahalesi varlığına işaret etmekteyken; olumsuz düşünceler, bu uygulamanın etkili bir şekilde uygulanmadığına ve toplumda çocukların tütün ürünü kullanımının yaygın olduğuna ilişkin gözlemlerinden kaynaklanmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu tütün ürününe 18 yaş altında ulaşmış ve kullanmış kişilerden oluşmaktadır. Tütün ürünü kullanmaya başlama yaşı ile bu uygulamanın ilişkisine bakıldığında küçük yaşta başlayan katılımcıların uygulamaya ilişkin daha olumlu düşüncelere sahip olduğuna ulaşılmıştır.

Telefon hattı uygulamasına ilişkin olumlu düşüncelerin bilgilendirici yönü ile birlikte yakın çevrede bu hizmet aracılığı ile tütün ürünü kullanımını bırakan kişilerin olmasından kaynaklı olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre genellikle bu uygulamadan hizmet almayan veya bu uygulama hakkında bir bilgisi olmayan katılımcıların ifade ettiği olumsuz düşünceler, dil seçeneği hakkında bilgi sahibi olunmaması, telefonla yürütülecek bir uygulamanın eylemler üzerinde bir değişiklik yaratmayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Sigara Bırakma Hattı numarası sigara paketlerinin üzerinde yer aldığı halde görüşmeler esnasında katılımcılara daha önce görüp görmedikleri sorulduğunda çoğunluğunun ilk defa o an fark ettiği görülmüştür.

Reklam, film, ses, afiş gibi farklı biçimlerde ve platformlarda sunulan kamu spotlarına ilişkin olumlu düşüncelerin ülkelerin gelişmişlik düzeyine katkıda bulunan

bir uygulama olarak görülmesi, bireyler üzerindeki etkisi hakkında bilgilendirici olması ve katılımcılarda tütün ürünü bırakmaya yönelik istek uyandırması özelliklerinden dolayı olduğu sonuçlanmıştır. Olumsuz düşünceler, bu uygulamanın tütün ürünü bırakma konusunda eyleme geçme noktasında yetersiz kalması ve kültürel özelliklere uygun olarak hazırlanmaması nedeniyle işlevsel olmamasına ilişkindir. Kamu spotları, bireylerin fiziksel çevrelerinde karşılaştıkları bir uygulama olmakla birlikte aynı zamanda makro bir uygulamadır. Sosyal çevrenin etkisi ve makro nedenlere bağlı olarak tütün ürünü kullanımının devam etmesi ile kamu spotlarına ilişkin düşünceler arasındaki ilişkiye bakıldığında arkadaş çevresi ve aile üyelerinin etkisinde kalarak kullanan katılımcıların bu uygulama hakkında daha sık olumsuz düşünceye sahip olduğu görülmüştür. Kültürel nedenlere bağlı olarak kullanımı devam eden katılımcılar ise benzer olarak bu uygulama hakkında yalnızca olumsuz düşüncelerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların mikro ve makro düzeyde tütün ürünü kullanım nedenlerinin kamu spotlarına ilişkin düşünceleri üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Eğitim programlarına yönelik olumlu düşünceler, tütün ürünlerinin zararları ve etkileri hakkında bilgilendirme ve bilinçlendirme yapması, kamusal alanda faaliyetlerinin yürütüldüğünün göstergesi olarak algılanmasına bağlı olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra bu uygulamaya ilişkin olumsuz düşünceler daha sık görülmekle birlikte nedeninin bir eğitim programının tütün ürünü kullanımını önlemede yetersiz kalacağı düşüncesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların birçoğu tütün ürünlerinin zararları hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte bireyler üzerindeki etkilerini deneyimleyen kişilerden dinlemenin kullanım örüntülerini değiştirme konusunda teşvik edici olabileceği saptanmıştır. Eğitim programlarına ilişkin düşünceler ile katılımcıların eğitim seviyesi arasındaki ilişkiye bakıldığında eğitim seviyesi düşük olan katılımcıların daha olumsuz; yüksek olanların ise daha olumlu düşüncelere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, eğitim seviyesi arttıkça bu konuda daha sık eğitim alındığına ve bilinç düzeyinin artmasına işaret etmekte ancak tütün ürünü kullanımını azaltmada yetersiz kalındığına işaret etmektedir.

Araştırma, katılımcıların Türkiye’de tütün kontrolüne yönelik mevcut koruyucu ve önleyici uygulamalara olumlu ve olumsuz düşüncelerinin tütün ürünü kullanım deneyimleri ile ilişkili olarak değişiklik gösterebildiğini ancak tütün ürünü kullanımının önlenmesine ilişkin yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bir değişiklik yapılmasına yönelik ihtiyaç, katılımcılar tarafından sık sık vurgulanmıştır. Gençlerin koruyucu ve önleyici uygulamalara yönelik düşüncelerine ilişkin sonuçlar, makro düzeyde öneriler sunulmasını gerekli kılmaktadır. Bu sonuçlar sonrasında sunulan makro düzeydeki öneriler şu şekildedir:

- Tütün ürünü kullanım yasağının olduğu alanlarda bu yasağa uyulmama durumlarının tespit edilmesi ve gerekli müdahalenin kısa sürede uygulanmasını sağlamak amacıyla, bu alanlarda yer alan bireylerin telefonlarına indirip anlık ve hızlı bir biçimde şikâyet edebilecekleri Yeşil Dedektör uygulaması tanıtılmalıdır. Uygulamanın tanıtılmasını sağlamak amacıyla kullanım yasağı olan alanlarda asılan tabelanın yanında dikkat çekici bir görselin hazırlanarak bu uygulamaya ilişkin bir bilgilendirme afişinin asılması, ihlallere yönelik kontrolün kolay sağlanmasına katkı sunacaktır.
- Mevcut ALO 171 Sigara Bırakma Hattı’na ilişkin kısa bilgilendirme sigara paketlerinin üzerinde yer aldığı halde kullanan katılımcıların çoğunluğu tarafından fark edilmediğinden bu uygulamaya ilişkin bilgilendirmeler artırılmalı ve Suriyelilerin hizmet alabilecekleri Arapça dil seçeneğinin eklenmelidir.
- Tütün ürünleri ve bu alanda hizmet sunmakta olan kurum ve kuruluşlara ilişkin bilgi eksikliğini gidermek amacıyla Suriyeli bireylerin dil engelini göz önünde bulundurarak bir telefon hattının oluşturulması gerekmektedir. Sağlık Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet sunmakta olan ALO 171 Sigara Bırakma Hattı ile benzer nitelikte hizmet sunacak ancak gençler odağında tütün ürünlerine yönelik bilgilendirmeyi profesyonel meslek elemanları aracılığı ile sağlayacak ayrıca bir “Gençlere Yönelik Tütün Ürünleri Bırakma Hattı” sunulması ve farklı dil seçeneklerine sahip olması yerinde olacaktır. Bu hat, 18-24 yaş arasındaki gençlere kullandıkları tütün ürününe bağlı olarak bilgi almak istedikleri konuda hizmet sunmalı ve doğru bilgiyi iletmelidir. Bununla

birlikte tütün ürünü kullanım deneyimlerine ilişkin bilgi formu oluşturulması ve hizmet almak amacıyla arama yapan gençlerden bu forma ilişkin bilgilerin alınmasının koruyucu ve önleyici uygulamalara ilişkin fikir sunması açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Telefon hattı aracılığı ile hizmet alan gençlere daha sonrasında alınan hizmete ilişkin beklentilerini karşılayıp karşılamadığı ve hizmetin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin öneriler alınması, telefon hattı uygulamasının daha işlevsel olması için gerekmektedir.

- Mevcut kamu spotlarının etkililiğini ve bilgilenmeyi artırmak amacıyla kültüre ve kitlelere uygun formatta farklı bölgelere farklı kamu spotları hazırlanmasının değişim için yararlı olacağı düşünülmektedir. Suriyeli gençlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerin bilgisine İl Göç İdaresi Müdürlüğü aracılığı ile ulaşarak özellikle yaygın olarak kullanımı görülen nargile başta olmak üzere tütün ürünlerinin etkilerini gündemine alan kamu spotlarının o bölgelerde yaygınlaştırılması ve farklı dil seçenekleri ile sunulması sağlanmalıdır. Kamu spotlarının kültüre duyarlı ve yaş gruplarına özel farklı şekillerde hazırlanması ve görünürlüğünün artırılması amacıyla daha sık sunulması gerekmektedir.
- Gençlerin yaygın olarak kullandığı sosyal medya mecralarının sürece dâhil edilmesi ve kamu spotlarının farklı dil seçenekleri içerecek şekillerde hazırlanarak bu mecralarda sunulması gerekmektedir. Bu yolla gençlerin dikkatini çekebilecek içerikler ile sık olarak kullandıkları sosyal medya mecralarında karşılaşmasının bu konuya yönelik farkındalıklarını ve bilgilerini artıracığı düşünülmektedir.
- Tütün ürünleri paketlenirken üstündeki resimli sağlık uyarılarının tütün ürünlerinin cezbedici olarak algılanmasını ortadan kaldırdığını ve farklı yollarla görselleri kapattığını belirten katılımcıların ifadeleri, kafelerde tüketilen nargile için benzer bir uygulama yürütülmesi ihtiyacını gündeme getirmektedir. Kafelerde farklı aroma, renk ve gösterişli biçimde sunulan nargile takımlarına benzer biçimde resimli sağlık uyarılarının konulması, hem bilgilendirici olması yönüyle hem nargilenin görsel olarak olumlu bir biçimde sunulmasını önlemesi yönüyle gereklidir.

- Çocuklara tütün ürünü satışının yapıldığını veya çocukların farklı yollarla bu ürünlere erişerek kullandığını gören katılımcıların hem satışı yapan veya erişimi sağlayanları ihbar edebileceği hem çocuklar için riskli kullanımı bildirebileceği bir uygulama geliştirilmesi gerekmektedir. Farklı uygulamalardan ziyade tüm tütün ürünü kullanımına yönelik ihbar ve şikâyetlerin geliştirilecek tek bir uygulama üzerinden alınması hızlı bir çözüm sağlayacaktır. Bu nedenle hâlihazırda var olan Yeşil Dedektör uygulamasının kapsamının genişletilerek çocuklara yönelik tütün ürünü satışının gündemine alınması ve uygulamanın tanıtımının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Özellikle tütün ürünü satışı yapan satıcıların da dâhil edileceği bilgilendirici bir eğitim programı oluşturulmalı ve reşit olmayanlara bu ürünlerin satışının yasak olduğuna ilişkin kurallara uyulması konusunda güçlendirilmelidir.
- Çocuk ve gençlerin tütün ürünü kullanımından uzaklaşmasını sağlamak amacıyla kültürel çalışmalara katılmalarını ve sağlıklı yaşam alışkanlığını kazandıracak sportif faaliyetlerde yer almalarını sağlamak önemlidir. Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerini yürüten gençlik merkezlerinin her ilçede olacak şekilde yaygınlaşması ve gündemine tütün ürünü kullanımını alması gerekmektedir. Riskli kullanımı ölçen, bu konuya yönelik farkındalığı artıracak çalışmaların ve projelerin yanı sıra çocuk ve gençlerin farklı spor faaliyetlerini yürütebilecekleri alanlar oluşturulmalı ve yürütülecek tüm faaliyetler ücretsiz olarak sunulmalıdır. Bununla birlikte kültürel olarak gelişimlerine katkıda bulunacak faaliyetler gençlik merkezlerinin kapsamına alınmalı ve akranlar arasında sosyalleşmeyi sağlayan veya boş zamanları değerlendirme aracı olarak tütün ürününün yerini bu alanların alması sağlanmalıdır.
- Görüşme yapılan katılımcılara göç sonrasında hizmet aldıkları kurumlar sorulduğunda hepsi hastanelere ve İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne mutlaka gittiğini, bunun dışında okul, adliye, belediye, İşkur, sivil toplum kuruluşları (genellikle Kızılay) ve gençlik merkezlerine gittiklerini belirtmişlerdir. Gittikleri kurumlarda tütün ürünü kullanımına yönelik herhangi bir hizmet almadıklarını ve bırakmak istediklerinde nereye başvurmaları gerektiğini bilmedikleri; tek bırakma yolunun “kendilerinin istemesi” olduğunu

söylemleri, bu konuya yönelik bir çalışma yürütülmesi ve bunun da Suriyeli gençlerin hizmet almak için gittikleri kurumlar üzerinden ilerlemesi gerektiğini göstermektedir. Suriyelilerin hizmet aldığı göçmen sağlığı merkezlerinin sürece dâhil edilmesi ve tütün ürünleri kullanımına yönelik hizmetler eklenmesi gerekmektedir. Bünyesinde sigara bırakma polikliniği veya buna yönelik bir hizmeti barındırmayan göçmen sağlığı merkezlerinde kapsamının genişletilerek tütün ürünlerini bırakma ile ilgili bir birimin oluşturulması önemlidir. Eğitimine ara veren veya tamamlayan Suriyeli gençlerin tütün ürünleri hakkında eğitim alabileceği alanların hastanelerde oluşturulması ve ihtiyaçlara bağlı olarak farklı meslek grupları tarafından eğitim programlarının düzenlenmesi sağlanmalıdır.

- Verilmesi planlanan eğitim programlarına “deneyim aktarımı” gündemi eklenmeli, kendileri ile benzer yollardan geçen büyüklerin paylaşımlarını yapacağı çalışma ve projelerin oluşturulması sağlanmalıdır.
- Okulları risk faktörleri içeren bir alandan ziyade koruyucu bir alana çevirmeyi amaçlayan, “çevresi içinde birey” yaklaşımını temel alarak uygun sosyal ortamların oluşturulması için çalışmalar yürüten bir uygulama alanı olan okul sosyal hizmetinin gündeme getirilmesi, çocuk ve gençlerde tütün ürünü kullanımını önleme ve koruyucu faaliyetler yürütme için önemlidir. Bu uygulama alanı ile yalnızca okul içinde değil, çocuk ve gençlerin içinde bulundukları tüm sistemler ile birlikte çalışmalar yürütülmeli ve risk faktörlerini tespit ederek hızlı ve profesyonel kararlar alınmalıdır. Okul sosyal hizmeti ile okullarda madde kullanımı ve tütün ürünleri kullanımına yönelik düzenli aralıklarla tarama faaliyetleri yürütülmeli ve bir risk haritası çıkarılmalıdır. Koruyucu bir okul ortamı, olumlu bir okul iklimini beraberinde getirmektedir.
- Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde her yaş grubunun ders müfredatına tütün ürünleri konusunda farkındalık kazandıracak konuların eklenmeli ve Yeşilay, yerel yönetim, kamu kurumları gibi farklı kurum ve kuruluşların desteği ile seminerler düzenlenmelidir.
- Belediye bünyesinde bulunan müdürlüklere ek olarak tütün ürünlerine yönelik hizmetler hakkında danışmanlık yapacak ve yetersiz kaldığında ilgili

kurumlara sevk edebilecek meslek elemanlarının bulunduğu “Dumansız Alanlar Müdürlüğü” gibi bir birimin oluşturulmalıdır. Bu birim, yalnızca danışanların fiziksel olarak gelip başvuruda bulunabilecekleri bir ofisten ziyade mobil ekipler aracılığı ile de hizmet sunumunu sahaya da taşımalıdır. İçerisinde farklı afiş, broşür ve bilgilendirme kataloglarının bulunduğu, tütün ürünlerinden korunmanın yollarını ve ihtiyaca yönelik hizmet alınabilecek kurumların bilgisini paylaşacak genç bir meslek elemanının mobil araçla sahada bulunması, özellikle park ve okul çevresinde düzenli aralıklarla yer alması gençlerin erişimini ve bilgi almasını kolaylaştırması yönünden önemli ve gereklidir. Mobil ekiplerin Suriyeliler arasında kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla belediyelerin mahalle içerisinde genç bir lider belirlemesinin gençlere bu lider aracılığı ile erişme ve güven ilişkisi kurmayı sağlama yönünden işlevsel olacağı düşünülmektedir.

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde çalışmakta olan sosyal hizmet uzmanlarının Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde danışmanlık vermek üzere ev ziyaretleri gerçekleştirmesi, farklı ihtiyaç ve sorunların ev ziyaretleri esnasında tespit edilmesi gerekmektedir. Bu ziyaretlerde aile üyelerinde tütün ürünü kullanımı, riskli kullanım, pasif etkilenen bireylerin varlığı vb. konuları ele alınmalı ve hazırlanan bilgilendirici broşürler tanıtımı yapılarak bırakılmalıdır. Bireylerin tütün ürünü bırakma konusunda istekli olduğu ancak hizmetlerden habersiz olduğu, harekete geçmede yetersiz kaldığı noktada kaynaklarla buluşturma ve bağlantı kurucu rolünü üstlenme önemli yer tutmaktadır.
- Bir davranış değişikliğini gerçekleştirebilmek için önce bilişte o davranışa ilişkin düşüncenin değiştirilmesi gerekmektedir. Buradan hareketle tütün ürünü kullanım davranışını değiştirmek için bu ürünlere yönelik yanlış bilincin değiştirilmesini sağlamak amacıyla farkındalık çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Tütün ürünlerinin zararları hakkında cinsiyet, yaş grubu, eğitim düzeyi gibi farklı özellikler dikkate alınarak yüksek bilinç düzeyi oluşturmaya yönelik farkındalık çalışmaları yürütülmelidir.
- Türkiye genelinde Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen Küresel Gençlik Tütün Araştırması ve Küresel Yetişkin Tütün Araştırması, il ve ülke

bazında önemli istatistiksel veriler içermektedir. Elde edilen verilerin paylaşımının artırılmasının yanı sıra mevcut uygulamalarda güncelleme ve iyileştirme yapılmadan önce ve yapıldıktan sonra tütün ürünü kullanımını ele alan anketlerin oluşturulması gerekmektedir. Oluşturulan anketlerin hedef kitlelere düzenli olarak uygulanması ve veri analizinin yapılması ile tütün ürünü kullanımı olan gençlerin bilgisine bilimsel kanıta dayalı olarak ulaşılması sağlanmalıdır. Tütün ürünü kullanım deneyimlerine ve uygulamalara ilişkin düzenli periyotlarda istatistiksel veri sunacak bir birimin kurulması ve bu verilerin birçok platformda paylaşılması konuya ilişkin farkındalığın artması için önemlidir. Bu, hedef kitlelere yönelik tütün ürünü kullanımının azaltılması ve etkili uygulamalar oluşturulması için yol haritası olacaktır.

- Kaçak tütün ürünü satışı, bir risk unsuru olarak güvenlik problemine de işaret etmekte ve bu konuda sınır denetimleri artırılmalıdır.

Yapılacak Akademik Çalışmalarla İlgili Öneriler

Gelecekte yürütülebilecek araştırmalar için sunulan öneriler şu şekildedir:

- Konuya yönelik literatürdeki bilgi eksikliğinin giderilmesi amacıyla, göç deneyimi olan gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimlerini ele alan çalışmaların artırılması gerekmektedir. Türkiye’de farklı bölgelerden göç eden gençlerin veya göç deneyimi olan diğer yaş gruplarının tütün ürünü kullanım deneyimlerini ve mevcut politikalar üzerine ilişkisini ele alan çalışmalar sınırlıdır. Bu nedenle yalnızca Suriyeliler ile yürütülen bu araştırmadan farklı olarak göç edilen farklı bölgelerden gençlerle veya farklı yaş gruplarıyla görüşülmesi ve mevcut tütün kontrolüne yönelik uygulamaların değerlendirilmesi önemlidir.
- Tütün ürünü kullanımını bırakan ve devam eden gençlerin deneyimleri ve uygulamalara ilişkin düşünceleri ele alınabilir. Böylece benzer özellikleri gösteren gençlerin tütün ürünü kullanımını bırakmayı sağlama yönünde neler yapılabileceğine ilişkin fikir sunulabilir.

- Zaman yeterliliğinin olduğu durumlarda tütün kontrolüne yönelik yeni bir uygulama yürütülmeye başlandığında ve uygulamanın üzerinden belirli süreler geçtiğinde (3 ay, 6 ay ve 1 yıl vb.) tütün ürünü kullanımı olan bireylerle düzenli görüşmeler yapılması ve uygulamaların etkililiğinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülebilir. Böylece geliştirilen uygulamaların çalışılan gruplar üzerindeki uzun vadeli etkilerinin görülmesi mümkün olabilir.
- Tütün ürünü kullanım deneyimleri tanışma sürecinden göç öncesi, göç sırası ve göç sonrasını ele aldığından ve bu uzun bir zamana işaret ettiğinden benzer çalışma, anlatı araştırması kullanılarak gerçekleştirilebilir.

Gençlerden Öneriler

Bu bölümde araştırma öznelere olan Suriyeli gençlere sorulan ne tür uygulamaların koruyucu ve önleyici olabileceği ve tütün ürünlerine hiç başlamamış bir gence ne önerdiklerine ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplar bulunmaktadır. Bu soruların sorulma amacı, gençlerle yapılan tütün ürünü kullanımı hakkındaki görüşmenin çözüm odaklı bir biçimde bitirilmesi ve sosyal politikalarda onların ifadelerinden hareketle öneriler sunulmasını sağlamaktır.

Gençlerin Koruyucu ve Önleyici Uygulamalar İçin Önerileri

Bu bölümde, yapılan derinlemesine görüşmenin sonunda gençlere yöneltilen “Ne tür uygulamaların tütün ürünleri kullanımını önleyeceğini düşünüyorsunuz? Nasıl bir şey olsaydı daha koruyucu olurdu?” sorusunun cevapları yer almaktadır. Gençler tarafından sunulan önerilerin çoğu, sportif ve kültürel faaliyetlerin yürütülebileceği alanların yaygınlaştırılması ve bu alanlara kolay ve ücretsiz erişim sağlanmasına yöneliktir. Bunun yanı sıra tütün kullanımına yönelik konuların eğitim programına dâhil edilmesi ve erken yaşlardan itibaren uygulanması önerisi sunulmuştur. Böylece tütün ürünlerinin etkilerinin öğrenilmesinin kullanımı önlemede etkili olacağı düşünülmektedir. Bir diğer öneri, mevcut uygulamaların sıkılaştırılması ve denetiminin artırılmasına yöneliktir.

Keşke gençler için böyle büyük spor alanları daha yoğun olsaydı. Mesela ben spora gidince sağlığımın çok iyi olmadığını, nefesimin kesildiğini fark ediyorum ve bırakmak istiyorum. Bir süre içmeyince de daha iyi hissediyorum. O yüzden böyle sporla iç içe olmak iyi olabilir. Özellikle İzmir'in büyük ilçelerinde, işte Konak, Karşıyaka gibi yerlerde böyle büyük spor alanları olmalı. Gençler o alanlara yönelmeli. İçinde basket sahası, futbol sahası olmalı. Ama tabi tüm bunlar bedava olmalı. O zaman koruyucu olur (Muhanned, 23).

Bunu nasıl önleyebiliriz gerçekten bilmiyorum ama bence genel olarak okullarda bir eğitim olmalı. Sonuçta insanın bütün ilişkileri, bilgileri, alışkanlıkları okuldan gelme oluyor. Ya okulda bir eğitim olmalı bence. Nasıl ki bir din dersi varsa, sosyal dersi varsa böyle bir ders de olmalı. En azından yılda bir, her yıl mesela bir etkinlik yapıp bunu öğrencilere hatırlatma olabilir. İlkokuldan başlamasın da, ortaokulda başlayabilir bence... Her şeyi anlatsın. Öyle çok zararlı, yapmayın etmeyin aman açısından olmaz bence. Zaten çünkü çocuk yasak olan her şeyi seviyor... Yani öyle yasak açısından gerilmemeli. Yani bahsedebilirsin, sigaraya bu yüzden ihtiyaç duyabilirsin diye diye. Bu şekilde olabilir. Daha yaratıcı fikirler olabilir (Elif, 19).

Eğitimlere gidiyoruz, aynı şeyleri duyup dönüyoruz. Onun yerine canlı insanlar getirselere, sigaradan kötü olanlar gelse benim için daha iyi. Onun önceki ve sonraki halini gördüğüm zaman daha çok etkileneceğim. Çünkü zararlarına rağmen içiyoruz. Biz mesela anneannemin bu halini görünce olayların nereye kadar gideceğini anladık (Esil, 22).

Hani spor olanaklarının daha çok yaygınlaştırılması, bedava olması, bunların da tabi küçük yaştan başlatılırsa gençlik yaşında daha etkili olacağını düşünüyorum. Ceza değil de ne bileyim kültürel anlamda daha çok yoğunlaşması, gençlerin dikkatinin kitaplara, etkinliklere çekilmesi daha iyi olur. Ceza uyguladığınızda hiçbir etkisi olmuyor, tam tersi oluyor (Halid, 21).

Satılmasın bu ürünler ya da çok pahalı olsun. Böyle daha çok işe yarar (Zehra, 23).

Bir tesis açılrsa ve herkese gitmek zorunlu olsa faydalı olabilir. Sigaranın zararları ve yasaklar, cezalar anlatılabilir. Artık sigara içmek arabanın içinde bile yasak. Bunlar anlatılabilir. Herkesin gidip zorunlu eğitim alacağı bir yer olmalı (Tülin, 21).

Bir fiyat arttırılması lazım. Bakkalda satılıyor ya, çok böyle olan yerlere ceza verilmeli. Evde bile olursa yasaklanması gerekiyor. Özel yerlerde içilsin sadece. Evde, herhangi bir yerde olmasın. Sadece belirli alanlarda içilsin (Danya, 22).

Cezalar falan etki vermez bence daha çok eğitim daha çok insan aramak, nerede kullanıyorlar onlara eğitim vermek olabilir. Sigara bırakmak için yolları göstermek olabilir, vücudun nikotin istediğinde ne yapmak gerekiyor onlar anlatılmalı. Eğitim verilirse büyük çoğunluğu bırakır (İsmet, 23).

Belki simülasyonla bir insana sigara içtikten 40 yıl sonrasını gösterebilirsin. Öyle bir şey mümkün mü bilmiyorum da öyle şeyler olabilir. Bırakması için o kişi 1 yılda bırakırsa şu ödül verilecek denilebilir (Muhsin, 19).

Millete daha kolay bir şekilde yaşatmak gerekiyor bence. Bir şeyler verilmeli, %50 sigarayı bırakır. Şu anda %80 paradan oluyor. Yanımda bir abim var 15 sene önce içiyordu 5 senedir bırakmıştı. Sıkıntılardan dolayı dönmeyi düşünüyor. Benim aldığım para yetmediği için ya da işindeki muameleyi sevmediği için dönmeyi düşünüyor. Aldığım para iş iyi olsa, muamele iyi olsa sigaraya dönmeyi düşünmem diyor. İnsanlara iyi bir hayat sunulsun sadece (Zeydan, 23).

Çok sıkı şeyler olmasın. İnsanlar için ne kadar sıkı olursa o kadar kötü olur. Anlata anlata daha iyi olabilir. Sana, çocuklara, kendine zarar verirsin diye anlatılsın. Hastaneye götürüp göğüsler nasıl kötü olur diye gösterebilirsin. Ya da peçeteye is bıraksın gösterebilirsin nasıl kötü olduğunu (Vatan, 23).

Gençlerin Tütün Ürünlerine Hiç Başlamamış Gençlere Önerileri

Son olarak, derinlemesine görüşmenin sonunda gençlere “Tütün ürünlerine hiç başlamamış bir gence ne önerirsiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru ile gençler için koruyucu ve önleyici uygulama olarak neler yapılabileceği öğrenilmiştir. Gençlerin akranlarını tütün ürünlerinden korumak için yapacağını belirttiği en yaygın cevap, nasihat vermek ve tütün ürünlerinin etkilerini yaşıtlarına aktarmak olmuştur. Bunun yanı sıra tütün ürünlerinin kullanımını önleyeceği düşünülerek farklı sosyal aktivitelere yönlendirmenin ve tütün ürünü kullanılan alanlardan uzaklaştırmanın etkili olabileceğini belirtmişlerdir.

Ya yakınım olsun ya da olmasın fark etmez sigara içmemesi için çok fazla nasihat veririm. İşte böyle sigaranın zararlarından, etkilerinden bahsederim. İçinde ne olduğunu anlatırım. Bağımlılık yaptığını söylerim. İşte o kişi benim yakınımса onu sigara içilen ortamlardan uzaklaştırırım. Oyun falan oynarım, dışarı çıkartırım. Dikkatini dağıtmaya çalışırım... Keşke böyle kurumlara gitsem ve onların hayırseverlik çalışmalarına katılsam. İşte çorba dağıtırım, çöp toplarım, yardım ederim. Böyle meşgul olmak isterim. Daha çok kamu hizmeti gibi olursa işte çevreyi de güzelleştirecek hizmetler yaparsam uzaklaşırm (Muhanned, 23).

Ya zaten sigara bir alışkanlık olduğu için daha değişik alışkanlıklar önerebilirim. Ya şimdi spor önerdiğin zaman çok sıkıcı geliyor insanlara klasik. Bence boks önerebilirim. Çünkü sigarayla en çok sinir atılıyor. İşte dans önerebilirim. Hobisini bulup onu sürekli yapmasını öneririm (Elif, 19).

Başlamasın zararlı olduğu için. Onun için parasını harcamamasını söylerim. Sigaradan başka faydalı bir şey kullanması iyi olabilir. Spor yapabilir. Arkadaşlarıyla harcasın o parayı, gezsın yani. Bazen ben öyle yapıyorum. Kendi eğlencesi için harcasın (Fatma, 18).

İçmemesi yönünde uyarılarda bulunurum. Valla sağlığını etkileyeceğini anlatırım çünkü genç yaşta başlaması baya genel anlamda sigaranın insana ne kadar zararlı olduğunu anlatırım (Ahmet, 24).

Ona “keşke senin gibi olsam” derim. İçmemişsin, hiçbir şekilde içmemiş ve senin sağlığını benimkinden iyi derdim. Korkutarak değil, teşvik ederek yaparım. Daha çok spora ve kültürel etkinliklere yönlendiririm. Daha çok kültürlenmesi için, kitap okumasını ya da okuluna daha iyi devam etmesini öneririm (Halid, 21).

Ona dicem ki istersen bir kere dene ama ben şunu söyleyeyim. Bu sigaraya alışırsan böyle böyle olumsuzluklar olur. Böyle kötülüğünü, sağlıkla ilgili şeyleri anlatırım. Sağlıkla ilgili o kadar korkuturum ki onu. Benim için çok önemli. Benimle konuşan olsaydı sağlıkla ilgili belki ben hiç kullanmazdım. Bir de içmemesi için elimden gelen her şeyi yaparım gerçekten (Yağmur, 24).

Tabiki hiç kullanmasın. Çünkü başladığı zaman vücudu nikotin alacağı için bir daha bırakamaz. Bırakacağı zaman zorlanacak. Sigara içen ya da nargile içenle takılma diyemeyiz genciz çünkü. Mutlaka içen olur. Sadece dediğimi diyebiliriz. Boş zamanı kalmadığı zaman içmez bence. Sporla, derneklerle, eğitimlerle, dil öğrenmekle bu vakti geçirse iyi olur ama sigaraya başlamış bir insan eğitime başlayınca da içer (İsmet, 23).

Başlamamış kişilere de ilk diyeceğim şey spor yapması olur. Spor sigaranın yerini alır. Bir diğeri boş zamanlarını doldurması olur. Faydalı bir şey olabilir. Kitap okuma, faydalı video izleme olabilir. En önemlisi de sigara içen arkadaşlarından uzak durması olur. Çünkü genelde o ortamda başlıyor (Aslan, 24).

Ya şimdi anlatsam pek algılamayabilir ama derim ki sakın o ürünlere yaklaşma. Yaklaşmak istesen bile kendini uyar. İçen adamlara yaklaşmasın. Ben içiyorsam bana yaklaşmasın. Ben de sevdiğim için onun yanında sigara içmem. Yanındaki içiyorsa

söyle rica et içmesin senin yanındayken. Sigara yerine gitsin spor yapsın. Başka bir şey yap yani (Zeydan, 23).

Çevresinde sigara içenler varsa karşımda içmeyin desin ya da kendisi gitsin. Bana bir tane ver derler. Yoksa nasıl bir his diye merak ederler. Yemekten sonra neden canın sigara içiyor diye bana sorarlar mesela. Ben de mesela meraktan başladım. Buraya kadar geldim. Çevremde içmeyen olsa ben de başlamazdım, baya etkiliyor beni (Koray, 22).

O başlarsa ne olacağını daha iyi bilir. Belki o zaten biliyordur. Konuşmam hiç etkilemez. Ürün yerine başka bir şey tavsiye ederim. Sakız olabilir. Aileden, okuldan, çalışıyorsa firmadan eğitim alsa iyi olur. İlk zararları, sonra para masrafı anlatılsın. Toplumu ileride nasıl etkileyebileceği anlatılsın. Aile, arkadaş ilişkilerini nasıl etkileyeceği anlatılsın (Ferman, 24).

Araştırma öznelerinin önerileri, tütün ürünleri kullanımını önlemek için özellikle zararlarını vurgulayan uygulamaların artırılması gerektiğini göstermektedir. Mevcut koruyucu ve önleyici uygulamaların amaca ulaşmada yetersiz kalmasının önüne geçmek için denetimlerin ve uygulamaların içeriğinin değiştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bunlarla birlikte araştırma özneleri tarafından tütün ürünü kullanımının önlenmesinde sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin önemine sık vurgu yapılmıştır. Mevcut uygulamalar, genellikle bilgilendirme amacı taşımakta ve belirli ölçüde kullanımı sınırlandırmaktadır. Mevcut uygulamalarda sosyal yönün eksik kaldığı göze çarpmaktadır. Özellikle bu noktada tütün kontrolüne yönelik yürütülen veya geliştirilecek koruyucu ve önleyici uygulamalara sosyal faaliyetlerin eklenmesi gerekliliği gündeme gelmektedir. Gençlerin önerileri ve araştırma bulguları mevcut uygulamaların eksik kalan bir yönü olarak sosyal faaliyetlere ağırlık verilmesi, geliştirilen uygulamaların etkili uygulanıp uygulanmadığının düzenli olarak takip edilmesi, yaş gruplarına özgü ve sistemlerin bilgisini dikkate alan uygulamaların geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

ÖZET

Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünleri ve Nargile Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği

Tütün ürünleri ve nargile, farklı yaş grupları tarafından çeşitli nedenlere bağlı olarak kullanılan ve halk sağlığı için risk oluşturan maddelerdir. Güvenli bir kullanımı olmayan tütün ürünleri, yalnızca bireyleri değil; toplumu da etkilemekte ve farklı sosyal sorunların bir arada görülmesine neden olmaktadır. Tütün ürünleri kullanımını ve neden olduğu problemleri önlemek amacıyla ülkeler tarafından çeşitli uygulamalar geliştirilmektedir. Bu uygulamalar, ülkedeki tüm bireyleri kapsamaktadır ancak göç deneyimi olan bireyler için ayrı bir uygulama bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak zorunlu göç deneyimi olan Suriyeli gençlerin tütün ürünü kullanımlarının mevcut uygulamalar ile ilişkilendirilmesi, yeni yerleşim yeri olan ülkedeki yaşamlarında tütün kullanım davranışlarına yönelik uygulamalara rehberlik etmesi açısından önemlidir. Bu araştırmanın genel amacı, Suriyeli gençlerin tütün ürünleri kullanım deneyimlerinin koruyucu ve önleyici uygulamalar açısından değerlendirilmesidir. Kronolojik bir örüntüde ilerleyen bu çalışmada, gençlerin tütün ürünü ile tanışma süreçlerinin ve tütün ürünü kullanım zamanları dikkate alınarak göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası tütün ürünü kullanım deneyimlerinin kendi anlatılarıyla belirlenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte koruyucu ve önleyici uygulamalara ilişkin düşünceleri ve bu düşüncelerin deneyimlerle ilişkisi saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmada ekolojik kuramdan yararlanılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma metodu kullanılmış ve fenomenolojik desen seçilmiştir. Katılımcılara amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme yoluyla ulaşılmıştır. İzmir’de yaşayan, tütün ürünü kullanımı devam eden, geçici koruma statüsüne sahip, 18-24 yaş arası 20 Suriyeli genç ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla ve tercüman eşliğinde Kasım-Aralık 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, tematik analiz yöntemiyle MAXQDA22 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre gençlerin genellikle mikro sistemle ilişkili faktörlere bağlı olarak 18 yaş altındayken tütün ürünü kullanımının başladığı görülmüştür. Göç öncesi tütün ürünü kullanımı olan katılımcılar genellikle sosyalleşmek, psikolojik rahatlama sağlamak ve boş zamanları değerlendirmek için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çoklu sorunların bir arada deneyimlendiği göç sürecinde koşulların gençlerin tütün ürünü kullanım deneyimleri üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Göç sonrası tütün kullanım nedenleri bireysel, psikolojik, bilişsel, fiziksel, duyuşsal, makro nedenler ve sosyal çevrenin etkisi olmak üzere çeşitlilik göstermiştir. Koruyucu ve önleyici uygulamalara ilişkin düşünceler, olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Elde edilen veriler ışığında tütün kontrolüne yönelik koruyucu ve önleyici nitelikte mikro, mezzo ve makro düzeyde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ekolojik Yaklaşım, Göç, Gençlik Dönemi, Tütün Kullanımı, Koruyucu ve Önleyici Uygulamalar

SUMMARY

Evaluation of Syrian Youth Use Experiences of Tobacco Products and Hookahs in terms of Protective and Preventive Social Work Interventions: The Case of Izmir

Tobacco products and hookah are substances that are used by different age groups for various reasons and pose a risk to public health. Tobacco products that do not have a safe use affect not only individuals but also society and cause different social problems to be seen together. Various practices are developed by countries in order to prevent the use of tobacco products and the problems they cause. These practices cover all individuals in the country, but there is no separate policy for individuals with immigration experience. Accordingly, associating the tobacco product use of Syrian youth with forced migration experience with current practices is important in terms of guiding practices regarding tobacco use behaviors in their lives in the newly settled country. The general purpose of this research is to evaluate the tobacco use experiences of Syrian youth in terms of protective and preventive practices. In this study, which proceeds in a chronological pattern, it is aimed to determine the tobacco product use experiences of young people before, during and after migration, by their own narratives, taking into account the process of acquaintance with tobacco products and the time of use of tobacco products. In addition, their thoughts on protective and preventive practices and the relationship of these thoughts with experiences were tried to be determined. Ecological theory was used in the research.

In this study, qualitative research method was used and phenomenological design was chosen. Participants were reached through purposeful sampling and snowball sampling. In-depth interviews were conducted with 20 Syrian youth aged 18-24, living in Izmir, continuing to use tobacco products, and holding temporary protection status. Interviews were conducted between November and December 2022 through a semi-structured questionnaire and accompanied by an interpreter. The obtained data were analyzed with thematic analysis method using the MAXQDA22 program.

According to the results of the research, it was observed that the use of tobacco products started when young people were under the age of 18, usually due to factors related to the microsystem. It was concluded that participants who used tobacco products before migration generally used them to socialize, provide psychological relief and spend their spare time. It has been determined that the conditions in the migration process, where multiple problems are experienced together, have an effect on the tobacco product use experiences of the youth. The reasons for tobacco use after migration varied as individual, psychological, cognitive, physical, affective, macro reasons and the effect of the social environment. Thoughts on protective and preventive practices are divided into two as positive and negative. In the light of the data obtained, protective and preventive micro, mezzo and macro level suggestions were made for tobacco control.

Keywords: Ecological Approach, Migration, Youth Period, Tobacco Use, Protective and Preventive Practices

KAYNAKLAR

- ABU-RMEİLEH NME, KHADER YS, RAHİM HA, MOSTAFA A, NAKKASH RT, HAMADEG RR, ROMDHANE HB, SALLOUM RG (2022). Tobacco control in the Eastern Mediterranean region: implementation progress and persisting challenges. *Tobacco Control* 2022, **31**: 150-152.
- AÇEV Okul Öncesi, Teorik Yaklaşımlar. Erişim Adresi: [https://www.acevokuloncesi.org/ogrenme-ortami/aile-katilimi/teorik-yaklasimlar/]. Erişim Tarihi: 25/02/2023.
- AHMAD S, BILLIMEK J (2007). Limiting youth Access to tobacco: comparing the long-term health impacts of increasing cigarette excise taxes and raising the legal smoking age to 21 in the United States. *Health Policy*, **80** (3): 378-391.
- AKOVA S (2017). “Sigarayı Bırak Hayatı Bırakma” sloganlı kamu spotları örneklemelerinin alımlama analizi yöntemi ile incelenmesi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **1** (2): 15-36.
- ALJARRAH K, ABABNEH ZQ, AL-DELAİMY WK (2014). Perceptions of hookah smoking harmfulness: predictors and characteristics among current hookah users. *Tobacco Induced Diseases*, **5** (1): 16.
- AL-KUBAISY W, ABDULLAH N, AL-NUAIMU H, KAHN SM, HALAWANY G, KURDY S (2012). Factors associated with smoking behaviour among university students in Syria. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, **38**: 59-65.
- ALOLABI H, ALCHALLAH MO, MOHSEN F, SHUBANI M, ISMAIL H, ALZABİBİ MA (2020). Prevalence and behaviour regarding cigarette and waterpipe smoking among Syrian undergraduates. *Heliyon*, **6** (11): 1-6.
- ALTINDAĞ Ö, EGE A (2018). Güncel sorunlara sosyal hizmet bakış açısı: ekolojik yaklaşım. II. Uluslararası Ekonomi, Siyaset ve Yönetim Sempozyumu Yerel Kalkınma Perspektifinde Diyarbakır: 2023 Vizyonu, 645-651.
- ARFAEİNİA H, MASJEDİ MR, JAFARI AJ, AHMADI E (2022). Urinary level of heavy metals in people working in smoking cafés. *Environmental Research*, (207): 1-8.
- ARĞİN E (2020). Yasal düzenlemelerin ve kamu spotlarının sigara bağımlıları üzerindeki etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, **9** (2): 1289-1314.
- ARİFOĞLU AT, AKTÜRK İ, KARAMAN H, YAMAN ÖM (2021). Kafe işletmecilerinin kapalı alanlarda sigara yasağına dair görüşleri: nitel bir araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, **11** (22): 327-350.
- ARNETT JJ (2000). Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *Am Psychologist*, **55** (5): 469-480.
- ATAK H (2011). Yetişkinliğe geçiş yıllarında sigara içme davranışının psikososyal belirleyicileri ve sigara içmenin yaşam doyumu ve öznel iyi oluşla ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, **14** (1): 29-43.
- ATAM TAŞDEMİR Z (2016). Tütün ürünleri. *Güncel Göğüs Hastalıkları Serisi 2016*; **4** (1): 27-31.
- ATTEPE ÖZDEN S, TEKİNDAL M, GEDİK TE, EGE A, ERİM F (2022). Nitel araştırmaların rapor edilmesi: COREQ Kontrol Listesinin Türkçe uyarlaması. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (35): 522-529.

- AYDIN G, ERYİĞİT T, NURDAN S (2021). Üniversite öğrencilerinin sigaraya başlama nedenleri ve kullanma oranları. *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*, **3** (6): 1-14.
- AZHAR A, ALSAYED N (2012). Prevalence of smoking among female medical students in Saudai Arabia. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, **13** (9): 4245-4248.
- BAFUNNO D, CATINO A, LAMORGESE V, GALETTA D, LONGO V, MASTRANDREA A, MONTRONE M, PESOLA F, MARECH I, CASSIANO S, PETRILLO P, PIZZUTILO P, RICCI D, VARESANI N, ZACHEO A (2021). Tobacco use in adolescence and associated factors: products, school, family, peers and movies in pandemic period. *Journal of Thoracic Oncology*, **16** (35): 469-470.
- BAHA A, OGAN N, AKPINAR EE (2018). Tıp fakültesi öğrencilerinde nikotin bağımlılığının ve kamu spotu reklamlarına olan tutumlarının değerlendirilmesi. *Bağımlılık Dergisi*, **19** (3): 45-50.
- BALCI E, ÖZTÜRK A, GÜN İ, ŞARLI Ş (2016). Kayseri’de kahvehane, kafeterya ve lokantalarda hizmet verenlerin tütün kontrolü yasasına uyma ve destek durumu. *Türk J Public Health* 2016, **14** (1): 23-31.
- BARNES V (2012). Social work and advocacy with young people: rights and care in practise. *British Journal of Social Work*, **42** (7): 1275-1292.
- BAYKAN Z, NAÇAR M (2014). Tıp fakültesi öğrencilerinin sigara kullanımı ve tütün kanununa ilişkin görüşleri. *Dicle Tıp Dergisi*, **41** (3): 483-490.
- BİLGİÇ A, GÜNAYT (2014). A method for supporting smoking cessation in adolescents: peer education. *Thoracic Research and Practice*, **15**: 102-105.
- BİLİR N, KAPLAN B, KÜÇÜK BİÇER B, ARARAT E, AKYOL M, ARSLAN A, YÜKSEK HF (2013). Ankara’da bir grup lise öğrencisinin sigara paketleri üzerindeki resimli uyarılar hakkındaki görüşleri. *Türk Toraks Dergisi*, **14**: 127-133.
- BODDY RC (2016). Sample size for qualitative research. *Qualitative Market Research: An International Journal*, **19** (4): 426-432.
- BRONFENBRENNER U (1994). Ecological models of human development. *Readings on the development of children*, **2** (1): 37-43.
- BUZ S, DİKMEN A (2021). Zorunlu göçe maruz kalan bireylerin psikososyal iyilik hali. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **32** (1): 227-250.
- CHO KW, LEE J, RYU J, KİM SJ (2007). Effects of anti-smoking public service announcements on the attitudes of Korean college students toward smoking. *Osong Public Health Research Perspect*, **8** (6): 397-404.
- CORCORAN J, NICHOLS-CASEBOLT A (2004). Risk and resilience ecological framework for assessment and goal formulation, *Child and Adolescent Social Work Journal*, **21** (3): 211-235.
- ÇAĞLAK U (2018). Boş zaman alışkanlıklarında nostaljik bir trend: yeni nargile kültürü ve nargile mekanları. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, **2** (13): 67-83.
- ÇAKMAK BARSBAY M (2022). Türkiye’de ve Birleşik Krallık’taki tütün bırakma politikalarının karşılaştırmalı analizi. *Eurasian Journal of Health Technology Assessment*, **6** (2): 102-116.
- ÇALIŞKAN Ş (2015). Üniversite öğrencilerinin sigara kullanımını etkileyen faktörler (ekonometrik bir yaklaşım). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **8** (2): 23-48.

- ÇINARLI S (2016). Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi ve Türkiye. *KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **1** (2): 23-43.
- ÇOBANER AA (2013). Türkiye’de tütün kontrolü politikalar kapsamında iletişim faaliyetleri ve tütün kontrolü haberleri. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, **5** (1): 123-139.
- CRESSWELL J (2018). Çeviri Editörleri: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- DADIPOUR S, AGHAMLAIE T, AHMADI Z, RANAEI V, ALAVI A (2021). A systematic review of the factors affecting women's tendency to use hookah. *J Prevent Med*, **8** (2): 27-36.
- DAĞLI Z, DEMİREZEN D (2020). Kamu politikası bağlamında nargile kullanımı üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, **16** (2): 310-325.
- DUYAN V (2003). Sosyal hizmetin işlev ve rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **14** (2): 1-22.
- DUYAN V (2010). Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri. Ankara: Nar Kitabevi.
- EGE A (2018). Ergenlerin sorunlarının ve algıladıkları sosyal desteğin gelecek beklentilerine etkilerinin incelenmesi: Altındağ örneği (doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- EISENBRUCH M (1991). From post-traumatic stress disorder to cultural bereavement: diagnosis of Southeast Asian refugees, *Social Science & Medicine*, **33** (6): 673-680.
- EMERY S, AKE CF, NAVARRO AM, KAPLAN RM (2001). Simulated effect of tobacco tax variation on latino health in California, *American Journal of Preventive Medicine*, **21** (4): 278-283.
- Environics Research Group. The health effects of tobacco and health warning messages on cigarette packages Survey of Youth: Wave 12 Surveys. Prepared for Health Canada. 2007.
- ERDÖL C, ERGÜDER T, MORTON J, PALIPUDO K, GUPTA P, ASMA S (2015). Waterpipe tobacco smoking in Turkey: policy implications and trends from the Global Adult Tobacco Survey (GATS). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, **12** (12): 15559-15566.
- ERIKSON EH (1968). Identity: Youth and crisis. New York: W. W. Norton Company.
- FEVRIER B, VIDOUREK RA, PRIVITERA P (2018). Policy implications and research recommendations: a review of hookah use among US college students. *Journal of Community Health*, **43**: 1002-1008.
- FONG GT, MARSHALL TE, DRIEZEN P, KAUFMANN AR, CUMMING KM, CHOI K, KWAN J, KOBLITZ A, HYLAND A, BANSAL-TRAVERS M, CARUSI C, THOMPSON ME (2019). U.S. adult perceptions of the harmfulness of tobacco products: descriptive findings from the 2013-14 baseline wave 1 of the path study. *Addictive Behaviors*, (91): 180-187.
- GEÇTAN E (1981). Ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi olarak gençlik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, **14** (1): 91-100.
- GENTZKE AS, WANG TW, CORNELIUS M, PARK-LEE E, REN C, SAWDEY MD, CULLEN KA, LORETAN C, JAMAL D, HOMA DM (2022). Tobacco product use and associated factors among middle and high school student- National Youth Tobacco Survey, United States, 2021. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, **71** (SS-5): 1-29.

- GITTERMAN A, GERMAIN CB (2008). The Life Model of Social Work Practice: Advances in Theory and Practice, (3rd Edition). New York: Columbia University Press.
- GÖK N (2019). Suriye Krizi'nin Türkiye'ye yansımaları (2011-2017). *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (8): 77-114.
- GREEN CA, KAAI CS, FONG TG, DRIEZEN P, QUAH A, BURHOO P (2014). Investigating the effectiveness of pictorial health warnings in mauritius: findings from the ITC Mauritius Survey, *Nicotine & Tobacco Research*, **16** (9): 1240- 1247.
- GÜNEN H, TARRAF H, NEMATİ A, GHOBAIN M A, MUTAIRI S A, BACHA Z A (2016). Waterpipe tobacco smoking. *Tuberk Toraks*. **64** (1): 94-96.
- GÜNGÖRDÜ FN (2021). Refugee emplacement in urban areas: the multi-scalar mobility patterns and location choices of Syrian refugees in İzmir, Turkey (doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GÜZEL A (2016). Tütün bitkisi ve farmakolojik özellikleri; gerçekten şeytan otu mu?. *Güncel Göğüs Hastalıkları Serisi*, **4** (1): 22-26.
- HAIR E, RATH JM, PITZER L, EMELLE B, GANZ O, HALENAR MJ, CANTRELL J, VALLONE D (2017). Trajectories of hookah use: harm perceptions from youth to young adulthood. *American Journal of Health Behavior*, **41** (3): 240-247.
- HADDAD LG, MALAK MZ (2002). Smoking habits and attitudes towards smoking among university student in Jordan. *International Journal of Nursing Studies*, **39** (8): 793-802.
- HAMMAL F, MOCK J, WARD KD, EISSENBERG T, MAZIAK W (2008). A pleasure among friends: how narghile (waterpipe) smoking differs from cigarette smoking in Syria. *Tobacco Control* 2008, **17**: 1-7
- HAMMOND D (2011). Health warning messages on tobacco products: a review, *Tobacco Control*, **20**: 327 – 337.
- HANCINSKY R, MIHALIK D, MRKVOVA M, CANDRESSE T, GLASA M (2020). Plant viruses infecting solanaceae family members in the cultivated and wild environments: a review. *Plants*, **9** (5): 667.
- HANNOUN A, NASSAR AH, USTA IM, MUSA AA (2010). Effect of female nargile smoking on in vitro fertilization outcome. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, **150** (2): 171–174.
- HEATH S, BROOKS R, CLEAVER E, IRELAND E (2009). Researching Young People's Lives: An Introduction. London: SAGE Publications Ltd.
- HEYDARI G, TAGHIZDEH F, FAZLZADEG M, JAFARI AJ, ASADGOL Z, MEHRIZI EA, MORADI M, ARFAEINIA H (2019). Levels and health risk assessments of particulate matters (PM2.5 and PM10) in indoor/outdoor air of waterpipe cafés in Tehran, Iran. *Environmental Science and Pollution Research*, **26**, 7205–7215.
- HIZARCI BEŞER B, AŞKAN H (2019). Türkiye'de sigara bağımlılığını azaltmada sigara vergilerinin etkisi. *Strategic Public Management Journal*, **9**: 65-78.
- IDRIS A, SAADI TA, TURK T, ALKHATIB M, ZAKARIA M, SAWAF B, EDRIS B (2018). Smoking behaviour and patterns among university students during the Syrian crisis. *East Mediterr Health Journal*, **24** (2): 154-160.

- IFSW (International Federation of Social Worker) (2014). Global definition of social work profession. Erişim Adresi: [<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>]. Erişim Tarihi: 27/09/2022.
- ISRAEL E, EL-SETOUHY M, GADALLA S, AOUN ESA, MIKHAIL N, MOHAMED MK (2003). Water pipe (sisha) smoking in cafes in Egypt. *Journal of the Egyptian Society of Parasitology*, **33** (3): 1073 - 1085.
- IVERT AK, MAGNUSSON MM (2020). Drug use and criminality among unaccompanied refugee minors: a review of the literature. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, **16** (1): 93-107.
- JAGHBIR M, SHAREIF S, AHRAM M (2014). Quitting smoking and utilization of smoking cessation services in Jordan: a population-based survey. *Eastern Mediterranean Health Journal*, **20** (9): 538-546.
- KAKAJE A, ALHALABI MM, ALYOUSBASHI A, GHAREEB A, HAMID L, AL-TAMMEMI A B (2021). Smoking habits and the influence of war on cigarette and shisha smoking in Syria. *PLOS ONE*. **16** (9): 1-14.
- KARACA M (2019). Tütün kontrol politikasının sistem yaklaşımı ile analizi: Türkiye’de gençler için dumsız dünya. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, **6** (4): 1-29.
- KARAGÖL YAMAÇ G (2022). Üniversite öğrencilerinde tütün ve tütün ürünleri kullanımı ve ilişkili faktörler (uzmanlık tezi). Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Şanlıurfa.
- KARATAŞ Z (2015, Ocak). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, **1** (1), 62-80.
- KARTAL M, MİDİK Ö, BÜYÜKAKKUŞ A (2012). Tobacco smoking and its effect on quality of life of medical students in Ondokuz Mayıs University. *Turkish Thoracic Journal*, **13** (4): 11-17.
- KAYNAK MALATYALI M, BÜYÜKŞAHİN SUNAL A (2017). Sigara paketleri üzerinde yer alan sağlık uyarılarının sigara kullanıcıları üzerindeki etkileri konusunda bir derleme. *Klinik Psikiyatri*, **20**: 137-149.
- KOÇAK S (2020). Ekolojik yaklaşım temelinde gençlerin yaşadıkları çevreye yönelik deneyimleri ve sosyal hizmet: Etimesgut örneği (yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KOPRULU O, ALKAN B, ALKAN I (2009). An overview of tobacco economy in the world and in Turkey. *Journal of Applied Sciences Research*. **5** (10): 1780-1784.
- KORAŞ M, ARICIOĞLU MA (2018). Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar İçin İş Yaratma ve Girişimcilik Fırsatları Projesi: Yerel Ekonomik Kalkınma Analizi.
- LABBAN L (2021). The prevalence of smoking and the use of different types of tobacco products among adult Syrians. *Research Square*, 1-21.
- LANTZ PM, JACOBSON PD, WARNER KE, WASSERMAN J, POLLACK HA, BERSON J, AHLSTROM A (2000). Investing in youth tobacco control: a review of smoking prevention and control strategies. *Tobacco Control*, **9** (1): 47-63.

- LIPS HM (2020). *Sex and Gender: An Introduction, Seventh Edition*. Long Grove: Illinois: Waveland Press, Inc.
- MAJEED BA, STERLING KL, WEAVER SR, PECHACEK TF, ERIKSEN MP (2017). Prevalence and harm perceptions of hookah smoking among U.S. adults, 2014-2015. *Addictive Behaviours*, **69**: 78-86.
- MAZIAK W, NAKKASH R, BAHLEH R, HUSSEINI A, FANOUS N, EISSENBERG T (2014). Tobacco in the Arab world: old and new epidemics amidst policy paralysis. *Health Policy and Planning*, **29** (6): 784-794.
- MAZIAK W, RASTAM S, EISSENBERG T, ASFAR T, HAMMAL F, BACHIR M (2004). Gender and smoking status-based analysis of views regarding waterpipe and cigarette smoking in Aleppo, Syria. *Preventive Medicine*, (38): 479-484.
- MELTZER A, MUİR K, CRAIG LYN (2016). The role of trusted adults in young people's social and economic lives. *Youth & Society*, **50** (5): 575-592.
- National Association of Social Workers (2008). Code of the ethics of the National Association of Social Workers. Washington DC.
- NEUMAN WL (2014). Social research methods: Qualitative and quantitative approaches (7th Edition). Essex, Pearson Education Limited.
- NOONAN D, KULBOK P A (2009). New tobacco trends: waterpipe (hookah) smoking and implications for healthcare providers. *American Academy of Nurse Practitioners*. **21** (5): 258-260.
- NUWAYHID IA, YAMOUT B, AZAR G, KAMBRIS MA (1998). Narghile (hubble-bubble) smoking, low birth weight, and other pregnancy outcomes. *Am J Epidemiol*. **148** (4): 375-383.
- OKDEMİR S (2013). Nargile içimine bağlı karboksihemoglobin seviyelerinin değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Ankara. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- OKTAY T (2017). Gençliğe yönelik politika ve uygulamalarda yerel yönetimlerin rolü. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*: **6** (3): 309-336.
- ÖNER AC, DURMAZ-DRINKWATER B, GRANT RJ (2020). Precarity of refugees: the case of Basmane-Izmir, Turkey. *Journal of Ethnic and Migration Studies*: 4651-4670.
- ÖRSEL O (2015). Tütün kontrolü ve Dünya Sağlık Örgütü önerileri (MPOWER 2015). *Güncel Göğüs Hastalıkları Serisi 2016*; **4** (1): 13-21.
- ÖZCEBE H, BİÇER KÜÇÜK B, EVRAN AÇ, MATOLA BW, KİRAZ S, KAPLAN GÖKŞEN Y (2013). Türkiye'nin kapsamlı tütün kontrol yasasından iki sene sonra kahvehane müşterilerinin görüşleri (Ankara, 2011). *Türk Toraks Dergisi*, **14** (1): 11-18.
- ÖZCEBE H, BİÇER KÜÇÜK B, BİLİR N, ATTİLA S, DOĞRUEL H, KAYA B, CESUR M, BIÇAKÇI B, AYIK T, TÜRK S, HARBELİOĞLU MA (2015). Kafe ve restoranlarda Tütün Kontrol Kanunu'nun değerlendirilmesi. *Eurasian J Pulmonol*, **17**: 42-48.
- ÖZCEBE H, BİLİR N, İNAL E, UNLU H, BESER E, CAN H, EVCİ KİRAZ ED, OKYAY P, ARSLANTAS D, ABACIGİL F, SENOL V, TURHAN E, GOKGOZ S, CALIKOGLU EO, KOCAN Z (2016). The opinions of adults about the ban on cigarette sales to minors. *Tobacco Induces Diseases*, **14** (38): 1-10.
- ÖZDEMİR B (2019). Yaşlı hükümlülerin sosyal hizmet ihtiyaçları: Ankara örneği (yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- PARKER MA, VILLANTI AC, QUISENBERRY AJ, STANTON CA, DOOGAN NJ, REDNER R, GAALEMA DE, KURTI AN, NIGHBOR T, ROBERTS ME, CEPEDA-BENITO A, HIGGINS ST (2018). Tobacco product harm perceptions and new use. *Pediatrics*, **142** (6).
- PARLAK EŞ, KARALEZLİ A. Bölüm 14: Tütün Kontrolü. Ed. DALAR L, SAYGI A, SÜERDEM M, ÖZTÜRK C (2016). *Göğüs Hastalıkları Tüsad*. İstanbul Tıp Kitabevi
- PATTON MQ (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. 3th Edition, Sage Publications, Thousand Oaks, California.
- POLAT G (2007). İç göçün çocuk ruh sağlığına etkisi ve sosyal hizmet müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **18** (1): 89-106.
- PRIEBE S, GIACCO D, EL-NAGIB R (2016). Public health aspects of mental health among migrants and refugees: a review of the evidence on mental health care for refugees, asylum seekers and irregular migrants in the WHO European Region. Health Evidence Network Synthesis Report 47.
- RASTAM S, WARD KD, EISSENBERG T, MAZIAK W (2004). Estimating the beginning of the waterpipe epidemic in Syria. *BMC Public Health*: 1-5.
- REACH OUT, Genç Göçmen ve Mültecilere Ulaşmak için Gençlik Çalışanlarının Değerlendirilmesi İhtiyaç Analizi Raporu (2018). Edt: Petra Pöschl, Michaela Meier, Gökay Özerim, Güldan Kalem. Proje Numarası: 2016-1-TR01-KA205-029674.
- RENNER A, HOFFMAN R, NAGL M, ROEHR S, JUNG F, GROCHTDREIS T, KONIG HH, RIEDEL-HELLER S, KERSTING A (2020). Syrian refugees in Germany: perspectives on mental health and coping strategies. *Journal of Psychosomatic Research*: 109906.
- RESMÎ GAZETE (1 Mart 2019). Tütün Mamullerinin Üretim Şekline, Etiketlenmesine ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. Erişim Adresi: [https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/03/20190301-5.html]. Erişim Tarihi: 15/12/2022.
- RESMÎ GAZETE (17 Nisan 2010). Tütün Ürünlerinin Tüketilmemesine ve Satışına İlişkin Yasal Uyarılar Hakkında Yönetmelik. Erişim Adresi: [https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=13942&MevzuatTertip=5]. Erişim Tarihi: 19/12/2022.
- SALLOUM RG, ABU-RMEILEH N, HAMADEH R, THOMAS J, MOSTAFA A, YUSUFALİ A, KREİRALAH KA, MACAUDA MM, THEIS RP, EL-KADI L, JOHNSON EJ, DARAWAD MW, NAKKASH R (2017). Policy-relevant context of waterpipe tobacco smoking among university students in six countries across the Eastern Mediterranean region: A qualitative study. *Asian Pacific Journal Of Cancer Prevention*, **18** (9): 2533-2540.
- SARAÇOĞLU S, ÖZTÜRK F (2020). Türkiye’de tütün kontrol politikaları ve tütün tüketimi üzerine bir değerlendirme. *Politik Ekonomik Kuram*, **4** (1): 20-44.
- SARILI S Ö (2019). Nargile kullanımında riskler, tehditler ve önleyici yaklaşımlar. *Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi*, **2** (3): 105-114.
- SCHWARTZ RS, BENOWITZ NL (2010). Nicotine addiction. *New England Journal of Medicine*, **362** (24): 2295- 2303.
- SEYDİOĞULLARI M (2010). Dünyada ve Türkiye’de Tütünün Tarihçesi, Üretimi, Ticareti ve Temel Politikaları. *Türk Toraks Derneği*: 3-20.

- SHARLAND E (2005). Young people, risk taking and risk making: some thoughts for social work. *British Journal of Social Work*, **36** (2): 247-265.
- SMITH-SIMONE S, MAZIAK W, WARD KD, EISSENBERG T (2008). Waterpipe tobacco smoking: Knowledge, attitudes, beliefs, and behavior in two U.S. samples. *Nicotin Tob Res.* 2008; **10** (2): 393–398.
- SÖNMEZ MY (2021). AMATEM’e başvuran madde bağımlılarının ekosistem yaklaşımı çerçevesinde incelenmesi: Ankara örneği (yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- STAKE RE (1995). The art of case study research. Thousand Oaks, Sage Publications.
- STRASSER AA, TANG KZ, ROMER D, JEPSON C, CAPPELA JN (2012). Graphic warning labels in cigarette advertisements: recall and viewing patterns. *American Journal of Preventive Medicine*, **43** (1): 41-47.
- ŞİŞMAN Y, BALUN B (2020). Transit göç ve Türkiye. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **21** (2): 61-79.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2013). Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi. Resmi Gazete (Sayı: 28541).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı Geçici Koruma (2023). Erişim Adresi: [https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638]. Erişim Tarihi: 25/02/2023.
- T. C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Tütün ve Madde Bağımlılığı ile Mücadele Dairesi Başkanlığı (2019). Erişim Adresi: [https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/bagimliliklamucadele-anasayfa]. Erişim Tarihi: 09/02/2023.
- TEATER B (2014). Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş. Çeviri Editörü: Abdullah Karatay, Ankara: Nika Yayınevi.
- TEKİNDAL M, ATTEPE ÖZDEN S, GEDİK TE, EGE A, ERİM F, TEKİNDAL MA (2021). Nitel araştırmaların raporlanmasında standartlar: SRQR Kontrol Listesinin Türkçe uyarlaması. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, **18** (42): 5425-5443.
- TOMANBAY İ (2015). Eroinden Bonzaiye Madde Bağımlılığı ve Sosyal Çalışma-El Kitabı. Ankara: SABEV.
- TOPCU B, ÜNSAL C, GAZELOĞLU C, AKTAŞ S (2014). Kapalı mekânlarda sigara içme yasağı ve üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları üzerine etkisi. *Uluslararası Temel ve Klinik Tıp Dergisi*, **2** (1): 24-31.
- Truth Initiative, Colliding Crises: Youth Mental Health and Nicotine Use (19 Temmuz 2021). Erişim Adresi: [https://truthinitiative.org/research-resources/emerging-tobacco-products/colliding-crises-youth-mental-health-and-nicotine-use]. Erişim Tarihi: 14/09/2022.
- TURAN PA, ERGÖR G, TURAN O, DOĞANAY S, KILINÇ O (2014). 4207 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra sigara içme davranışları ve pasif maruziyet ile ilgili değişikliklerin saptanması. *Tuberk Toraks*, **62** (1): 27-38.
- TÜİK (2020). Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, *Türkiye Sağlık Araştırması 2019*, Sayı: 33661, Tarih: 04.06.2020.
- TÜLÜCÜ F, AYTEMUR ZA, HACIEVLİYAGİL SS, GÜNEŞ G (2012). Malatya İl Kontrol Kurulu Üyesi kurum çalışanlarının 4207 no’lu kanunun içerik ve yürürlüğü hakkındaki tutumları. *Tütün ve Sağlık*, **13**: 99-110.

- Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi Küresel Sağlık İçin Küresel Eylem (2008). Hazırlayan: Dr. Toker Ergüder Sağlık Bakanlığı - Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara
- TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİ HAKKINDA KANUN (1996). Erişim Adresi [<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4207.pdf>]. Erişim Tarihi: 08/02/2023.
- UĞUR A, KÖMÜRCÜLER E (2015). Türkiye’de sigaranın vergilendirilmesinin etkinliği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **20** (4): 327-346.
- United Nations (UN) Global Issues Youth (2021). Erişim Adresi: [<https://www.un.org/en/global-issues/youth>]. Erişim Tarihi: 13/04/2022.
- United Nations Treaty Collections 4. WHO Framework Convention on Tobacco Control. Erişim Adresi: [https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IX-4&chapter=9&clang=_en]. Erişim Tarihi: 11/04/2022
- VARTIAINEN E, PENNANEN M, HAUKKALA A, DIJK F, LEHTOVUORI R, VRIES HD (2007). The effects of a three-year smoking prevention programme in secondary schools in Helsinki. *European Journal of Public Health*, **17** (3): 249-256.
- VASIC J, GRUJICIC R, TOSKOVIC O, MILOVANCEVIC MP (2021). Mental health, alcohol and substance use of refugee youth. *Front Psychiatry*, **12**: 1-9.
- WHO Report on the Global Tobacco Epidemic. The MPOWER Package; 2008.
- WIPFLI H, SAMET JM (2016). One hundred years in the making: The global tobacco epidemic. *Annual Review of Public Health*, **37** (1): 149-166.
- World Health Organization, Republic of Turkey Prime Ministry Disaster and Emergency Management Authority, Ministry of Health (2016). Health Status Survey of Syrian Refugees in Turkey: noncommunicable disease risk factors surveillance among Syrian Refugees in Turkey. Ankara: World Health Organization, Ministry of Health, Disaster and Emergency Management Presidency.
- World Health Organization (WHO) 2002 GYTS Fact Sheet Syrian Arab Republic (2002). Erişim Adresi: [<https://www.who.int/publications/m/item/2002-gyts-fact-sheet-syrian-arab-republic>].
- World Health Organization (WHO) 2007 GYTS Fact Sheet Syrian Arab Republic (2007). Erişim Adresi: [<https://www.who.int/publications/m/item/2007-gyts-fact-sheet-syrian-arab-republic>].
- World Health Organization (WHO) 2010 GYTS Fact Sheet Syrian Arab Republic (2010). Erişim Adresi: [<https://www.who.int/publications/m/item/2010-gyts-fact-sheet-syrian-arab-republic>].
- World Health Organization (WHO) Global Adult Tobacco Survey (2007). Erişim Adresi: [<https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/surveillance/systems-tools/global-adult-tobacco-survey#:~:text=The%20Global%20Adult%20Tobacco%20Survey,and%20key%20tobacco%20control%20measures.>]. Erişim Tarihi: 12/04/2022
- World Health Organization (WHO) Framework Convention on Tobacco Control (2005). WHO Library Cataloguing-in-Publication Data. Switzerland
- World Health Organization (WHO) Tobacco (2021). Erişim Adresi: [<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco>]. Erişim Tarihi: 13/04/2022.

- World Health Organization (WHO) Older adolescent (15 to 19 years) and young adult (20 to 24 years) mortality (28 January 2022). Erişim Adresi: [[https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/levels-and-trends-in-older-adolescent-\(15-to-19-years\)-and-young-adult-\(20-to-24-years\)-mortality](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/levels-and-trends-in-older-adolescent-(15-to-19-years)-and-young-adult-(20-to-24-years)-mortality)]. Erişim Tarihi: 9/9/2022.
- QASIM H, ALARABI AB, ALZOUBI KH, KARİM ZA, ALSHBOOL FZ, KHASAWNEH FT (2019). The effects of hookah/waterpipe smoking on general health and the cardiovascular system. *Environmental Health and Preventive Medicine*, **24** (1): 1-17.
- YASLI G, DİNÇ HORASAN G, BATI H (2012). Gençlerde sigaradan korunma konusunda akran eğitimi programının etkinliği. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, **10** (2): 59-67.
- YESİLAY Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM) (2021). Erişim Adresi: [<https://www.yesilay.org.tr/tr/tbm-turkiye-bagimlilikle-mucadele-egitim-programi>]. Erişim Tarihi: 26/12/2022.
- YILDIRIM A, ŞİMŞEK H (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ F, SEYDİOĞULLARI M, GÜLTEKİN-KARAKAŞ D, ASLAN D (2015). Tütün kontrolü politika aracı olarak vergilendirme: Türkiye deneyimi ışığında bir değerlendirme. *Vergi Dünyası*, **408**: 4-18.
- ZASTROW C (2013). Bir Meslek ve Uzmanlık Alanı Olarak Sosyal Hizmet İçinde: Sosyal Hizmete Giriş, Ed.: Çiftçi DB., Ankara: Nika Yayınevi. 1-29.
- ZHAO X, NAN X, YANG B, ILES IA (2014). Cigarette warning labels: graphics, framing, and identity. *Health Education*, **114** (2): 101-117.
- 2018-2023 Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2018 Tütünle Mücadele Faaliyet Raporu.

EKLER

Ek-1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Tütün Ürünleri ve Nargileyi Kullanım Durumuna Yönelik Sorular

- 1- Hangi tütün ürünlerini (nargile, sigara, puro, pipo gibi) kullanıyorsunuz?
- 2- Tütün ürünü kullanımınızı daha detaylı anlatır mısınız?
 - Kullanım sıklığınız nedir? (Günlük, haftalık olarak kullanım nitelendirilebilir)
 - Kullandığınız tütün ürünlerine nasıl erişiyorsunuz?
 - Genellikle nerede kullanıyorsunuz?
 - Kullanırken yanınızda genelde başkaları oluyor mu? Oluyorsa onlar da tütün ürünü kullanıyor mu?
 - Kullandığınız tütün ürünleri için genellikle ne kadar harcama yapıyorsunuz? Bu harcamalar gelirinizi etkiliyor mu?
 - Şu anda tütün ürünü kullanma nedenleriniz nelerdir?
- 3- İlk defa tütün ürünü kullanma deneyiminizi anlatır mısınız?
 - İlk hangi tütün ürünü kullandınız?
 - İlk defa ne zaman kullandınız ve kaç yaşındaydınız?
 - İlk defa nerede kullandınız?
 - İlk kullanımınızda yanınızda başkaları var mıydı? Varsa kimlerdi ve tütün ürünü kullanıyorlar mıydı?
 - İlk kullandığınız tütün ürününe nereden ve nasıl ulaştınız?
 - Sizinle birlikte tütün ürünü kullanmaya başlayan oldu mu? Olduysa kimdi ve nasıl kullanmaya karar verdi?
 - İlk defa tütün ürünü kullanmak size kendinizi nasıl hissettirdi?
 - Denemeye karar verme nedeniniz neydi?
- 4- Tütün kullanımınız ve aile üyeleriniz ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
- 5- Tütün kullanımınız ve arkadaşlarınız arasındaki ilişkiyi nasıl kurarsınız?
- 6- Suriye’de tütün ürünlerinden birini veya birkaçını kullanıyor muydunuz?
- 7- (Bir önceki soruya evet cevabı verilirse sorulması planlanmaktadır) Suriye’de yaşarken kullandığınız tütün ürünleriyle ilgili deneyimlerinizi anlatır mısınız?

- Hangi tütün ürünlerini kullanıyordunuz?
- Kullandığınız ürünlere nasıl erişiyordunuz?
- Kullandığınız ürünleri genelde nerede kullanıyordunuz?
- Kullanım sıklığınız nasıldı?
- Genellikle kimlerle birlikte kullanıyordunuz?
- Kullandığınız tütün ürünleri için genellikle ne kadar harcama yapıyordunuz? Bu harcamalar gelirinizi etkiliyor muydu?
- Genellikle hangi amaçlarla tütün ürünlerini kullanıyordunuz?

8- Tütün ürünü kullanımınızın gelişim boyutlarınız üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

- Fiziksel gelişiminiz ve tütün arasındaki ilişki hakkında ne söyleyebilirsiniz?
- Duygularınız ve tütün arasındaki ilişki hakkında ne söyleyebilirsiniz?
- Sosyal gelişiminiz ve tütün arasındaki ilişki hakkında ne söyleyebilirsiniz?
- Tinsel (manevi) gelişiminiz ve tütün arasındaki ilişki hakkında ne söyleyebilirsiniz?
- Bilişsel gelişiminiz ve tütün arasındaki ilişki hakkında ne söyleyebilirsiniz?

9- Cinsiyetinizin tütün ürünü kullanımınız üzerinde etkili olduğunuzu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız detaylandırabilir misiniz?

10- Kullandığınız tütün ürününü bırakmayı denediniz mi? Nasıl denediniz?

Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahalelerini Değerlendirmeye Yönelik Sorular

11- Suriye’de tütün ürünleri kullanımını önlemeye yönelik uygulamalar hakkında bilginiz var mı?

- Bu uygulamalar hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Uygulamalar ve tütün kullanımınız ile ilgili ne söyleyebilirsiniz?

12- Göç süreci ve tütün ürünleri kullanımı arasında nasıl bir ilişki olabilir? Kendi deneyimlerinizden örnekler verebilir misiniz?

- 13- Türkiye’de tütün ürünleri kullanımını önlemeye yönelik uygulamalar hakkında bilginiz var mı? Daha önce koruyucu ve önleyici bir uygulamayla karşılaştınız mı?
- 14- Tütün ürünleri ve nargileyi kullanmanın ne gibi zararları var? Sizin için tütün ürünleri ve nargile kullanımıyla ilgili hangi durumlar riskli olarak nitelendirilebilir? Örneklendirebilir misiniz?
- 15- Yakın çevrenizde tütün ürünleri ve nargileden zarar görmüş bir tanıdığınız var mı? Örnek verebilir misiniz?
- 16- Tütün ürünlerinin üzerinde bulunan resimli sağlık uyarıları hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 17- Tütün ürünlerinde fiyat ve vergi artışı yapılması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 18- Tütün ürünleri veya nargileye yönelik sokaklarda, sosyal medyadaki kamu spotları hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 19- Kapalı alanlarda sigara gibi tütün ürünlerinin kullanımının yasak olması ve kullanım durumunda maddi ceza uygulanıyor hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 20- Telefon hatları hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 21- Daha önceden tütün ürünleri veya diğer maddeler hakkında bir eğitim aldınız mı? Eğitimler hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 22- Bugüne kadar Türkiye’de hangi kurum ve kuruluşlarla bağlantıya geçtiniz?
- Bu kurumlarda tütün ürünleri ile ilgili bir hizmetle karşılaştınız mı?
- 23- Ne tür uygulamaların tütün ürünleri ve nargileyi kullanımını önleyeceğini düşünüyorsunuz? Nasıl bir şey olsaydı daha koruyucu olurdu?
- 24- Tütün ürünlerine ve nargileye hiç başlamamış bir gence ne önerirsiniz?

Ek-2: Uzman Görüşü Değerlendirme Formu

Sayın hocam,

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi Burcu Özdemir Ocaklı danışmanlığında yüksek lisans öğrenimime devam etmekteyim. Yüksek lisans kapsamında “Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünleri ve Nargile Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği” konulu tez çalışmasını yürütmekteyim.

Araştırmanın amacı, İzmir’de yaşayan geçici koruma statüsüne sahip 18-24 yaş arası Suriyeli gençlerin tütün ve nargile kullanım deneyimlerini ele almak ve bu deneyimleri koruyucu ve önleyici sosyal hizmet müdahaleleri açısından değerlendirerek öneriler sunmaktır. Katılımcıların konuyla ilişkin bilgilerini ifade ediş biçimlerini onların söylemlerinden ortaya koyabilmek amaçlarıyla nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımdan faydalanılacaktır. Veriler sosyo-demografik bilgi formu ve yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze yapılan görüşmelerde toplanacaktır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu Tütün Ürünleri ve Nargileyi Kullanım Durumuna Yönelik Sorular ve Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahalelerini Değerlendirmeye Yönelik Sorular olmak üzere iki kısımdan oluşturulmuştur. n=20 tahmini bir sayı olmakla beraber veriler doyma noktasına ulaştığında ise veri toplama durdurulacaktır.

Bu çalışmanın istenilen nitelikte başarıya ulaşması için alan uzmanlarının görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle size ulaştırılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunu aşağıdaki kriterlere göre değerlendirerek görüşlerinizi belirtmeniz bu çalışmanın amaçlarının ortaya konmasına katkı sağlayacaktır.

Değerli katkılarınız için teşekkür ederim.

Sevgi TİKTAŞ

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

DEĞERLENDİREN UZMANIN UNVANI, ADI, SOYADI:**Tütün Ürünleri ve Nargileyi Kullanım Durumuna Yönelik Sorular**

	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	AÇIKLAMA
Hangi tütün ürünlerini kullanıyorsunuz?				
Tütün ürünü kullanımınızı daha detaylı anlatır mısınız? (Bu soruyla birlikte aşağıdaki soruların sorulması planlanmaktadır: -Kullanım sıklığınız nedir? (Günlük, haftalık olarak kullanım nitelendirilebilir) -Kullandığınız tütün ürünlerine nasıl erişiyorsunuz? -Genellikle nerede kullanıyorsunuz? -Kullanırken yanınızda genelde başkaları oluyor mu? Oluyorsa onlar da tütün ürünü kullanıyor mu? -Genellikle hangi amaçlarla tütün ürünlerini kullanıyorsunuz? -Genellikle hangi durumlarda kullanmak istiyorsunuz? -Kullandığınız tütün ürünleri için genellikle ne kadar harcama yapıyorsunuz? Bu harcamalar gelirinizi etkiliyor mu? -Bu ürünü kullanmak size kendinizi nasıl hissettiriyor?)				
İlk defa tütün ürünü kullanma deneyiminizi anlatır mısınız? (Bu soruyla birlikte aşağıdaki soruların sorulması planlanmaktadır: -İlk hangi tütün ürününü kullandınız? -İlk defa ne zaman kullandınız ve kaç yaşındaydınız? -İlk defa nerede kullandınız?				

-İlk kullanımınızda yanınızda başkaları var mıydı? Varsa kimlerdi ve tütün ürünü kullanıyorlar mıydı? -İlk kullandığınız tütün ürününe nereden ve nasıl ulaştınız? -Denemeye karar verme nedeniniz neydi? -Sizinle birlikte tütün ürünü kullanmaya başlayan oldu mu? Olduysa kimdi ve nasıl kullanmaya karar verdi? -İlk defa tütün ürünü kullanmak size kendinizi nasıl hissettirdi?)				
Aile üyeleriniz tütün kullanımınızı biliyor mu? (Bu soruyla birlikte aşağıdaki soruların sorulması planlanmaktadır: -İlk kimler öğrendi? -İlk ne zaman ve nasıl öğrendiler? -İlk öğrendiklerinde nasıl tepki verdiler? -Şu anki kullanımınızla ilgili aile üyelerinizin düşünceleri neler?)				
Arkadaşlarınız tütün kullanımınızı biliyor mu? (Bu soruyla birlikte aşağıdaki soruların sorulması planlanmaktadır: -İlk kimler öğrendi? -İlk ne zaman ve nasıl öğrendiler? -İlk öğrendiklerinde nasıl tepki verdiler? -Sosyal çevrenin tütün kullanımınız üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız detaylandırabilir misiniz?)				
Suriye’de tütün ürünlerinden birini veya birkaçını kullanıyor muydunuz?				
Suriye’de yaşarken kullandığınız tütün ürünleriyle ilgili deneyimlerinizi anlatır mısınız? (Bu soruyla birlikte				

aşağıdaki soruların sorulması planlanmaktadır: -Hangi tütün ürünlerini kullanıyordunuz? -Kullandığınız ürünlere nasıl erişiyordunuz? -Kullandığınız ürünleri genelde nerede kullanıyordunuz? -Kullanım sıklığınız nasıldı? -Genellikle kimlerle birlikte kullanıyordunuz? -Genellikle hangi amaçlarla tütün ürünlerini kullanıyordunuz? -Kullandığınız tütün ürünleri için genellikle ne kadar harcama yapıyordunuz? -Bu harcamalar gelirinizi etkiliyor muydu?)				
Tütün ürünü kullanımınızın gelişim boyutlarınız üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? (Bu soruyla birlikte aşağıdaki soruların sorulması planlanmaktadır: -Fiziksel gelişiminizi etkilediğini düşünüyor musunuz? Etkisi olduğunu düşünüyorsanız detaylandırabilir misiniz? -Duygu durumunuz üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Etkisi olduğunu düşünüyorsanız detaylandırabilir misiniz? -Sosyal gelişiminizi etkilediğini düşünüyor musunuz? Etkisi olduğunu düşünüyorsanız detaylandırabilir misiniz? -Tinsel (manevi) gelişiminizi etkilediğini düşünüyor musunuz? Etkisi olduğunu düşünüyorsanız detaylandırabilir misiniz? -Bilişsel (dikkat, bellek, dil kullanma, anlama, öğrenme, değerlendirme, sorun çözme ve karar verme gibi zihinsel yetiler) gelişiminizi etkilediğini düşünüyor musunuz? Etkisi olduğunu düşünüyorsanız detaylandırabilir misiniz?)				

Cinsiyetinizin tütün ürünü kullanımınız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız detaylandırabilir misiniz?				
---	--	--	--	--

Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahalelerini Değerlendirmeye Yönelik Sorular

	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	AÇIKLAMA
Suriye’de tütün ürünleri kullanımını önlemeye yönelik ne tür uygulamalar vardı? Bu uygulamalar kullanım durumunuzu etkiliyor muydu? Örneklendirerek anlatabilir misiniz?				
Göç süreci tütün ürünleri kullanımınızı etkiledi mi? Etkilediyse örneklendirebilir misiniz?				
Türkiye’de tütün ürünleri kullanımını önlemeye yönelik ne tür uygulamalarla karşılaştınız? Bu uygulamalar kullanım durumunuzu etkiliyor mu? Örneklendirerek anlatabilir misiniz?				
Tütün ürünleri ve nargilenin zararlı olduğunu düşünüyor musunuz? (Bu soruyla birlikte aşağıdaki soruların sorulması planlanmaktadır: -Zararlı olduklarını düşünüyorsanız örneklendirebilir misiniz? -Zararlı olması kullanım durumunuzda bir değişikliğe neden oluyor mu? -Hangi durumlarda bu ürünlerin bağımlılığın gelişmesinde etkili olacağını düşünüyorsunuz? -Daha önceden bu ürünlerin zararları hakkında bir bilgi aldınız mı? -Bu ürünlerin zararları hakkında bilgi almak için hangi kurumlara başvurmanız gerektiğini biliyor				

musunuz? Biliyorsanız örneklendirebilir misiniz?)				
Tütün ürünlerinin üzerinde bulunan resimli sağlık uyarıları hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu fotoğraflar kullanımınız üzerinde etkili oluyor mu?				
Tütün ürünleri veya nargileye yönelik sokaklarda, sosyal medyada afişler gördünüz mü? (Bu soruyla birlikte aşağıdaki soruların sorulması planlanmaktadır: -Gördüyseniz afişlerin içeriğini anlatabilir misiniz? -Afişler hangi kurum tarafından hazırlanmıştı? -Afişlerin kullanım durumunuz üzerindeki etkisi nasıl olmuştu?)				
Kapalı alanlarda sigara gibi tütün ürünlerinin kullanımının yasak olması ve kullanım durumunda maddi ceza uygulanıyor olması sizin için caydırıcı oluyor mu? Bu yasak konusunda düşünceleriniz nelerdir?				
Daha önceden tütün ürünleri veya diğer maddeler hakkında bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız içeriğinden bahsedebilir misiniz? Bu eğitimin kullanım durumunuz üzerinde etkisi nasıl olmuştu?				
Tütün ürünleri ve nargile kullanımını konusunda risk faktörleri neler olabilir? Yaşamınızdan örnekler vererek anlatabilir misiniz?				
Tütün ürünleri ve nargile kullanımı konusunda koruyucu faktörler neler olabilir? Yaşamınızdan örnekler vererek anlatabilir misiniz?				
Ne tür uygulamaların tütün ürünleri ve nargileyi kullanımını önleyeceğini düşünüyorsunuz? Örnekler vererek anlatabilir misiniz?				

Sizin için tütün ürünleri ve nargile kullanımıyla ilgili hangi durumlar riskli olarak nitelendirilebilir?				
---	--	--	--	--

Yarı-yapılandırılmış Form ile ilgili paylaşmak istediğiniz diğer yorumlarınız:

.....
.....

Ek-3: İzmir Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Göç İdaresi Müdürlüğü
Araştırma, İstatistik ve Projeler Çalışma Grubu Başkanlığı

Sayı :E-77851480-000-79259
Konu :Sevgi Tiktas'ın Dilekçesi Hk.

10.05.2022

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ (SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ)

İlgi : a) 18.04.2022 tarihli ve E-23757613-050.01.04-482618 sayılı yazınız.
b) Göç İdaresi Başkanlığının 09.05.2022 tarihli ve 62103649-000/89075 sayılı yazısı.

İlgi kayıtlı yazı ile; Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Sevgi TİKTAS'ın "*Suriyeli Gençlerin Tütün ve Nargile Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi; İzmir Örneği*" başlıklı çalışma kapsamında izin talep edildiği bildirilmiştir.

Söz konusu talep Göç İdaresi Başkanlığı tarafından değerlendirilmiş olup bahsi geçen çalışma 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94'üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51'inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine gerekli hassasiyetin gösterilmesi; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunundaki ilgili hususlara dikkat edilmesi; çalışmaya konu yabancılarından ve/veya aile üyelerinden ad, soyad, telefon, e-posta adresi, ikametgâh adresi, dini/mezhepsel bilgiler, etnik köken, belli bir toplumsal gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi; çalışma esnasında fotoğraf, ses/video kaydı alınmaması; çalışma sonuçlarının çalışma amacı dışında kullanılmaması; çocuklar ile görüşülmesi durumunda çocukların ailelerinden konuya dair rızalarının alınması; araştırmanın etik değerlere özen gösterilerek yürütülmesi; ölçeklerde bulunan soruların kişilerin travmatik olayları hatırlamalarına yol açmayacak ve katılımcıların olumsuz yönde etkilenmeyeceği şekilde yönetilmesi; ölçeklerin kullanılması hususunda özenli ve dikkatli olunması; kişilerin ölçekleri yanıtlamaları sonrası olumsuz olaylara maruz kaldığı tespit edildiğinde kişilere uygun yönlendirmenin yapılması ve Covid-19 Pandemisi kapsamında Sağlık Bakanlığının önerilerine uygun hareket edilmesi kaydı ile uygun bulunmuş olup çalışma sonuçlarının Başkanlığımız ile paylaşılması hususunda;

Bilgi ve gereğini arz ederim.

Eln ŞENÇOLAKLAR
İl Göç İdaresi Müdürü V.

Bu belge, güncel elektronik imza ile onaylanmıştır.

Doğrulama Kodu: 8a9035-tatm03-XAMlpM-z6+zc34-00FnhTzC Doğrulama Linki: <https://www.saglik.gov.tr/izmir-valiligi/goc-idaresi>

Telefon No: 0(232) 402 44 62 Faks No:
e-Posta: izmir.valiligi@goc.gov.tr Adres: www.izmiri.gov.tr
Kop Adresi: kisilerbakanligi@b01.kop.tr

Bilgi için: Deniz DAĞLIGİL
İl Göç Uzmanı
Telefon No:4700

Ek-4: Ankara Üniversitesi Etik Kurul İzin Belgesi

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

28.09.2022

Sayı : 56786525-050.04.04/665813
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

Sayın Sevgi TIKTAŞ
Sağlık Bilimleri Fakültesi

İlgi: 01/07/2022 tarihli başvurunuz.

"Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünleri ve Nargileyi Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği" başlıklı tezi ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 19/09/2022 tarihli toplantısında alınan 14/143 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ**

Karar Tarihi : 19/09/2022
Toplantı Sayısı : 14
Karar Sayısı : 143

143-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÖZDEMİR OCAKLI'nın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Sevgi TİKTAŞ'ın "Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünleri ve Nargileyi Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği" başlıklı tezi ile ilgili 01/07/2022 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÖZDEMİR OCAKLI'nın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Sevgi TİKTAŞ'ın "Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünleri ve Nargileyi Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği" başlıklı tezi ile ilgili COVID-19 salgını nedeniyle; çalışma takviminiz de dahil araştırmanızda oluşabilecek tüm değişikliklerin Etik Kurulumuzca yazılı olarak bildirilmesi, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Ek-5: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Araştırmmanın Adı: Suriyeli Gençlerin Tütün Ürünleri ve Nargileyi Kullanım Deneyimlerinin Koruyucu ve Önleyici Sosyal Hizmet Müdahaleleri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir Örneği

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bünyesindeki tezli yüksek lisans kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice dinleyiniz, sorularınız olduğunda tercüman aracılığıyla sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

Bu araştırma Suriyeli gençlerin tütün ürünleri ve nargileyi kullanım deneyimlerinin ele alınması ve koruyucu ve önleyici sosyal hizmet müdahaleleri açısından değerlendirilmesi amacıyla planlanmıştır. Suriye’den Türkiye’ye göç eden, İzmir ilinde yaşayan, tütün ürünleri veya nargileden en az birini kullanan, 18-24 yaş aralığında olan gönüllü kadın ve erkek katılımcılar bu çalışmaya katılabilecektir.

Bu çalışmada sosyo-demografik bilgi formu ve araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak 20 kişi ile 45-50 dakika sürecek şekilde derinlemesine görüşmeler yapılacaktır. İzniniz olduğu takdirde görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Ses kayıt cihazıyla kaydedilmesini istememeniz halinde görüşme notları tutulacaktır. Araştırma kapsamında herhangi bir ücret ödemesi yapılmayacak ve sizlerden bir ücret istenmeyecektir. Araştırmaya katılmanız halinde karşılaşabileceğiniz herhangi bir risk bulunmamaktadır. Araştırmaya katılmayı kabul etmemeniz veya araştırmadan ayrılmak istemeniz halinde herhangi bir olumsuz durumla karşı karşıya kalmanız söz konusu değildir.

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde sizle ilgili veriler

kullanılmayacaktır. Ancak veriler anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni sözlü olarak dinledim. Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı tercüman eşliğinde araştırmacıya sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığımı kanıslındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterli zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

Araştırmacı tarafından tercüman eşliğinde yapılacak görüşmelerde ses kaydımın alınmasını hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

Gönüllünün adı soyadı:

Tarih:

İmzası:

Bu araştırma ile ilgili yukarıda yer alan ve istenen diğer bilgiler tercüman aracılığıyla katılımcıya açıklanmıştır.

Araştırmacının adı soyadı:

Tarih:

İmzası:

Araştırmacı: Sevgi TİKTAŞ

-Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Danışman: Doç. Dr. Burcu ÖZDEMİR OCAKLI

-Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü